DELTA PARTNER
STOWARZYSZENIE WSPIERANIA INICJATYW GOSPODARCZYCH

Inwentaryzacja i analiza dostępnych i wykorzystywanych zasobów oraz usług publicznych świadczonych przez Związek Celowy Gmin MG-6

Raport z badań

Gorzów Wielkopolski – Cieszyn, kwiecień 2013 r.

Projekt realizowany przez Związek Celowy Gmin MG-6 z siedzibą w Gorzowie Wlkp.
ul. Sikorskiego 3-4
66-400 Gorzów Wlkp.
Biuro Związku Celowego Gmin MG-6
Gorzów Wlkp., ul. Warszawska 6
tel.: 95 733 04 93/94, fax: 95 733 04 95
e-mail: zcg-mg6@wp.pl, zcg-img6@o2.pl
http://www.zcg.net.pl

Opracowanie merytoryczne
Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER
43-400 Cieszyn, ul. Zamkowa 3a/1
tel./fax: +48 33 851 44 81
www.deltapartner.org.pl

Gorzów Wielkopolski – Cieszyn – 2013

Projekt „Profesjonalizacja usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 – poprzez diagnozę potrzeb społecznych i doskonalenie kompetencji kadr" jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna.

POMOC TECHNICZNA
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

MINISTERSTWO ROZWOJU REGIONALNEGO

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Spis treści

Streszczenie 5
1. Wprowadzenie 15
1.1. Ogólne założenia projektu, kontekst badania 15
1.2. Założenia metodologiczne 16
1.3. Zakres terytorialny i tematyczny badania 19
1.4. Podstawowe informacje o obszarze realizacji projektu 20
2. Katalog usług publicznych 35
2.1. Definicja usługi publicznej i możliwe podejścia badawcze 35
2.2. Katalog usług publicznych w ramach obszarów badawczych 43
2.2.1. Edukacja. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych 45
2.2.2. Kultura. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych 52
2.2.3. Sprawy społeczne. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych 57
2.2.4. Komunikacja. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych 67
3. Usługi edukacyjne – szczegółowe wyniki badań 71
3.1. Zasoby systemu usług publicznych na obszarze MG-6 – edukacja 74
3.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej 75
3.1.2. Zasoby materialne i finansowe, infrastruktura 88
3.1.3. Analiza zasobów ludzkich 92
3.2. Struktura zależności funkcjonalnych w obrębie MG-6 92
3.3. Analiza jakości i efektywności usług publicznych w sektorze edukacji 96
3.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze edukacji 101
4. Sektor kultury 103
4.1. Zasoby i odbiorcy usług publicznych 106
4.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej usług publicznych w sektorze kultury 108
4.1.2. Zasoby materialne, infrastruktura i finanse 119
4.1.3. Analiza zasobów ludzkich 122
4.2. Struktura zależności funkcjonalnych w obrębie MG-6 124
4.3. Analiza efektywności systemu świadczenia usług publicznych w sektorze kultury 125
4.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze kultury 132

4.5. Dostępność informacji o kulturze ... 133
5. Usługi społeczne ... 135
5.1. Zasoby i odbiorcy w ramach systemu usług społecznych ... 137
5.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej w usługach społecznych ... 141
5.1.2. Zasoby materialne, finansowe i infrastruktura usług społecznych ... 148
5.1.3. Analiza zasobów ludzkich w sektorze usług społecznych ... 151
5.2. Struktura zależności funkcjonalnych systemu usług społecznych w obrębie MG-6 ... 152
5.3. Analiza efektywności i jakości usług społecznych (pomocowych) na obszarze MG-6 ... 153
5.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze pomocy społecznej ... 156
6. Transport publiczny ... 159
6.1. Zasoby systemu transportu publicznego ... 160
6.1.1. Analiza instytucjonalna systemu komunikacji publicznej ... 160
6.1.2. Zasoby techniczne, infrastrukturalne i finansowe transportu publicznego ... 163
6.1.3. Analiza zasobów ludzkich ... 167
6.2. Struktura zależności funkcjonalnych systemu usług społecznych w obrębie MG-6 ... 168
6.3. *Benchmarking* transportu publicznego obszaru funkcjonalnego MG-6 ... 177
6.3.1. Ogólna charakterystyka jednostek w ramach studium porównawczego ... 179
6.3.2. Analiza porównawcza kluczowych parametrów komunikacji publicznej ... 183
6.3.3. Wskaźniki dostępności przestrzennej i demograficznej infrastruktury liniowej ... 184
6.3.4. Dostępność przestrzenna i demograficzna infrastruktury punktowej ... 190
6.3.4. Wskaźniki związane z pracą eksploatacyjną komunikacji publicznej ... 197
7. Rekomendacje w zakresie kryteriów oceny jakości usług publicznych ... 205
8. Ujęcie syntetyczne powiązań funkcjonalnych obszaru MG-6 ... 207
9. Bibliografia, spis tabel, rysunków, wykresów ... 211

Streszczenie

Niniejszy raport został opracowany jako syntetyczne zestawienie wyników badań jakościowych przeprowadzonych w ramach projektu „Profesjonalizacja usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 poprzez diagnozę potrzeb społecznych i doskonalenie kompetencji kadr". Główne założenia projektu obejmują inwentaryzację oraz ocenę jakości i efektywności świadczenia usług publicznych w obszarach edukacji, kultury, pomocy społecznej i komunikacji publicznej w samorządach należących do Związku Celowego Gmin MG-6 (Gorzów Wielkopolski, Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn i Santok). Celem zadania badawczego, którego wyniki prezentuje przedmiotowy raport, była inwentaryzacja zasobów wykorzystywanych w ramach systemów świadczenia usług publicznych na tym terenie.

Obszar badawczy został na potrzeby niniejszego opracowania podzielony terminologicznie na centrum (Gorzów Wlkp.) i teren umownie nazwany peryferiami MG-6 (obejmuje on tereny wiejskie gmin - członków Związku Celowego).

Zasadniczym kontekstem, który wzięto pod uwagę w opracowaniu jest obserwowany na obszarze MG-6 proces suburbanizacji Gorzowa Wlkp., który przejawia się spadkiem liczby ludności miasta i rozwojem budownictwa jednorodzinnego na terenach gmin wiejskich bezpośrednio przylegających do granic administracyjnych miasta.

W ramach projektu dokonano inwentaryzacji usług publicznych na obszarze MG-6. Ponadto w dniach 27-28 marca 2013 r. przeprowadzono badania jakościowe w formie wywiadów grupowych w ramach sesji wstępnych z osobami zajmującymi kierownicze stanowiska w samorządach Związku Celowego Gmin. Ponadto między 22 a 26 kwietnia 2013 r. przeprowadzono indywidualne wywiady pogłębione z wskazanymi przez samorządy ekspertami w dziedzinie zarządzania w sektorach kultury, edukacji, pomocy społecznej i komunikacji publicznej. Szczególnie ważnym zagadnieniem badawczym w ramach przeprowadzonej analizy było odtworzenie systemu zależności pomiędzy centrum badanego obszaru (Gorzowem Wlkp. i działających w ramach gorzowskiego samorządu instytucji) a terenami wiejskimi. W ramach opracowania odtworzono katalog usług publicznych świadczonych na terenie ZCG MG-6, rozpoznawano zróżnicowane uwarunkowanie ich świadczenia (specyfika lokalna, różnice w zasobach itp.). Finalnym produktem prac badawczych jest zestawienie mierzalnych kryteriów

oceny jakości świadczonych usług i stopnia zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej. Istotnym kontekstem jest również fakt, że jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład Związku Celowego Gmin MG-6 (prócz Lubiszyna) tworzą Miejski Obszar Funkcjonalny (na podstawie Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030).

Jednostki samorządu terytorialnego należące do Związku Celowego Gmin MG-6 zajmują łączny obszar 97,5 km^2. Obszary wiejskie MG-6 charakteryzuje wysoka atrakcyjność osiedleńcza, duża lesistość i niska gęstość zaludnienia. Prognozy statystyczne wskazują, że liczba mieszkańców Gorzowa Wlkp. będzie systematycznie maleć, natomiast wzrastać będzie liczba mieszkańców obszarów wiejskich MG-6. Sytuacja ta będzie w sposób oczywisty wymuszała stopniowe zacieśnianie współpracy miasta z gminami podmiejskimi w ramach systemów świadczenia usług publicznych na obszarze MG-6.

Usługi publiczne w sektorach edukacji, komunikacji publicznej, kultury i pomocy społecznej należą do kluczowych dziedzin działalności samorządów w sensie obszarów, w których ma miejsce systematyczny bezpośredni kontakt jednostek / instytucji publicznych z mieszkańcami. Sektory usług publicznych, które były przedmiotem niniejszych badań stanowią również istotne grupy kosztów, jeśli chodzi o wydatki budżetowe samorządów. Łączna liczba odbiorców usług publicznych w poszczególnych sektorach na obszarze MG-6 przedstawia się następująco:

- W sektorze edukacji 21 tys. klientów (uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych),
- W sektorze kultury 157,1 tys. klientów (uczestników imprez kulturalnych, kółek zainteresowań i czytelników bibliotek publicznych),
- W sektorze pomocy społecznej 18,5 tys. klientów (korzystający z pomocy społecznej oraz osoby bezrobotne)
- W sektorze transportu publicznego 81 tys. pasażerów rocznie.

Kultura

Specyfika sektora kultury jako domeny usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządowe pozwala na precyzyjną identyfikację powiązań funkcjonalnych między miastem Gorzów Wielkopolski, a podmiejskimi gminami wiejskimi, mimo że w ramach działalności

Związku Celowego Gmin MG-6 kultura nie jest obecnie traktowana priorytetowo. Gorzów Wielkopolski posiada dobrze rozwiniętą bazę instytucji kultury, a także bogatą i różnorodną ofertę produktów kulturowych. Kierowana jest ona nie tylko do mieszkańców miasta – należy ją analizować w wymiarze ponadlokalnym. Szczególnie ważnym wydarzeniem dla rozwoju sektora kultury w ostatnich latach było utworzenie w mieście Europejskiego Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonii Gorzowskiej, instytucji która w sposób znaczący wzmocniła ofertę produktów kultury wysokiej dostępnych w Gorzowie Wlkp. Z drugiej jednak strony stan techniczny wielu obiektów kulturalnych jest wciąż niewystarczający, co stanowi przeszkodę w świadczeniu profesjonalnych usług publicznych w dziedzinie kultury. Prognozowany przez demografów systematyczny spadek liczby mieszkańców miasta będzie w kolejnych latach powodować wzrost presji na otwarcie się instytucji kultury na mieszkańców gmin z obszaru tzw. „pierścienia funkcjonalnego". Trzeba mieć na uwadze, że proces suburbanizacji wiąże się wprost z podnoszeniem standardu i jakości życia, stąd należy spodziewać się wzrostu oczekiwań odnośnie dostępności i różnorodności oferty kulturalnej (w tym np. adresowanej do dzieci i młodzieży) ze strony osób migrujących do gmin podmiejskich. Przyczyni się to do wzmocnienie powiązań funkcjonalnych miasta z sąsiadującymi gminami wiejskimi. Jako, że głównymi barierami w dostępie do kultury są brak pieniędzy oraz możliwości dojazdu komunikacją publiczną, to od niwelowania tych przeszkód zależy dalsza możliwość rozwoju i profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury. Elementem wzmacniającym powiązania obszaru MG-6 w dziedzinie kultury jest fakt, że mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego chętnie i licznie uczestniczą w dużych imprezach plenerowych organizowanych na ternie podmiejskich gmin wiejskich.

Barierą dla profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury jest przede wszystkim brak środków finansowych, brak woli współpracy pracowników urzędów oraz instytucji kultury oraz niewystarczająca dostępność komunikacji publicznej.

W gminach wiejskich MG-6 wiodącą rolę w życiu kulturalnym pełnią biblioteki. Priorytetem jest przede wszystkim prowadzenie w każdym sołectwie świetlic (wiejskich lub środowiskowych), w których realizowane są działania kulturalne i edukacyjne dedykowane mieszkańcom danej wsi. Gminy wiejskie konfrontują się z problemem niskiego zaangażowania organizacji pozarządowych w działania kulturalne. Właśnie w rozwoju współpracy w ramach Związku

Celowego Gmin MG-6 gminy wiejskie upatrują możliwości promocji większego zaangażowania gorzowskich organizacji pozarządowych w animowanie życia kulturalnego na terenach gmin podmiejskich.

Postulowana przez ekspertów integracja zarządzania w dziedzinie kultury w obrębie MG-6 może przynieść znaczne korzyści. Należy do nich organizacja większej liczby imprez kulturalnych, możliwość przyciągnięcia większej liczby widzów/uczestników imprez kulturalnych, dostęp do doświadczeń innych gmin oraz większa możliwość promocji kultury.

Warunkiem dla profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury jest przede wszystkim podniesienie jakości i dostępności infrastruktury, podniesienie kwalifikacji personelu zaangażowanego w działania na rzecz kultury. Potrzebna jest również znajomość potrzeb / oczekiwań mieszkańców i wzbogacenie oferty kulturalnej również tej oferowanej przez organizacje pozarządowe.

Edukacja

Na obszarze Związku Celowego MG-6 w sektorze edukacji zaobserwować można bardzo silne relacje funkcjonalne między miastem Gorzów Wielkopolski, a gminami należącymi do tzw. pierścienia. Gminy wiejskie prowadzą działalność edukacyjną na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym. Natomiast w Gorzowie Wielkopolskim znajdują się wszystkie szkoły ponadgimnazjalne na terenie MG-6. To właśnie miasto stanowi samodzielne centrum edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym, zaspokajając w tym zakresie potrzeby mieszkańców gmin podmiejskich.

Przewagą możliwości nauki w Gorzowie Wielkopolskim jest przede wszystkim dostęp do zajęć pozalekcyjnych oraz wysoki poziom nauczania (zwłaszcza w liceach ogólnokształcących). Ogółem odsetek uczniów spoza Gorzowa Wlkp. uczących się w gorzowskich publicznych ponadgimnazjalnych placówkach oświatowych wynosi aż 25,28 %. W tym kontekście bardzo ważną kwestią jest zapewnienie uczniom spoza Gorzowa Wielkopolskiego dostępu do placówek edukacyjnych poprzez dostęp do komunikacji publicznej. Szczególne bariery napotyka tu młodzież z Gminy Lubiszyn.

Trzeba jednocześnie zaznaczyć dobrą opinię, którą cieszą się placówki edukacyjne prowadzone przez gminy wiejskie. Poziom bezpieczeństwa oraz jakość zaplecza technicznego placówek

sprawia, że głównie w odniesieniu do szkół podstawowych, są one identyfikowane jako konkurencyjne w stosunku do placówek miejskich.

Ważnym wyzwaniem Związku Celowego Gmin MG-6 w zakresie podniesienia jakości usług w dziedzinie edukacji jest poprawa jakości zajęć (wraz z zastosowaniem metody pomiaru jakości nauczania tzw. edukacyjnej wartości dodanej – EWD), współpraca samorządowców i nauczycieli w zakresie wymiany doświadczeń oraz wspólne ubieganie się o dotacje z Unii Europejskiej na projekty edukacyjne. Wyniki badań wskazują, że pożądane jest wzmacnianie Gorzowa Wielkopolskiego jako regionalnego ośrodka kształcenia ponadgimnazjalnego, podnoszenie jakości i dostępności oferty edukacyjnej zwłaszcza dla uczniów spoza Gorzowa Wielkopolskiego. Oferta powinna być dostosowana do rynku pracy. Postulowane jest również zwiększenie roli organizacji pozarządowych w realizacji zadań zlecanych z dziedziny edukacji przez samorządy.

Pomoc społeczna

Sektor usług publicznych w obszarze pomocy społecznej w najmniejszym stopniu jest warunkowany przez powiązania funkcjonalne Gorzowa Wielkopolskiego i samorządów gmin wiejskich. Usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej świadczone są w każdej gminie należącej do Związku MG-6. Każda z gmin prowadzi ośrodek pomocy społecznej, który dysponuje wykwalifikowaną kadrą. Wysokie kompetencje i doświadczenie pracowników przekładają się na dobrą ocenę wiedzy na temat rzeczywistych potrzeb mieszkańców w zakresie pomocy społecznej.

Gorzów Wielkopolski wydatkuje zdecydowanie największe środki na pomoc społeczną w przeliczeniu na mieszkańca. Częściej niż podmiejskie gminy współpracuje też z organizacjami pozarządowymi w formie współfinansowania zadań publicznych. Gorzowska oferta usług publicznych świadczonych przez pomioty III sektora znacznie przewyższa pozostałe gminy. Z tego względu eksperci z dziedziny pomocy społecznej postulują zwiększenie i zacieśnienie współpracy w ramach MG-6 w zakresie pomocy społecznej.

W gminach podmiejskich obszaru MG-6 identyfikowane są problemy społeczne charakterystyczne dla terenów wiejskich. Relatywnie wysokie bezrobocie, bezradność mieszkańców, brak aktywności społecznej powoduje, że zapotrzebowanie na wysokiej jakości usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej na obszarach wiejskich jest bardzo duże. Pilną

potrzebą jest również wzmocnienie mechanizmów aktywizujących mieszkańców w zakresie tzw. samopomocy, której najważniejszym elementem jest wolontariat oraz aktywność organizacji pozarządowych.

Najczęstszą barierą dla mieszkańców w dostępie do usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest komunikacja publiczna (chodzi tu zarówno o możliwości dojazdu na terenie gminy – z danego sołectwa do centrum, np. do ośrodka pomocy społecznej, a w przypadku osób niepełnosprawnych i bezrobotnych z terenów wiejskich o dojazd do Gorzowa Wlkp.). Do najważniejszych barier dla rozwoju współpracy samorządów w ramach MG-6 należą uwarunkowania prawne (np. ustawa o finansach publicznych), brak woli współpracy oraz brak środków finansowych. Najistotniejszym warunkiem do poprawy jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest w pierwszej kolejności poprawa przepływu informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami świadczącymi usługi społeczne oraz lepsze rozpoznanie potrzeb społeczności lokalnych.

Warunkiem dla profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest podnoszenie jakości i dostępności oferty oraz infrastruktury pomocy społecznej. Zdaniem ekspertów biorących udział w badaniu priorytetowo winny być traktowane rodziny, dzieci i młodzież oraz osoby niepełnosprawne. Identyfikowana jest również potrzeba zwiększenia intensywności i zakresu działań aktywizujących organizacje pozarządowe oraz mieszkańców, a także podnoszących poziom integracji społecznej. Do zadań, które można realizować wspólnie w ramach MG-6 zaliczana była przez ekspertów integracja systemu usług publicznych w zakresie pomocy społecznej, wspólna realizacja projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej, a także współpraca z organizacjami pozarządowymi. Jednym z modeli, który mógłby zasadniczo poprawić efektywność systemu usług publicznych w obszarze pomocy społecznej jest utworzenie jednego centrum integracji społecznej w Gorzowie Wielkopolskim z filiami w gminach wiejskich MG-6.

Komunikacja publiczna

Nie ulega wątpliwości, że Miasto Gorzów Wielkopolski dla mieszkańców pozostałych członków MG-6 stanowi centrum dostępu do usług publicznych (zwłaszcza edukacyjnych, kulturalnych i społecznych). Jest również zdecydowanie dominującym ośrodkiem z punktu widzenia

lokalnego rynku pracy. Jednocześnie gminy wiejskie, położone wokół Gorzowa Wielkopolskiego stanowią dla mieszkańców Gorzowa naturalne miejsce wypoczynku czy rekreacji. Powszechnie przyjmuje się również założenie, że transport publiczny w obszarach funkcjonalnych aglomeracji i regionalnych ośrodków wzrostu jest obszarem newralgicznym z punktu widzenia efektywności świadczenia usług publicznych. Stąd system transportu na obszarze MG-6 (realizowany głównie przez Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim sp. z o.o. oraz PKS Gorzów Wlkp. sp. z o.o. w Gorzowie Wlkp.) stanowił kluczowy obszar tematyczny w ramach przeprowadzonych badań.

Mieszkańcy gmin wiejskich obszaru MG-G w wielu przypadkach konfrontują się z barierą utrudnionego dostępu do komunikacji publicznej. Szacuje się, że ograniczony dostęp do komunikacji publicznej na obszarze MG-6 (zwłaszcza po godzinie 20.00) obejmuje 8-10 tys. mieszkańców.

Najpoważniejszym mankamentem w świadczeniu usług publicznych w dziedzinie transportu publicznego jest dysonans oczekiwań mieszkańców, co do możliwości komfortowego nieograniczonego, bezpośredniego przemieszczania się, a możliwościami finansowymi samorządów. Z tego względu występują miejsca o ograniczonym dostępie do komunikacji publicznej.

Komunikacja publiczna na obszarze MG-6 jest działalnością wymagającą dopłat ze strony samorządów (nie jest działalnością samofinasującą się). Dużym mankamentem organizacji transportu publicznego (zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym) jest brak jego koordynacji. Brak jest instytucji, która koordynowałaby transport publiczny z transportem autobusowym prywatnym oraz kolejowym. Ponadto nie jest prowadzona koordynacja polityki parkingowej miasta Gorzów Wielkopolski z polityką biletową.

Kluczowe w zakresie poprawy usług publicznych w dziedzinie komunikacji publicznej jest organizacja węzłów przesiadkowych różnych form transportu (budowa systemu *park&drive* oraz *bike&drive*). Mieszkańcy gmin pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego będą mogli dojechać własnym samochodem do granic miasta i wtedy przesiąść się do komunikacji miejskiej. Rozwiązaniem mógłby być zakup mniejszych autobusów (do wykorzystania poza szczytem) oraz nastawienie się na transport bardziej ekologiczny (z napędem hybrydowym lub

elektrycznym). Należy również w tej kwestii rozważyć uznanie komunikacji kolejowej jako pierwszorzędnego środka transportu.

W zakresie rozwiązań poprawiających jakość i funkcjonalność komunikacji publicznej na obszarze MG-6 za eksperci uczestniczący w badaniach formułowali propozycje powołania związku komunikacyjnego, w którym zasiadać będą przedstawiciele samorządów (celowego związku komunalnego ds. zbiorowego transportu publicznego).

Kluczowe z punktu widzenia optymalizacji systemu obsługi mieszkańców w zakresie komunikacji publicznej jest opracowywanie Planu Transportowego dla obszaru MG-6. To jego przyjęcie planowane na IV kwartał 2013 roku oraz zapewnienie środków finansowych w budżetach członków Związku MG-6 będzie gwarantować zapewnienie wysokiego poziomu usług w tej dziedzinie.

Jednym z elementów przeprowadzonych badań była analiza systemu transportowego na obszarze MG-6 przy wykorzystaniu metody *benchmarkingu*. Analiza ta pozwoliła na zestawienie i porównanie kluczowych wskaźników opisujących system transportu zbiorowego na obszarze MG-6 z wynikami uzyskanymi w innych tzw. miejskich obszarach funkcjonalnych (tj. Ostrów Wlkp., Piotrków Tryb., Gniezno, Tarnów, Lublin, Szczecin, Łódź, Kraków). Poniższa tabela prezentuje w syntetycznej formie uzyskane wyniki. W ostatniej kolumnie zawarto interpretację wyników – tj. w przypadku gdy obszar MG-6 uzyskał jedną z pierwszych 3 lokat jest to ocena „wysoka", natomiast ocena „niska" oznaczą jedną z 3 ostatnich pozycji.

Tabela 1 Syntetyczne zestawienie wyników badań porównawczych w transporcie zbiorowym

Rodzaj wskaźnika	Jednostka	Liczba	Ocena benchmarkingowa
Dane podstawowe			
Liczba obsługiwanych gmin	szt.	5	średnia
Łączna powierzchnia gmin	km^2	889,4	wysoka
Liczba mieszkańców w gminach	osoba	38 219	niska
Średnia gęstość zaludnienia w gminach	$osób/km^2$	43	niska
Gęstość infrastruktury liniowej komunikacja autobusowa			
Gęstość geograficzna G_{Kp}	km/km^2	3,82 (poza miastem: 0,14)	wysoka poza miastem: średnia

Gęstość demograficzna G_{Kd}	km sieci na 10 tys. mieszk.	27,30 (poza miastem: 30,35)	wysoka poza miastem: wysoka
Gęstość średnioważona G_{Kpd}	-	10,21 (poza miastem: 2,06)	wysoka poza miastem: wysoka
Gęstość infrastruktury liniowej komunikacja tramwajowa			
Gęstość geograficzna G_{Kp}	km/km^2	0,29	średnia
Gęstość demograficzna G_{Kd}	km sieci na 10 tys. mieszk.	2,08	wysoka
Gęstość średnioważona G_{Kpd}	-	0,78	wysoka
Wskaźnik dostępności demograficznej sieci			
Ogółem w mieście	mieszkańcy/km	353	niska
Komunikacja autobusowa w mieście	mieszkańcy/km	380	niska
Komunikacja autobusowa poza miastem	mieszkańcy/km	315	niska
Komunikacja tramwajowa w mieście	mieszkańcy/km	4 982	niska
Wskaźnik gęstości infrastruktury punktowej - komunikacja autobusowa			
Gęstość geograficzna G_{Kp}	liczba przystanków na km^2	3,42 (poza miastem: 0,28)	wysoka poza miastem: wysoka
Gęstość demograficzna G_{Kd}	liczba przystanków na 10 tys. mieszk.	24,42 (poza miastem: 61,50)	wysoka poza miastem: wysoka
Gęstość średnioważona G_{Kpd}	-	9,14 (poza miastem: 4,15)	wysoka poza miastem: wysoka
Wskaźnik gęstości infrastruktury punktowej - komunikacja tramwajowa			
Gęstość geograficzna G_{Kp}	liczba przystanków na km^2	0,58	wysoka
Gęstość demograficzna G_{Kd}	liczba przystanków na 10 tys. mieszk.	4,17	wysoka
Gęstość średnioważona G_{Kpd}	-	1,56	wysoka
Wskaźnik gęstości geograficznej pracy eksploatacyjnej - dzień roboczy			
Ogółem w mieście	wozokm/km^2	153,93	średnia
Komunikacja autobusowa w mieście	wozokm/km^2	115,19	niska
Komunikacja autobusowa poza miastem	wozokm/km^2	1,54	średnia
Komunikacja tramwajowa w mieście	wozokm/km^2	38,74	niska
Wskaźnik gęstości demograficznej pracy eksploatacyjnej - dzień roboczy			
Ogółem w mieście	wozokm/ mieszkańca	0,11	niska

Komunikacja autobusowa w mieście	wozokm/ mieszkańca	0,08	niska
Komunikacja autobusowa poza miastem	wozokm/ mieszkańca	0,04	średnia
Komunikacja tramwajowa w mieście	wozokm/ mieszkańca	0,03	niska
Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej			
Ogółem w mieście	wozokm/km	37,42	niska
Komunikacja autobusowa w mieście	wozokm/km	30,14	niska
Komunikacja autobusowa poza miastem	wozokm/km	11,31	niska
Komunikacja tramwajowa w mieście	wozokm/km	132,84	niska

źródło: opracowanie własne

Zaprezentowane poniżej opracowanie może być traktowane jako przyczynek do szczegółowych analiz efektywności systemów świadczenia usług publicznych na obszarze MG-6. Jako opracowanie publiczne może być wykorzystany przez szeroką grupę tzw. stakeholders (interesariuszy tj. w tym przypadku osób zarządzających i liderów w ramach systemów świadczenia usług publicznych).

Identyfikuje się tu zarówno reprezentantów mieszkańców w samorządach (radnych), pracowników struktur samorządowych, a także przedstawiali organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy i pomocy społecznej, placówek edukacyjnych i kulturalnych. Zgodnie z założeniami projektu „Profesjonalizacja usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 poprzez diagnozę potrzeb społecznych i doskonalenie kompetencji kadr" niniejszy raport pełni funkcję inwentaryzacyjną oraz opisową – diagnozuje systemy realizacji usług publicznych oraz identyfikuje ich deficyty oraz mocne strony. W ujęciu horyzontalnym jego celem jest jednak poprawa efektywności i dostępności tych usług z punktu widzenia ich mieszkańców obszaru MG-6. To właśnie grupa rzeczywistych i ostatecznych odbiorców usług publicznych oraz jakość ich życia są kluczowym punktem odniesienia w ramach prowadzonych badań oraz prezentowanych w niniejszym opracowaniu wyników.

1. Wprowadzenie

1.1. Ogólne założenia projektu, kontekst badania

Niniejszy raport stanowi wynik prac przeprowadzonych przez zespół analityków Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER na zlecenie Związku Celowego Gmin MG-6 w ramach projektu „Profesjonalizacja usług publicznych na terenie Związku Celowego Gmin MG-6 poprzez diagnozę potrzeb społecznych i doskonalenie kompetencji kadr". Główne założenia projektu obejmują inwentaryzację oraz ocenę jakości i efektywności świadczenia usług publicznych w Gorzowie Wielkopolskim oraz otaczających go gminach (Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn, Santok). W ramach projektu przewidziano także identyfikację tzw. luki jakościowej tj. różnicy pomiędzy oczekiwaniami odbiorców usług publicznych, a poziomem ich satysfakcji. Projekt obejmuje następujące domeny świadczenia usług publicznych:

- edukacja,
- kultura,
- sprawy społeczne,
- transport publiczny.

Kluczowe produkty projektu będą stanowiły opracowania sektorowe o charakterze strategicznym, w tym projekt Planu Transportowego oraz wytyczne do strategii rozwoju gorzowskiego obszaru funkcjonalnego. Poniższa tabela prezentuje w ujęciu syntetycznym zakres merytoryczny projektu, w ramach którego został opracowany niniejszy raport:

Tabela 2 Zakres projektu

Nazwa działania	Opis zakresu działania
Badania instytucjonalne	W gminach ZCG zostaną przeprowadzone badania podmiotów i instytucji świadczących usługi społeczne w zakresie objętym projektem. Badania obejmą pogłębione wywiady eksperckie oraz analizę materiałów zastanych: dokumentów urzędowych, strategii i planów działania, koncepcji rozwojowych, struktur zatrudnienia, zbiorczych wyników egzaminów szkolnych, rozkładów jazdy etc.
Badania społecznej percepcji usług publicznych	Na reprezentatywnej próbie mieszkańców gmin ZCG zostaną przeprowadzone badania kwestionariuszowe, mające na celu określenie społecznej percepcji usług publicznych, a więc stopnia,

	w jakim spełnione są potrzeby i oczekiwania mieszkańców w tym zakresie
Forum Usług Publicznych	Konferencja prezentująca wyniki badań i analiz oraz dobre praktyki w zakresie rozwiązywania zdiagnozowanych problemów. Warsztaty i szkolenia dla praktyków, wskazujące sposoby rozwiązywania zdiagnozowanych problemów
Ekspertyzy	6 opracowań: ekspertyza usług publicznych na terenie ZCG MG-6 (edukacja, sprawy społeczne, kultura, plan transportowy, koncepcja rozwoju podsystemu tramwajowego)

źródło: opracowanie własne

Prezentowany raport obejmuje wyniki pierwszego działania w ramach projektu, tj. badań w obszarze instytucjonalnym. Realizacja badań w tym obszarze pozwala na precyzyjne zdefiniowanie obszaru dla kolejnych działań zarówno w wymiarze badawczym jak również planistycznym czy szkoleniowym. Uzyskane w ramach badań instytucjonalnych wyniki stanowią swoistą bazę dla prowadzenia dalszych prac analitycznych, w tym w głównej mierze uzyskania miarodajnych wyników w odniesieniu do rzeczywistego poziomu jakości usług publicznych na obszarze MG-6.

1.2. Założenia metodologiczne

Obszar badawczy został na potrzeby niniejszego opracowania podzielony terminologicznie na centrum (Gorzów Wlkp.) i teren umownie nazwany peryferiami MG-6 (obejmuje on tereny wiejskie gmin - członków Związku Celowego). Dla uporządkowania terminologicznego warto też wyjaśnić stosowane w niniejszym raporcie pojęcie gmin tzw. „pierścienia” - tzn. gmin MG-6 otaczających Gorzów Wielkopolski. Jest to termin często wykorzystywany w pracach badawczych w zakresie analiz funkcjonalnych miast i aglomeracji w odniesieniu do terenów znajdujących się w bezpośrednim otoczeniu centrum, lecz w odrębnych jednostkach strukturalnych i administracyjnych. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że na obszarze MG-6 można zaobserwować proces suburbanizacji Gorzowa Wlkp. – który przejawia się rozwojem budownictwa jednorodzinnego na terenach gmin wiejskich bezpośrednio przylegających do granic administracyjnych miasta. Bezpośrednią konsekwencją tego zjawiska jest odnotowywany w statystykach publicznych wzrost liczby mieszkańców gmin „pierścienia” oraz spadek liczby mieszkańców centrum (trzeba tu też zasygnalizować, że rzeczywiste migracje na obszarze funkcjonalnym Gorzowa Wlkp. nie znajdują jednoznacznego odwzorowania w zmianach liczby ludności poszczególnych gmin – wynika to z tendencji osób, które

przeprowadzają się na tereny wiejskie, do pozostania przy starym „gorzowskim" adresie zameldowania.

Poziom agregacji danych w ramach analizy statystycznej, która została opracowana w ramach prac badawczych z konieczności został określony jako NTS-5 (gminy, w tym gminy miejskie będące miastami na prawach powiatu), co spowodowało automatycznie konieczność rezygnacji z analizy wielu parametrów, które są gromadzone i udostępniane tylko dla wyższych jednostek statystyczno-administracyjnych (NTS-4, NTS-3). Ograniczenia, które z konieczności wynikają z przedmiotu badania – chodzi głównie o brak danych w zestawieniach statystycznych między innymi transportu publicznego, pomocy społecznej i wynagrodzeń, działalności kulturalnej i edukacyjnej oraz działalności organizacji pozarządowych. Jednocześnie przyjęcie poziomu NTS-5 jako podstawowego w ramach analizy statystycznej, było jedynym podejściem metodologicznym, które pozwalało na przeprowadzenie analiz porównawczych dla analogicznych parametrów zarówno w odniesieniu do Gorzowa Wlkp. (jako miasta na prawach powiatu), jak i pozostałych gmin wiejskich MG-6.

Ważną metodą wykorzystaną w ramach badania była analiza źródeł wtórnych (tzw. *desk research*) polegająca na wykorzystaniu dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, dokumenty strategiczne, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach www, itp. Przed wykorzystaniem na potrzeby niniejszego raportu, dane były szczegółowo analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności.

W przypadku inwentaryzacji usług publicznych na obszarze MG-6 metoda analizy źródeł wtórnych koncentrowała się głównie na analizie różnorodnych dostępnych materiałów źródłowych takich jak materiały gmin (członków ZGC MG-6) takich jak wcześniejsze badania, dane wewnętrzne, dane statystyczne (GUS), opracowania branżowe, materiały zamieszczone w Internecie (ogólnodostępne raporty innych firm i instytucji badawczych, informacje ze stron internetowych Urzędów, fora internetowe itp.). *Desk research* stanowi ważny początkowy element inwentaryzacji, istotny z punktu widzenia jej kolejnych etapów oraz projektowania analizy jakościowej. Istotnym elementem analizy *desk research* było szczegółowe sprawozdanie z informacji zawartych w dokumentacji i opracowaniach planistycznych dostępnych na poziomie wszystkich gmin – członków MG-6. W szczególności analizie poddane zostały:

– Strategie rozwoju gmin / strategie branżowe i sektorowe (w przypadku Gorzowa Wlkp.),

- Statystyki i raporty Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Poznaniu,
- Dane udostępniane w ramach statystyk publicznych – głównie Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego,
- Raporty Miejskiego Zakładu Komunikacji w Gorzowie Wlkp.,
- Dane agregowane w ramach Systemu Analiz Samorządowych SAS (system monitorowania lokalnych usług publicznych),
- Akty prawa lokalnego, kategorie spraw, decyzje administracyjne.

Badania jakościowe były prowadzone w formie indywidualnych wywiadów pogłębionych realizowanych w dwóch fazach:

- Bezpośrednie wywiady grupowe w ramach sesji wstępnych (oprócz specjalistów ds. badań ze strony SWIG DELTA PARTNER zaangażowany był koordynator projektu ze strony ZGC MG-6 oraz (jako uczestnicy badania) osoby na kierowniczych stanowiskach w poszczególnych jednostkach samorządowych,
- Indywidualne wywiady pogłębione z ekspertami / praktykami zarządzania w danych obszarach tematycznych.

Grupą docelową w ramach IDI byli eksperci w tematycznych obszarach badawczych, posiadający również duże doświadczenie praktyczne w danej dziedzinie – w tym zdobyte na obszarze realizacji projektu. W przewarzającej mierze grupę docelową badania stanowiły tu osoby na kierowniczych stanowiskach w administracji publicznej samorządowej odpowiedzialne w ramach struktur organizacyjnych poszczególnych jednostek za realizacje danego pakietu usług publicznych. Ze względu na charakter badania wywiady zostały przeprowadzone przez wykwalifikowanego specjalistę w zakresie badań jakościowych, który dodatkowo jako narzędzie wspomagające wykorzystał zestandaryzowany kwestionariusz wywiadu. Fakt, że informacje w ramach cyklu wywiadów były pozyskiwane przez jedna osobę nie był bez znaczenia dla końcowego kształtu raportu – umożliwiało to bowiem takie moderowanie wywiadów, aby uzyskiwane dane i opinie były porównywalne pod względem zakresu, poziomu szczegółowości, itp. Kompletne zestawienie przeprowadzonych wywiadów pogłębionych oraz ich scenariusze stanowią załączniki do niniejszego opracowania.

Jednym ze szczególnie ważnych zagadnień badawczych w ramach przeprowadzonej analizy było odtworzenie systemu zależności pomiędzy centrum badanego obszaru (Gorzowem Wlkp.

i działających w ramach gorzowskiego samorządu instytucji) a terenami wiejskimi – tj. instytucjami świadczącymi usługi publiczne w gminach wiejskich.

W celu uzyskania maksymalnie pełnego obrazu systemu świadczenia usług publicznych w obszarach edukacji, spraw społecznych, kultury i transportu na terenie MG-6 konieczne było zbadanie stanu infrastruktury, zasobów ludzkich i finansowych, kapitału ludzkiego, kompetencji kadr specjalistycznych, narzędzi i rozwiązań wspomagających zarządzanie. Zadania te zostały zrealizowane poprzez zastosowanie kombinacji metod reaktywnych i niereaktywnych tj. badań bezpośrednich – wywiadów oraz *desk reasearch.* Dzięki temu odtworzono katalog usług publicznych świadczonych na terenie ZCG MG-6, rozpoznawano zróżnicowane uwarunkowanie ich świadczenia (specyfika lokalna, różnice w zasobach itp.). Finalnym produktem jest zestawienie mierzalnych kryteriów oceny jakości świadczonych usług i stopnia zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej. Kryteria te wyznaczają przestrzeń, w której można prowadzić dalsze prace badawcze – głównie wykorzystaniu metod ilościowych, z uwagi na fakt, że wymagane będzie uzyskanie miarodajnych opinii w grupie odbiorców usług publicznych na obszarze MG-6. Patrząc szerzej, to właśnie ta grupa – konsumenci usług publicznych na obszarze MG-6 – są również ostatecznymi interesariuszami przedmiotowego projektu, w sensie jego celów związanych z poprawą efektywności i jakości systemu udostępniania usług publicznych.

1.3. Zakres terytorialny i tematyczny badania

Badaniem ankietowym objęto ekspertów z następujących jednostek samorządu terytorialnego położonych na obszarze województwa lubuskiego:

- Bogdaniec - gmina wiejska,
- Deszczno - gmina wiejska,
- Gorzów Wielkopolski - miasto na prawach powiatu,
- Kłodawa - gmina wiejska,
- Lubiszyn - gmina wiejska,
- Santok - gmina wiejska.

Zakres tematyczny badania obejmował system świadczenia usług publicznych na terenie ZCG MG-6 w następujących dziedzinach:

- Edukacja,
- Kultura,
- Pomoc społeczna,
- Transport publiczny.

W pierwszych 3 obszarach uwzględniono także aktywność organizacji pozarządowych jako podmiotów świadczących usługi publiczne (poprzez realizację zadań zleconych przez instytucje samorządowe na podstawie Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie spełniają one kryteria dostawców usług publicznych). Organizacje pozarządowe nie dostarczają natomiast usług w dziedzinie transportu publicznego.

Uszczegółowienie zakresu tematycznego w ramach poszczególnych obszarów było już przedmiotem projektu – w ramach stworzenia tzw. katalogu usług publicznych.

1.4. Podstawowe informacje o obszarze realizacji projektu

Do Związku Celowego Gmin MG-6 należy miasto Gorzów Wielkopolski oraz gminy Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn, Santok. Jednostki samorządu terytorialnego należące do Związku Celowego Gmin MG-6 zajmują łączny obszar 97,5 km^2. Elementem wyróżniającym gminy MG-6 jest duża atrakcyjność przyrodnicza. Jest to jeden z ciekawszych krajoznawczo terenów województwa lubuskiego z licznymi atrakcjami przyrodniczymi, historycznymi i krajobrazowymi. Charakterystyczna jest duża lesistość obszaru. Według GUS lasy zajmują powierzchnię 39,6 km^2, co stanowi aż 44,5% ogółu powierzchni, a biorąc pod uwagę jedynie gminy wiejskie to odsetek ten wynosi aż 47,8%. W samej Kłodawie lasy stanowią aż 66% powierzchni gminy.

Występowanie obszarów leśnych zwłaszcza na obszarze tzw. „pierścienia" obszaru (tzn. gmin MG-6 otaczających Gorzów Wielkopolski) przekłada się bezpośrednio na obserwowane zjawisko osiedlania się tam mieszkańców głównie miasta Gorzowa. Gminy wiejskie posiadają i oferują tereny do zabudowy jednorodzinnej. Zjawisku suburbanizacji Gorzowa Wielkopolskiego sprzyja zarówno stosunkowo gęsta i równomiernie rozmieszczona sieć drogowa oraz relatywnie bliskie odległości gmin wiejskich od miasta Gorzowa Wielkopolskiego. Odległości poszczególnych gmin wiejskich (centrum gminy) od Gorzowa Wielkopolskiego (centrum miasta) przedstawiają się następująco:

- Lubiszyn - 22,4 km,
- Kłodawa - 7 km,
- Deszczno - 11,6 km,
- Bogdaniec - 12,4 km,
- Santok - 14,3 km.

Zjawisko suburbanizacji pociąga za sobą zwiększony „nacisk" mieszkańców na zapewnienie dostępu do usług publicznych, głównie w aspekcie dobrej jakości dróg oraz dostępności transportu publicznego.

Tabela 3 Powierzchnia gmin oraz wskaźniki zalesienia

Wyszczególnienie	Powierzchnia	Powierzchnia lasów	
	[ha]	[ha]	[%]
Bogdaniec	11 173	2 256,3	20,00%
Deszczno	16 831	6 618,1	39,00%
Kłodawa	23 472	15 605,3	66,00%
Lubiszyn	20 525	9 346,0	46,00%
Santok	16 940	5 803,4	34,00%
Razem:	88 941	39 629	
Gorzów Wielkopolski	8 572	413	5,00%
Razem:	97 513	40 042	

źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, dane za rok 2011

Liczba mieszkańców obszaru MG-6 systematycznie rośnie. Według GUS w 2011 roku liczba mieszkańców obszaru MG-6 wyniosła 162,8 tys. Samo miasto Gorzów Wielkopolski liczy 124,5 tys. co stanowi aż 76,2 % ogółu populacji obszaru funkcjonalnego.

Gęstość zaludnienia w województwie lubuskim jest bardzo niska i wynosi 73 osoby na km^2 (GUS, dane za 2011 rok). Na obszarze MG-6 występują znaczne dysproporcje w gęstości zaludnienia między Gorzowem Wielkopolskim (1453 osoby ma km^2), a gminami wiejskimi (44 osoby ma km^2). Niska gęstość zaludnienia gmin tzw. pierścienia Gorzowa wynika przede wszystkim z występowania obszarów leśnych. Zjawisko niskiej gęstości zaludnienia jest również powiązane ze zjawiskiem rozproszonej zabudowy, która stanowi poważną barierę w zapewnieniu usług publicznych m. in. w dziedzinie komunikacji publicznej.

Tabela 4 Liczba mieszkańców i gęstość zaludnienia MG-6

Wyszczególnienie	Ludność					
	2009		2010		2011	
	os.	os./km^2	os.	os./km^2	os.	os./km^2
Bogdaniec	6 903	62	7 021	63	7 084	63
Deszczno	7 994	47	8 402	50	8 622	51
Kłodawa	7 219	31	7 458	32	7 651	33
Lubiszyn	6 703	33	6 901	34	6 917	34
Santok	7 856	46	7 844	46	7 945	47
razem	36 675		37 626		38 219	
Gorzów Wielkopolski	125 383	1 463	124 575	1 453	124 554	1 453
razem	162 058		162 201		162 773	

źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, dane za rok 2011

Rozpatrując obszar MG-6 z punktu widzenia zapotrzebowania na usługi publiczne w dalszej perspektywie czasowej ważna jest wiedza dotycząca przyszłej liczby odbiorców tych usług. Z prognoz GUS wynika, że liczba mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego będzie radykalnie maleć. Szacowana liczba mieszkańców miasta w 2035 roku wyniesie 118,3 tys. i będzie aż o 6,7 tys. mniejsza od tej z 2011 roku. Jednocześnie liczba mieszkańców powiatu gorzowskiego (którego częścią są gminy wiejskie związku MG-6) będzie systematycznie rosnąć. Spadek liczby mieszkańców pociągnie za sobą spadek wpływów budżetowych miasta Gorzowa Wielkopolskiego. Miasto prawdopodobnie stanie przed koniecznością zamykania placówek oświatowych, ograniczenia budżetów placówek kultury. Jednocześnie, rosnąca liczba mieszkańców tzw. pierścienia miasta, tak jak do tej pory, oczekiwać będzie usług publicznych wysokiej jakości zwłaszcza z dziedziny kultury i oświaty. W komunikacji publicznej oczekiwane będzie położenie większego nacisku na linie kierowane poza miasto. Można założyć, że mimo spadku liczby mieszkańców Gorzów Wielkopolski w dalszym ciągu będzie pełnił rolę najważniejszego ośrodka usług publicznych w obszarze MG-6. W tym kontekście zasadne wydaje się rozważenie postulatu formułowanego przez przedstawicieli Miasta Gorzów Wielkopolski o utworzeniu tzw. „Wielkiego Gorzowa", czyli włączenia w granice administracyjne miasta gmin wiejskich obszaru MG-6 i funkcjonowanie w ramach jednego samorządu.

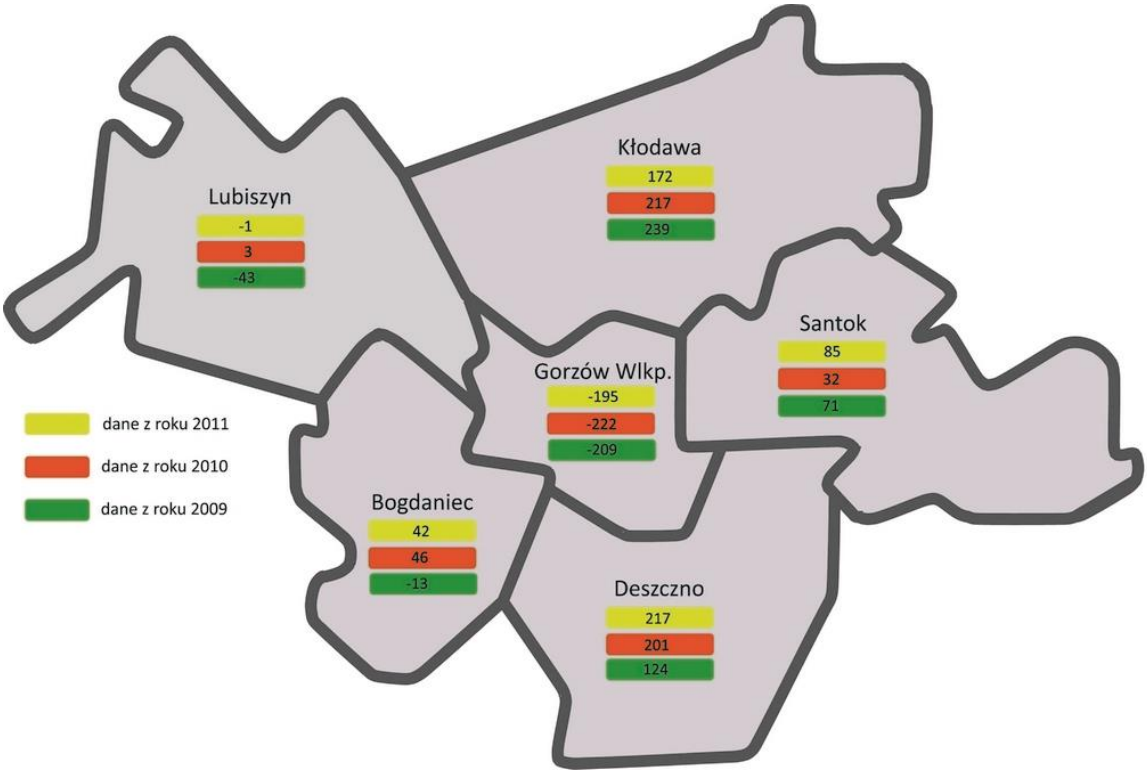
Tabela 5 Prognoza liczby mieszkańców powiatu gorzowskiego i Gorzowa Wielkopolskiego do 2035 roku

obszar	2011	2015	2020	2025	2030	2035
powiat gorzowski	68 847	71 358	73 956	76 024	77 610	78 874
Gorzów Wielkopolski	124 970	124 623	124 086	122 859	120 768	118 263

źródło: http://www.stat.gov.pl/gus/

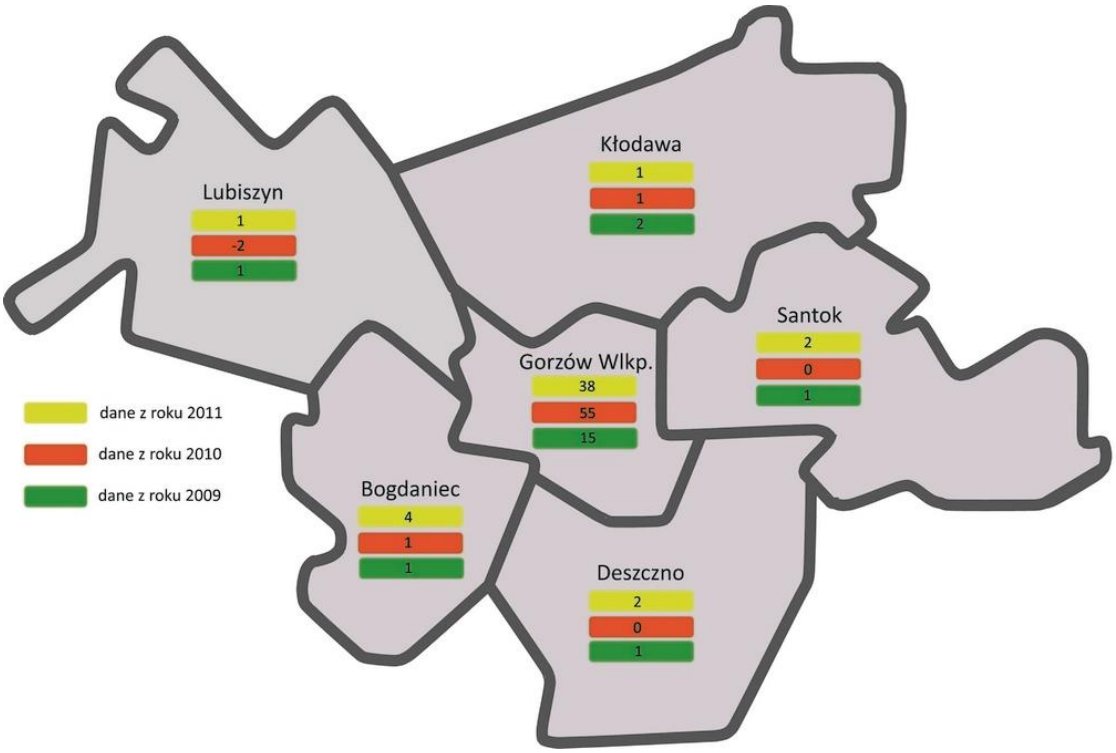
Przyczyną spadającej liczby mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego jest ujemny bilans migracji. Głównym celem migracji są gminy wiejskie otaczające miasto. Należy podkreślić fakt, że zjawisko odpływu mieszkańców Gorzowa ma charakter dynamiczny. Oznacza to, że miasto przegrywa „konkurencję o mieszkańców" z gminami wiejskim położonymi głównie, jak można przypuszczać, w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Spośród gmin wiejskich MG-6 przyciągających największą liczbę nowych mieszkańców jest Kłodawa i Deszczno. Nieprzypadkowo gminy te posiadają bardzo dobry dojazd do Gorzowa Wielkopolskiego i oferują ponadprzeciętne warunki do edukacji (odnowione i bardzo dobrze wyposażone placówki oświatowe na poziomie podstawowym i gimnazjalnym).

Rysunek 1 Saldo migracji

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rysunek 2 Saldo migracji zewnętrznych

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dochody i wydatki budżetów gmin MG-6

Poziom dochodów budżetowych jednostek samorządu terytorialnego wpływa bezpośrednio na zakres, zasięg i jakość świadczonych usług publicznych. Ważną częścią dochodów budżetowych są podatki (zwłaszcza od nieruchomości) oraz wpływy z podatku PIT od osób fizycznych oraz CIT od przedsiębiorców. Stąd też można zauważyć duże znaczenie działających na danym obszarze podmiotów gospodarczych oraz liczba pracujących osób zameldowanych w danej gminie/mieście. Z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z ekspertami z dziedziny edukacji wynika, że wszystkie samorządy z własnych środków pokrywają znaczną część wydatków na oświatę (poza subwencję oświatową). Zatem kondycja finansowa gminy wpływa bezpośrednio na liczbę i jakość usług publicznych w dziedzinie edukacji. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku komunikacji publicznej i kultury. To właśnie możliwości finansowania z własnych środków usług w tych dziedzinach wpływa na ich zakres, jakość i dostępność.

Gorzów Wielkopolski z dochodem na poziomie 428,9 milionów jest zdecydowanym liderem spośród gmin Związku MG-6. Najwyższy dochód budżetowy spośród gmin wiejskich MG-6 w 2011 roku osiągnęła gmina Lubiszyn, najniższy Bogdaniec.

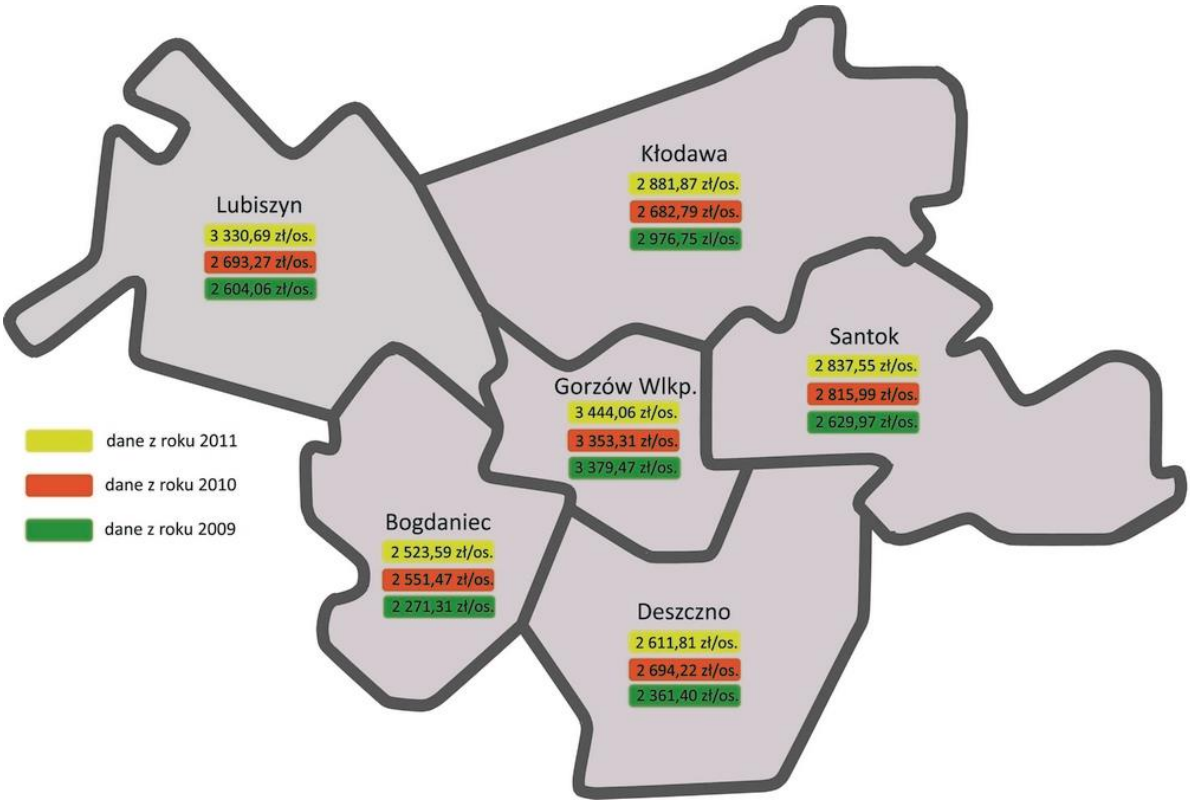
Tabela 6 Dochody budżetowe JST wchodzących w skład MG-6 (zł)

Wyszczególnienie	2009	2010	2011
Bogdaniec	15 678 865,31	17 913 869,98	17 877 127,70
Deszczno	18 877 000,91	22 636 867,73	22 519 040,69
Kłodawa	21 489 169,50	20 008 247,94	22 049 216,14
Lubiszyn	17 455 020,05	18 586 282,85	23 038 371,94
Santok	20 661 048,36	22 088 605,30	22 544 310,98
razem	94 161 104,13	101 233 873,80	108 028 067,45
Gorzów Wielkopolski	423 728 400,35	417 738 866,68	428 971 371,75
razem	517 889 504,48	518 972 740,48	536 999 439,20

źródło: GUS

Przeliczając dochód budżetowy na mieszkańca to Gorzów Wielkopolski i Lubiszyn osiągają zdecydowanie najwyższy poziom. Wysoki dochód budżetowy Gminy Lubiszyn wynika przede wszystkim z sąsiedztwa z Gorzowem Wielkopolskim. Wśród około 400 istniejących podmiotów gospodarczych, większość z nich ze względu na bliskość Gorzowa, swoją siedzibę ma na terenie sołectwa Baczyna i zajmuje się głównie handlem, usługami i drobną wytwórczością. W krajobrazie gminy pojawiły się także wieże wiertnicze, a przez środkową jej część, w kierunku Gorzowa biegnie gazociąg, natomiast przez południową, rurociąg przesyłowy ropy naftowej PERN. Bardzo dobra sytuacja finansowa gminy Lubiszyn kontrastuje z występującymi problemami społecznymi. Aż 19,1% mieszkańców korzysta ze środowiskowej pomocy społecznej.

Rysunek 3 Wydatki budżetów gmin MG-6 w przeliczeniu na mieszkańca

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

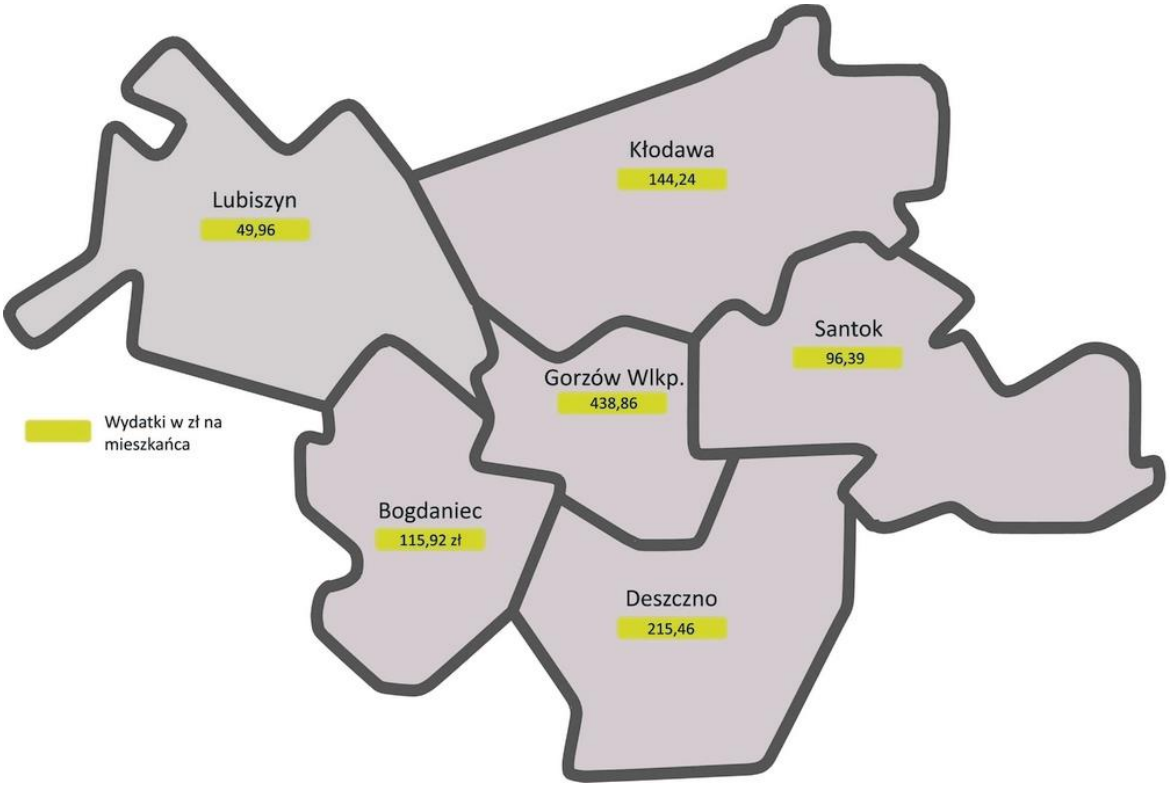
Gorzów Wielkopolski posiada bardzo dobrze rozwiniętą bazę instytucji kulturalnych. Oferta jest kierowana nie tylko do mieszkańców miasta, ale również gmin ościennych. To właśnie zwłaszcza w dziedzinie kultury miasto pełni rolę ośrodka świadczącego usługi publiczne w dziedzinie kultury w najszerszym zakresie. Miasto posiada jasną wizję polityki kulturalnej wyrażonej w przyjętej w 2013 roku „Strategii Rozwoju Kultury na lata 2012-2020". Mimo znacznych różnic w jakości obiektów kulturalnych to miasto w 2011 roku w przeliczeniu na mieszkańca przeznaczyło na kulturę kwotę 439 zł. Jest to najwyższy poziom spośród wszystkich gmin MG-6. Gmina Deszczno, która znana jest z organizacji dwóch dużych imprez kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym (Święto Pieczonego Kurczaka oraz Zlot Pojazdów Ciężarowych), przeznacza na kulturę w przeliczeniu na mieszkańca mniejsze środki.

Rola miasta Gorzowa Wielkopolskiego jako ośrodka kulturalnego Związku Gmin MG-6 jest o tyle istotna, że spośród gmin wiejskich jedynie Kłodawa posiada ośrodek kultury, który jest jednostką organizacyjną Gminy. Pozostałe samorządy prowadzą działalność kulturalną poprzez

odpowiednie wydziały/referaty urzędów gmin przez osoby, których zakres czynności wychodzi daleko poza organizację życia kulturalnego.

Za najważniejsze bariery w dostępie do usług publicznych w dziedzinie kultury przez mieszkańców tzw. pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego uznano brak środków finansowych (dostęp do usług płatnych, biletowanych) oraz brak możliwości dojazdu komunikacją publiczną. Należy przypuszczać, że w kontekście wykazanej wyżej prognozy wzrostu liczby mieszkańców na obszarach wiejskich MG-6 bariery w dostępie do kultury będą narastać i powodować wykluczenie kulturalne mieszkańców.

Rysunek 4 Wydatki budżetów gmin MG-6 na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego

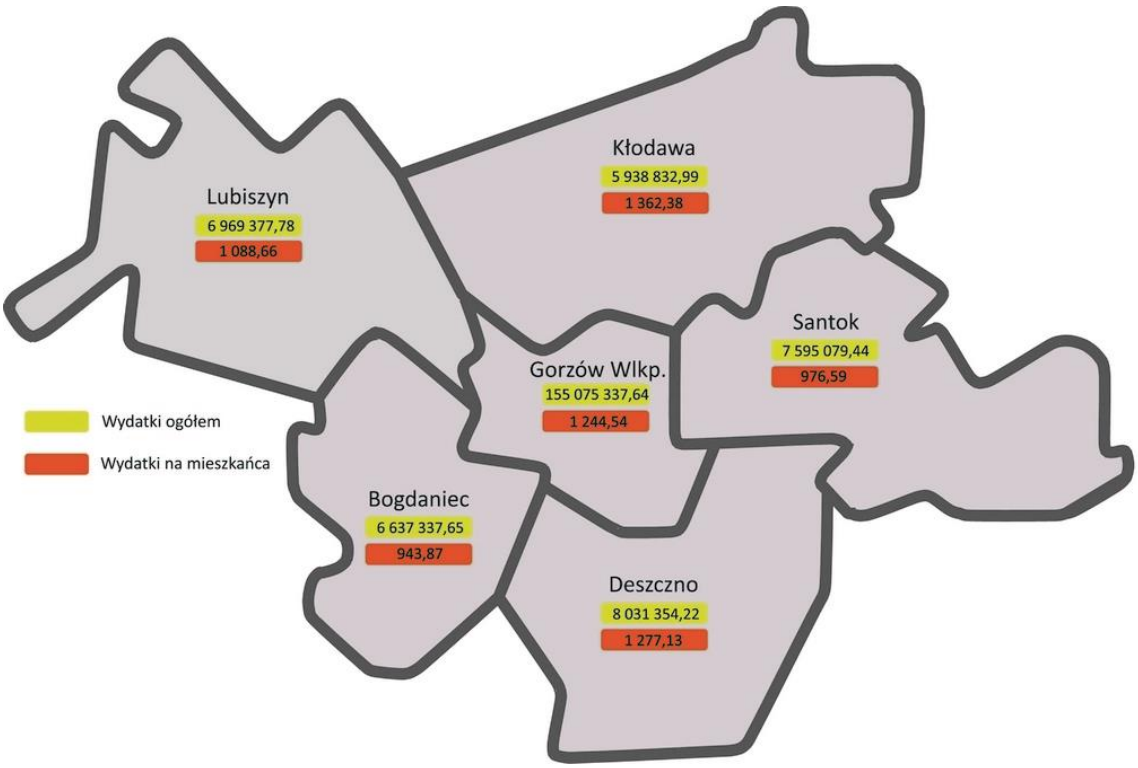

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na obszarze Związku Celowego MG-6 zaobserwować można bardzo silne relacje między miastem Gorzów Wielkopolski, a gminami należącymi do tzw. pierścienia. Gminy prowadzą jedynie działalność edukacyjną na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym. Natomiast w Gorzowie Wielkopolskim znajdują się wszystkie szkoły ponadgimnazjalne na terenie MG-6. To właśnie miasto stanowi centrum edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym. Samorządy przeznaczają na edukację znaczną część swoich budżetów (Bogdaniec 36%, Deszczno 41%, Kłodawa 44%, Lubiszyn 35%, Santok i Gorzów Wielkopolski 33%). W żadnym

przypadku subwencja oświatowa przekazywana przez państwo nie wystarcza na pokrycie wydatków na edukację. Samorządy dokładają z własnych środków do zadań oświatowych. Niejednokrotnie przekłada się to na możliwości w zakresie zakresu oferty zajęć dodatkowych (pozaszkolnych, pozalekcyjnych lub wyrównawczych). Należy podkreślić, że w tym obszarze świadczenia usług publicznych nie występują znaczne dysproporcje w wydatkach w przeliczeniu na mieszkańca pomiędzy Gorzowem Wielkopolskim, a gminami przyległymi do miasta. W Kłodawie poziom wydatków na oświatę w 2011 roku wyniósł 5,9 miliona, co w przeliczeniu na mieszkańca wyniosło 1 362 zł. i było najwyższe spośród gmin MG-6. To właśnie oświata na poziomie przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym jest obszarem, w którym gminy MG-6 oferują podobną jakościowo ofertę. Gminy wiejskie posiadają niejednokrotnie zdecydowanie lepszą bazę techniczną, a uczniowie osiągają wyższe wyniki w nauce niż w Gorzowie Wielkopolskim. Z kolei na poziomie ponadgimnazjalnym dostęp do oferty usług publicznych będzie oceniany przez mieszkańców głównie poprzez wyniki nauczania oraz możliwość dojazdu komunikacją publiczną.

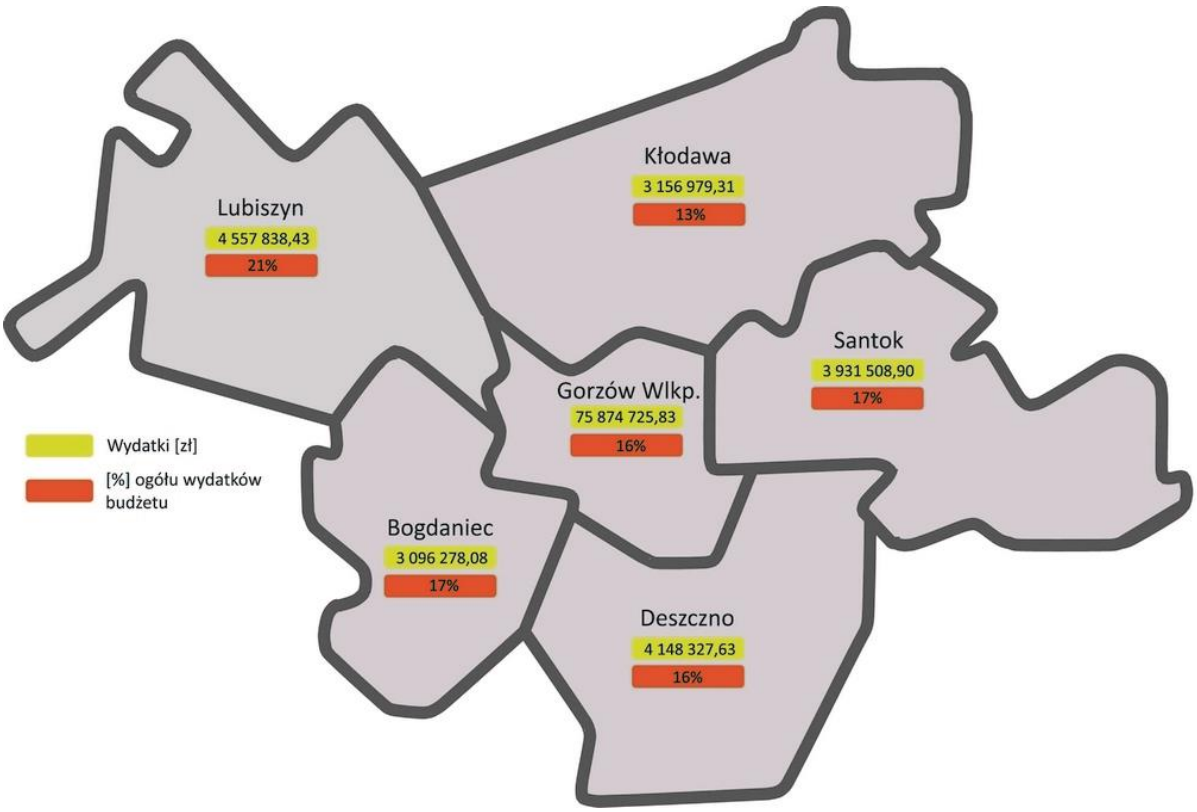
Rysunek 5 Wydatki na oświatę gmin MG-6

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej świadczone są w każdej gminie należącej do Związku MG-6. Są one ściśle regulowane przepisami. Każda z gmin prowadzi ośrodek pomocy społecznej, który dysponuje wykwalifikowaną kadrą. Pomoc społeczna stanowi znaczny odsetek wydatków budżetów gmin. Kłodawa przeznacza 13% budżetu na ten cel, z kolei Lubiszyn 21. Gorzów Wielkopolski wydaje zdecydowanie najwięcej na pomoc społeczną. Częściej niż gminy sąsiednie współpracuje z organizacjami pozarządowymi. Jego oferta usług publicznych świadczonych przez podmioty III sektora znacznie przewyższa pozostałe gminy.

Rysunek 6 Wydatki na pomoc społeczną gmin MG-6

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jednym z najistotniejszych problemów społecznych na obszarze Związku MG-6 jest bezrobocie. Według danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Zielonej Górze stopa bezrobocia w kraju na koniec grudnia 2012 r. wyniosła 13,4 %. W porównaniu do sytuacji sprzed roku wysokość tego wskaźnika wzrosła o 0,9 punktu procentowego. W województwie lubuskim w tym okresie nastąpił wzrost stopy bezrobocia o 0,4 punkty procentowe. Na koniec grudnia 2012 r. wskaźnik

natężenia bezrobocia dla województwa lubuskiego był wyższy o 2,4 punkty procentowe od wskaźnika krajowego i wyniósł 15,8%.

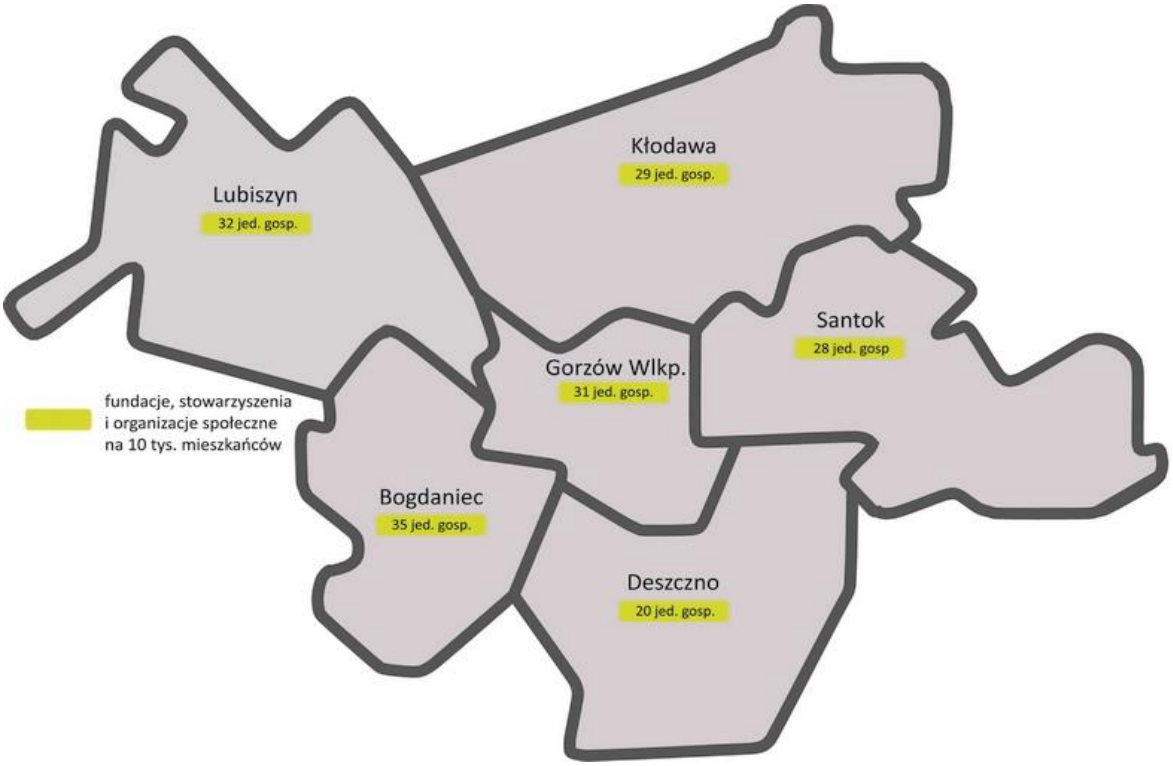
Tabela 7 Bezrobotni, stan na koniec kwietnia 2013 roku

Jednostka organizacyjna	Nazwa	Liczba bezrobotnych		Wzrost/spadek(-) (XII 2012 r./XII 2011 r.) [%]
		XII 2011 r.	XII 2012 r.	
g.	Bogdaniec	311	276	-11,3%
g.	Deszczno	397	430	8,3%
g.	Kłodawa	318	349	9,7%
m.	Kostrzyn	448	403	-10,0%
g.	Lubiszyn	341	322	-5,6%
g.	Santok	410	440	7,3%
gm.	Witnica	886	800	-9,7%
m.	Gorzów Wielkopolski	5 332	5 250	-1,5%

źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze

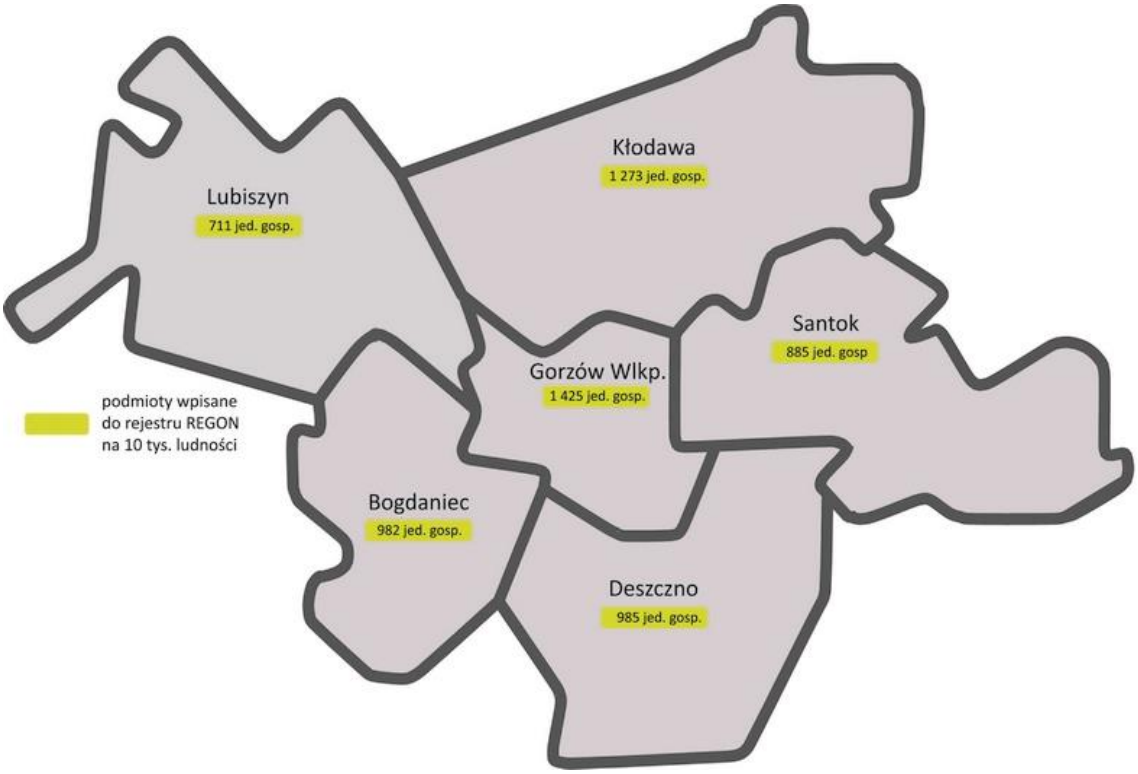
Stopa bezrobocia w Gorzowie Wielkopolskim na koniec 2012 roku wyniosła 9,3% i była niższa od poziomu wojewódzkiego. W tym samym okresie stopa bezrobocia w powiecie gorzowskim wyniosła 12,7%. Obszar MG-6 charakteryzuje się bardzo podobnym poziomem aktywności obywatelskiej wyrażonej liczbą organizacji III sektora w stosunku do liczby mieszkańców. Jednakże to organizacje pozarządowe z Gorzowa Wielkopolskiego są w stanie świadczyć usługi publiczne na najwyższym poziomie, a gminy wiejskie MG-6 oczekują większego ich zaangażowania w realizację zadań własnych samorządów. Gorzów Wielkopolski charakteryzuje najwyższy wskaźnik przedsiębiorczości wyrażony liczbą podmiotów wpisanych do rejestru REGON w stosunku do liczby mieszkańców. Wysoka liczba przedsiębiorstw przyczynia się do bogatszej oferty miejsc pracy, co jest bardzo istotne zwłaszcza dla mieszkańców gmin sąsiadujących z miastem. Warto podkreślić, że stopa bezrobocia w gminach należących do pierścienia Gorzowa jest większa niż w mieście.

Rysunek 7. Organizacje pozarządowe na obszarze MG-6

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Rysunek 8 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Eksperci biorący udział w badaniu ankietowym reprezentujący cztery obszary świadczenia usług publicznych (edukacja, kultura, transport publiczny oraz pomoc społeczna) udzielili bardzo jasnej deklaracji, że do czynników, które będą miały szczególny wpływ na rozwój samorządów Związku Celowego MG-6 należy edukacja, przedsiębiorczość oraz infrastruktura drogowa. Należy zatem przyjąć, że przyszły rozwój gmin MG-6 będzie zależał w głównej mierze od możliwości znalezienia pracy na obszarze związku. Jednocześnie eksperci uznali, że do osiągnięcia sukcesu w tym zakresie nie jest konieczne połączenie samorządów MG-6 i funkcjonowanie jako jedna jednostka samorządu terytorialnego. Ten argument należy wziąć pod uwagę przy planowaniu dalszej współpracy w ramach Związku Celowego.

Tabela 8 Najważniejsze czynniki, które będą miały wpływ na rozwój MG-6 w najbliższych 5-10 latach

Czynniki rozwojowe o dużym i bardzo dużym znaczeniu	Czynniki rozwojowe o małym znaczeniu, bez znaczenia
poprawa warunków nauki i lepsze wyposażenie szkół	połączenie jednostek samorządowych na bazie MG-6 w jedną JST
ściągnięcie nowych inwestorów tworzących miejsca pracy	poprawa działalności administracji domów i osiedli
lepsze wykorzystanie atutów miasta / gmin MG-6	zwiększenie ilości miejsc parkingowych
stworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości	unowocześnienie obiektów handlowych
poprawa stanu dróg (komunikacji drogowej)	poprawa czystości ulic

źródło: opracowanie własne na podstawie na podstawie wywiadów pogłębionych

Elementem wyróżniającym jednostki samorządu terytorialnego należące do Związku Celowego MG-6 jest wysoka atrakcyjność osiedleńcza i turystyczna. Dotyczy to zwłaszcza gmin wiejskich (Santok, Kłodawa, Lubiszyn, Deszczno, Bogdaniec), na których bardzo chętnie osiedlają się mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego. Niewielkie odległości do Gorzowa Wielkopolskiego, relatywnie dobra i gęsta infrastruktura drogowa powodują, że coraz więcej mieszkańców osiedla się na obszarach wiejskich, jednocześnie pracując lub ucząc się w Gorzowie Wielkopolskim.

Prognozowany w perspektywie 2035 roku spadek liczby mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego będzie generował problemy związane ze spadkiem wpływów budżetowych oraz koniecznością ograniczenia dostępności usług publicznych zwłaszcza w dziedzinie edukacji, kultury i komunikacji miejskiej. Jednocześnie liczba mieszkańców gmin wiejskich będzie rosła,

przy czym Gorzów Wielkopolski będzie pełnił główna rolę jeżeli chodzi o dostęp do pracy kultury albo szkoły. Może doprowadzić to do zjawiska braku możliwości zaspokojenia popytu na usługi publiczne w mieście. Jednocześnie gminy wiejskie otaczające Gorzów będą zmuszone do ponoszenia większych wydatków na rozwój infrastruktury, zwłaszcza komunikacyjnej.

Na obszarze Związku Celowego MG-6 zaobserwować można bardzo silne relacje między miastem Gorzów Wielkopolski, a gminami wiejskimi należącymi do tzw. pierścienia miasta. Miasto Gorzów Wielkopolski jako jedyne na obszarze MG-6 oferuje usługi publiczne w dziedzinie edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym. Ponadto jego oferta kulturalna znacznie przewyższa sąsiednie gminy, zwłaszcza że spośród gmin wiejskich jedynie Kłodawa posiada ośrodek kultury, który jest jednostką organizacyjną Gminy. Ponadto Urząd Miasta Gorzowa Wielkopolskiego jest kluczowym operatorem komunikacji publicznej. Gorzów jest najważniejszym rynkiem pracy dla mieszkańców obszaru. Wszystko to czyni Gorzów Wielkopolski niekwestionowanym centrum systemu udostępniania i świadczenia usług publicznych na obszarze MG-6.

Zasadniczą kwestią dotyczącą profesjonalizacji usług publicznych na obszarze MG-6, jest umiejętność wspólnego wypracowywania tzw. „przewagi konkurencyjnej" w świadczeniu usług publicznych przez poszczególne samorządy i postrzeganie rynku usług z punktu widzenia całego obszaru MG-6. Gminy tworzące tzw. pierścień Gorzowa Wielkopolskiego potrafiły wypracować porównywalne, a nawet lepsze standardy w świadczeniu usług publicznych, na przykład w dziedzinie edukacji na poziomie podstawowym i gimnazjalnym (przy zachowaniu zgodności z przepisami prawa).Posiadają bardzo dobrą infrastrukturę, przeznaczają w przeliczeniu na mieszkańca podobne środki na edukację, a wyniki uczniów są zadawalające.

W tym kontekście podstawowym warunkiem koniecznym do profesjonalizacji usług publicznych na obszarze MG-6 jest zwiększenie dostępności usług publicznych poprzez przezwyciężenie barier transportowych (komunikacyjnych) i docelowo umożliwienie łatwego, taniego i dostępnego dojazdu zarówno do Gorzowa Wielkopolskiego, jak i bezpośrednio między gminami otaczającymi miasto. Spełnienie tego warunku umożliwi stałe podnoszenie jakości usług i zdobywanie przez poszczególnych członków MG-6 „specjalizacji" w danej usłudze, co przyniesie korzyści zarówno dla samorządów jak i mieszkańców.

2. Katalog usług publicznych

2.1. Definicja usługi publicznej i możliwe podejścia badawcze

W ramach prac badawczych przeprowadzono inwentaryzację usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządu terytorialnego tworzące Związek Celowy Gmin MG-6 (Gorzów Wielkopolski, Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn i Santok).

Związek Celowy Gmin MG-6 zarejestrowano w Rejestrze Związków Międzygminnych w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w dniu 21 grudnia 1999 r. Rejestracji dokonano na podstawie art. 68 ust. 1 Ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. Zgodnie ze Statutem Związku do jego zadań należy wspólne planowanie i wykonywanie zadań z zakresu ochrony środowiska w dziedzinie gospodarki odpadami, opieki nad zwierzętami, infrastruktury technicznej i społecznej, gospodarki komunalnej oraz turystyki.

Zaprezentowany w przedmiotowym opracowaniu katalog usług publicznych obejmuje cztery następujące obszary działania jednostek samorządu terytorialnego, tworzących Związek Celowy Gmin MG-6:

- Edukacja,
- Kultura,
- Pomoc społeczna,
- Transport publiczny.

Spośród członków Związku Celowego Gmin MG-6 Gorzów Wielkopolski jest miastem na prawach powiatu, natomiast Bogdaniec, Deszczno, Kłodawa, Lubiszyn i Santok to gminy wiejskie. Jednostki samorządu terytorialnego wchodzące w skład Związku (prócz Lubiszyna) tworzą na podstawie Koncepcji Zagospodarowania Kraju 2030 Miejski Obszar Funkcjonalny.

Gorzów Wielkopolski.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. KPZK 2030 wprowadza do planowania strategicznego, na każdym szczeblu administracyjnym, współzależność celów polityki przestrzennej z celami

polityki regionalnej oraz podejście terytorialne, a co za tym idzie - obszary funkcjonalne. Obszar funkcjonalny wg KPZK to *zwarty układ przestrzenny składający się z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi uwarunkowaniami i przewidywanymi, jednolitymi celami rozwoju*.

Zgodnie z metodologią zwartą w Koncepcji, gminy będące członkami Związku Celowego MG-6 (prócz Lubiszyna) tworzą miejski obszar funkcjonalny. Miejski obszar funkcjonalny (MOF) wg KPZK to układ osadniczy ciągły przestrzennie i złożony z odrębnych administracyjnie jednostek; obejmuje zwarty obszar miejski oraz powiązaną z nim funkcjonalnie strefę zurbanizowaną (może obejmować gminy miejskie, wiejskie i miejsko - wiejskie).

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej, a co za tym idzie - możliwość wykorzystywania środków i instrumentów wspólnotowych, daje szansę na użycie ich w celu wspierania rozwoju obszarów funkcjonalnych. Szczególnym przykładem takiego instrumentu są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, które zgodnie z Założeniami Umowy Partnerstwa będą adresowane do Miejskich Obszarów Funkcjonalnych. Możliwość pozyskania środków z Unii Europejskiej na rozwój obszaru funkcjonalnego obejmującego gminy Związku Celowego MG-6 jest jedną z ważniejszych przyczyn dla których Związek podejmuje działania polegające na identyfikacji wspólnych zasobów i potrzeb w zakresie zaspokajania potrzeb społeczności lokalnych w dziedzinie edukacji, pomocy społecznej, kultury i transportu publicznego.

Usługa publiczna nie jest wprost zdefiniowana w aktach prawnych regulujących funkcjonowanie samorządów w Polsce. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji na stronie internetowej elektronicznej platformy usług publicznych (http://epuap.gov.pl) usługę publiczną zdefiniowało w następujący sposób:

> *usługa publiczna to usługa świadczona przez instytucję publiczną na rzecz obywateli, podmiotów gospodarczych oraz organizacji, a także inne formy komunikacji pomiędzy instytucjami publicznymi a obywatelami i organizacjami, służące realizacji zadań publicznych lub wywiązywaniu się obywateli i organizacji z obowiązków wobec państwa.*

Usługa publiczna jest związana z dostarczeniem określonego dobra, np. wydawanie dowodów osobistych, utrzymanie nawierzchni dróg (bieżące remonty), odśnieżanie dróg, dostarczanie wody wodociągami, dostarczanie wody beczkowozami, itp. Usługi publiczne obejmują dobra

publiczne, w odniesieniu do których niemożliwe jest wykluczenie kogokolwiek z korzystania z nich. Są to dobra od których oczekujemy określonej jakości - niezależnie od liczby osób z nich korzystających (każdy nowy konsument nie narusza uprawnień pozostałych). Podstawowym kryterium, czy konkretne działania są usługą publiczną, jest służenie interesowi publicznemu. Usługi publiczne służą całemu społeczeństwu lub zbiorowości lokalnej. Usługi te powstają i są eksploatowane przy wykorzystaniu funduszy publicznych. Usługi publiczne muszą być dostarczone w tej samej ilości wszystkim konsumentom, znajdującym się w obszarze jego oddziaływania jednostki powołanej do ich świadczenia. Warunek równej konsumpcji musi być odnoszony do wszystkich, bez względu na to, czy płacą za te dobra, czy nie.

Usługi publiczne to zadania służące mieszkańcom danej jednostki samorządu terytorialnego. Zadania te realizowane są na rzecz wszystkich osób mieszkających na stałe lub przebywających czasowo na danym terytorium (dotyczy to także osób prawnych, organizacji mających siedzibę lub prowadzących działalność na danym terytorium). Są to więc usługi świadczone przez administrację publiczną bezpośrednio ludności w ramach sektora publicznego lub podmioty prywatne zapewniające daną usługę.

Na potrzeby niniejszego opracowania przyjęto następujące cechy usługi publicznej:

- jest świadczona przez administrację publiczną (samorządową),
- jej odbiorcą są mieszkańcy, podmioty gospodarcze oraz organizacje pozarządowe,
- dostarcza określone dobro,
- jest dostępna na niedyskryminujących zasadach,
- służy interesowi publicznemu,
- jest finansowana ze środków publicznych,
- służy całemu społeczeństwu lub zbiorowości lokalnej.

W przedmiotowym opracowaniu przyjęto zasadę ,że usługę publiczną definiujemy określając, kto jest jej indywidualnym odbiorcą i pamiętając, że to dla niego administracja świadczy tę usługę. Na przykład dla klienta systemu transportowego ważne jest ażeby mógł szybko, na czas, tanio, wygodnie i bezpiecznie przemieszczać się. W opracowaniu usługa publiczna zawiera również aspekt sposobu jej realizacji. Jest on odzwierciedleniem polityki społeczno - gospodarczej rządu i samorządu. Kontynuując przykład, jeżeli został wybrany jako sposób realizacji przemieszczeń osób system oparty na przejazdach środkami transportu publicznego,

to dla klienta ważna jest jakość infrastruktury decydująca o szybkości, niezawodności, wygodzie i bezpieczeństwie podróży. O ile wybór sposobu realizacji usługi (polityk) interesuje klienta wprost głównie ze względu na jego własne preferencje, o tyle istotne w ocenie wydajności usługi jest spojrzenie zarówno ze strony indywidualnego klienta (ile zapłaci za przejazd), jak też całej społeczności (koszty utrzymania systemu, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne odniesione do jakości zaspokojenia przemieszczeń całej populacji).

Zakres usług publicznych świadczonych przez jednostki samorządu terytorialnego należące do Związku Gmin MG-6 wynika z zakresu kompetencji przypisanego samorządom w ustawie o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.) i ustawie o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.).

Powyższe ustawy wskazują, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy i powiatu. Interesujące nas obszary świadczenia usług publicznych (kultura, pomoc społeczna, edukacja i transport publiczny) odpowiadają następującym zadaniom własnym gmin i powiatów:

- kultura, w tym biblioteki gminne i inne instytucje kultury oraz ochrona zabytków i opieka nad zabytkami
- pomoc społeczna, w tym ośrodki i zakłady opiekuńcze,
- edukacja publiczna,
- lokalny transport zbiorowy,
- współpraca i działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

W celu wykonywania zadań gmina lub powiat może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi. Wynika z tego, że usługi publiczne mogą być świadczone przez jednostki organizacyjne powołane i finansowane przez samorządy. Jednocześnie organizacje pozarządowe, otrzymujące finansowe wsparcie od samorządu również świadczą usługi publiczne dla mieszkańców. Do podmiotów (jednostek) mogących świadczyć usługi publiczne należą:

- urzędy,
- jednostki budżetowe (w tym szkoły),

- szkoły niepubliczne,
- gospodarstwa pomocnicze,
- instytucje kultury,
- publiczne zakład opieki zdrowotnej,
- niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej,
- komunalne (publiczne) spółki prawa handlowego,
- prywatne spółki prawa handlowego,
- inne prywatne podmioty (w tym organizacje pozarządowe).

W opracowaniu pt. „Wskaźniki realizacji usług publicznych, Program Rozwoju Instytucjonalnego", usługi publiczne podzielono na trzy grupy i kilkanaście kategorii. Usługi publiczne dzielą się na usługi społeczne i techniczne (w tym usługi nieobligatoryjne) oraz usługi o charakterze administracyjnym:

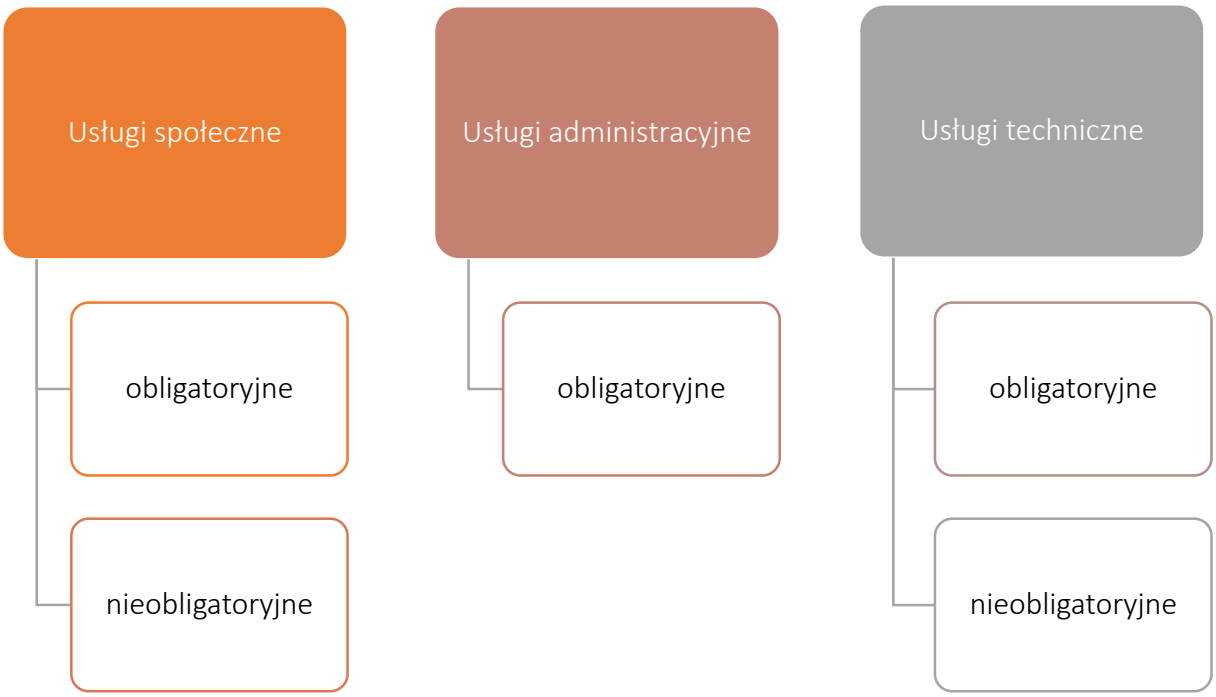
- do usług o charakterze społecznym (usługi społeczne) zaliczamy zadania, w szczególności z zakresu: ochrony i promocji zdrowia, oświaty i wychowania, kultury, kultury fizycznej i rekreacji, pomocy społecznej, porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. W tej grupie wyróżniamy również nieobligatoryjne usługi społeczne, czyli usługi, których świadczenie nie jest obowiązkowe, np. pozalekcyjne zajęcia szkolne, klasy integracyjne, dodatkowy zasiłek z tytułu urodzenia dziecka, wspieranie rozwoju usług edukacyjno-integracyjnych dla osób starszych (Uniwersytety Trzeciego Wieku itp.).
- usługi techniczne to w szczególności usługi powszechnie dostępne, których celem jest bieżące i nieprzerwane zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności zamieszkującej na obszarze działania (wykonywania zadań) organu administracji publicznej. Do gminnych usług technicznych zaliczamy zadania m.in. z zakresu drogownictwa, komunikacji, gospodarki wodno-kanalizacyjnej, gospodarki odpadami oraz utrzymania porządku i czystości, zieleni publicznej, komunalnej gospodarki mieszkaniowej, zaopatrzenia w energię cieplną. W tej grupie wyróżniamy również nieobligatoryjne usługi techniczne czyli usługi (zadania) nieobowiązkowe, których świadczenie jest uzależnione od uwarunkowań lokalnych (istnienie zapotrzebowania na te usługi) oraz możliwości finansowych gminy. Do nieobowiązkowych zadań gminy można zaliczyć m.in.: tworzenie

warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej, zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków.

– Usługi administracyjne to zadania publiczne, które polegają na wykonywaniu czynności administracyjnych, w określonych przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego prawnych formach działania administracji.

Poniżej zaprezentowano podstawową klasyfikację usług publicznych.

Rysunek 9 Podział usług publicznych ze względu na grupy

źródło: opracowanie własne

W ramach wymienionych powyżej grup usług publicznych można wyodrębnić kategorie usług publicznych. Kategorie usług publicznych stanowią zbiory usług z tej samej dziedziny lub usług o jednakowych cechach, w tym nastwionych na zaspokojenie potrzeb mieszkańców w ramach spójnego obszaru tematycznego (np. zapewnienie młodzieży możliwości nauki na poziomie podstawowym, na poziomie gimnazjalnym, prowadzenie oddziałów „zerowych”; wydawanie dokumentów to zbiór następujących usług: wydawanie zaświadczeń, wydawanie dowodów rejestracyjnych pojazdów).

Tabela 9 Kategorie usług publicznych

Usługi społeczne	Usługi administracyjne	Usługi techniczne
– Ochrona zdrowia (profilaktyka zdrowotna, lecznictwo otwarte) – Oświata i wychowanie oraz edukacja (przedszkola, szkoły podstawowe i gimnazja, szkoły poandgimnazjalne) – Kultura – Kultura fizyczna i rekreacja – Pomoc i opieka społeczna – Mieszkalnictwo – Bezpieczeństwo publiczne	– Wydawanie wszelkiego rodzaju dokumentów na życzenie klienta, dokumentów nie będących decyzjami administracyjnymi, zezwoleniami, czy koncesjami, np.: dowodów osobistych, praw jazdy itp. – Wprowadzanie do rejestru (bazy danych) wszelkich danych uzyskiwanych bezpośrednio od klienta, często obligatoryjnie, np.: rejestrację urodzeń, ślubów, samochodów itp. – Wydawanie pozwoleń i decyzji w rozumieniu i trybie Kodeksu Postępowania Administracyjnego np.: dotyczących ochrony środowiska, gospodarki przestrzennej i budownictwa itp. (z wyjątkiem czynności, których dotyczy punkt poniżej) – Wydawanie pozwoleń i koncesji odnośnie działalności (rozumianych jako prowadzenie działalności gospodarczej) kontrolowanych (reglamentowanych) przez państwo	– Transport: usługi i infrastruktura – Gospodarka wodno-ściekowa: zaopatrzenie w wodę i kanalizacja – Gospodarka odpadami oraz utrzymanie porządku i czystości – Cmentarnictwo – Zaopatrzenie w energię (elektroenergetyka, gazownictwo, ciepłownictwo) – Zieleń publiczna.

źródło: opracowanie własne

Katalog usług publicznych to spis usług publicznych (administracyjnych, społecznych, technicznych), które gmina/powiat jest zobowiązany świadczyć mieszkańcom. Katalog zawiera co najmniej:

- określenie nazwy usługi,
- wskazanie kategorii, do której należy,
- podstawę prawną jej realizacji,
- krótki opis (np. co powinien uzyskać odbiorca usługi, miejsce świadczenia usługi).

Celem opracowania i stosowania katalogu usług publicznych jest ciągłe doskonalenie świadczenia usług poprzez zapewnienie ich wzajemnego skoordynowania i komplementarności, a także wprowadzenie przejrzystości działania w zakresie świadczenia tych usług. Ważnym celem wdrożenia katalogu jest również poprawa stopnia poinformowania odbiorców o pełnej ofercie usług społecznych, co wpływa na możliwość ich wyboru i jakość życia.

Katalog usług publicznych jest podstawowym narzędziem przygotowywania dobrze dopasowanej oferty usług społecznych. Zawiera on zestawienie oferowanych przez jednostkę samorządu terytorialnego usług społecznych, podaje ich charakterystykę i informuje o możliwości korzystania z nich.

Opracowanie katalogu usług publicznych wymagało dokonania szczegółowego przeglądu ogółu działań w dziedzinie świadczenia tych usług. Może być on również użyteczny do przeprowadzenia analizy efektywności ekonomicznej i skuteczności oferowanych usług oraz całościowej oferty jednostki samorządu terytorialnego w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych. Katalog usług publicznych jest również niezbędnym narzędziem do kształtowania działań samorządu realizującego cele strategiczne o charakterze społecznym. Przede wszystkim jednak katalog służy komunikacji z mieszkańcami oraz konsultowaniu z nimi zasad i warunków na jakich świadczone są usługi. Katalog pozwala samorządom przyjąć rolę usługodawcy dbającego o atrakcyjność i dostępność swojej oferty. Zakres możliwych usług w dziedzinach społecznych jest bardzo szeroki. Część z nich jest obligatoryjna i powszechna, ale wiele zadań jest też podejmowanych z własnej inicjatywy. Charakterystyka usług zawartych w katalogu powinna być efektem rozpoznania potrzeb klientów z wykorzystaniem badania opinii mieszkańców czy technik z zakresu marketingu usług, tj. segmentacji obsługiwanych rynków.

Użyteczność katalogu usług publicznych zależy od umiejętności praktycznego korzystania z wielu narzędzi marketingowych.

Usługi publiczne są dostarczane przez jednostki organizacyjne samorządu (szkoły, domy kultury, ośrodki pomocy społecznej, przedsiębiorstwa komunikacyjne) lub organizacje pozarządowe i podmioty prywatne, które otrzymują środki finansowane ze strony samorządu. Wielość podmiotów świadczących te usługi może sprawiać pewne trudności w dotarciu do informacji o pełnej ofercie usług. Opracowanie i szerokie udostępnienie katalogu, zwłaszcza przy wykorzystaniu Internetu, zwiększa możliwości skorzystania z przygotowywanej oferty. Ze względu na funkcję informacyjną katalogu, niezbędne jest zapewnienie jego czytelności i przejrzystości. Konieczne jest również wprowadzenie mechanizmu aktualizacji informacji prezentowanych w katalogu. Dla zapewnienia dobrego odbioru katalogu istotne jest opracowanie atrakcyjnej formy prezentowania opisów usług zarówno w wersji elektronicznej, jak i papierowej. Ważne będzie również przypisanie odpowiedzialności za katalog oraz za aktualność informacji o poszczególnych usługach.

2.2. Katalog usług publicznych w ramach obszarów badawczych

Poniższa tabela w układzie syntetycznym prezentuje wyodrębnione w ramach przeprowadzonych badań usługi publiczne. W ramach poszczególnych obszarów tematycznych (edukacja, kultura, pomoc społeczna, transport publiczny) usługi publiczne zostały zinwentaryzowane na poziomie kategorii, charakterystyka na poziomie jednostkowym została wyszczególniona w ramach każdej z prezentowanych kategorii).

Obszar	Nazwa usługi publicznej
Edukacja	Zapewnienie bazy materialnej placówek oświaty
	Zapewnienie dowozu dzieci do placówek oświaty
	Zapewnienie opieki dydaktycznej w placówkach oświatowych
	Zapewnienie opieki wychowawczej w placówkach oświatowych
	Zapewnienie opieki socjalnej w placówkach oświatowych
	Upowszechnianie informacji w zakresie edukacji
Kultura	Zapewnienie bazy materialnej placówek kultury
	Udostępnienie zbiorów, zasobów instytucji kultury
	Organizacja okazjonalnych form uczestnictwa w kulturze
	Udostępnianie oferty kulturalnej we współpracy z organizacjami pozarządowymi
	Udostępnianie informacji w dziedzinie kultury
Pomoc społeczna	Zapewnienie bazy materialnej dla wsparcia osób / grup potrzebujących (m. in. zagrożonych wykluczeniem społecznym, bezrobotnych)
	Zapewnienie dostępu świadczeń niepieniężnych w ramach systemu pomocy społecznej
	Zapewnienie dostępu do pomocy finansowej w ramach systemu pomocy społecznej
	Zapewnienie dostępu do świadczeń niepieniężnych w ramach systemu promocji zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu
	Zapewnienie dostępu do zasiłków w ramach systemu promocji zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu
	Udostępnianie oferty w zakresie pomocy społecznej i promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania bezrobociu we współpracy z NGO
	Upowszechnianie informacji w dziedzinie pomocy społecznej i promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania bezrobociu
Transport	Zapewnienie dostępu do punktowej infrastruktury komunikacyjnej
	Zapewnienie dostępu do środków komunikacji publicznej
	Udostępnianie regularnych przewozów pasażerskich w transporcie zbiorowym
	Upowszechnianie informacji w zakresie systemu komunikacji publicznej

2.2.1. Edukacja. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych

Nazwa usługi	Zapewnienie bazy materialnej placówek oświaty
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / ~~społeczna~~ / techniczna
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych: – Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK" (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe „Wysoka" w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim, – Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Alina Iwaszkiewicz, Bożena Gołacka (Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim) – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Usługa publiczna związana jest realizacją obowiązku szkolnego (rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego, w roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat, oraz trwa do ukończenia gimnazjum, nie dłużej niż do 18 roku życia) oraz obowiązku nauki (rozpoczyna się od

	ukończenia gimnazjum oraz trwa nie dłużej niż do ukończenia 18 roku życia). Usługa jest związana z zapewnieniem stanu technicznego i wyposażenia bazy materialnej niezbędnej do nauczania, tj.: – obiektów szkół, – pomieszczeń do nauki z niezbędnym wyposażeniem, – sal gimnastycznych, – świetlic, – stołówek, – pomieszczeń dla nauczycieli, – szatni, – bibliotek, – stołówek, – gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej, – zespołów urządzeń sportowych i rekreacyjnych; – pomieszczeń administracyjno-gospodarczych.

Nazwa usługi	Zapewnienie dowozu dzieci do placówek oświaty
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych: – Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK” (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe „Wysoka” w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim,

	– Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Alina Iwaszkiewicz, Bożena Gołacka (Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim) – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Usługa publiczna związana jest z obowiązkiem dowozu dzieci do szkół w przypadku, gdy odległość od placówki wynikającej z rejonizacji przekracza wartość określoną w przepisach (3 km). Jednostka samorządu terytorialnego ma obowiązek zabezpieczenia środków transportu wraz z fachową opieką. Nie musi być właścicielem pojazdu - wystarczy, jeżeli zamówi taka usługę. Pojazdy winny spełniać szczegółowe wymagania techniczne. Organizacja dowozu musi uwzględniać zagadnienie minimalizowania czasu podróży dziecka, które musi spędzić w pojeździe najwięcej czasu (wsiada pierwsze lub wysiada ostatnie).

Nazwa usługi	Zapewnienie opieki dydaktycznej w placówkach oświatowych
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)
Jednostka realizująca usługę	– Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, – Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych:

	– Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK" (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe „Wysoka" w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim, – Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Alina Iwaszkiewicz, Bożena Gołacka (Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim) – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Zapewnienie kształcenia zgodnie z ustawą o systemie oświaty jest zadaniem oświatowym. Usługa publiczna polega na zapewnieniu kształcenia dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych poprzez: – prowadzenie obowiązkowych zajęć edukacyjnych; – prowadzenie zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych i specjalistyczne organizowane dla uczniów wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej; – prowadzenie praktycznej nauki zawodu; – prowadzenie zajęć rewalidacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych; – prowadzenie zajęć w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych; – dostęp do indywidualnych programów nauczania.

Nazwa usługi	Zapewnienie opieki wychowawczej w placówkach oświatowych
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)

Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych: – Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK" (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Wysoka" w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim, – Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Alina Iwaszkiewicz, Bożena Gołacka (Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim) – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Zapewnienie wychowania jest zgodnie z ustawą o systemie oświaty zadaniem oświatowym. Rolą szkoły jest wspomaganie wychowawczej roli rodziny. Usługa publiczna polega na zapewnieniu (prowadzeniu) opieki wychowawczej dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych poprzez: – Dostęp do profilaktycznych form opieki zdrowotnej (kolonii, obozów, innych form wypoczynku), – Dostęp do świetlicy szkolnej, – Dostęp do wsparcia pedagoga szkolnego, – Dostęp do zajęć z logopedą, – Dostęp do szkolnych zajęć z zakresu podtrzymywanie kultury i tradycji regionalnej, – Zapobieganie i ochrona przed zjawiskiem przemocy w placówkach oświaty,

Nazwa usługi	Zapewnienie opieki socjalnej w placówkach oświatowych
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych: – Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK" (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe „Wysoka" w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim, – Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim, – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub budżecie właściwej jednostki samorządu terytorialnego. Zapewnienie opieki, w tym profilaktyki społecznej jest zgodnie z ustawą o systemie oświaty zadaniem oświatowym. Usługa publiczna polega na zapewnieniu (prowadzeniu) kształcenia dzieci i młodzieży placówkach oświatowych poprzez:

	– dostęp do usług poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradni specjalistycznych, – dostęp do szkół specjalnych, – dostęp do stypendiów szkolnych (świadczenie socjalne), – dostęp do zasiłków szkolnych (świadczenie socjalne), – dostęp do stypendiów za wyniki w nauce lub za osiągnięcia sportowe (świadczenie motywacyjne); – dostęp do stypendiów Prezesa Rady Ministrów (świadczenie motywacyjne); – dostęp do stypendiów ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania (świadczenie motywacyjne); – dostęp do stypendium ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego (świadczenie motywacyjne); – dostęp do bezpłatnych obiadów; – dostęp do wyprawek szkolnych.

Nazwa usługi	Upowszechnianie informacji w zakresie edukacji
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425.)
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok, Inne podmioty, będące organami prowadzącymi placówek oświatowych: – Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK” (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe „Wysoka” w Wysokiej (Gmina Lubiszyn), – Stowarzyszenie Edukacyjne w Gorzowie Wielkopolskim,

	– Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców w Gorzowie Wielkopolskim, – Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski w Gorzowie Wielkopolskim – Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży w Gorzowie Wielkopolskim, – Towarzystwo Szkoły Katolickiej w Gorzowie Wielkopolskim, – Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym w Gorzowie Wielkopolskim, – Wojewódzki Zakład Doskonalenia Zawodowego w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Usługa publiczna polega na zapewnieniu dostępu do informacji dotyczącej: – zasad rekrutacji, – ofercie zajęć dydaktycznych, – ofercie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, – bazie infrastrukturalnej, – postępów i trudnościach ucznia w nauce, – frekwencji ucznia na lekcjach, – dostępu do pomocy socjalnej oferowanej przez placówki oświatowe,

2.2.2. Kultura. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych

Nazwa usługi	Zapewnienie bazy materialnej placówek kultury
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / ~~społeczna~~ / techniczna
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Województwo Lubuskie, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa,

	– Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok.
Opis usługi	Usługa jest związana z zapewnieniem stanu technicznego i wyposażenia bazy materialnej związanej z realizacją ustawowego obowiązku polegającego na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Usługa polega tworzeniu, wyposażaniu i utrzymaniu bazy materialnej niezbędnej prowadzenia działalności kulturalnej, tj.: – obiektów kulturalnych takich jak: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury, – obiektów „skupienia lokalnego" (sal, klubów, świetlic, świetlic środowiskowych) znajdujących się na obszarach wiejskich i w których realizowana jest działalność kulturalna, – placówek oświaty (szkół, przedszkoli), które realizują działania kulturalne dla społeczności lokalnych, zwłaszcza w społecznościach, które nie posiadają ośrodków kultury, – obiektów będących w zarządzie organizacji pozarządowych (np. Ochotniczych Straży Pożarnych), w których realizowane są działania z dziedziny kultury.

Nazwa usługi	Udostępnienie zbiorów, zasobów instytucji kultury
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493).
Jednostka realizująca usługę	Samorządowe instytucje kultury: – Miejskie Centrum Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonia Gorzowska, – Grodzki Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Jazz Club „Pod Filarami" w Gorzowie Wielkopolskim, – Kamienica Artystyczna „Lamus" w Gorzowie Wielkopolskim, – Miejski Ośrodek Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim, – Młodzieżowy Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim (instytucja jest prowadzona zarówno przez Miasto Gorzów Wlkp., jak i Województwo Lubuskie),

	– Gminny Ośrodek Kultury w Kłodawie z/s w Wojcieszycach, – Gminna Biblioteka Publiczna w Kłodawie, – Gminny Ośrodek Kultury w Santoku, – Centrum Spotkań Artystycznych „Kotłownia Pomysłów w Deszcznie, – Gminna Biblioteka Publiczna w Deszcznie, – Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu, – Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiszynie. Samorządowe instytucje kultury prowadzone przez Województwo Lubuskie: – Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta – Teatr im. Juliusza Osterwy.
Opis usługi	Udostępnianie zbiorów, zasobów instytucji kultury: – Wypożyczanie zbiorów bibliotecznych, – Korzystanie z czytelni, – Dostęp do zasobów bibliotek on-line, – Użyczanie/udostępnianie sal, – Użyczanie / udostępnianie sprzętu (np. w tym nagłośnienia, scena), – Eksponaty, zbiory kolekcjonerskie, zbiory izb regionalnych.

Nazwa usługi	Organizacja okazjonalnych form uczestnictwa w kulturze
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493).
Jednostka realizująca usługę	Samorządowe instytucje kultury: – Miejskie Centrum Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonia Gorzowska, – Grodzki Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Jazz Club „Pod Filarami” w Gorzowie Wielkopolskim, – Kamienica Artystyczna „Lamus” w Gorzowie Wielkopolskim, – Miejski Ośrodek Sztuki w Gorzowie Wielkopolskim, – Młodzieżowy Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim, – Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim (instytucja jest prowadzona zarówno przez Miasto Gorzów Wlkp., jak i Województwo Lubuskie), – Gminny Ośrodek Kultury w Kłodawie z/s w Wojcieszycach,

	– Gminna Biblioteka Publiczna w Kłodawie, – Gminny Ośrodek Kultury w Santoku, – Centrum Spotkań Artystycznych „Kotłownia Pomysłów w Deszcznie, – Gminna Biblioteka Publiczna w Deszcznie, – Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu, – Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiszynie. Samorządowe instytucje kultury prowadzone przez Województwo Lubuskie: – Muzeum Lubuskie im. Jana Dekerta – Teatr im. Juliusza Osterwy.
Opis usługi	Organizacja następujących form działalności kulturalnej: – Imprezy artystyczne (wystawy, plenery malarskie, koncerty), – Imprezy rozrywkowe (festyny, dożynki), – Edukacja kulturalna (kółka zainteresowań, warsztaty), – Edukacja artystyczna (szkoły artystyczne).

Nazwa usługi	Udostępnianie oferty kulturalnej we współpracy z organizacjami pozarządowymi
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493), – Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873, z późn. zm.).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Województwo Lubuskie, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. – Organizacje pozarządowe, które realizują zadania w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego

Opis usługi	Różnorodne formy działalności kulturalnej m. in. w dziedzinie literatury, muzyki, tańca, sztuk plastycznych, fotografii, filmu, architektury, muzealnictwo, dziedzictwa kultury, tożsamości regionalnej: – Imprezy artystyczne (wystawy, plenery malarskie, koncerty), – Imprezy rozrywkowe (festyny, dożynki), – Edukacja kulturalna (kółka zainteresowań, warsztaty), – Edukacja artystyczna (szkoły artystyczne).

Nazwa usługi	Udostępnianie informacji w dziedzinie kultury
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493), – Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. 2001 nr 112 poz. 1198).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego oraz działające w ramach ich struktur samorządowe instytucje kultury: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Województwo Lubuskie, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok.
Opis usługi	Usługa publiczna polega na zapewnieniu dostępu do informacji dotyczącej możliwości uczestnictwa w ofercie kulturalnej: – informacja o imprezach/przedsięwzięciach przekazywane bezpośrednio przez organizatorów, – gazety lokalne, – ulotki , plakaty, banery, – strony internetowe, newslettery, powiadomienia na telefon komórkowy, itp. Usługa dotyczy możliwości dostępu do informacji dotyczącej: – uzyskania stypendium (wsparcie młodych talentów), – uzyskania nagrody w dziedzinie kultury,

	– korzystanie z usług specjalnych (systemy komputerowe), – uzyskania wsparcia finansowego na organizację przedsięwzięcia z dziedziny kultury.

2.2.3. Sprawy społeczne. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych

Nazwa usługi	Zapewnienie bazy materialnej dla wsparcia osób / grup potrzebujących (m. in. zagrożonych wykluczeniem społecznym, bezrobotnych)
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / ~~społeczna~~ / techniczna
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593); – Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Jednostki budżetowe: – Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (GCPRiPS), – Ośrodek Wsparcia Rodziny w Gorzowie Wielkopolskim, – Pogotowie Opiekuńcze w Gorzowie Wielkopolskim, – Rodzinny Dom Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 1 im. Marie Juchacz w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 2 z filią „Dom w Połowie Drogi” w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gorzowie Wielkopolskim,

	– Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, – Centrum Integracji Społecznej „Rozwój" w Lubiszynie, – Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu.
Opis usługi	Zakres usługi wynika z określonego w ustawach zakresu działania gmin: – utworzenia i utrzymywania ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników, – inicjowanie i wspieranie działalności klubów pracy; – prowadzenie – prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Usługi publiczne (zadania własne powiatu): – prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym; – prowadzenie mieszkań chronionych dla osób z terenu więcej niż jednej gminy oraz powiatowych ośrodków wsparcia, w tym domów dla matek z mało-letnimi dziećmi i kobiet w ciąży, – prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej. Usługi publiczne z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat: – prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu świadczeń niepieniężnych w ramach systemu pomocy społecznej
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593);

	– Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Jednostki budżetowe: – Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (GCPRiPS), – Ośrodek Wsparcia Rodziny w Gorzowie Wielkopolskim, – Pogotowie Opiekuńcze w Gorzowie Wielkopolskim, – Rodzinny Dom Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 1 im. Marie Juchacz w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 2 z filią „Dom w Połowie Drogi" w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gorzowie Wielkopolskim, – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, – Centrum Integracji Społecznej „Rozwój" w Lubiszynie, – Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu.
Opis usługi	Usługi publiczne (zadania własne gminy): – udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego potrzebującym, – praca socjalna (działalność zawodowa mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi),

	– organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, – prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych, – dożywianie dzieci, – sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym, – kierowanie do domu pomocy społecznej, – pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, – prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki; Usługi publiczne (zadania rządowe zlecone): – organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi, – zadania wynikające z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia, – udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom, Usługi publiczne (zadania własne powiatu): – pomoc w integracji ze środowiskiem osób mających trudności w przystosowaniu się do życia młodzieży opuszczającej domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę lub młodzieżowe ośrodki wychowawcze, mających braki w przystosowaniu się, – pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, mającym trudności w integracji ze środowiskiem, – umieszczanie osób w domach pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym, – udzielanie mieszkańcom informacji o prawach i uprawnieniach, Usługi publiczne z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat: – pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą, w zakresie indywidualnego programu integracji,

	– realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu do pomocy finansowej w ramach systemu pomocy społecznej
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593);
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Jednostki budżetowe: – Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (GCPRiPS), – Ośrodek Wsparcia Rodziny w Gorzowie Wielkopolskim, – Pogotowie Opiekuńcze w Gorzowie Wielkopolskim, – Rodzinny Dom Dziecka w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 1 im. Marie Juchacz w Gorzowie Wielkopolskim, – Dom Pomocy Społecznej Nr 2 z filią „Dom w Połowie Drogi” w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Gorzowie Wielkopolskim, – Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w Gorzowie Wielkopolskim, – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej w Gorzowie Wielkopolskim, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie,

	– Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, – Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” w Lubiszynie, – Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu.
Opis usługi	Usługi publiczne (zadania własne gminy): – przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych, – przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych, – przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, zasiłków celowych specjalnych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego, – przyznawanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia, – przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego, – opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe na osobę, która rezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie niezamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem, – ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w domu pomocy społecznej, – opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, – przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych, – przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze. Usługi publiczne (zadania rządowe zlecone): – przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną, – przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych cudzoziemcom, – wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki. Usługi publiczne (zadania własne powiatu): – przyznawanie pomocy pieniężnej na: ▪ usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki osobom opuszczającym domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, ▪ domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, ▪ schroniska dla nieletnich,

	▪ zakłady poprawcze, ▪ specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, ▪ specjalne ośrodki wychowawcze, ▪ młodzieżowe ośrodki socjoterapii (opieka całodobowa), ▪ młodzieżowe ośrodki wychowawcze. Usługi publiczne z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat: – pomoc cudzoziemcom, którzy uzyskali w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy poprzez opłacanie za te osoby składek na ubezpieczenie zdrowotne.

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu do świadczeń niepieniężnych w ramach systemu promocji zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1).
Jednostka realizująca usługę	Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim
Opis usługi	Zakres usług publicznych: – rejestrowanie bezrobotnych i innych osób poszukujących pracy, – przedstawianie bezrobotnym propozycji zatrudnienia, szkolenia i innych form mających na celu ich aktywizację zawodową, – przyznawanie uprawnionym osobom świadczeń przedemerytalnych, – prowadzenie poradnictwa zawodowego oraz informacji zawodowej dla bezrobotnych i innych osób poszukujących pracy, – udzielanie pomocy bezrobotnym i innym osobom poszukującym pracy w znalezieniu pracy, – udzielnie pomocy pracodawcom w pozyskaniu pracowników – tworzenia dodatkowych miejsc pracy, – udzielanie pomocy bezrobotnym w podejmowaniu działalności na własny rachunek, – inicjowanie prac interwencyjnych, robót publicznych, zatrudnienia absolwentów, programów specjalnych, szkoleń, – wydawanie biletów kredytowych osobom skierowanym do pracy poza miejsce stałego zamieszkania.

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu do zasiłków w ramach systemu promocji zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1).
Jednostka realizująca usługę	Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim
Opis usługi	Zakres działania instytucji w ramach kategorii usług publicznych: – uprawnionym bezrobotnym zasiłków i innych świadczeń pieniężnych, – wypłacanie uprawnionym osobom świadczeń przedemerytalnych oraz zasiłków przedemerytalnych, – finansowanie prac interwencyjnych, robót publicznych, zatrudnienia absolwentów, programów specjalnych, szkoleń, – refundowanie wynagrodzeń i składek na ubezpieczenie społeczne młodocianych pracowników zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego.

Nazwa usługi	Udostępnianie oferty w zakresie pomocy społecznej i promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania bezrobociu we współpracy z NGO
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593); – Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1); – Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96 poz. 873, z późn. zm.).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego:

	– Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Jednostki budżetowe: – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (GCPRiPS), – Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, – Centrum Integracji Społecznej „Rozwój" w Lubiszynie, – Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu. Organizacje pozarządowe, które realizują zadania w zakresie: – pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, – wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, – działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, – działalności charytatywnej, – działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, – przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.
Opis usługi	Usługi oferowane przez organizacje pozarządowe o następującym charakterze: – integracyjne (imprezy, festyny, wyjazdy integracyjne) – edukacyjne (szkolenia, warsztaty, doradztwo zawodowe) – pomocowe (pomoc materialna, psychologiczna).

Nazwa usługi	Upowszechnianie informacji w dziedzinie pomocy społecznej i promocji zatrudnienia oraz przeciwdziałania bezrobociu
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.);

	– Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593); – Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu (Dz. U. 1995 nr 1 poz. 1); – Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. 2001 nr 112 poz. 1198).
Jednostka realizująca usługę	Jednostki samorządu terytorialnego: – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski (Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim), – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Jednostki budżetowe: – Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej (GCPRiPS), – Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie, – Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, – Centrum Integracji Społecznej „Rozwój” w Lubiszynie, – Klub Integracji Społecznej w Lubiszynie, – Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu. Organizacje pozarządowe, które realizują zadania w zakresie: – pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, – wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, – działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, – działalności charytatywnej, – działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.
Opis usługi	Usługa publiczna polega na zapewnieniu dostępu do informacji dotyczącej: – dostępności miejsc pracy,

	– szkoleń dla bezrobotnych, – pomocy materialnej i rzeczowej, – dostępu do dokumentów, formularzy *on-line*, – ofercie wsparcia od organizacji pozarządowych. Usługa dotyczy możliwości uzyskania informacji za pośrednictwem: – stron internetowych, – newsletterów, – powiadomienia na telefon komórkowy, kanały RSS, itp, – ulotki, plakaty, foldery, banery.

2.2.4. Komunikacja. Zestawienie i charakterystyka usług publicznych

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu do punktowej infrastruktury komunikacyjnej
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / ~~społeczna~~ / techniczna
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 nr 5 poz. 13).
Jednostka realizująca usługę	Organizatorzy publicznego transportu zbiorowego (jednostki samorządu terytorialnego): – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok.
Opis usługi	Usługa jest związana ustawowym obowiązkiem gmin i powiatów w zakresie lokalnego transportu zbiorowego, dostępu do: – przystanków komunikacyjnych, – dworców autobusowych (miejsce przeznaczone do odprawy pasażerów, w którym znajdują się w szczególności: przystanki komunikacyjne, punkt sprzedaży biletów oraz punkt informacji dla podróżnych),

	– zintegrowanych węzłów przesiadkowych (wraz z miejscami postojowymi, przystankami komunikacyjnymi, punktami sprzedaży biletów, systemami informacyjnymi umożliwiającymi zapoznanie się zwłaszcza z rozkładem jazdy, linią komunikacyjną lub siecią komunikacyjną), – punktów park&drive, – punktów sprzedaży biletów (również przez Internet), – punktów informacji dla podróżnych.

Nazwa usługi	Zapewnienie dostępu do środków komunikacji publicznej
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / ~~społeczna~~ / techniczna
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 nr 5 poz. 13).
Jednostka realizująca usługę	Organizatorzy publicznego transportu zbiorowego (jednostki samorządu terytorialnego): – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok.
Opis usługi	Usługa jest związana z dostępem do środków komunikacji publicznej: – Autobusów, – Tramwajów elektrycznych.

Nazwa usługi	Udostępnianie regularnych przewozów pasażerskich w transporcie zbiorowym
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~

Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.); – Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 nr 5 poz. 13).
Jednostka realizująca usługę	Organizatorzy publicznego transportu zbiorowego (jednostki samorządu terytorialnego): – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Operatorzy publicznego transportu zbiorowego: – Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim sp. z o.o., Prywatni (komercyjni) operatorzy transportu zbiorowego: – PKS Gorzów Wlkp. sp. z o.o. w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Usługa jest związana ustawowym obowiązkiem gmin w zakresie: – Dostępu do usługi komunikacji publicznej z punktu widzenia wymaganego czasu dojścia/dojazdu do najbliższego przystanku, – Dostępu do usługi publicznej z punktu widzenia odległość od przystanku, – Komfortu przemieszczania się (punktualność, jakość taboru, obsługa kierowcy) – Dostępu do zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego (rozwiązanie polegające na umożliwieniu wykorzystywania przez pasażera biletu, uprawniającego do korzystania z różnych środków transportu na obszarze właściwości organizatora publicznego transportu zbiorowego).

Nazwa usługi	Upowszechnianie informacji w zakresie systemu komunikacji publicznej
Grupa usług publicznych	~~administracyjna~~ / społeczna / ~~techniczna~~
Podstawa prawna realizacji usługi	– Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.); – Ustawa o samorządzie powiatowy (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.);

	– Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 nr 5 poz. 13). – Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. 2001 nr 112 poz. 1198).
Jednostka realizująca usługę	Organizatorzy publicznego transportu zbiorowego (jednostki samorządu terytorialnego): – Miasto Gorzów Wielkopolski (samorząd gminny, miasto na prawach powiatu), – Powiat Gorzowski, – Gmina Bogdaniec, – Gmina Deszczno, – Gmina Kłodawa, – Gmina Lubiszyn, – Gmina Santok. Operatorzy publicznego transportu zbiorowego: – Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim sp. z o.o., Prywatni (komercyjni) operatorzy transportu zbiorowego: PKS Gorzów Wlkp. sp. z o.o. w Gorzowie Wielkopolskim.
Opis usługi	Usługa polegająca na dostępie do informacji dotyczącej: – Rozkładów jazdy, – Zakłóceń w komunikacji, – Punktów informacji dla pasażerów, – Spójnych rozkładów jazdy (poruszanie się różnymi środkami transportu), – Wyszukiwania połączeń *on-line*.

3. Usługi edukacyjne – szczegółowe wyniki badań

Jednym z najistotniejszych elementów dotyczących oferty usług publicznych w dziedzinie edukacji na obszarze MG-6 jest fakt, że szkolnictwo na poziomie ponadgimnazjalnym prowadzone jest jedynie w Gorzowie Wielkopolskim. Miasto pełni rolę ośrodka kształcenia na poziomie zawodowym, średnim oraz wyższym.

Według danych GUS za 2011 rok do najważniejszych odbiorców usług publicznych w dziedzinie edukacji należą uczniowie szkół podstawowych i gimnazjach. Łączna liczba tej grupy odbiorców wynosi 13 tys., z tego 78,5 % to uczniowie mieszkający w Gorzowie Wielkopolskim. W szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych zarówno przez samorząd Gorzowa Wielkopolskiego, jaki i organizacje społeczne i stowarzyszenia naukę pobierało 8 tys. uczniów. Można przyjąć, że łączna liczba odbiorców usług publicznych z dziedziny edukacji wynosi 21 020 osób.

Ogółem odsetek uczniów spoza Gorzowa Wlkp. pobierających naukę w gorzowskich publicznych ponadgimnazjalnych placówkach oświatowych wynosi aż 25,28 %. Największy odsetek uczniów spoza miasta pobiera naukę w liceach ogólnokształcących, technikach i szkołach zawodowych.

Gminy wiejskie sąsiadujące z miastem, nie aspirują do rozwoju szkolnictwa ponadgimnazjalnego na swoim terenie. Świadomie dostrzegają rolę Gorzowa Wielkopolskiego w zapewnieniu edukacji na tym poziomie. Bardzo ważnym problemem edukacji, zwłaszcza w Gorzowie Wielkopolskim jest malejąca liczba uczniów, co przy rozbudowanej bazie edukacyjnej powodować będzie z jednej strony konieczność likwidacji placówek, z drugiej większej konkurencji przy zabieganiu o ucznia, co nieuchronnie wiąże się ze spadkiem poziomu nauczania.

W tym kontekście bardzo ważną kwestią jest zapewnienie uczniom spoza Gorzowa Wielkopolskiego dostępu do placówek edukacyjnych poprzez dostęp do komunikacji publicznej. Szczególne bariery napotykają tu mieszkańcy Gminy Lubiszyn, ze względu na fakt, znacznego oddalenia od Gorzowa. Ponadto uczniowie z obszarów wiejskich nie mogą dojechać bezpośrednio komunikacją publiczną do sąsiedniej gminy (wiejskiej). Jedyne dostępne połączenia komunikacyjne przebiegają przez miasto Gorzów Wlkp.

Gminy wiejskie, członkowie MG-6 przeznaczają porównywalne środki w przeliczeniu na mieszkańca na edukację na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Atutem kształcenia na obszarach wiejskich jest m. in. wykwalifikowana kadra nauczycielska, bardzo dobra jakość infrastruktury edukacyjnej, stosunkowo mała liczba uczniów w klasach oraz większe bezpieczeństwo w szkołach. Barierą jest przede wszystkim dojazd do szkół (ze względu na złe skomunikowanie w gminach wiejskich). W gminach, które nie prowadzą ośrodka kultury (Deszczno, Bogdaniec, Santok, Lubiszyn) szkoły pełnią rolę miejsca kulturalnej aktywności dzieci i młodzieży. Z tego względu ważne jest podnoszenie jakości infrastruktury oraz prowadzenie licznych zajęć dodatkowych dla uczniów.

Atutem nauki w Gorzowie Wielkopolskim jest przede wszystkim dostęp do zajęć pozalekcyjnych oraz wysoki poziom nauczania (zwłaszcza w liceach ogólnokształcących). Brakuje z kolei specjalistów, takich jak logopeda, psycholog, co wpływa ujemnie na poziom usług szkół dotyczących działalności pedagogicznej.

Eksperci z dziedziny edukacji biorący udział w badaniu ankietowym jednoznacznie wskazali, że na obszarze MG-6 najlepiej oceniana jest dostępność do szkół podstawowych oraz gimnazjów. W każdym samorządzie ZCG funkcjonują placówki edukacyjne oferujące edukację programową i zajęcia dodatkowe na tym poziomie. Spośród gmin wiejskich jedynie w Lubiszynie, ze względu na bariery komunikacyjne, występują ograniczenia dla mieszkańców w tym zakresie. Z kolei w Gminie Kłodawa istnieją bariery w dostępie do przedszkoli. Mała liczba miejsc w placówkach powoduje, że w tej gminie pilnej interwencji wymaga zapewnienie dostępności do przedszkoli, zwłaszcza że w innych gminach wiejskich MG-6 oceniana jest ona bardzo wysoko.

Mimo wydatkowania znacznych środków publicznych na edukację i relatywnie duże bezrobocie wśród ludzi młodych, kluczową kwestią jest dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy. Kwestia ta, budząca coraz większe zainteresowanie samorządowców, może być rozwiązywana poprzez współpracę gmin w ramach MG-6. Ścisła współpraca samorządów z instytucjami rynku pracy oraz przedsiębiorcami może przynieść korzyści, jednakże potrzebny jest stały monitoring rynku pracy oraz silne działanie na rzecz pobudzania aspiracji zawodowych dzieci i młodzieży, w czym ważną rolę odgrywają organizacje pozarządowe. Identyfikowana przez ekspertów dyskryminacja na rynku pracy absolwentów może wynikać z niedostatecznej oferty w zakresie kształcenia na poziomie wyższym. Gorzów Wielkopolski nie posiada długich

tradycji w szkolnictwie wyższym. Absolwenci szkół średnich częściej wybierają uczelnie spoza Gorzowa (głównie z Poznania i Szczecina). Dla podniesienia jakości usług w dziedzinie edukacji, zasadniczym zadaniem jest stała, ścisła współpraca wielosektorowa (sektora publicznego, samorządowego oraz biznesowego). Zasada, jaką należy przyjąć w kształtowaniu polityki edukacyjnej jest taka, że im większe możliwości znalezienia pracy na obszarze MG-6 przez jego mieszkańców, tym lepsza ocena jakości usług publicznych w dziedzinie edukacji.

Rozpatrując ofertę edukacyjną z punktu widzenia jej dostępności dla uczniów spoza gminy/miasta, to w Gorzowie Wielkopolskim, Santoku i Bogdańcu oceniona jest ona najlepiej. Z kolei w Lubiszynie, ze względu na znaczną odległość od Gorzowa oraz problemy społeczne dostępność placówek edukacyjnych dla mieszkańców innych gmin jest bardzo ograniczona.

Szczególnym wyzwaniem Związku Celowego MG-6 w zakresie podniesienia jakości usług w dziedzinie edukacji jest współpraca samorządowców i nauczycieli w zakresie wymiany doświadczeń oraz wspólne ubieganie się o dotacje z Unii Europejskiej na projekty edukacyjne.

Rekomendacje dla podniesienia jakości usług publicznych w dziedzinie edukacji na obszarze Związku Celowego MG-6 przedstawiają się następująco:

- stałe wzmocnienie Gorzowa Wielkopolskiego jako regionalnego ośrodka kształcenia ponadgimnazjalnego, podnoszenie jakości i dostępności oferty edukacyjnej zwłaszcza dla uczniów spoza Gorzowa Wielkopolskiego;
- wdrażanie przez samorządy oraz placówki oświatowe gmin MG-6 systemu EDU (edukacyjna wartość dodana), który pozwala w sposób poprawny statystycznie wymierzyć wkład szkoły w ten postęp, dzięki temu staje się nieocenionym narzędziem wspólnej analizy wyników nauczania i podnoszenia jakości oferty edukacyjnej. Jest to odpowiedź ma dużą barierę systemu edukacji polegającą na braku mechanizmów kontroli klienta nad jakością realizacji usług.
- zapewnienie dostępu do komunikacji publicznej dla uczniów zdobywających wykształcenie w Gorzowie Wielkopolskim, przełamywanie barier komunikacyjnych w dostępie do usług publicznych w dziedzinie edukacji;
- utworzenie platformy wymiany informacji i doświadczeń dla nauczycieli i pracowników samorządowych;

- podniesienie jakości zajęć pozalekcyjnych (zwłaszcza w Gorzowie Wielkopolskim) oraz budowanie wspólnej oferty zajęć, a zwłaszcza pozaszkolnych;
- wspólne ubieganie się o dotacje z Unii Europejskiej na projektu obejmujące placówki oświatowe i uczniów z obszaru MG-6;
- zwiększenie roli organizacji pozarządowych w realizacji zadań zlecanych z dziedziny edukacji przez samorządy.
- większe dostosowanie oferty edukacyjnej do wymogów rynku pracy.

3.1. Zasoby systemu usług publicznych na obszarze MG-6 – edukacja

Według danych GUS za 2011 rok do najważniejszych odbiorców usług publicznych w dziedzinie edukacji należą uczniowie szkół podstawowych i gimnazjach. Łączna liczba tej grupy odbiorców wynosi 13 tys., z tego 78,5% to uczniowie z Gorzowa Wielkopolskiego. W szkołach ponadgimnazjalnych prowadzonych zarówno przez samorząd Gorzowa Wielkopolskiego, jaki i organizacje społeczne i stowarzyszenia naukę pobierało 8 tys. uczniów. Można przyjąć, że łączna liczba odbiorców usług publicznych z dziedziny edukacji wynosi 21 020 osób.

Tabela 10 Uczniowie szkół gmin MG-6 w 2011 roku

Gmina	Szkoły podstawowe	Gimnazja	Szkoły zawodowe	Technika	Szkoły artystyczne	Licea ogólnokształcące	Licea ogólnokształcące dla dorosłych	Uzupełniające licea ogólnokształcące
Kłodawa	415	162	-	-	-	-	-	-
Santok	425	231	-	-	-	-	-	-
Deszczno	491	222	-	-	-	-	-	-
Lubiszyn	465*	201	-	-	-	-	-	-
Bogdaniec	428	218	-	-	-	-	-	-
Razem:	1 759	1 034	-	-	-	-	-	-
Gorzów Wlkp.	6 478	3 739	962*	2 891*	101	2 667*	754	635*
Razem:	8 237	4 773	962	2 891	101	2 667	754	635

*źródło: opracowanie własne ma odstawie danych GUS *uczniowie szkół prowadzonych przez samorząd miasta na prawach powiatu oraz organizacje społeczne i stowarzyszenia*

3.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej

Gorzów Wielkopolski

Miasto Gorzów Wielkopolski posiada rozbudowaną bazę instytucjonalną w obszarze edukacji. Prowadzi 66 placówek oświatowych. Miasto, ze względu na dużą liczbę placówek oświaty oraz szeroką ofertę edukacyjną jest miejscem nauki (zwłaszcza na poziomie ponadgimnazjalnym) dla uczniów mieszkających poza Gorzowem, w tym głównie w gminach należących do ZCG MG-6. Największym problemem miasta w dziedzinie edukacji jest malejąca liczba uczniów. W 2004 r. do gorzowskich szkół uczęszczało 20 tys. uczniów, aktualnie (rok szkolny 2012 / 2013) jest to około 15 tys. W związku z tym, w ostatnim czasie, samorząd zlikwidował 15 placówek oświatowych. Dodatkowo trzeba zaznaczyć, że na terenie Gorzowa Wielkopolskiego działalność prowadzą liczne niepubliczne placówki edukacyjne, które znacznie wzbogacają ofertę edukacyjną.

Na terenie Gorzowa Wielkopolskiego stosunkowo często usługi edukacyjne na różnych poziomach szkolnictwa realizowane są w ramach jednej placówki, zorganizowanej w formie zespołu szkół. Jest to formuła, która z pewnością pozwala ograniczać koszty administracyjne związane z działaniem placówek, jednak wymaga szczególnej dbałości o zapewnienie możliwie wysokiej jakości ofertowanych usług edukacyjnych. Chodzi tu głównie o kwestie związane z indywidualnym podejściem do uczniów i rodziców, co jest trudniejsze, gdy liczba uczniów danego zespołu znacząco wzrasta (stanowiąc sumę uczniów szkoły podstawowej, gimnazjum i np. szkoły zawodowej).

Tabela 11 Instytucje świadczące usługi społeczne w dziedzinie edukacja w Gorzowie Wielkopolskim

Nazwa placówki	Status	Poziom
Katolicka Szkoła Podstawowa	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła Podstawowa
Prywatna Szkoła Podstawowa o Profilu Artystycznym	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła Podstawowa
Społeczna Szkoła Podstawowa Stowarzyszenia Edukacyjnego	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa i Gimnazjum Katolickie Stowarzyszenia Wychowawców	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum
Szkoła Podstawowa nr 1	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 10	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa Nr 12	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 15	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 4	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 5	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Szkoła Podstawowa nr 9	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Zespół Kształcenia Specjalnego nr 1	Publiczna	Szkoła podstawowa, Gimnazjum

Zespół Szkół nr 12	Publiczna	Szkoła podstawowa, Gimnazjum
Zespół Szkół nr 13	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum
Zespół Szkół nr 20	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum
Zespół Szkół nr 21	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum
Zespół Szkół nr 6	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum
Zespół Szkół Ogólnokształcących Nr 16	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum , Liceum Ogólnokształcące
Szkoła Podstawowa nr 17	Publiczna	Szkoła Podstawowa
Zespół Szkół Specjalnych nr 14	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Zasadnicza Szkoła Zawodowa
Zespół Szkół Sportowych	Publiczna	Szkoła Podstawowa, Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące
Sportowa Szkoła Podstawowa	Publiczna	Szkoła Podstawowa
AP edukacja gimnazjum dla dorosłych	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące, Szkoła Policealna
Gimnazjum nr 4	Publiczna	Gimnazjum
Gimnazjum nr 7	Publiczna	Gimnazjum
Gimnazjum nr 9	Publiczna	Gimnazjum

Katolickie Gimnazjum	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum
Katolickie Gimnazjum oraz Liceum św. Tomasza z Akwinu	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące
Niepubliczne Gimnazjum dla Dorosłych ŻAK	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum, Liceum Ogólnokształcące, Szkoła Policealna
Prywatne Gimnazjum o Profilu Artystycznym	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum
Społeczne Gimnazjum Stowarzyszenia Edukacyjnego	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Gimnazjum
Zespół Szkół Budowlanych	Publiczna	Gimnazjum, Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum i Technikum uzupełniające,
Zespół Szkół nr 12	Publiczna	Gimnazjum, Technikum uzupełniające
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3	Publiczna	Gimnazjum
Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących	Publiczna	Gimnazjum
I Społeczne Liceum Ogólnokształcące	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Liceum ogólnokształcące
IV Liceum Ogólnokształcące	Publiczna	Liceum ogólnokształcące
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych „Edukacja”	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Liceum Ogólnokształcące, Szkoła Policealna, Technikum uzupełniające
Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Edukacji Innowacyjnej w Gorzowie Wielkopolskim	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Liceum ogólnokształcące
Liceum Ogólnokształcące WZDZ	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Liceum Ogólnokształcące, Szkoła Policealna dla dorosłych, Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum uzupełniające

Zaoczne Liceum Ogólnokształcące „COSINUS”	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Liceum ogólnokształcące
Zespół Szkół Ekonomicznych	Publiczna	Liceum Ogólnokształcące, Technikum
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1	Publiczna	Liceum Ogólnokształcące, Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych, Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2	Publiczna	Liceum Ogólnokształcące, Liceum Ogólnokształcące dla dorosłych, Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące
Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3	Publiczna	Liceum Ogólnokształcące
Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących	Publiczna	Liceum Ogólnokształcące, Technikum
Szkoła Policealna nr 6 dla Dorosłych	Publiczna	Szkoła policealna
Medyczne Studium Zawodowe	Publiczna	Szkoła policealna
Prywatna Policealna Szkoła Awangarda z oddziałem dla dorosłych	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła policealna
Studium Medyczne TEB Edukacja	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła policealna
Szkoła Europejska „EuroCollege” w Gorzowie Wlkp.	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła policealna
Szkoła Kosmetyki Profesjonalnej MSP	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła policealna
Zaoczna Policealna Szkoła „COSINUS” w Gorzowie Wielkopolskim	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Szkoła policealna, uzupełniające Liceum Ogólnokształcące
AP Edukacja - Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych w Gorzowie Wielkopolskim	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące

Dwuletnie Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych ŻAK	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące
Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Edukacji Innowacyjnej w Gorzowie Wielkopolskim	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące
Zespół Szkół Elektrycznych	Publiczna	Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum
Zespół Szkół Gastronomicznych	Publiczna	Zasadnicza szkoła zawodowa, Technikum, Technikum uzupełniające
Zespół Szkół Mechanicznych	Publiczna	Zasadnicza Szkoła Zawodowa, Technikum, Technikum uzupełniające
Zespół Szkół Odzieżowych	Publiczna	Zasadnicza szkoła zawodowa, Technikum, Technikum uzupełniające
Technikum Usług Fryzjerskich WZDZ	Niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	Technikum
Zespół Szkół Ogrodniczych wraz z oddziałem dla dorosłych	Publiczna	Technikum
Technikum Uzupełniające nr 6 dla Dorosłych	Publiczna	Technikum uzupełniające

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) w Gorzowie Wielkopolski jest Miasto Gorzów Wielkopolski. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego wydziałem odpowiedzialnym za oświatę jest Wydział Edukacji.

Miasto Gorzów Wielkopolski opracowało bardzo dobry system informacji *on-line* o edukacji. Utworzony został portal internetowy http://www.edu.gorzow.pl, na który pozyskano środki z Unii Europejskiej w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Odbiorcy usług publicznych w dziedzinie edukacji mają do dyspozycji bardzo łatwy i przystępny dostęp do informacji dotyczący m. in. placówek edukacyjnych, aktów prawnych, naborów, wolnych miejsc w szkołach i przedszkolach. Portal przyczynia się do zwiększenia przejrzystości polityki edukacyjnej prowadzonej przez Miasto Gorzów Wielkopolski.

Elementem wyróżniającym ofertę placówek edukacyjnych w Gorzowie Wielkopolskim jest bardzo bogata oferta zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych). Przeprowadzony wywiad pogłębiony wykazał, że wyraźnym mankamentem tej formy edukacji jest niska innowacyjność (atrakcyjność), która mimo znacznych nakładów finansowych ze strony Miasta, znacząco wpływa na obniżenie zainteresowania uczniów tą formą nauki. Zajęcia prowadzone są w głównej mierze przez nauczycieli przedmiotowych, zatrudnionych w tej samej szkole, przy zastosowaniu metod z "tradycyjnych lekcji". Częstokroć uczniowie nie zauważając znacznej różnicy w formie i sposobie prowadzenia lekcji, po krótkim czasie rezygnują z tej formy nauczania.

W opinii przedstawiciela Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego spośród szkół ponadgimnazjalnych w Gorzowie Wielkopolskim to licea ogólnokształcące (również te dla dorosłych) uważane są za placówki kształcące na najwyższym poziomie. Opinię tą potwierdzają wyniki egzaminów maturalnych, które należą do najwyższych w województwie.

Do kryteriów decydujących o jakości usług publicznych w dziedzinie edukacji świadczonych w publicznych placówkach edukacyjnych Gorzowa Wielkopolskiego należą:

- wyniki egzaminów zewnętrznych,
- innowacyjność, a zwłaszcza innowacje pedagogiczne, nowe, atrakcyjne kierunki nauczania przyciągające nowych uczniów,
- umiejętność realizacji projektów edukacyjnych finansowanych z funduszy unijnych.

W ocenie placówek edukacyjnych Miasto kieruje się przede wszystkim wynikami w egzaminach zewnętrznych. Ponadto w ocenie jakości nauczania kładzie duży nacisk na zastosowanie metody EWD (edukacyjna wartość dodaną).

Metoda edukacyjnej wartości dodanej jest ważnym instrumentem statystycznym wykorzystywania wyników egzaminacyjnych do ewaluacji pracy szkół. Jednolite egzaminy pozwalają spojrzeć nauczycielom, uczniom, rodzicom oraz samorządom na wyniki nauczania w szerokiej perspektywie. Porównywalność wyników w skali całej Polski umożliwia przyjrzenie się osiągnięciom szkolnym z punktu widzenia kraju, województwa czy gminy. Jednak obraz nauczania szkolnego widziany tylko przez pryzmat wyników końcowych nauczania jest dalece niepełny. Równie ważny, a nawet ważniejszy jest postęp, jaki robią uczniowie przez kilka lat nauki w danej placówce.

Metoda edukacyjnej wartości dodanej pozwala w sposób poprawny statystycznie wymierzyć wkład szkoły w ten postęp, dzięki temu staje się ważnym narzędziem analizy wyników nauczania. Metoda ta służy przede wszystkim szkołom. To dyrektorzy i nauczyciele mogą dzięki właściwej analizie wyników egzaminacyjnych zobaczyć mocne i słabe strony nauczania w swojej placówce. Wnikliwe przyjrzenie się rezultatom testów egzaminacyjnych dostarcza ważnych przesłanek do formułowania planów rozwoju szkoły, pozwala ocenić skuteczność już podjętych działań. Ewaluacja prowadzona przez samą szkołę w celu poprawy swojego funkcjonowania to najważniejszy obszar wykorzystania wyników egzaminacyjnych, a tym samym i metody edukacyjnej wartości dodanej. Beneficjentami skutecznej autoewaluacji stają się uczniowie, którzy mają szansę uczyć się w skuteczniej nauczających szkołach.

Wiele placówek edukacyjnych w Polsce jest już zaawansowanymi użytkownikami metody edukacyjnej wartości dodanej, co roku korzysta z prostej w użyciu aplikacji komputerowej Kalkulator EWD 100 (dostępnej na stronie http://ewd.edu.pl/po-co-jest-ewd).

Metoda edukacyjnej wartości dodanej służy również nadzorowi szkolnemu. Porównywalne wyniki egzaminów pozwalają na obiektywną ewaluację zewnętrzną szkół. Użycie metody edukacyjnej wartości dodanej umożliwia skupienie uwagi na tym, co w nauczaniu najważniejsze, czyli na postępach uczniów w danym cyklu nauczania. Już od kilku lat dostępne są *on-line* wskaźniki egzaminacyjne dla około 6 tysięcy gimnazjów i niemal 4 tysięcy liceów ogólnokształcących i techników.

Kolejnym potencjalnym użytkownikiem metody edukacyjnej wartości dodanej są samorządy. Bez wchodzenia w kompetencje nadzoru pedagogicznego mogą one monitorować efektywność nauczania w szkołach na swoim terenie.

Miasto Gorzów Wielkopolskie bardzo precyzyjnie programuje rozwój oświaty. Przyjęta uchwałą Nr XI/93/2011Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 25 maja 2011 r. Strategia Rozwoju Gorzowskiej Oświaty w latach 2011 - 2015 przyjmuje cztery najważniejsze kierunki rozwoju:

- zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców na wszystkich poziomach edukacji, w tym zapewnienie mieszkańcom dostępności do edukacji, stałe podnoszenie jej jakości i atrakcyjności oferty oświatowej, poprawa bezpieczeństwa w szkołach oraz rozbudzanie aspiracji edukacyjnych dzieci i młodzieży,
- dostosowanie kształcenia do rynku pracy poprzez podniesienie atrakcyjności i jakości szkolnictwa zawodowego,
- reorganizacja placówek oświatowych i modernizacja miejskiej bazy oświatowej, w tym modernizacja bazy edukacyjnej, zakup wyposażenia,
- poprawa jakości i efektywności zarządzania realizowana poprzez usprawnianie organizacji pracy przedszkoli, szkół i placówek oświatowych.

Przyjęcie Strategii i jej realizacja wpływa pozytywnie na jakość oferty edukacyjnej i wzmacnia rolę Gorzowa Wielkopolskiego jako regionalnego ośrodka kształcenia ponadgimnazjalnego.

Gorzów Wielkopolski jest miastem o ambicjach akademickich. W mieście funkcjonują uczelnie wyższe: Instytut Wychowania Fizycznego, filie i wydziały zamiejscowe uczelni poznańskich i szczecińskich oraz Uniwersytet Trzeciego Wieku. Wykorzystanie wolnych obiektów po jednostkach wojskowych pozwoliło poprawić warunki działania samodzielnych uczelni takich jak Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa i Wyższa Szkoła Biznesu.

Barierą dla rozwoju szkolnictwa wyższego w Gorzowie Wielkopolskim jest brak dużego doświadczenia w edukacji. W Gorzowie Wielkopolskim, ze względu na słabą ofertę kształcenie na poziomie wyższym mamy do czynienia ze zjawiskiem wyjazdów młodzieży na studia do innych miast.

Gmina Lubiszyn

Według danych GUS za 2011 rok na terenie Gminy Lubiszyn działalność prowadziło 6 szkół podstawowych z 34 oddziałami oraz 2 gimnazja z 11 oddziałami. Spośród lubiszyńskich placówek oświatowych dwie prowadzone są przez organizacje pozarządowe, co wyróżnia miejscowości na tle innych gmin wiejskich. Ponadto gmina posiada wystarczającą miejsc w przedszkolach dla wszystkich dzieci w Gminie.

Tabela 12 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Gminie Lubiszyn

Nazwa placówki	Status	Poziom szkoły
Szkoła Podstawowa w Stawie	publiczna	szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa w Lubiszynie	publiczna	szkoła podstawowa
Niepubliczna Szkoła Podstawowa Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego w Wysokiej	niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	szkoła podstawowa
Zespół Szkół im. Tadeusza Kościuszki w Ściechowie	publiczna	szkoła podstawowa gimnazjum
Zespół Szkół w Baczynie	publiczna	szkoła podstawowa gimnazjum
Szkoła Podstawowa w Lubnie Stowarzyszenia Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie "PROMYK"	niepubliczna o uprawnieniach szkoły publicznej	szkoła podstawowa

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) w Lubiszynie jest Gmina Lubiszyn. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy Lubiszyn wydziałem odpowiedzialnym za oświatę jest Wydział Oświaty, Kultury i Sportu.

Dane pozyskane w wywiadzie pogłębionym wskazują, że w Gminie nie można wskazać znacznych różnic pomiędzy placówkami edukacyjnymi. Cechą charakterystyczną jest to, że szkoły posiadają oddziały ze stosunkowo małą liczbą uczniów. W szkole nie ma anonimowości, nauczyciele znają dobrze swoich uczniów, co przekłada się na większe bezpieczeństwo

w szkołach. Przykładowo w szkole w Stawie jest 66 uczniów i 12 nauczycieli. Jest to elementem przyciągającym uczniów spoza gminy.

Gmina Kłodawa

Według danych GUS w na terenie Gminy Kłodawa działalność prowadzą 2 szkoły podstawowe oraz 2 gimnazja. W szkołach podstawowych uczyło się 415 uczniów, natomiast w gimnazjach 162.

Tabela 13. Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Kłodawa

Nazwa placówki	Status	Poziom szkoły
Zespół Szkół w Kłodawie	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum
Zespół Szkół w Kłodawie	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) jest Gmina Kłodawa. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy Kłodawa dyrektorzy placówek oświatowych podlegają bezpośrednio Wójtowi Gminy Kłodawa. Ponadto w ramach Referatu Finansowo-Budżetowego utworzono Stanowisko ds. pomocy materialnej dla uczniów.

Zasadniczą barierą jest brak wystarczającej liczby miejsc w przedszkolach. Znacznym problemem w dostępnie do edukacji jest komunikacja publiczna (brak możliwości dojazdu z niektórych obszarów gminy). Jakość bazy edukacyjnej stoi na bardzo wysokim poziomie, znacznie wyższym w porównaniu do innych gmin MG-6, w tym Gorzowa Wielkopolskiego.

O tym, czy dana placówka edukacyjna jest lepsza od innych decydują przede wszystkim wyniki z egzaminów, wyposażenie oraz baza lokalowa i oferta edukacyjna (w tym zajęć pozalekcyjnych).

Gmina Santok

Według danych GUS za 2011 rok na terenie Gminy Santok działalność prowadziło 5 szkół podstawowych oraz 3 gimnazja. Według GUS w szkołach podstawowych uczyło się 425 uczniów, natomiast w gimnazjach 231.

Tabela 14 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Santok

Nazwa placówki	Status	Poziom szkoły
Szkoła Podstawowa w Janczewie	Publiczna	Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Lipkach Wielkich	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum
Zespół Szkół	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum
Zespół Szkół w Santoku	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum
Szkoła Podstawowa w Wawrowie	Publiczna	Szkoła podstawowa

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) jest Gmina Santok. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy w Santoku jednostką odpowiedzialną za zarządzanie oświata jest Gminny Zespół Oświaty w Santoku.

Mankamentem usług publicznych w dziedzinie edukacji w Gminie Santok są niższe wyniki w egzaminach osiągane przez uczniów. Gmina podnosi jakość bazy oświatowej oraz stale zwiększa liczbę miejsc w przedszkolach. O jakości nauczania w placówkach edukacyjnych na terenie gminy decydują:

- wyniki egzaminów klas szóstych i gimnazjalistów,
- ranking szkół publikowany w prasie,
- liczba laureatów konkursów przedmiotowych.

Najlepsze wyniki w nauce osiąga szkoła podstawowa w Janczewie, a na poziomie gimnazjalnym gimnazjum w Santoku.

Gmina Bogdaniec

W Gminie Bogdaniec działalność prowadzą 4 szkoły podstawowe oraz jedno gimnazjum. Według GUS za 2011 rok w szkołach podstawowych uczyło się 428 uczniów, natomiast w gimnazjach 218.

Na uwagę zasługuje nowoczesny obiekt Zespołu Szkół w Bogdańcu, który powstał w 2006 roku przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej.

Tabela 15 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Bogdańcu

Nazwa placówki	Status	Poziom szkoły
Szkoła Podstawowa w Jenińcu	Publiczna	Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa im. Włodzimierza Korsaka w Jeninie	Publiczna	Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Lubczynie	Publiczna	Szkoła podstawowa
Zespół Szkół w Bogdańcu	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) w Bogdańcu jest Gmina Bogdaniec. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy Bogdaniec do zarządzania oświatą utworzono Referat Oświaty (Stanowisko ds. księgowości oświaty oraz Stanowisko ds. księgowości oświaty i systemu informacji oświatowej), jak również stanowisko ds. kadr, oświaty i prowadzenia sekretariatu.

Gmina w pełni realizuje założenia edukacyjne dla szkół podstawowych i gimnazjum. Szkoły są bardzo dobrze wyposażone i przystosowane do realizacji pełnej oferty edukacyjnej. Elementami, które decydują o jakości nauczania są wykwalifikowana kadra, baza edukacyjna oraz wyposażenie placówek oświaty. Do wyróżniających się placówek oświaty w gminie należy Szkoła Podstawowa w Jeninie. Oferta edukacyjna placówek oświaty jest porównywalna do tej świadczonej w innych gminach MG-6.

Gmina Deszczno

Według danych GUS w na terenie Gminy Deszczno działalność prowadziło 4 szkoły podstawowe oraz gimnazjum. W szkołach podstawowych uczyło się 491 uczniów, natomiast w gimnazjum 222.

Tabela 16 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Deszcznie

Nazwa placówki	Status	Poziom szkoły
Szkoła Podstawowa w Boleminie	Publiczna	Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa w Ciecierzycach	Publiczna	Szkoła podstawowa
Szkoła Podstawowa w Ulimiu	Publiczna	Szkoła podstawowa
Zespół Szkół w Deszcznie	Publiczna	Szkoła podstawowa Gimnazjum

źródło: opracowanie własne

Organem prowadzącym placówki edukacyjne (publiczne) w Deszcznie jest Gmina Deszczno. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy w Deszcznie dyrektorzy placówek oświatowych podlegają bezpośrednio Wójtowi Gminy Deszczno.

Gmina sprawnie organizuje dowóz dzieci do szkół. Liczba miejsc w przedszkolach jest zadawalająca. Na terenie Gminy aktywnie prowadzi działalność Fundacja Edukacji Europejskiej.

Do najważniejszych elementów decydujących o jakości nauczania należy:

- kadra pedagogiczna,
- baza dydaktyczno-sportowa,
- wielkość klas,
- absencja nauczycieli.

Do wyróżniających się placówek w gminie należy Zespól Szkół w Deszcznie. Posiada bardzo dobrą bazę sportową (hala sportowa i boisko) oraz bogatą ofertę zajęć pozalekcyjnych. Ponadto uczniowie osiągają bardzo dobre wyniki w nauce.

3.1.2. Zasoby materialne i finansowe, infrastruktura

Każda z gmin na obszarze MG-6 prowadzi placówki edukacyjne. Na obszarach wiejskich działalność prowadzą jedynie szkoły podstawowe i gimnazjalne. Jedynym ośrodkiem szkolnictwa ponadgimnazjalnego i wyższego jest Gorzów Wielkopolski.

W Gminach Kłodawa, Santok i Bogdaniec na uwagę zasługuje bardzo dobry stan techniczny szkół (placówki oświatowe są nowe bądź po generalnych remontach) oraz wyposażenia. Każda z gmin posiada w ofercie duży wybór zajęć dodatkowych (pozalekcyjnych).

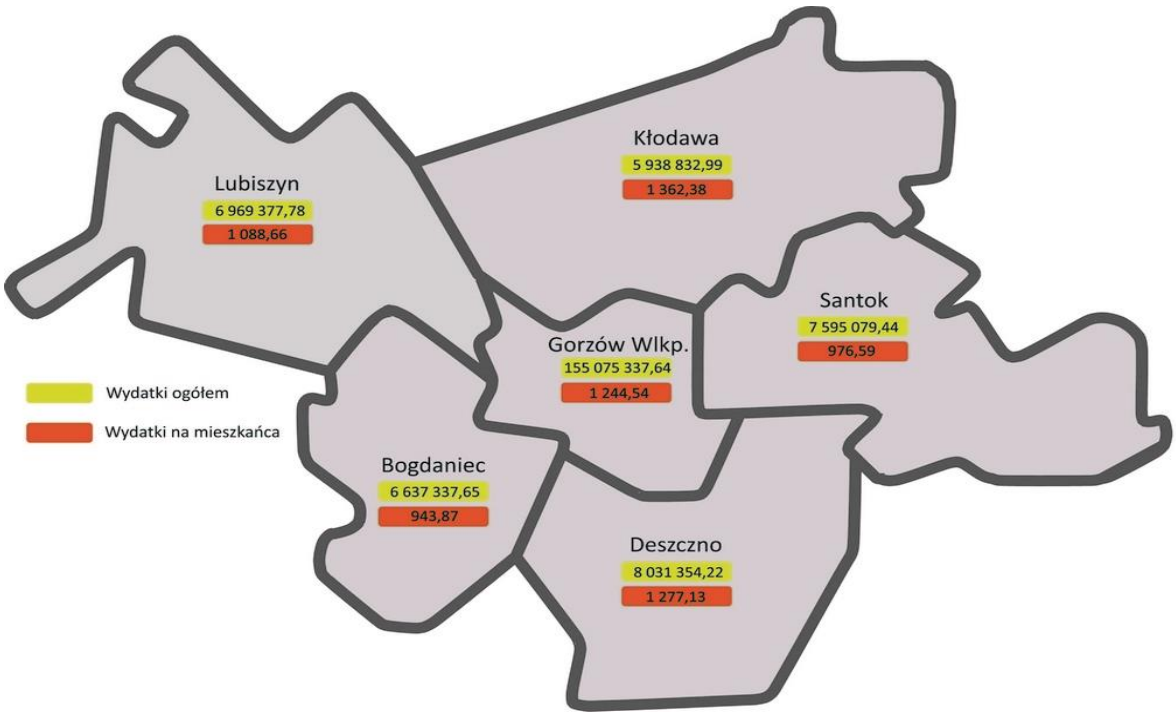
Tabela 17 Wydatki na oświatę i wychowanie gmin MG-6 w 2011 roku [w zł]

	Wydatki ogółem	Wydatki na mieszkańca
Gorzów Wielkopolski	155 075 337,64	1 244,54
Bogdaniec	6 637 337,65	943,87
Deszczno	8 031 354,22	1 277,13
Kłodawa	5 938 832,99	1 362,38
Lubiszyn	6 969 377,78	1 088,66
Santok	7 595 079,44	976,59

źródło: GUS

Największe wydatki na oświatę ponosi Gorzów Wielkopolski, jednakże biorąc pod uwagę wydatki na oświatę w przeliczeniu na mieszkańca to liderem jest Gmina Kłodawa.

Rysunek 10 Wydatki budżetów gmin na edukację w 2011 r.

źródło: opracowanie własne na odstawie danych GUS

Tabela 18 Zalety i wady oferty edukacyjnej gmin MG-6 – porównanie

Przewagi oferty edukacyjnej	Deficyty oferty edukacyjnej
Gorzów Wielkopolski	
– Bogata oferta kształcenia, zwłaszcza sportowego i artystycznego – Bardzo dobrze rozwinięte kształcenie specjalne – Bardzo dobra lokalizacja placówek oświatowych, obwody szkolne zajmują niewielkie powierzchnie, niegenerujące problemów z dojazdem	– Brak specjalistów w szkołach: psycholog, logopeda, terapeuta – Zły stan techniczny placówek oświaty – Mało atrakcyjna pod względem jakości oferta zajęć pozalekcyjnych
Gmina Lubiszyn	
– Mniejsza liczba dzieci w oddziałach – Zapewnienie sprawnego i bezpiecznego dowozu dzieci do szkół – Zapewniona pełna opieka dzieci w świetlicach szkolnych – Bogata oferta zajęć dodatkowych – Możliwość skorzystania z ciepłego posiłku w każdej szkole, – Większe bezpieczeństwo w placówkach oświaty (w tym mniejszy dostęp do środków odurzających)	– Brak oferty edukacyjnej na poziomie ponadgimnazjalnym – Trudności w dostępie do szkół, problemy z dojazdem, nieregularne kursy – Pauperyzacja społeczeństwa, duży odsetek osób korzystający z pomocy społecznej co przekłada się na wizerunek gminy, – Znaczne koszty utrzymania szkół (niska liczba dzieci w klasach)
Gmina Kłodawa	
– Bardzo dobra baza lokalowa – Różnorodność zajęć pozalekcyjnych – Realizacja programów wychowawczych, profilaktycznych – Realizacja przez szkoły projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej (np. Comenius)	– Ograniczenie czasowe świadczenia usług publicznych dla uczniów narzucone rozkładem jazdy autobusu (ostatni autobus odwożący uczniów odjeżdża o 15.30) – Mała liczba miejsc w przedszkolach – Konieczność realizacji kosztownych programów nastawionych na wyrównywanie szans edukacyjnych (znaczny odsetek uczniów pochodzi z rodzin „patologicznych”)
Gmina Santok	
– Bardzo dobry stan techniczny szkół (dwa zespoły szkół i Szkoła Podstawowa w Wawrowie mają hale sportowe) – Bardzo dobre wyposażenie szkół, z pracowniami przedmiotowymi i tablicami interakcyjnymi – Wykwalifikowana kadra nauczycieli	– Szkoła Podstawowa w Janczewie nie posiada hali sportowej

Gmina Bogdaniec	
– Bogata oferta zajęć rozwijających uzdolnienia młodzieży – Bardzo dobra realizacja potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży – Bardzo dobra baza oświatowa i dydaktyczna – Duży nacisk na zajęcia dla dzieci 5 i 6 letnich	– Utrudniony dostęp dzieci i młodzieży do usług publicznych w dziedzinie edukacji ze względu na złe skomunikowanie (dostępność komunikacyjną) – Brak wyposażenia do zajęć z przedmiotów ścisłych – Słaby dostęp do Internetu bazy komputerowej i informacyjno – komunikacyjnej
Gmina Deszczno	
– Oferta zajęć pozalekcyjnych i kółek zainteresowań – Baza sportowa przy obiektach edukacyjnych – Dożywianie dzieci w każdej szkole	– Konieczność dłuższego pobytu dziecka w szkole ze względu niewielką liczbę autobusów w dyspozycji Gminy, odwożących uczniów

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

3.1.3. Analiza zasobów ludzkich

Placówki oświatowe prowadzące działalność na terenie MG-6 posiadają wykwalifikowaną kadrę. Generalnie opinie ekspertów z dziedziny edukacji biorących udział w badaniu ankietowym o zasobach kadry pedagogicznej są dobre. Na dobrą oceną ma wpływ przede wszystkim wyniki w nauce oraz duże zaangażowanie nauczycieli w prace pedagogiczną.

Tabela 19 Ocena jakości kadry pedagogicznej gmin MG-6

	Gorzów	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
jakość kadry pedagogicznej	4	4	4	4	4	4

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Istotną okolicznością jest to, że w gminach, które nie posiadają ośrodka kultury, szkoła pełni również rolę miejsca kulturalnej aktywności dzieci i młodzieży. Stąd też duża troska samorządowców o jakość infrastruktury edukacyjnej z uwzględnieniem przyszkolnych obiektów sportowych.

3.2. Struktura zależności funkcjonalnych w obrębie MG-6

Na całym obszarze MG-6 można zaobserwować zjawisko będące pochodną suburbanizacji Gorzowa Wlkp., polegające na tym, że wiele osób/rodzin zamieszkuje obszary wiejskie, a posiada zameldowanie w Gorzowie Wielkopolskim. Ze względu na atrakcyjność osiedleńczą obszary wiejskie przyciągają nowych mieszkańców (zwłaszcza z Gorzowa Wielkopolskiego), którzy budują domy jednorodzinne na terenach gmin tzw. pierścienia miasta. W bardzo wielu przypadkach uczęszczanie do placówki edukacyjnej na terenie innej gminy spowodowane jest faktem, że jest ona bliżej położona od tej, położonej na obszarze zameldowania.
O atrakcyjności placówek oświaty na obszarach wiejskich decyduje:

- atrakcyjność osiedleńcza gminy (czyste środowisko – duża lesistość, stosunkowo niewielka odległość od Gorzowa Wielkopolskiego),

- dostępność miejsc w placówkach edukacyjnych,
- dogodny dojazd,
- mniej liczne oddziały szkolne (mniej uczniów w klasach), co przekłada się na bezpieczeństwo, lepsze wyniki i brak anonimowości w szkole,
- lepsza infrastruktura edukacyjna sportowa.

W przypadku Gorzowa Wielkopolskiego, zasadniczym powodem uczęszczania do szkoły w tym mieście przez uczniów z obszarów wiejskich jest wyższy poziom nauczania oraz bogata oferta edukacyjna, zwłaszcza w zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego.

Tabela 20 Uczniowie korzystający z usług edukacyjnych w gminie, której nie zamieszkują i przyczyny

	Miejsca pochodzenia uczniów spoza miejsca zamieszkania	Przyczyny tego, że dzieci mieszkańców innych miejscowości korzystają z placówek gminy
Gorzów Wlkp.	Wszystkie gminy MG-6. Ogółem odsetek uczniów spoza Gorzowa pobierających naukę w gorzowskich publicznych placówkach oświatowych wynosi 25,28 %. Udział uczniów spoza Gorzowa Wielkopolskiego (nie tylko z MG-6): – przedszkola 8% – oddziały przedszkolne w szkołach 12% – szkoły podstawowe 11,33% – szkoły gimnazjalne 16,05% – szkoły ponadgimnazjalne 45,15% – technika 45,56% – technika uzupełniające 48,51% – 4 letnie liceum plastyczne 59,3 %	Wysoka ocena placówek oświatowych w środowisku lokalnym i regionie, Bogata oferta edukacyjna zwłaszcza w zakresie szkół ponadgimnazjalnych
Lubiszyn	Gorzów Wielkopolski, Santok, Witnica, Bogdaniec, Myślibórz	– Mniejsza odległość od placówki szkolnej położonej w miejscu zamieszkania (np. z Witnicy) – Lepszy niż w otoczeniu dostęp do przedszkola i późniejsza kontynuacja kształcenia w tym samym miejscu – Miejsce zamieszkania różne od miejsca zameldowania – Mniej liczne oddziały w szkołach – Mniejsza anonimowość w szkołach i większe bezpieczeństwo
Kłodawa	Gorzów Wielkopolski	– Lepsze warunki lokalowe i bardzo dobra baza sportowa Zespołu Szkół w Kłodawie

		– Dobry dojazd do i z Gorzowa Wielkopolskiego komunikacją publiczną
Santok	Brak	Brak
Bogdaniec	Lubiszyn, Witnica, Gorzów Wielkopolski (stanowią 2,5 % uczniów w Szkole Podstawowej w Jeninie i Zespole Szkół w Bogdańcu	– Rodzice pracują na terenie Gminy Bogdaniec – Mniejsza odległość od placówki szkolnej położonej w miejscu zamieszkania (np. miejscowość Nowiny Wielkie w Gminie Witnica jest położona bliżej od Bogdańca niż Witnicy)
Deszczno	Gorzów Wielkopolski, Skwierzyna. Około 5% uczniów Zespołu Szkół w Deszcznie pochodzi z innych gmin	– Bardzo dobra baza sportowa – Wyższe wyniki kształcenia – Bardzo dobra organizacja dojazdu do szkoły – Oferta zajęć pozalekcyjnych – Realizacja projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Według danych Urzędu Miejskiego w Gorzowie Wielkopolskim uczniowie spoza Gorzowa Wielkopolskiego stanowią aż 25,28 % ogółu uczniów. Największy odsetek uczniów spoza pobiera naukę w liceach ogólnokształcących, technikach i szkołach zawodowych.

Tabela 21 Uczniowie spoza Gorzowa Wielkopolskiego uczęszczający do szkół w Gorzowie Wlkp.

szkoła	razem uczniowie	z Gorzowa Wlkp.	spoza Gorzowa Wlkp.
Szkoła podstawowa	6 024	88,67%	11,33%
Gimnazjum	3 236	83,95%	16,05%
Zasadnicza szkoła zawodowa	857	54,85%	45,15%
Liceum ogólnokształcące	2 303	48,63%	51,37%
Technikum	2 786	54,44%	45,56%
Technikum uzupełniające	10	51,49%	48,51%
Szkoła specjalna	48	83,33%	16,67%
Czteroletnie liceum plastyczne	109	40,70%	59,30%
razem	15373	74,72%	25,28%
Oddziały przedszkolne w szkołach	534	88,00%	12,00%
Przedszkola	3690	92,00%	8,00%

źródło: Urząd Miasta Gorzów Wielkopolski

Związek Celowy Gmin MG-6 jest instytucją, która według pracowników samorządowych gmin wchodzących w jego skład może prowadzić wspólną dla wszystkich jej członków działalność w zakresie edukacji. Z przeprowadzonych wywiadów z ekspertami w dziedzinie edukacji wynika, że możliwa jest współpraca w zakresie przede wszystkim wymiany doświadczeń nauczycieli i pedagogów. Pojawiła się również, podobnie jak w przypadku usług publicznych w dziedzinie kultury i pomocy społecznej, propozycja aby wspólnie ubiegać się o dotacje z Unii Europejskiej na projekty edukacyjne.

Tabela 22 Możliwości i bariery współpracy w ramach Związku MG-6

	Możliwości współpracy w dziedzinie edukacji wszystkich gmin MG-6	Bariery we współpracy w dziedzinie edukacji wszystkich gmin MG-6
Gorzów Wlkp.	– Współpraca między szkołami i wymiana doświadczeń – Dbałość o podniesienie jakości kształcenia – Opracowanie i wdrożenie porównywalnych parametrów w zakresie oceny jakości kształcenia – Wymiana dobrych praktyk – Ograniczenie obszaru działania Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Gorzowie Wielkopolskim do obszaru MG-6	Brak zainteresowania
Lubiszyn	– Wymiana doświadczeń na polu edukacji – Współpraca nauczycieli – Wspólne szkolenia, konkursy, turnieje	– Brak zainteresowania ze strony placówek oświaty – Ograniczone środki finansowe
Kłodawa	– Wymiana doświadczeń, – Wspólna realizacja projektów unijnych	– Brak komunikacji publicznej kursujące między gminami MG-6 (każdorazowa konieczność przejazdu przez Gorzów Wielkopolski) – Brak środków finansowych
Santok	Realizacja wspólnych projektów z dziedziny edukacji współfinansowanych ze środków Unii Europejskie	Znaczne odległości między miejscowościami i wynikające z tego problemy komunikacyjne
Bogdaniec	– Rozszerzona oferta zajęć edukacyjno- sportowych realizowanych z programów unijnych	– Wysokie koszty transportu

	– Wymiana doświadczeń między nauczycielami, – Spotkania integracyjne sportowe, artystyczne dzieci i młodzieży z kilku gmin	
Deszczno	– Wspólna organizacja szkolnych konkursów – Wymiana doświadczeń nauczycieli i pedagogów	– Brak woli współpracy – Problemy z dojazdem komunikacją publiczną

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

3.3. Analiza jakości i efektywności usług publicznych w sektorze edukacji

W ocenie jakości usług publicznych na obszarze MG-6 dokonanej przez ekspertów wynika, że bardzo dobrze oceniany jest dostęp do szkół podstawowych oraz gimnazjów. Umiarkowanie oceniana jest dostępność oferty edukacyjnej dla uczniów z pozostałych gmin MG-6, co związane jest przede wszystkim z kłopotami z komunikacją publiczną.

Tabela 23 Ekspercka ocena zasobów i możliwości edukacyjnych gmin Związku Celowego MG6

	Gorzów	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
ogólnie – jakość oferty edukacyjnej miasta/gminy	4	4	4	5	4	4
dostępność miejsc w przedszkolach	4	5	2	5	5	5
dostępność szkół podstawowych	4	4	5	5	5	5
dostępność gimnazjów	4	4	5	5	5	5
możliwość kształcenia zawodowego	4	3	3	4	-	3
możliwość kształcenia średniego ogólnego	5	3	3	4	-	4
możliwość kształcenia średniego zawodowego	4	3	3	4	-	4
możliwość kształcenia na poziomie wyższym	3	3	3	4	-	3
wyposażenie placówek oświatowych	3	3	4	4	4	4

jakość kadry pedagogicznej	4	4	4	4	4	4
system oceny pracy szkół przez organy prowadzące	4	4	3	4	4	4
wyniki w nauce uczniów szkół waszego miasta/gminy	4	3	4	3	3	4
ofertę zajęć pozalekcyjnych	3	3	4	4	4	5
dopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy	4	2	3	4	-	4
dostępność oferty dla uczniów z pozostałych gmin MG-6	4	3	2	4	4	3

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

W Gorzowie Wielkopolskim uczniowie szkół podstawowych osiągają najwyższe wyniki z egzaminu szóstoklasisty. W trzech ostatnich latach ich wyniki były wyższe niż uczniów na obszarach wiejskich. Najniższa ocena zdawalności egzaminu szóstoklasisty w 2012 r. została zanotowana w Lubiszynie oraz Santoku.

Tabela 24 Wyniki egzaminów szóstoklasisty

Gmina	2012	2011	2010
Bogdaniec	21,31	23,23	23,86
Deszczno	21,93	24,21	22,40
Gorzów Wlkp.	23,74	26,20	25,42
Kłodawa	21,05	23,78	22,05
Lubiszyn	19,10	23,68	22,17
Santok	20,89	23,28	24,84

źródło: www.oke.poznan.pl

W przypadku wyników egzaminów na poziomie gimnazjalnym zauważalne są znaczne rozbieżności między gminami MG-6. Gimnazjaliści z gmin wiejskich mają w wielu przedmiotach lepsze wyniki od ich rówieśników z Gorzowa Wielkopolskiego.

Tabela 25 Wyniki testu gimnazjalisty w 2012 roku

Gmina	historia, wos (%)	j. polski (%)	przedmioty przyrodnicze (%)	matematyka (%)	j. angielski (podstawowy) (%)	j. angielski (rozszerzony) (%)	j. niemiecki (podstawowy) (%)	j. niemiecki (rozszerzony) (%)	j. francuski (podstawowy) (%)	j. francuski (rozszerzony) (%)
Bogdaniec	63,91	65,18	49,70	42,94	63,32	57,92	51,50	21,27	-	-
Deszczno	57,29	70,71	51,88	48,47	57,00	35,30	69,00	32,50	-	-
Gorzów Wlkp.	61,74	66,66	51,66	49,46	69,45	54,54	61,10	31,92	78,50	60,67
Kłodawa	59,09	65,44	50,44	39,74	57,03	45,67	77,00	48,55	-	-
Lubiszyn	63,46	69,43	52,05	53,91	60,23	37,73	56,31	32,33	-	-
Santok	57,83	65,76	49,11	41,49	57,17	37,68	54,91	24,00	-	-

źródło: www.oke.poznan.pl

Tabela 26 Wyniki testu gimnazjalisty w 2011 roku

Gmina	cz. humanistyczna	cz. matematyczno - przyrodnicza	cz. językowa - angielski	cz. językowa - niemiecki
Bogdaniec	22,46	21,00	24,95	26,26
Deszczno	22,51	22,81	25,33	30,2
Gorzów Wlkp.	26,02	23,85	32,54	25,82
Kłodawa	26,02	24,04	23,63	32,61
Lubiszyn	22,86	21,71	22,86	-
Santok	24,12	21,64	35,23	26,44

źródło: www.oke.poznan.pl

Tabela 27 Wyniki testu gimnazjalisty w 2010 roku

Gmina	cz. humanistyczna	cz. matemat.-przyrodnicza	cz. językowa - angielski	cz. językowa - niemiecki	cz. językowa - francuski
Bogdaniec	29,58	22,87	26,32	-	-
Deszczno	29,07	23,8	30,63	30,22	-
Gorzów Wlkp.	30,33	24,44	32,93	28,6	33,75
Kłodawa	28,29	22,15	31,16	29,81	-
Lubiszyn	23,86	19,19	23,65	-	-
Santok	28,16	21,52	34,17	27,76	-

źródło: www.oke.poznan.pl

Tabela 28 Średnie wyniki z matury 2010 – 2012

rok	poziom	Biologia	Chemia	Filozofia	Fizyka i astronomia	Geografia	Historia muzyki	Historia	Historia sztuki	Informatyka	Język angielski	Język francuski	Język hiszpański	Język niemiecki	Język polski	Język rosyjski	Język włoski	Matematyka	Wiedza o społeczeństwie
2012	*poziom podstawowy*	41,82	52,76	-	34,75	55,40	55,00	57,54	35,83	40,60	73,34	65,00	-	66,28	56,52	62,29	92,00	62,00	41,95
2012	*poziom rozszerzony*	56,27	53,90	-	46,27	55,69	100	64,91	74,5	55,00	67,94	45,50	-	69,74	59,16	72,75	-	50,22	44,77
2011	*poziom podstawowy*	47,11	45,67	82,00	43,20	46,38	-	54,36	51,79	49,62	76,62	76,00	88,67	64,39	56,02	56,60	-	54,57	50,40
2011	*poziom rozszerzony*	58,80	57,04	50,00	47,50	48,10	-	55,11	86,00	36,23	74,28	79,00	-	66,23	53,99	-	-	50,71	53,87
2010	*poziom podstawowy*	46,69	43,3	-	46,23	48,17	-	56,26	54,57	37,31	67,94	69,45	94,5	66,49	59,04	56,45	89	61,14	58,32
2010	*poziom rozszerzony*	57,15	71,55	88	62,14	50,12	-	55,29	100	44,67	68,79	73,4	77	70,27	61,98	-	92	54,79	54,79

źródło: www.oke.poznan.pl

3.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze edukacji

Organizacje pozarządowe prowadzą aktywne działania w zakresie edukacji na obszarze MG-6. W wielu przypadkach są organami prowadzącymi wielu placówek oświatowych, zwłaszcza na obszarze Gorzowa Wielkopolskiego. Do organizacji pozarządowych prowadzących działalność w obszarze edukacji należy:

- Stowarzyszenie Edukacyjne,
- Katolickie Stowarzyszenie Wychowawców,
- Parafia Rzymskokatolicka pw. Pierw. Męczenników Polski,
- Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Kształcenia i Wychowania Młodzieży,
- Towarzystwo Szkoły Katolickiej,
- Stowarzyszenie Edukacyjne Razem,
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Autyzmem.

Spośród gmin wiejskich na uwagę zasługuje przede wszystkim Gmina Lubiszyn, którą charakteryzuje bardzo duża aktywność organizacji pozarządowych działających w dziedzinie oświaty. Dwie placówki oświatowe są prowadzone właśnie przez organizacje III sektora. Od 1 września 2002 roku prowadzi działalność Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Wysokiej, która jest prowadzona przez Stowarzyszenie Kulturalno Oświatowe założone przez rodziców.
Ponadto Szkoła Podstawowa w Lubnie Im. Kombatantów II Wojny Światowej jest prowadzona przez Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Lubnie „PROMYK”.

4. Sektor kultury

Kultura należy do tego obszaru zadań samorządu, który wyraźnie pokazuje powiązania między miastem Gorzów Wielkopolski, a gminami sąsiednimi w ramach Związku Gmin MG-6. Miasto dysponuje dobrze rozwiniętą bazą kulturalną, z której chętnie korzystają mieszkańcy gmin tzw. pierścienia Gorzowa. Elementem sprzyjającym poprawie jakości i dostępności usług publicznych w dziedzinie kultury jest to, że każda z instytucji kultury chce przyciągnąć jak najwięcej uczestników podejmowanych przedsięwzięć lub imprez. Kamieniem milowym w rozwoju kultury w Gorzowie Wielkopolskim i MG-6 było utworzenie przy wsparciu Unii Europejskiej Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonia Gorzowska. Jest to nowoczesny bardzo funkcjonalny obiekt, który w sposób znaczący rozszerzył ofertę kulturalną zarówno miasta, jak i gmin należących do jego pierścienia.

Można przyjąć, że usługi publiczne z dziedziny kultury na obszarze Związku Gmin MG-6 trafiają do licznego grona odbiorców (uczestników imprez, kół zainteresowań oraz czytelników w bibliotekach). Ich szacunkową łączną liczbę można określić na 157,1 tys. Do tej liczby należałoby dołożyć uczestników przedsięwzięć kulturalnych organizowanych przez urzędy gminy w Deszcznie, Bogdańcu (których nie ujmuje statystyka GUS). Biorąc pod uwagę fakt, że liczba mieszkańców obszaru MG-6 w 2011 roku wyniosła 162,7 tys. to udział mieszkańców w kulturze należy uznać za znaczny i wymagający stałego podnoszenia oferty i jakości.

Miasto Gorzów Wielkopolski posiada jasną wizję rozwoju kultury wyrażonej w Strategii Rozwoju Kultury do 2020 roku. Jednocześnie boryka się z problemem zbyt dużej liczby instytucji kultury. Stan techniczny wielu obiektów kulturalnych jest bardzo zły, co stanowi przeszkodę w świadczeniu profesjonalnych usług publicznych w dziedzinie kultury. Prognozowany przez demografów systematyczny spadek liczby mieszkańców miasta samoistnie spowoduje konieczność większego otwarcia instytucji kultury na mieszkańców sąsiednich gmin. Przyczyni się to do wzmocnienie powiązań funkcjonalnych miasta z sąsiadującymi gminami wiejskimi. Jako, że głównymi barierami w dostępie do kultury są brak środków finansowych mieszkańców oraz możliwości dojazdu komunikacją publiczną, to od niwelowania tych przeszkód zależy dalsza możliwość rozwoju i profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury.

Elementem wzmacniającym powiązania obszaru MG-6 w dziedzinie kultury jest fakt, że mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego licznie uczestniczą w dużych imprezach plenerowych organizowanych przez gminy ościenne. Najlepszym przykładem jest Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie albo Lubuskie Święto Chleba w Bogdańcu. Interesującym aspektem jest to, że właśnie Święto Pieczonego Kurczaka Deszcznie w opinii ekspertów zostało uznane za najważniejszy, kluczowy, unikatowy, wyróżniający produkt kulturowym na obszarze MG-6.

Gminy Bogdaniec, Deszczno, Lubiszyn i Bogdaniec nie prowadzą ośrodków kultury (jako osobnych jednostek organizacyjnych). W gminach tych wiodącą rolę w życiu kulturalnym pełnią biblioteki. Priorytetem dla gmin wiejskich jest przede wszystkim prowadzenie w każdym sołectwie świetlic (wiejskich lub środowiskowych), w których prowadzone są działania kulturalne i edukacyjne przeznaczone dla mieszkańców. Należy podkreślić, że jest to jeden z najważniejszych elementów budowania społeczeństwa obywatelskiego uczestniczącego w wydarzeniach kulturalnych i zaangażowanego w sprawy lokalne.

Jednocześnie gminy wiejskie borykają się z problemem niskiego zaangażowania organizacji pozarządowych w kulturę. Właśnie poprzez współpracę w ramach Związku Celowego MG-6 gminy wiejskie oczekują większego zaangażowania gorzowskich organizacji pozarządowych w animowanie życia kulturalnego na ich terenie.

Ponadto spośród gmin wiejskich członków MG-6 jedynie Kłodawa prowadzi gminny ośrodek kultury jako samorządową instytucję kultury. Gmina Santok prowadzi Gminny Ośrodek Kultury jako jeden z wydziałów urzędu. Pozostałe gminy prowadzą działalność kulturalną w ramach pracy wydziałów, których tylko jednym z obowiązków jest kultura.

Gminy tzw. pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego oczekują, że miasto będzie oferować szeroki dostęp do tzw. kultury wyższej. Idealną okolicznością to tego jest utworzenie Filharmonii Gorzowskiej, która umożliwia organizację imprez na bardzo wysokim poziomie artystycznym.

Usługi publiczne świadczone przez samorządy Związku Gmin MG-6, ich zakres i jakość, zasługują na szczególną uwagę ze względu na zidentyfikowane przez ekspertów problemy społeczne. W gminach MG-6 znaczny odsetek osób/rodzin korzystających z pomocy społecznej. Eksperci często podkreślali brak zaangażowania (aktywności) mieszkańców w sprawy lokalne oraz konieczność zintensyfikowania działań kulturalnych jako najlepszego antidotum na bierność i brak zaradności części mieszkańców. Ze względu na występujące często zjawisko „dziedziczenia

niezaradności" szczególną grupą odbiorców usług publicznych w dziedzinie kultury są dzieci i młodzieży.

Miasto Gorzów Wielkopolski w zakresie profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury zamierza przede wszystkim postawić na rozwój kompetencji kulturowych, związanych z edukacją kulturową. Gmina Lubiszyn zamierza wzmacniać jakość i dostępność oferty kulturalnej (pod warunkiem przeznaczenie większych środków na kulturę). Priorytetem dla Gminy Kłodawa jest zwiększenie aktywności kulturalnej dzieci i młodzieży oraz zwiększenie dostępu mieszkańców do tzw. kultury wyższej. Dla Gminy Santok priorytetem jest zwiększenie różnorodności oferty kulturalnej i udziału w niej młodzieży. Za priorytet w zakresie działalności kulturalnej Gminy Bogdaniec przyjęto zwiększenie aktywności mieszkańców i organizacji pozarządowych w dziedzinie kultury. Priorytetem dla rozwoju Gminy Deszczno w dziedzinie kultury jest przede wszystkim polepszenie bazy kulturalnej.

Elementem wyróżniającym świadczenie usług w dziedzinie kultury jest sprawny system informacji kulturalnej na obszarze MG-6. Najważniejszym narzędziem informacji kulturalnej jest miesięcznik SPAM (Solidna Porcja Aktywności Miejskiej). Wydawany jest w wersji papierowej i elektronicznej (publikowany na stronach miasta Gorzowa Wlkp.).

Najistotniejszym warunkiem do podniesienia poziomu życia kulturalnego na obszarze MG-6, a szczególnie w Bogdańcu i Deszcznie są inwestycje w infrastrukturę kultury. Zaskakujące jest to, że w opinii ekspertów z dziedziny kultury warunkiem do podniesienia poziomu życia kulturalnego nie jest stałe zwiększenie liczby imprez i przedsięwzięć kulturalnych oraz lepsza współpraca równych instytucji kultury. Może to potwierdzać fakt, że zdecydowana większość przedsięwzięć kulturalnych ma znaczenie stricto lokalne. Zaleca się zintensyfikowanie działań na rzecz promocji większej promocji imprez kulturalnych.

Ze względu na fakt, że współpraca gmin MG-6 w organizacji przedsięwzięć kulturalnych nie została oceniona wysoko zaleca się intensywne działania na rzecz zintensyfikowania partnerskich relacji instytucji kultury.

Eksperci z dziedziny kultury identyfikują również korzyści jakie mogą uzyskać członkowie Związku Gmin MG-6 wynikające z integracji zarządzania w dziedzinie kultury w obrębie MG-6. Należy do nich:

- możliwość organizacji większej liczby imprez kulturalnych,

- możliwość przyciągnięcia większej liczby widzów/uczestników imprez kulturalnych,
- dostęp do doświadczeń innych gmin,
- większa możliwość promocji kultury.

Rekomendacje dla podniesienia jakości usług publicznych w dziedzinie kultury na obszarze Związku Celowego MG-6 przedstawiają się następująco:

1. Podnoszenie jakości i dostępności infrastruktury kultury;
2. Wzmocnienie kompetencji kulturowych pracowników samorządowych, w tym instytucji kultury;
3. Monitoring zapotrzebowania na usługi kulturalne i wzbogacenie oferty kulturalnej również tej oferowane przez organizacje pozarządowe;
4. Wzmocnienie motywacji mieszkańców (zwłaszcza dzieci i młodzieży) do uczestnictwa w kulturze;
5. Zapewnianie sprawnego dowozu/dojazdu na imprezy, przedsięwzięcia kulturalne organizowane przez gminy/miasta MG-6;
6. Wzmocnienie wizerunku kulturowego Gorzowa (w oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Kultury Gorzowa Wielkopolskiego) oraz zwiększanie dostępności do tzw. kultury wyższej.

Barierą dla profesjonalizacji usług publicznych w dziedzinie kultury jest przede wszystkim brak środków finansowych, brak woli współpracy pracowników urzędów oraz instytucji kultury oraz niedostępności komunikacji publicznej.

4.1. Zasoby i odbiorcy usług publicznych

Odbiorcami usług publicznych w zakresie kultury na obszarze MG-6 są przede wszystkim osoby korzystające imprez i kół zainteresowań organizowanych przez jednostki kultury. Usługodawcą w tym obszarze są instytucje publiczne. Według danych GUS za 2011 rok ośrodki kultury w zorganizowały ponad 1,1 tys. imprez. Liczba osób uczestniczących w imprezach wyniosła 116 tys. Liczba członków funkcjonujących 29 kół zainteresowań na obszarze MG-6 wyniosła 1165.

Tabela 29 Uczestnicy imprez kulturalnych i kół zainteresowań

Gmina	Członkowie kół	Koła zainteresowań	Uczestnicy imprez	Imprezy	Czytelnicy w ciągu roku (w bibliotekach publicznych)
Kłodawa	77	2	11 370	87	756
Santok	60	3	4 140	34	379
Deszczno	-	-	-	-	338
Lubiszyn	-	-	350	10	757
Bogdaniec	-	-	-	60	355
razem:	137	5	15 860	191	2 585
Gorzów Wielkopolski	1 028	24	100 204	978	37 309
razem:	1 165	29	116 064	1 169	39 874

źródło: opracowanie własne

Do tej liczby należałoby dołożyć uczestników przedsięwzięć kulturalnych i kół zainteresowań organizowanych przez urzędy gminy w Deszcznie, Lubiszynie, Bogdańcu (których nie ujmuje statystyka GUS). Jednakże gminy te nie prowadzą ewidencji osób korzystających z usług kulturalnych. Biorąc pod uwagę fakt, że liczba mieszkańców obszaru MG-6 w 2011 roku wyniosła 162,7 tys. to udział mieszkańców w kulturze należy uznać za znaczny i wymagający stałego podnoszenia oferty i jakości.

Odbiorcami usług publicznych w dziedzinie kultury są również czytelnicy korzystający z publicznych bibliotek. Dane GUS wskazują, że na obszarze Związku Celowego MG-6 z bibliotek korzysta blisko 40 tys. osób, z czego aż 94% to mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego.

Można przyjąć, że usługi publiczne z dziedziny kultury trafiają do licznego grona odbiorców (uczestników imprez, kół zainteresowań oraz czytelników w bibliotekach), a ich szacunkową łączną liczbę można określić na 157,1 tys. mieszkańców rocznie.

4.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej usług publicznych w sektorze kultury

Gorzów Wielkopolski

Według danych GUS za 2011 rok w Gorzowie Wielkopolskim działalność prowadzi 15 bibliotek z filiami. Wskaźnik liczby mieszkańców na bibliotekę wynosi 4 448. W mieście prowadzą działalność 2 kina, teatr, muzeum. Krajobraz działalności kulturowej wypełnia 6 instytucji kultury, w mieście prowadzi działalność 20 zespołów artystycznych, skupiających 368 członków. Obecne są również liczne, aktywnie działające w sektorze kultury organizacje pozarządowe.

Tabela 30 Placówki kulturalne w mieście Gorzów Wielkopolski

Nazwa placówki	Status
Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonia Gorzowska	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 3 dla Dorosłych i Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 11 dla Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Miejskie Centrum Kultury;	Samorządowa Instytucja Kultury
Jazz Club „Pod Filarami”	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia „Centrala dla Dorosłych i Dzieci” WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 7 dla Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 7 dla Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 17 dla Dorosłych i Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Klub „Jedynka” przy GDK	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 2 dla Dorosłych WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury

Nazwa placówki	Status
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 10 dla Dorosłych i Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Miejski Ośrodek Sztuki, Galeria BWA przy MOS, Galeria Sztuki Najnowszej przy MOS	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta	Samorządowa Instytucja Kultury
Klub Myśli Twórczej „Lamus”	Samorządowa Instytucja Kultury
Klub „Zodiak” przy GDK Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 4 dla Dorosłych i Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 5 dla Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 6 dla Dorosłych WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Młodzieżowy Dom Kultury	Samorządowa Instytucja Kultury
Dział Filmu przy MOS	Samorządowa Instytucja Kultury
Grodzki Dom Kultury	Samorządowa Instytucja Kultury
Klub „Pogodna Jesień” przy GDK	Samorządowa Instytucja Kultury
Miejskie Centrum Kultury „Zawarcie”	Samorządowa Instytucja Kultury
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta Filia nr 14 dla Dorosłych i Dzieci WiMBP	Samorządowa Instytucja Kultury
Klub Nauczyciela	Samorządowa Instytucja Kultury

źródło: opracowanie własne

Organizatorem dla instytucji kultury w Gorzowie Wielkopolski jest Miasto Gorzów Wielkopolski. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego instytucje te nadzorowane są przez Wydział Kultury Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego. Kamieniem milowym w rozwoju kultury w Gorzowie Wielkopolskim było utworzenie przy wsparciu Unii Europejskiej Centrum Edukacji Artystycznej - Filharmonia Gorzowska.

CEA - Filharmonia Gorzowska jako instytucja kultury utworzona została na mocy Uchwały Nr LXXIII/1161/2010 Rady Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 12 maja 2010 r. Do rejestru instytucji kultury wpisu dokonano z dniem 11 sierpnia 2010 r. pod numerem XIV/2010.

Obiekt posiada profesjonalną przestrzeń koncertową, zawodową orkiestrę. Współpracuje z artystami mistrzowskiej klasy. Oferuje spójny program artystyczny, działania edukacyjne dla dzieci i młodzieży (zwłaszcza z dziedziny muzyki). Głównym zadaniem Centrum jest upowszechnianie kultury muzycznej oraz stworzenie miejsca przyjaznego nie tylko muzyce, ale także innym, korespondującym z nią dziedzinom sztuki.

Przestrzeń koncertowa CEA – Filharmonii Gorzowskiej to przede wszystkim sala koncertowa dla blisko 600 widzów ze zmienną akustyką i możliwością rejestracji dźwięku audio i video w najwyższej jakości. Ponadto w gmachu Filharmonii znajduje się sala kameralna na 150 miejsc, doskonale wyposażone zaplecze dla artystów (m.in. kompleks szatni i garderób), sale prób instrumentów smyczkowych i dętych oraz dziedziniec wypoczynkowy. Dodatkowo w skład obiektu wchodzą: kompleks pomieszczeń administracyjnych z dwoma salami konferencyjnymi oraz wielopoziomowy parking na 400 miejsc. Plac Sztuk jest integralną częścią przestrzeni twórczej Centrum Edukacji Artystycznej. Obiekt jest w pełni dostępny dla osób niepełnosprawnych. Jego łączna powierzchnia to 65 tys. m^2.

Strona internetowa Centrum jednoznacznie określa, że wybraną grupą docelową oferty kulturalnej są mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego oraz województwa lubuskiego. Zatem instytucja pełni rolę głównego ośrodka kultury nie tylko obszaru MG-6, a całego powiatu gorzowskiego.

Z wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z ekspertami i specjalistami w dziedzinie kultury działającymi w dziedzinie kultury w strukturach gorzowskiego samorządu wynika, że miasto boryka się z problemem zbyt dużej liczby instytucji kultury. Stan techniczny infrastruktury wielu obiektów kulturalnych jest niewystarczający, zidentyfikowane są braki oraz niska jakość

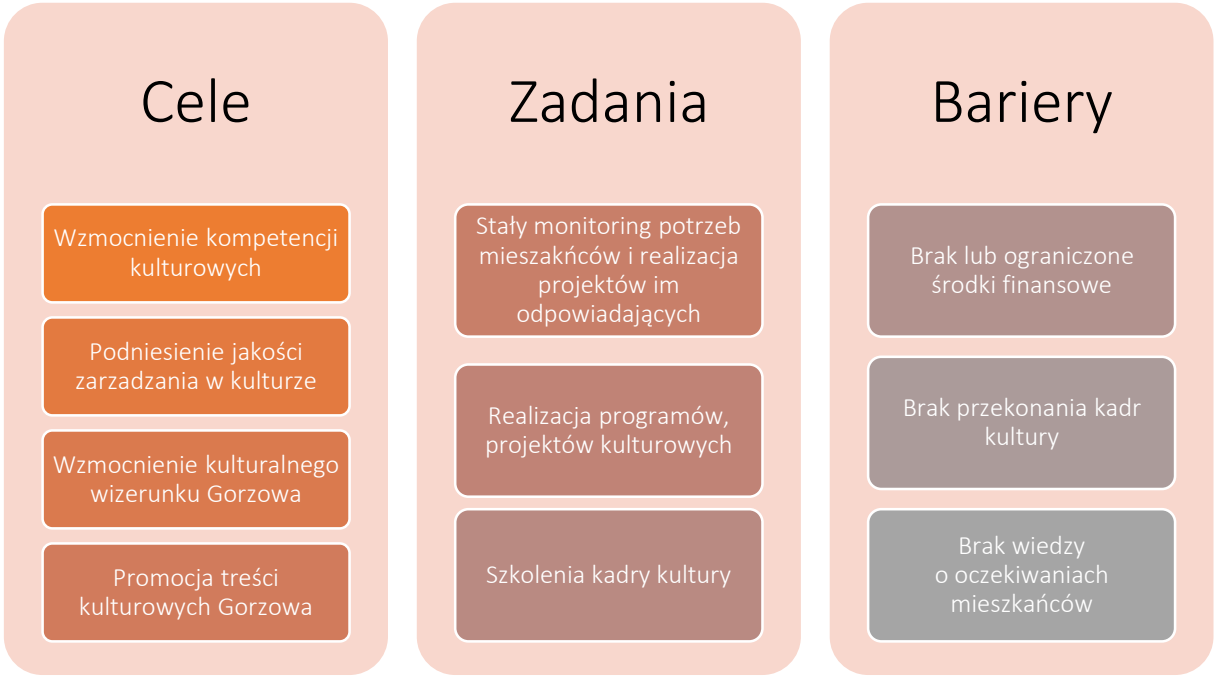
wyposażenia placówek, co stanowi przeszkodę w zapewnieniu świadczeniu usług publicznych w dziedzinie kultury dla mieszkańców MG-6.

Na uwagę zasługuje Miejskie Centrum Kultury które prowadzi działalność impresaryjną, organizuje duże imprezy muzyczne, od muzyki rockowej po klasyczną, w tym dwóch dorocznych o zasięgu międzynarodowym: festiwalu Reggae nad Wartą oraz Spotkań Orkiestr Dętych „Alte Kameraden", a także edukację muzyczną wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Instytucja jest siedzibą kilku stowarzyszeń. Duże znaczenie dla rozwoju kultury w mieście miało utworzenie filharmonii.

Miasto boryka się z barkiem obiektu do profesjonalnej bazy dla amatorskich zespołów artystycznych. Brakuje studia nagrań, zadaszonego obiektu, w którym mogłyby prowadzić działalność liczne zespoły taneczne.

Miasto w zakresie rozwoju usług publicznych w dziedzinie kultury zamierza przede wszystkim postawić na rozwój kompetencji kulturowych, związanych z edukacją kulturową. Jest to o tyle ważne, że miasto bardzo aktywnie współpracuje z organizacjami pozarządowymi i grupami nieformalnymi.

Rysunek 11 Cele, zadania i bariery rozwoju oferty kulturalnej Gorzowa Wielkopolskiego

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Lubiszyn

Kluczową formą organizacji kultury na terenie gminy jest działalność świetlic wiejskich. W każdym z 15 sołectw znajduje się dostępna dla mieszkańców sala (świetlica) wiejska. Odbywają się w niej liczne zajęcia dla dzieci i młodzieży. Do najważniejszych przedsięwzięć kulturalnych zalicza się turnieje sołectw oraz dożynki. Jedyną w gminie instytucją kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna.

Tabela 31 Instytucje kultury w Gminie Lubiszyn

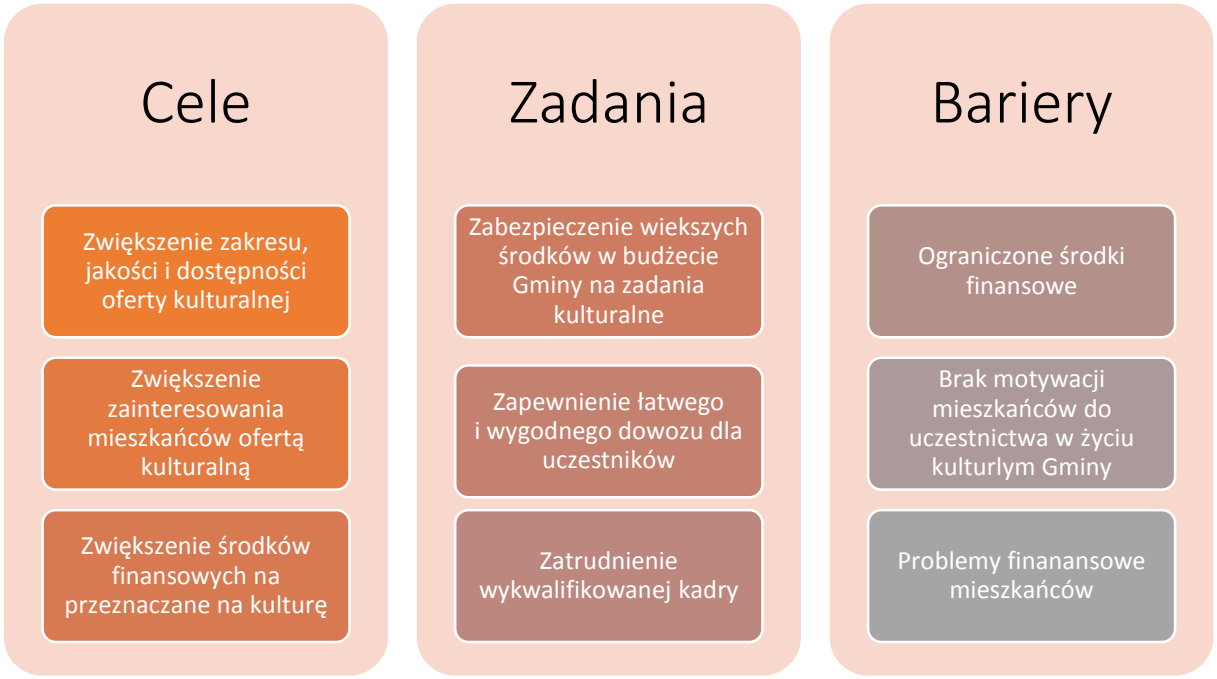
Nazwa placówki	Status	Uwagi
Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiszynie	Samorządowa instytucja kultury	Bibliotek a prowadzi 3 filie w Wysokiej, Stawie oraz Baczynie

źródło: opracowanie własne

Gminna Biblioteka Publiczna w Lubiszynie jest jednostką organizacyjną Gminy Lubiszyn. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy Lubiszyn wydziałem odpowiedzialnym za kulturę jest Wydział Oświaty, Kultury i Sportu.

Gmina Lubiszyn w działaniach na rzecz polepszenia oferty usług publicznych w dziedzinie kultury zamierza przede wszystkim wzmacniać jakość i dostępność oferty kulturalnej. Warunkiem powodzenia jest przeznaczenie większych środków na kulturę i większe zainteresowanie mieszkańców kulturą. Jest to o tyle istotne, że Gmina Lubiszyn nie prowadzi gminnego ośrodka kultury.

Rysunek 12 Cele, zadania i bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Lubiszyn

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Kłodawa

W Gminie Kłodawa działalność prowadzi Gminny Ośrodek Kultury oraz Biblioteka Publiczna. Instytucje kultury aktywnie współpracują z Urzędem Gminy zwłaszcza w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na działalność kulturalną. Prowadzą również aktywną działalność w zakresie organizacji imprez oraz prowadzeniem kółek zainteresowań dla mieszkańców. Z wywiadu pogłębionego przeprowadzonego z przedstawicielem (ekspertem) Urzędu Gminy Kłodawa, wynika, że mieszkańcy bardzo chętnie korzystają z oferty kulturalnej instytucji kultury w Gorzowie Wielkopolskim. Wpływa na to fakt dogodnych możliwości dojazdu do miasta oraz jakość produktów kulturowych tam oferowanych.

Tabela 32 Placówki kulturalne w gminie Kłodawa

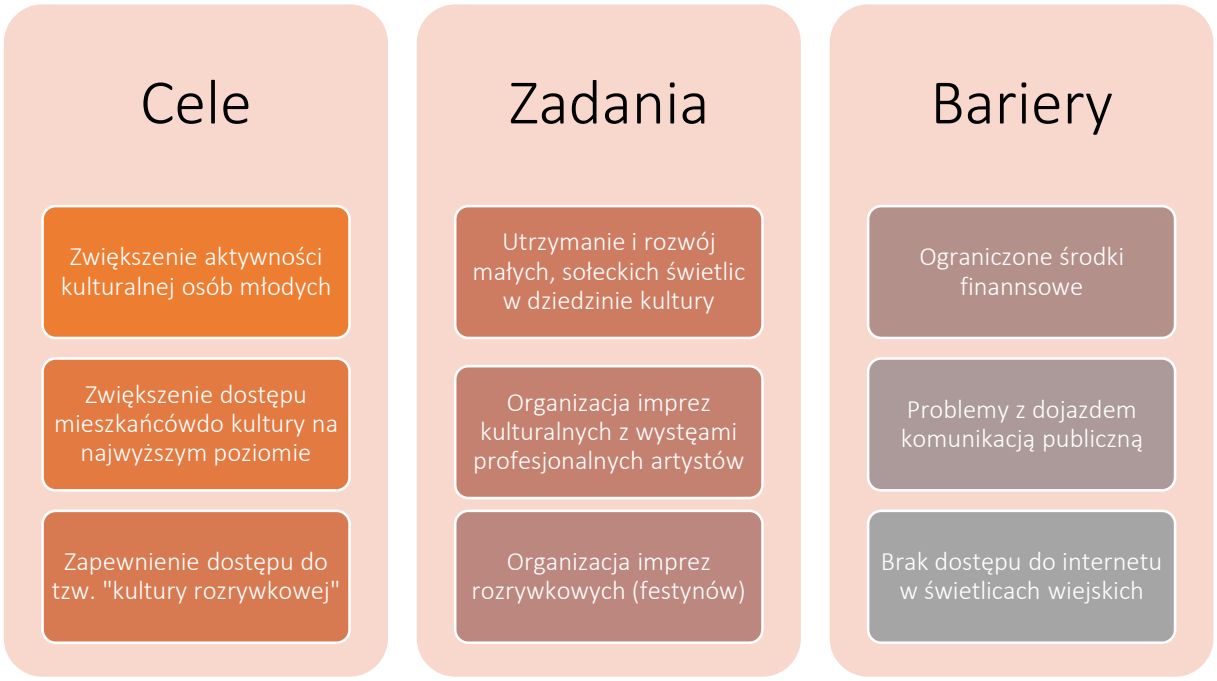
Nazwa placówki	Status	Uwagi
Gminny Ośrodek Kultury w Kłodawie z/s w Wojcieszycach	Samorządowa instytucja kultury	Ośrodek Kultury prowadzi 10 świetlic w sołectwach gminy. W każdej z nich zatrudnione są pracownicy/animatorzy kultury
Gminna Bibliotek Publiczna w Kłodawie	Samorządowa instytucja kultury	Bibliotek posiada filię w Różankach

źródło: opracowanie własne

Gminna Biblioteka Publiczna w Kłodawie jest jednostką organizacyjną Gminy Kłodawa. Zgodnie z regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy Kłodawa za kulturę odpowiedzialny jest Referat Drogownictwa Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska i Promocji, w ramach którego utworzone zostało Stanowisko ds. rozwoju gospodarczego, kultury zdrowia, współpracy zagranicznej i promocji. Z kolei Gminny Ośrodek Kultury w Kłodawie z siedzibą w Wojcieszycach jest samorządową instytucją kultury, która posiada osobowość prawną i z urzędu podlega wpisowi do rejestru instytucji kultury.

Priorytetem Gminy w zakresie usług publicznych w dziedzinie kultury jest zwiększenie aktywności kulturalnej dzieci i młodzieży oraz zwiększenie dostępu mieszkańców do tzw. kultury wyższej. Bardzo ważnym elementem w polityce kulturalnej gminy jest prowadzenie świetlic wiejskich i przyciągniecie do nich młodych mieszkańców.

Rysunek 13 Cele, zadanie i bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Kłodawa

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r

Gmina Santok

Jedną z największych atrakcji kulturalnych w Gminie jest Muzeum Grodu w Santoku, które stanowi produkt kulturowy o znaczeniu ponadregionalnym. Mimo, że jest to instytucja prowadzona przez Województwo Lubuskie, to budynek jest własnością Gminy. Ponadto Gmina prowadzi dwie biblioteki publiczne oraz Gminny Ośrodek Kultury. Według danych GUS w 2011 roku w imprezach organizowanych przez gminne instytucje kultury wzięło udział 4140 osób.

Tabela 33 Placówki kulturalne w Gminie Santok

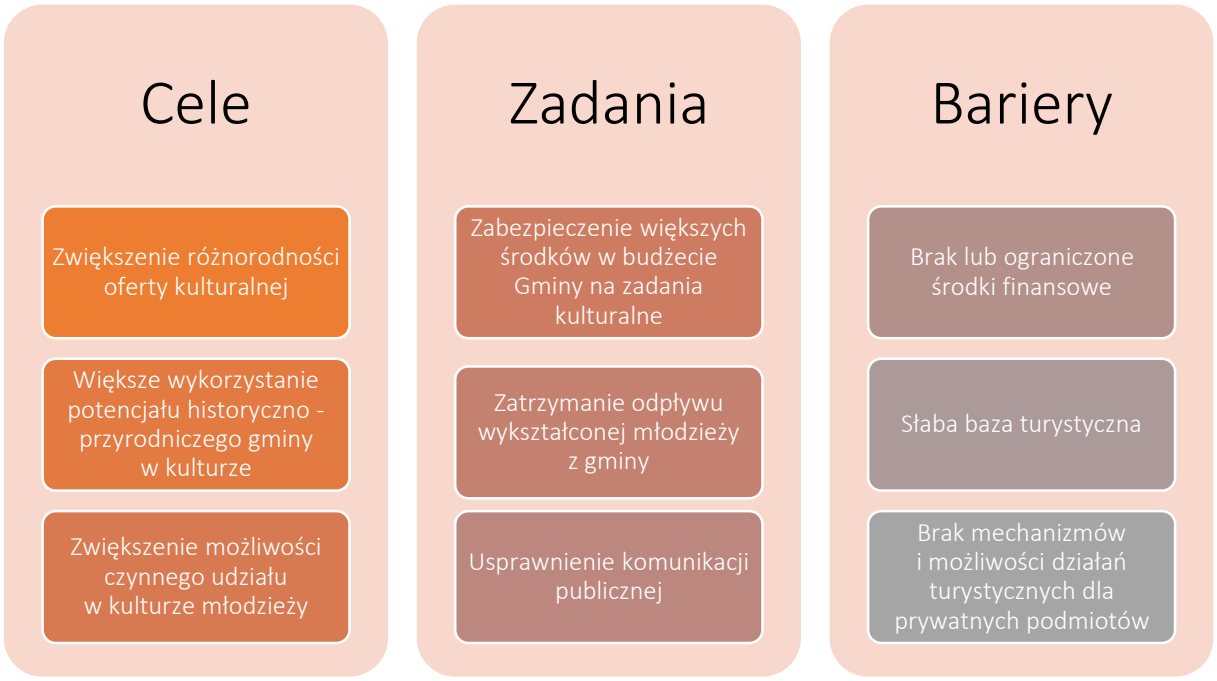
Nazwa placówki	Status	Uwagi
Gminny Ośrodek Kultury w Santoku	Wydział Urzędu Gminy	----------
Muzeum Grodu w Santoku, część Działu Archeologii - obiekt Muzeum Lubuskiego im. J. Dekerta w Gorzowie Wlkp.	Wojewódzka samorządowa instytucja kultury	Budynek muzeum jest własnością Gminy Santok
Gminny Ośrodek Kultury - Gminna Biblioteka Publiczna w Santoku	----------	Bibliotek posiada jedną filię

źródło: opracowanie własne.

Organem prowadzącym działania kulturalne w Santoku jest Wójt Gminy Santok. Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy w Santoku jednostką odpowiedzialną za zarządzanie działalnością kulturalną jest Gminny Ośrodek Kultury (wydział urzędu).

Priorytetem Gminy w zakresie kultury jest przede wszystkim zwiększenie różnorodności oferty kulturalnej i udziału w niej młodzieży. Na uwagę zasługuje fakt, że usprawnienie komunikacji publicznej jest jednym z warunków do podniesienia jakości usług publicznych z dziedziny kultury.

Rysunek 14 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Santok

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r

Gmina Bogdaniec

W Gminie Bogdaniec Gminna Biblioteka Publiczna pełni rolę ośrodka animacji kulturalnej. Okolicznością ją wyróżniającą jest duża aktywność w pozyskiwaniu środków z Unii Europejskiej na projekty skierowane do mieszkańców. Biblioteka prowadzi różnorodną działalność w dziedzinie kultury. Gmina organizuje również powszechnie rozpoznawalną w MG-6 imprezę Lubuskie Święto Chleba. Ważną instytucją kulturalną w gminie jest Muzeum Budownictwa i Techniki Wiejskiej.

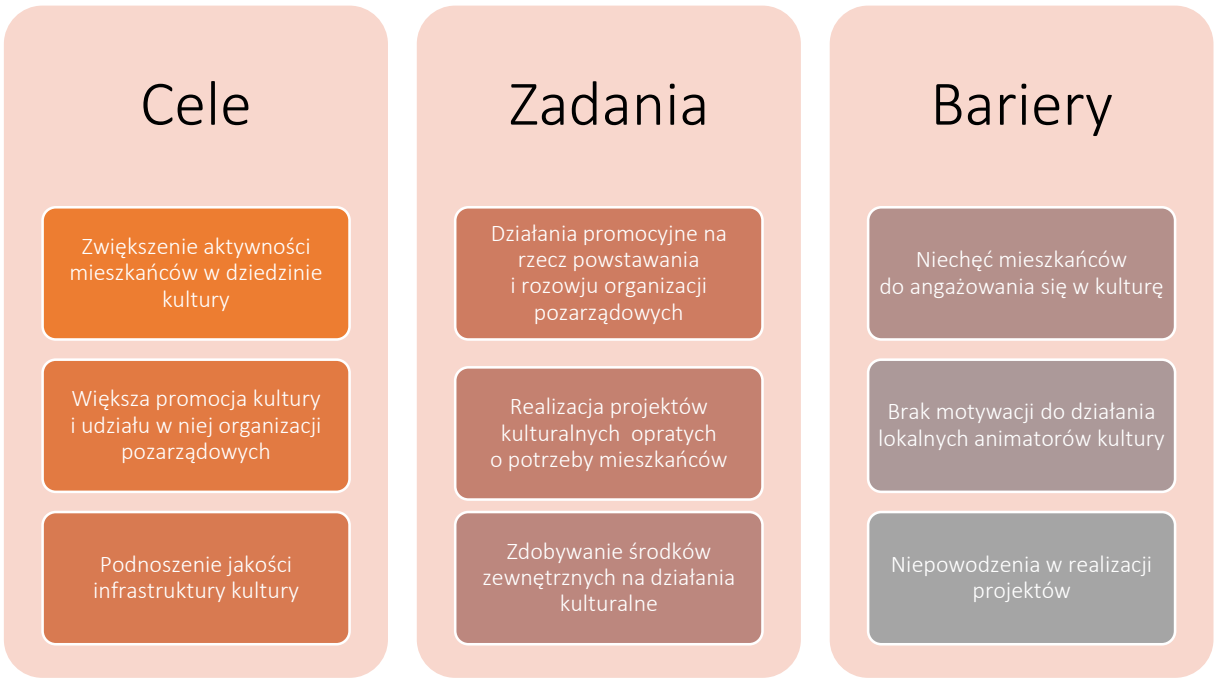
Tabela 34 Placówki kulturalne w Gminie Bogdaniec

Nazwa placówki	Status	Uwagi
Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu	Samorządowa instytucja kultury	----------
Muzeum Lubuskie im. J. Dekerta Oddział Muzeum Budownictwa i Techniki Wiejskiej	Wojewódzka samorządowa instytucja kultury	----------

źródło: opracowanie własne

Gminna Biblioteka Publiczna w Bogdańcu jest jednostką organizacyjną Gminy Bogdaniec. Za priorytet w zakresie działalności kulturalnej Gminy Bogdaniec przyjęto zwiększenie aktywności mieszkańców i organizacji pozarządowych w dziedzinie kultury. Największymi przeszkodami w rozwoju kultury jest niechęć mieszkańców do podejmowanie aktywności w tej dziedzinie.

Rysunek 15 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Santok

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Deszczno

W Deszcznie organizowana jest jedna z najbardziej rozpoznawalnych i popularnych imprez kulturalno-rozrywkowych na obszarze ZCG MG-6 – Święto Pieczonego Kurczaka. Gmina wybudowała ze środków Unii Europejskiej nowy obiekt biblioteki. W każdym sołectwie zlokalizowana jest świetlica wiejska, które prowadzą aktywną działalność kulturalną.

Tabela 35 Placówki kulturalne w gminie Bogdaniec

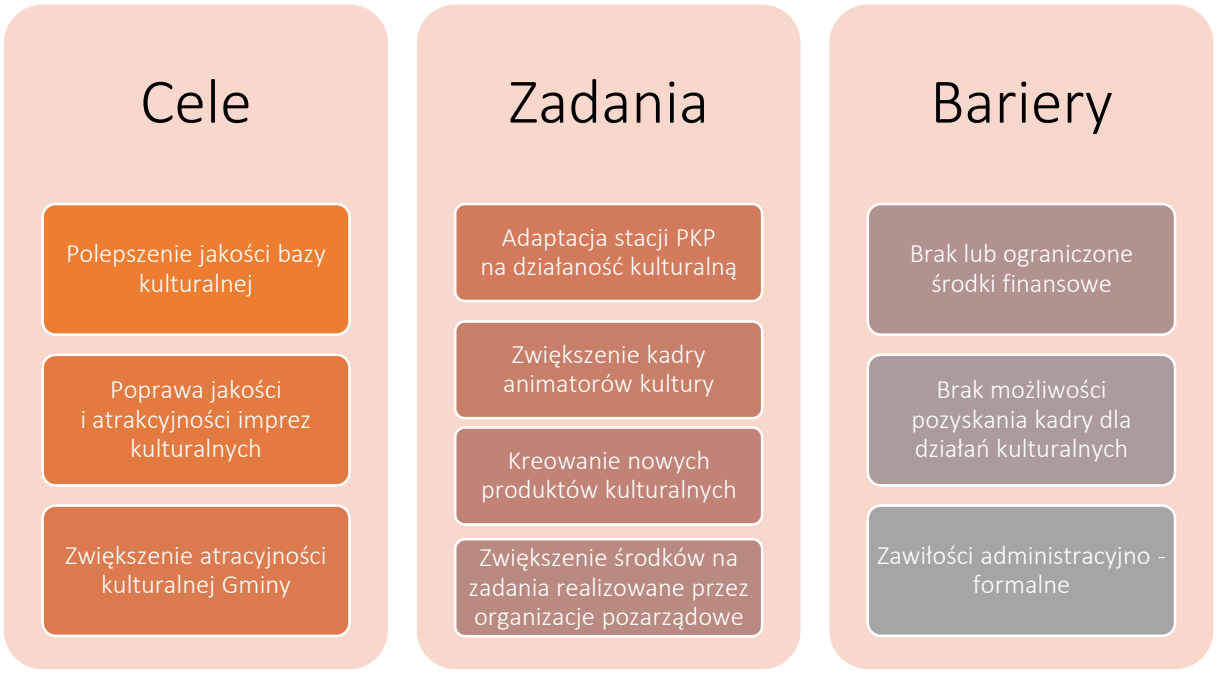
Nazwa placówki	Status	Uwagi
Gminna Biblioteka Publiczna	Samorządowa instytucja kultury	Bardzo nowoczesny budynek biblioteki utworzony przy udziale środków Unii Europejskiej. W każdym sołectwie zlokalizowane są świetlice wiejskie
Centrum Spotkań Artystycznych „Kotłownia Pomysłów”	podlega Gminnej Bibliotece Publicznej	----------
Muzeum Warty	----------	----------

źródło: opracowanie własne

Gminna Biblioteka Publiczna w Deszcznie jest jednostką organizacyjną Gminy Deszczno. Zgodnie z regulaminem Organizacyjnym Urzędu Gminy w Deszcznie utworzono Referat Kultury Promocji, Turystyki i Sportu, który zajmuje się sprawami rozwoju kultury w Gminie.

Priorytetem dla rozwoju Gminy w dziedzinie kultury jest przede wszystkim polepszenie bazy kulturalnej. Jest oto związane z planami Gminy co do adaptacji budynku po byłej stacji PKP na działalność kulturalną i edukacyjną. Najpoważniejszą bariera na drodze do osiągniecia tego jest brak wystarczających środków finansowych.

Rysunek 16 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Deszczno

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

4.1.2. Zasoby materialne, infrastruktura i finanse

Gorzów Wielkopolski

Gorzów Wielkopolski: dostęp do instytucji kultury został oceniony jako bardzo dobry. Elementem wyróżniającym miasto jest sposób dystrybucji biletów (z możliwością zakupu biletów o filharmonii on-line z pomocą portalu internetowego www.bilety24.pl.). Nowy obiekt filharmonii wprowadził do oferty kulturalnej miasta nową jakość. Miasto zyskało dostęp do artystów z tzw. „wyższej półki". Niewątpliwie Gorzów Wielkopolski jest miastem świadczącym największą liczbę usług publicznych z dziedziny kultury dostępnych dla mieszkańców całego obszaru MG-6.

Wyposażenie i stan infrastrukturalny obiektów kultury jest bardzo zróżnicowany. Z jednej strony są obiekty bardzo nowoczesne (np. filharmonia, biblioteka wojewódzka i miejska), z drugiej zdewastowane, zużyte i niedostosowane do prowadzenia profesjonalnej działalności kulturalnej.

Miasto prowadzi 6 instytucji kultury. Jedną wspólnie z Marszałkiem Województwa. Instytucje te finansowane są głównie z budżetu miasta (dotacja podmiotowa). W 2012 roku dotacja ta wyniosła 12,5 miliona zł (w przeliczeniu na mieszkańca kwota przeznaczana na kulturę wynosi 96 zł.).

Gmina Lubiszyn

W Gminie prowadzi działalność biblioteka publiczna (z trzema filiami), w której można skorzystać z usług dostępu do Internetu. W Gminie Lubiszyn bardzo słabo oceniany jest dostęp do różnych instytucji kultury. Godziny otwarcia biblioteki nie są dostosowane do oczekiwań mieszkańców. Ze względu na znaczną rozległość terytorialną Gminy i kłopoty komunikacyjne dostęp do usług publicznych z dziedziny kultury jest ograniczony. Mieszkańcy bardzo chętnie korzystają z oferty kulturalnej Gorzowa Wielkopolskiego, ale znaczne zubożenie społeczności lokalnej utrudnia uczestnictwo, zwłaszcza w imprezach/przedsięwzięciach odpłatnych.

Stan wyposażenia określa się jako dobry. Wyposażenie świetlic wiejskich poprawia się z roku na rok. Znaczny w tym udział mają środki z Unii Europejskiej. Gmina w 2012 roku przekazała na działalność kulturalną 150 tys. zł.

Gmina Kłodawa

Mimo, że Gmina Kłodawa prowadzi ośrodek kultury i bibliotekę to mieszkańcy Kłodawy (z uwagi niewielką odległość) w znacznym stopniu korzystają z oferty kulturalnej Gorzowa Wielkopolskiego. W Gminie bardzo aktywnie prowadzą działalność świetlice wiejskie, są dobrze wyposażone i kierują swoją ofertę zwłaszcza do młodzieży.

Stan infrastruktury kulturalnej w Gminie jest zadawalający. Jedynym mankamentem jest brak dostępu do Internetu w świetlicach wiejskich.

Zarówno GOK jak i biblioteka to publiczne, samodzielne jednostki kultury posiadające osobowość prawną. Atutem Gminy jest umiejętność pozyskiwania środków z Unii Europejskiej na działalność kulturalną. Podstawą sukcesu w tej dziedzinie jest partnerska współpraca z Urzędem Gminy. Oferta kulturalna kierowana jest przede wszystkim do mieszkańców gminy.

Gmina Santok

Dostępność i stan wyposażenia obiektów kultury oceniany jest bardzo dobrze. Elementem wyróżniającym gminę jest działalność Muzeum Grodu w Santoku, część Działu Archeologii - obiekt Muzeum Lubuskiego im. J. Dekerta w Gorzowie Wlkp. Muzeum stanowi o przewadze konkurencyjnej gminy w dziedzinie kultury w obszarze MG-6. Działalność Gminnego Ośrodka Kultury nastawiona jest na ofertę skierowaną przede wszystkim dla mieszkańców.

Stan techniczny GOK nie jest zadowalający. Obiekt jest przed remontem. Wymaga to znacznych środków finansowych. Gmina na kulturę w 2012 roku wydała 1,1 mln. zł. co stanowi 5,7% całego budżetu.

Gmina Bogdaniec

Gminna Biblioteka Publiczna jest najważniejszym podmiotem świadczącym usługi publiczne w dziedzinie kultury. Posiada bardzo dobrą i urozmaiconą ofertę. Biblioteka posykuje znaczne środki z Unii Europejskiej. Pozwoliło to na zakup specjalistycznego wyposażenia, zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych. W 2012 roku 50% budżetu biblioteki pochodziło ze środków Unii Europejskiej.

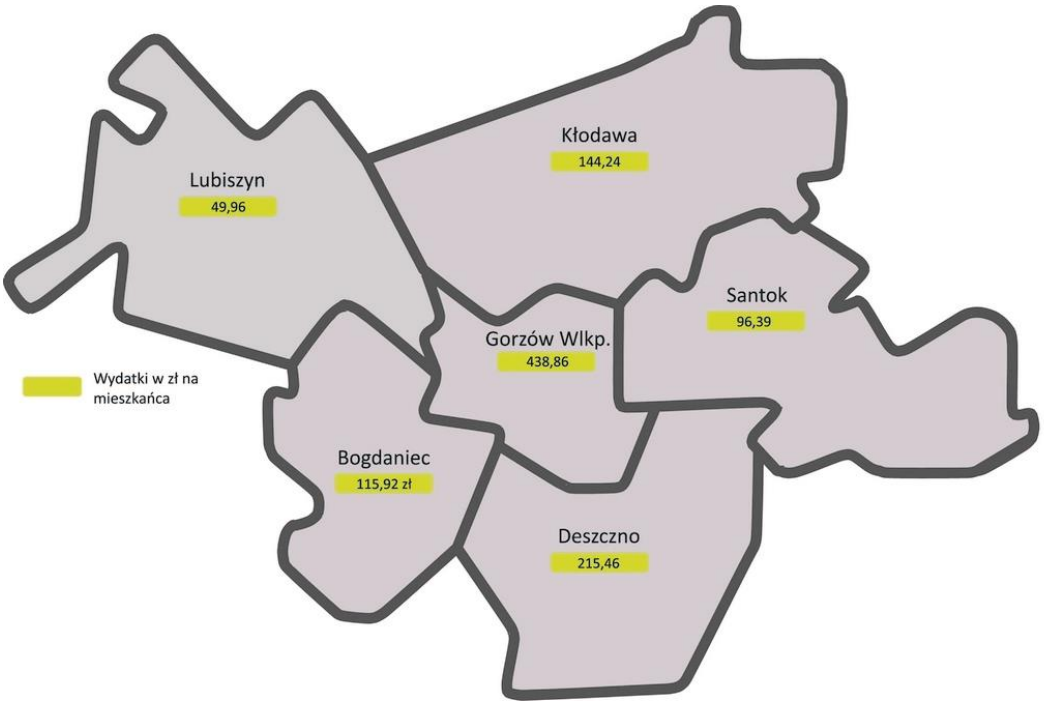
Mieszkańcy, ze względu na łatwy dojazd, korzystają chętnie z oferty kulturalnej Gorzowa Wielkopolskiego. Gmina organizuje Lubuskie Święto Chleba - jedną z bardziej rozpoznawalnych imprez kulturalnych na obszarze MG-6.

W 2012 roku Gmina Bogdaniec przeznaczyła na kulturę 154 tys. zł. Dodając do tego środki zewnętrzne w wysokości 72,2 tys. zł budżet na kulturę w Gminie zamknął się w kwocie 226,2 tys. zł.

Gmina Deszczno

W Gminie Deszczno kultura jest bardzo ważnym elementem promocyjnym. Organizowana jest najbardziej rozpoznawalna impreza w MG-6 Święto Pieczonego Kurczaka, do której dostęp jest bezpłatny. Przyciąga ona przede wszystkim mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego. Stan techniczny obiektów kultury i wyposażenie jest na bardzo dobrym poziomie. Wydatki na kulturę w 2012 roku wyniosły 14 zł. na mieszkańca.

Rysunek 17 Wydatki budżetów samorządowych na kulturę w przeliczeniu na mieszkańca

4.1.3. Analiza zasobów ludzkich

Na obszarze gmin MG-6 występują znaczne różnice w kwestii sposobu świadczenia usług publicznych w dziedzinie kultury. Spośród 6 gmin, jedynie 2 posiadają wyspecjalizowane jednostki do świadczenia usług kulturalnych - ośrodki kultury (Gorzów Wielkopolski, Kłodawa). Pozostałe gminy przyjęły formułę prowadzenia działalności kulturalnej przez pracowników zatrudnionych w urzędach gmin. Przyczynia się to do występowania znacznych dysproporcji w sposobie i jakości prowadzenia działań kulturalnych. Zdecydowanie najlepiej zostały ocenione kadry w Bogdańcu, najsłabiej w Lubiszynie.

Tabela 36 Ocena jakości kadr kultury na obszarze MG-6

	Gorzów Wlkp.	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
Fachowość kadr instytucji i organizacji zajmujących się kulturą	3	2	4	4	5	5
Wiedza animatorów kultury na temat potrzeb kulturalnych mieszkańców	3	1	4	4	5	4
Poziom życia kulturalnego miasta/gminy	3	3	4	3	5	4

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gorzów Wielkopolski

Miasto posiada znaczną liczbę instytucji kultury. Posiadają one wykwalifikowaną kadrę, zarówno animatorów kultury, jak i kadry zarządzającej. W wywiadzie pogłębionym z ekspertem ds. kultury reprezentującym Urząd Miasta Gorzowa Wielkopolskiego podkreślono znaczną rolę szkoleń dla personelu.

Jedną z wizytówek miasta jest wielokulturowość jego mieszkańców. Personel instytucji kultury jest w pełni świadomy potencjału wynikającego z faktu zamieszkiwania miasta przez przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych.

Gmina Lubiszyn

Gmina dość sceptycznie oceniła jakość kadr kultury, z uwagi na fakt, że profesjonalni animatorzy nie są angażowani do prowadzenia działań kulturalnych. W gminie zdecydowaną większość działań kulturalnych organizują pracownicy Urzędu Gminy. Z uwagi na duże zubożenie społeczności lokalnej potrzebne są zdecydowane działania na rzecz pobudzenia kulturalnego.

Gmina Kłodawa

Gmina podsiada dobrze wykwalifikowane kadry do świadczenia usług publicznych w dziedzinie kultury. Personel jest dobrze wykształcony i zaangażowany w prowadzenie działalności dla mieszkańców.

Gmina Santok

Gmina posiada wykwalifikowaną kadrę instruktorów. Gmina kładzie bardzo silny nacisk na szkolenie pracowników, ze względu na dużą dynamikę zmian stanu prawnego w dziedzinie kultury.

Gmina Bogdaniec

Większość działań kulturalnych gminy prowadzona jest w bibliotece publicznej. Instytucja ta posiada profesjonalną kadrę, złożoną w większości z młodych osób. Kadra stale podnosi kompetencje.

Gmina Deszczno

Marką kulturalną gminy są dwie duże imprezy plenerowe. Jest to Święto Pieczonego Kurczaka oraz Zlot Pojazdów Ciężarowych. Przedsięwzięcia te przyciągają wielu mieszkańców MG-6, a zwłaszcza Gorzowa Wielkopolskiego. Średnio w gminie organizowane jest jedno przedsięwzięcie kulturalne miesięcznie. Barierą w dostępie do kultury jest przede wszystkim dojazd. Elementem wyróżniającym gminę jest fakt, że oferuje mieszkańcom darmowy dojazd gminnymi autokarami na imprezy kulturalne organizowane w innych gminach MG-6. Gmina udostępnia swoje autokary w przypadku dużego zainteresowania mieszkańców lub dowozu zorganizowanych grup.

4.2. Struktura zależności funkcjonalnych w obrębie MG-6

Gorzów Wielkopolski pełni dla ościennych gmin wiejskich funkcję centrum kulturalnego. Placówki kultury w mieście oferują bardzo dużą liczbę przedsięwzięć kulturalnych. Gama produktów kulturowych oraz dostępnych form uczestnictwa w kulturze oferowanych w Gorzowie Wlkp. jest nieporównywalna z ofertą kulturalną na terenie gmin tzw. pierścienia. Warto jednak podkreślić aktywność samorządów gminnych w zakresie promocji kultury na poziomie lokalnym, w tym w szczególności w zakresie kreowania przestrzeni dla aktywności mieszkańców (w szczególności godzi tu o powszechna dostępność świetlic wiejskich). Jest jednak zjawiskiem naturalnym, że w przeważającej większości przypadków uczestnictwo w kulturze (zarówno bierne – jako widz, słuchacz, itp., jak i czynne – jako uczestnik warsztatów, cyklów edukacji kulturalnej, itp.) wiąże się ze skorzystaniem oferty gorzowskich instytucji kulturalnych. Można przyjąć, że samorząd Gorzowa Wlkp. w dużej mierze przejmuje funkcje gmin pierścienia jeśli chodzi o zapewnianie ich mieszkańcom dostępu do produktów kulturowych. Jeśli chodzi o segment kultury wysokiej funkcje te są realizowane w całości. W tym sensie Gorzów jest niekwestionowanym centrum kultury, natomiast działania samorządów gmin wiejskich mają z jednej strony charakter uzupełniający, z drugiej zaś są nastawione na tworzenie przestrzeni (infrastrukturalnej i kreatywnej) dla zaangażowania mieszkańców, np. w wymiarze wzmacniania lokalnej tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi.

W przypadku Gorzowa Wielkopolskiego na szczególną uwagę zasługuje Centrum Edukacji Artystycznej – Filharmonia Gorzowska. Ta stosunkowo młoda instytucja kultury oferuje profesjonalną przestrzeń koncertową, zawodową orkiestrę, współpracę z artystami mistrzowskiej klasy, spójny program artystyczny, działania edukacyjne dla dzieci i młodzieży oraz różnorodność oferty muzycznej.

O atrakcyjności placówek kultury w Gorzowie Wielkopolskim decyduje:

- Duża liczba instytucji kultury o różnym profilu i ofercie,
- Aktywnie działające organizacje w dziedzinie kultury,
- Profesjonalna edukacja kulturowa i artystyczna.

Z drugiej strony mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego licznie uczestniczą w dużych imprezach plenerowych organizowanych przez gminy ościenne. Są to raczej masowe imprezy rozrywkowe

kultury popularnej, które pełnią jednak ważną rolę integracyjną w skali lokalnej oraz promocyjną w skali regionalnej i ogólnopolskiej. Najlepsze przykłady takich wydarzeń to Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie oraz Lubuskie Święto Chleba.

4.3. Analiza efektywności systemu świadczenia usług publicznych w sektorze kultury

Mówiąc o usługach publicznych w dziedzinie kultury świadczonych na obszarze MG-6 należy wziąć pod uwagę, że to Gorzów Wielkopolski jest zdecydowanym liderem w kwestii jakości i atrakcyjności oferty kulturalnej. Posiada wyspecjalizowane jednostki oraz prężnie działające organizacje pozarządowe. Mimo problemów miasta w zakresie jakości technicznej niektórych budynków, to z oferty kulturalnej korzystają mieszkańcy ościennych gmin.
Na obszarach wiejskich wchodzących w skład MG-6 usługi publiczne w dziedzinie kultury nie są zawsze świadczone przez wyspecjalizowane jednostki. Mankamentem jest brak pełnego zaangażowania mieszkańców. Stosunkowo niska jest aktywność organizacji pozarządowych w zakresie animowania i organizacji działań oraz wydarzeń kulturalnych.

Gorzów Wielkopolski

Miasto organizuje około 100 przedsięwzięć kulturalnych w miesiącu. Zainteresowanie zależy od tego, czy impreza jest płatna oraz liczby miejsc na widowni. Organizatorami przedsięwzięć kulturalnych są instytucje kultury i organizacje pozarządowe. Oferta kulturalna Gorzowa Wielkopolskiego jest bardzo różnorodna, przyciąga mieszkańców sąsiednich gmin. Barierą jest duża dysproporcja w jakości obiektów kultury. Dla mieszkańców gmin wiejskich MG-6 oferta kulturalna miasta jest bardzo atrakcyjna.
Bardzo poważną barierą w dostępie do kultury dla mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego są ceny biletów oraz brak czasu. Z kolei barierami dla mieszkańców obszarów wiejskich są: brak środków finansowych oraz konieczność dojazdu do Gorzowa.

Gmina Lubiszyn

W Gminie organizowanych jest około 10 przedsięwzięć/imprez kulturalnych rocznie. Szacuje się, że w przedsięwzięciach tych uczestniczy 5% mieszkańców. W animację życia kulturalnego angażują się bardzo aktywnie rady sołeckie.

Oferta kulturalna w pełni dostosowana jest do oczekiwań mieszkańców, choć napotykają oni bariery wynikające z braku chęci do angażowania się oraz braku środków finansowych. Gmina Lubiszyn zamierza również wzorem Deszczna i Bogdańca organizować dużą imprezę plenerową, o roboczej nazwie „Miodobranie".

Gmina Kłodawa

W gminie organizowanych jest około 40 imprez/przedsięwzięć kulturalnych rocznie. Mieszkańcy chętnie w nich uczestniczą. Imprezy organizowane są w głównej mierze przez instytucje publiczne. Głównymi barierami w dostępie do nich jest brak komunikacji publicznej wewnątrz gminy. Z powodu łatwego dojazdu do Gorzowa mieszkańcy bardzo chętnie korzystają z oferty kulturalnej Gorzowa.

Gmina Santok

W Gminie organizowanych jest 8 dużych imprez rocznie. Zainteresowanie mieszkańców jest duże, a zwłaszcza wydarzeniami plenerowymi o charakterze festynowym. Niewątpliwym atutem gminy jest doskonała lokalizacja oraz walory przyrodniczo – krajobrazowe. Jest to elementem przyciągającym mieszkańców Gorzowa Wielkopolskiego. Imprezy finansowane są z budżetu gminy. Barierami w dostępie do kultury jest brak środków finansowych i kłopoty z dojazdem.

Gmina Bogdaniec

W gminie organizowanych jest 60 imprez kulturalnych rocznie, spośród których 5 ma charakter większych przedsięwzięć plenerowych. Lubuskie Święto Chleba przyciąga bardzo dużo mieszkańców MG-6 i jest najlepiej rozpoznawalnym przedsięwzięciem kulturalnym organizowanym na terenie gminy.

Większość działań kulturalnych podejmowanych jest przez gminę, szkoły oraz organizacje pozarządowe. Barierą w dostępie do kultury jest brak środków finansowych oraz środków finansowych.

Gmina Deszczno

Marką kulturalną gminy są dwie duże imprezy plenerowe. Przedsięwzięcia te przyciągają wielu mieszkańców MG-6, a zwłaszcza Gorzowa Wielkopolskiego. Średnio w gminie organizowane jest jedno przedsięwzięcie kulturalne miesięcznie. Gmina również oferuje mieszkańcom darmowy dojazd gminnymi autokarami na imprezy kulturalne organizowane w innych gminach MG-6. Barierą w dostępie do kultury jest przede wszystkim dojazd do obiektów kultury komunikacją publiczną.

Eksperci reprezentujący samorządy MG-6 wskazują, że współpraca samorządu z instytucjami kultury jest bardzo dobra. Przekłada się to na znaczną liczbę projektów z dziedziny kultury. W gminie Kłodawa i Bogdaniec najlepiej układa się współpraca z organizacjami pozarządowymi w organizacji przedsięwzięć kulturalnych.

Tabela 37 Ekspercka analiza oferty kulturalnej gmin MG-6

	Gorzów Wlkp.	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
Ogólny poziom jakości oferty kulturalnej miasta/gminy	5	2	4	3	5	4
Liczbę instytucji kultury działających na terenie miasta/gminy	2	2	5	4	5	4
Stan techniczny obiektów instytucji kultury	1	3	4	3	4	5
Zainteresowanie mieszkańców ofertą kulturalną miasta/gminy	3	2	4	3	4	4
Promocja produktów kultury oferowanych przez miasto/gminę	3	3	4	4	4	5
Dopasowanie oferty kultury do potrzeb mieszkańców	3	3	4	3	4	4
Współpraca administracji miasta/gminy z instytucjami kultury	4	3	5	4	5	5
Liczba projektów / imprez kulturalnych na terenie miasta/gminy	4	3	5	3	5	4
Współpraca samorządu z NGO w zakresie kultury	4	3	5	3	5	4
Wielkość środków, jakie samorząd przeznacza na kulturę	3	2	4	3	4	4
Celowość kierunków wydatkowania tych środków	4	3	4	4	4	4
Fachowość kadr instytucji i organizacji zajmujących się kulturą	3	2	4	4	5	5
Wiedza animatorów kultury na temat potrzeb kulturalnych mieszkańców	3	1	4	4	5	4

Współpraca gmin MG-6 w organizacji przedsięwzięć kulturalnych	2	2	3	3	3	3
Poziom życia kulturalnego miasta/gminy	3	3	4	3	5	4

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Związek Celowy Gmin MG-6 jest bardzo dobrze rozpoznawalny wśród pracowników samorządowych gmin wchodzących w jego skład. Z przeprowadzonych wywiadów z ekspertami w dziedzinie kultury wynika, że możliwa jest współpraca w dziedzinie kultury w ramach związku. Mimo że oferta kulturalna kierowana jest stricto do mieszkańców danej gminy, to jedną z możliwych form współpracy jest przygotowanie wspólnej oferty kulturalnej.

Najistotniejszym elementem, który można realizować wspólnie w oparciu o struktury związku celowego jest ogólnie pojęte podnoszenie umiejętności i kompetencji kadr kultury (wspólne szkolenia i programy edukacyjne, wymiana artystów).

Na uwagę zasługuje fakt, że wiele postulatów artykułowanych przez uczestników badania ankietowego dotyczyło możliwości wspólnej realizacji projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

Tabela 38 Możliwości i bariery we współpracy w dziedzinie kultury wszystkich gmin MG-6

Możliwości współpracy w dziedzinie kultury wszystkich gmin MG-6	Bariery we współpracy w dziedzinie kultury wszystkich gmin MG-6
– Wspólna organizacja imprez kulturalnych – Wspólne przygotowanie oferty kulturalnej – Wspólne pozyskiwanie środków z Unii Europejskiej na działania kulturalne – Działalność edukacyjna (szkolenia) – Korzystanie z oferty miasta Gorzów – Wymiana artystów, twórców kultury, – Wspólne spotkania – Wspólne szkolenia – Pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania kulturalne – Wymiana doświadczeń – Inicjowanie i realizowanie wspólnych działań kulturalnych – Prezentacja ofert kulturalnych	– Brak częstych połączeń komunikacyjnych w ramach MG-6 – Brak zainteresowania – Brak środków finansowych – Brak możliwości określenia formy prawo – organizacyjnej (rozbieżności form organizacyjnych instytucji kultury) – Brak organizacyjnych i prawnych możliwości wspólnego zarządzania kulturą (np. w zakresie rozliczenia imprezy kulturalnej) – Brak jednolitej dla całego MG-6 grupy odbiorców – Niechęć władz i mieszkańców – Brak możliwości wyboru optymalnej struktury wspólnego zarządzania kulturą – Brak chęci, woli współpracy

	– Brak czasu na zaangażowanie się pracowników samorządowych we wspólne działania – Postrzeganie przez członków MG-6 kultury jako zadania stricte lokalnego, skierowanego jedynie do „swoich mieszkańców”

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Do korzyści jakie mogą uzyskać członkowie Związku Gmin MG-6 wynikające z integracji zarządzania w dziedzinie kultury w obrębie MG-6 należy:

- możliwość organizacji większej liczby imprez kulturalnych,
- możliwość przyciągnięcia większej liczby widzów/uczestników imprez kulturalnych,
- dostęp do doświadczeń innych gmin,
- większa możliwość promocji kultury.

Najistotniejszym warunkiem do podniesienia poziomu życia kulturalnego na obszarze MG-6, a szczególnie w Bogdańcu i Deszcznie są inwestycje w infrastrukturę kultury. Zaskakujące jest to, że w opinii ekspertów z dziedziny kultury warunkiem do podniesienia poziomu życia kulturalnego nie jest stałe zwiększenie liczby imprez i przedsięwzięć kulturalnych oraz lepsza współpraca równych instytucji kultury. Może to potwierdzać fakt, że zdecydowana większość przedsięwzięć kulturalnych ma znaczenie stricto lokalne.

Tabela 39 Warunki podniesienia poziomu życia kulturalnego członków MG-6

	Gorzów Wlkp.	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
1. bardzo duże znaczenie; 2. duże znaczenie; 3 średnio ważne; 4 małe znaczenie; 5. nie ma znaczenia						
Organizacja większej liczby imprez kulturalnych	4	3	4	4	2	2
Lepsza współpraca różnych instytucji kultury	3	3	4	4	1	3
Promocja lokalnych artystów w całej Polsce i w Europie	3	4	2	4	2	3
Większa promocja imprez kulturalnych odbywających się na terenie miasta/gminy	2	2	1	3	1	2
Unowocześnienie istniejącej infrastruktury	3	3	2	2	2	1

ośrodków rekreacji i wypoczynku						
Większa promocja kultury w szkołach na terenie miasta/gminy	2	2	3	2	2	2
Wspólna dla MG-6 strategia rozwoju kultury	3	2	4	2	1	4
Zwiększenie udziału mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych	2	2	3	2	1	1
Budowa nowoczesnych, na światowym poziomie obiektów kultury	2	2	2	2	1	2
Zwiększenie liczby imprez kulturalnych i rozrywkowych finansowanych z budżetu miasta/gminy	3	1	4	2	2	2
Rozpoczęcie budowy dużej, nowoczesnej i wielofunkcyjnej Strefy Kultury	2	2	3	2	2	1
Wzmocnienie promocji MG-6 jako ośrodka kultury	3	2	4	3	1	2

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Produkt kulturowy

Eksperci w dziedzinie kultury na obszarze MG-6 wskazali, że najważniejszym, kluczowym, unikatowym, wyróżniającym produktem kulturowym, który może mieć charakter wydarzenia integrującego obszar funkcjonalny ZCG, jest Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie.

Rysunek 18 Proponowane wspólne dla MG-6 produkty kulturowe

Produkty kulturowe na obszarze MG-6	Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie
	Festiwal Romane Dyvesa w Gorzowie
	Wielokulturowość Gorzowa
	Spotkania z Muzyką Dawną
	Nocny Szlak Kulturalny w Gorzowie
	Lubuskie Święto Chleba w Bogdańcu
	Gród Santocki w Santoku
	Dni Gorzowa

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

4.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze kultury

Z miastem Gorzów Wielkopolski na stałe współpracuje około 40 organizacji pozarządowych. Pozyskują one dotacje celowe z budżetu na realizację wielu przedsięwzięć kulturalnych. W zdecydowanej większości są to organizacje społeczne, nie prowadzące działalności gospodarczej. Zasadniczo miasto dobrze ocenia współpracę z NGO, jednak większość organizacji nie posiada profesjonalnego zaplecza technicznego oraz wykształconych i doświadczonych animatorów kultury.

Jeżeli chodzi o gminy wiejskie MG-6, to współpraca z NGO nie jest już tak intensywna. Generalnie poza nielicznymi wyjątkami (Uniwersytet III Wieku w Bogdańcu, Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Deszczno, Klub Edukacja, Fundacja Ochrony Przyrody i Dóbr Ziemi Santockiej) brakuje profesjonalnych organizacji, którym można by powierzyć lub zlecić realizację zadań publicznych w dziedzinie kultury. Na uwagę zasługują organizacje pozarządowe w gminie Lubiszyn, które prowadzą placówki edukacyjne, świadcząc profesjonalne usługi publiczne w dziedzinie edukacji.

Z tego względu wspólne działania w ramach Związku MG-6 w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi są postulatem wysuwanym z zdecydowanej większości przez gminy wiejskie należące do Związku MG-6.

4.5. Dostępność informacji o kulturze

Samorządy zrzeszone w Związku Gmin MG-6 prowadzą szerokie działania informacyjne dotyczące oferowanych usług publicznych w dziedzinie kultury. Najważniejszym narzędziem promocji jest gminny/miejski portal internetowy oraz samorządowe gazety lokalne, na których zawsze pojawiają się informacje o ważniejszych przedsięwzięciach kulturalnych. Dużą rolę odgrywają portale społecznościowe (np. facebook, twitter na których instytucje kultury bądź konkretne imprezy tworzą swoje profile). Powszechne są plakaty, ulotki, banery.

Z punktu widzenia całego obszaru MG-6 najważniejszym narzędziem informacji kulturalnej jest miesięcznik SPAM (Solidna Porcja Aktywności Miejskiej). Wydawany jest w wersji papierowej i elektronicznej (publikowany na stronach miasta Gorzowa). Elementem wyróżniającym SPAM jest jego „ponadgorzowski" charakter. Odbiorca znajdzie tam informacje o ofercie kulturalnej nadesłane z gmin ościennych oraz oczywiście pełną ofertę placówek kultury Gorzowa Wielkopolskiego.

Miasto Gorzów zamieszcza informacje o wydarzeniach kulturalnych w bezpłatnej gazecie lokalnej pt. Gorzowski Miesięcznik Samorządowy. Ponadto korzysta z usług Telewizji Polskiej S.A (oddział regionalny w Gorzowie), Radia Gorzów, Radia Plus Eska oraz Gazety Lubuskiej. Miasto posiada również własne powierzchnie reklamowe, na których pojawiają się informacje o ofercie kulturalnej. Bardzo często wydawane są ulotki, plakaty które umieszczane są na słupach lub w środkach komunikacji miejskiej. Jednocześnie Gorzowskie placówki kultury kierują swoją ofertę bezpośrednio do szkół, by zachęcić uczniów do uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych.

Na szczególną uwagę zasługuje portal internetowy Gorzowski Internetowy Portal Kulturalny (http://giik.pl/) prowadzony przez Grodzki Dom Kultury w Gorzowie Wielkopolskim. Portal został utworzony w ramach Kontraktu dla województwa lubuskiego na rok 2004 i zamieszcza szczegółowe informacje o ofercie kulturalnej w Gorzowie Wielkopolskim.

W Deszcznie bardzo dobrze sprawdza się rozwiązanie polegające na nawiązywaniu partnerstw medialnych (patronatów medialnych) zwłaszcza przy organizacji dwóch dużych imprez kulturalnych (Święto Pieczonego Kurczaka oraz Zlot Pojazdów Ciężarowych). W Bogdańcu sprawdzoną formą informowania o przedsięwzięciach i imprezach kulturalnych są plakaty wieszane w lokalnych sklepach. Tak przekazana informacja trafia głównie do osób starszych, często nie posiadających dostępu do interentu. W powszechnej opinii ekspertów z zakresu kultury, działania z zakresu jej promocji są niewystarczające i wymagają jeszcze większej intensywności. Mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego posiadają jedynie cząstkową informację o przedsięwzięciach kulturalnych podejmowanych w gminach pierścienia miasta. Często pokutuje brak wiedzy z zakresu funkcjonowania instrumentów promocji oraz marketingu w kulturze. Potrzeba podejmowania wspólnych działań w zakresie promocji kultury leży w interesie mieszkańców wszystkich gmin wchodzących w skład Związku MG-6.

5. Usługi społeczne

Odbiorcami usług publicznych w zakresie pomocy społecznej na obszarze MG-6 są przede wszystkim osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej. Głównym usługodawcą w tym obszarze są instytucje publiczne. Według danych GUS za 2011 rok liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyniosła 10 909 osób, co stanowi aż 6,7% ogólnej liczby mieszkańców na obszarze MG-6. Ponadto odbiorcami usług społecznych są osoby bezrobotne, których liczba wyniosła 7 608. Zatem możemy przyjąć, że liczba odbiorców usług publicznych w zakresie pomocy społecznej wynosi 18,5 tys. osób. Łącznie w 2011 roku na pomoc społeczną na obszarze pomocy społecznej samorządy MG-6 wydały 94,7 mln. złotych.

W zakresie świadczenia usług w zakresie pomocy społecznej najwyższą ocenę uzyskała celowość kierunków wydatkowania środków, co świadczy o bardzo dobrym rozpoznaniu potrzeb społeczności lokalnych oraz fachowości kadr instytucji i organizacji zajmujących się realizacją usług społecznych. Jednocześnie nisko została oceniona została skuteczność działań podmiotów ekonomii społecznej realizujących usługi społeczne. Może to budzić pewne wątpliwości ze względu na fakt, że ostatnim czasie w skali kraju wydatkowano znaczne środki finansowe na wsparcie rozwoju sektora organizacji pozarządowych.

Instytucje świadczące usługi w zakresie pomocy społecznej w zgodnej opinii ekspertów posiadają wykwalifikowaną kadrę. Wysokie kwalifikacje pracowników przekładają się na dobrą ocenę wiedzy na temat rzeczywistych potrzeb mieszkańców w zakresie pomocy społecznej.

W Gorzowie Wielkopolskim działalność prowadzi wiele instytucji świadczących usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej. Należą do nich Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Pomocy Społecznej oraz Powiatowy Urząd Pracy. To właśnie w Gorzowie Wlkp. dostęp do usług pomocy społecznej uważany jest za najlepszy. Z tego względu eksperci z dziedziny pomocy społecznej postulują zwiększenie i zacieśnienie współpracy w ramach MG-6 w zakresie pomocy społecznej.

Obszary wiejskie MG-6 borykają się z wieloma problemami społecznymi. Przykładowo w Gminie Lubiszyn, aż 1/5 mieszkańców korzysta z finansowego i niefinansowego wsparcia z pomocy społecznej. Relatywnie wysokie bezrobocie, bezradność mieszkańców, brak aktywności społecznej powoduje, że zapotrzebowanie na wysokiej jakości usługi publiczne w dziedziny

pomocy społecznej jest bardzo wysokie. Dodatkowo, jak wskazują eksperci z dziedziny pomocy społecznej, odczuwalny jest brak silnych organizacji pozarządowych, które mogłyby przejąć część zadań od samorządów. Ośrodki pomocy społecznej odczuwają coraz większe obciążenia ze strony państwa, bez zabezpieczenia środków finansowych na ten cel. Pilną potrzebą jest również wzmocnienie mechanizmów aktywizujących mieszkańców w zakresie tzw. samopomocy, której najważniejszym elementem jest wolontariat. Najczęstszą barierą w dostępie do usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej dla mieszkańców jest komunikacja publiczna.

Gorzów Wlkp. jest dla gmin wiejskich MG-6 bardzo ważny z punktu widzenia rynku pracy. Większa liczba miejsc w pracy w Gorzowie wpływa na złagodzenie problemów społecznych w sąsiednich gminach. Analizując rynek pracy i liczbę bezrobotnych dochodzimy do wniosku, że w przypadku spadku koniunktury i wzrostu bezrobocia to mieszkańcy gmin pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego są w większym stopniu dotknięci problemem braku pracy. To z kolei wymaga podejmowanie wzmożonych działań osłonowych, na które często brakuje środków finansowych.

W zakresie profesjonalizacji usług publicznych Gorzów Wielkopolski priorytetowo traktuje zwiększenie zakresu wspierania rodzin, dzieci, młodzieży i osób niepełnosprawnych oraz zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców miasta. Dla Gminy Lubiszyn priorytetem jest podniesienie jakości usług opiekuńczych oraz poprawie warunków do prowadzenia działań przez organizacje pozarządowe. Dla Kłodawy zwiększenie roli organizacji pozarządowych oraz tworzenie przestrzeni dla mieszkańców dla działań samopomocowych. Dla Gminy Santok najważniejsze jest przede wszystkim wsparcie osób bezrobotnych poprzez tworzenie nowych miejsc pracy oraz warunków do zdobywania kwalifikacji zawodowych i przekwalifikowania zawodowego, szczególnie dla osób długotrwale bezrobotnych. Gmina Bogdaniec zamierza postawić na wzmocnienie III sektora w działania na rzecz zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej. Priorytetem Gminy Santok w zakresie usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest przede wszystkim wsparcie osób starszych, niepełnosprawnych oraz dzieci.

Najistotniejszym warunkiem do poprawy jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest w pierwszej kolejności poprawa przepływu informacji pomiędzy instytucjami

i organizacjami świadczącymi usługi społeczne oraz lepsze rozpoznanie potrzeb społeczności lokalnych. Rekomendacje dla podniesienia jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej na obszarze Związku Celowego MG-6 przedstawiają się następująco:

1. Podnoszenie jakości i dostępności infrastruktury pomocy społecznej, w tym mieszkań socjalnych,
2. Podniesienie zakresu i jakości oferty dla dzieci i młodzieży oraz rodzin,
3. Podniesienie zakresu i jakości usług opiekuńczych zwłaszcza dla osób starszych i niepełnosprawnych,
4. Aktywizacja społeczności / mieszkańców, zwiększenie aktywności społecznej, integracji społecznej,
5. Wzrost liczby i roli organizacji pozarządowych w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców w dziedzinie pomocy społecznej.

Do zadań, które można realizować wspólnie w ramach MG-6 jest integracja systemu usług publicznych w zakresie pomocy społecznej, wspólna realizacja projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej lub współpraca z organizacjami pozarządowymi. Postulowano również utworzenie jednego centrum integracji społecznej w Gorzowie Wielkopolskim z filiami w gminach wiejskich MG-6.

Do najważniejszych barier, które mogą przeszkodzić we współpracy w ramach MG-6 należą uwarunkowania prawne (np. ustawa o finansach publicznych), brak woli współpracy oraz brak środków finansowych.

5.1. Zasoby i odbiorcy w ramach systemu usług społecznych

Odbiorami usług publicznych w zakresie pomocy społecznej na obszarze MG-6 są przede wszystkim osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej. Usługodawcą w tym obszarze są instytucje publiczne. Według danych GUS za 2011 rok, liczba osób korzystających z pomocy społecznej wyniosła 10 909 osób, co stanowi aż 6,7% ogólnej liczby mieszkańców na obszarze MG-6. Najwyższy odsetek osób korzystających z pomocy społecznej jest w gminie Lubiszyn i wynosi 19,3%, najniższy w Gorzowie Wielkopolskim.

Tabela 40 Świadczenia pomocy społecznej korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej

	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej			Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej			Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem (%)		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
Bogdaniec	324	351	348	836	905	868	12,2	13,0	12,3
Deszczno	186	270	207	611	836	584	7,8	10,1	6,9
Kłodawa	320	342	317	835	827	782	11,7	11,3	10,4
Lubiszyn	407	459	467	1242	1544	1335	18,5	22,4	19,3
Santok	259	242	238	813	725	673	10,5	9,3	8,6
razem	1 496	1 664	1 577	4 337	4 837	4 242	-	-	-
Gorzów Wlkp.	3 524	3 723	3434	7 053	7047	6 667	5,6	5,7	5,4
razem	5 020	5 387	5 011	11 390	11 884	10 909	-	-	-

źródło: GUS

Obszary wiejskie MG-6 borykają się z wieloma problemami społecznymi. Wysokie bezrobocie, bezradność, brak aktywności społecznej powoduje, że zapotrzebowanie na wysokiej jakości usługi publiczne w dziedziny pomocy społecznej jest bardzo wysokie. Niestety barierą jest brak aktywnych organizacji pozarządowych, co nie powala na przeniesienie części zadań z pomocy społecznej na podmioty III sektora.

Bezrobocie

Jedną z ważniejszych instytucji świadczących usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej jest Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim. Urząd świadczy usługi w zakresie informowania osób poszukujących pracy o aktualnych dostępnych ofertach pracy i szkoleniach. Oferuje również usługi w zakresie poradnictwa zawodowego. Urząd zajmuje się również udzielaniem wsparcia finansowego dla osób bezrobotnych. Pracodawcy z kolei mogą skorzystać z możliwości bezpłatnego umieszczenia na stronie internetowej urzędu informacji o

wolnych miejscach pracy, pomocy przy rekrutacji oraz możliwości skorzystania z form dotowanych na stworzenie miejsc pracy.

Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wlkp. zgodnie z zapisami ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyodrębnił w swojej strukturze organizacyjnej Centrum Aktywizacji Zawodowej. Głównym powodem utworzenia Centrum było większe niż dotychczas ukierunkowanie działalności Powiatowego Urzędu Pracy na realizację podstawowych usług rynku pracy i wzmocnienie prymatu działań aktywizujących na działaniami pasywnymi. Występuje potrzeba, a wręcz konieczność ułatwiania dostępu do rynku pracy osobom poszukującym pracy, zapewnienia osobom, które straciły pracę, bliskiego związku (kontaktu) z rynkiem pracy oraz możliwości zwiększania swych szans na zatrudnienie. CAZ ma przede wszystkim ułatwiać bezrobotnym i poszukującym pracy powrót na rynek pracy lub rozpoczęcie aktywności zawodowej.

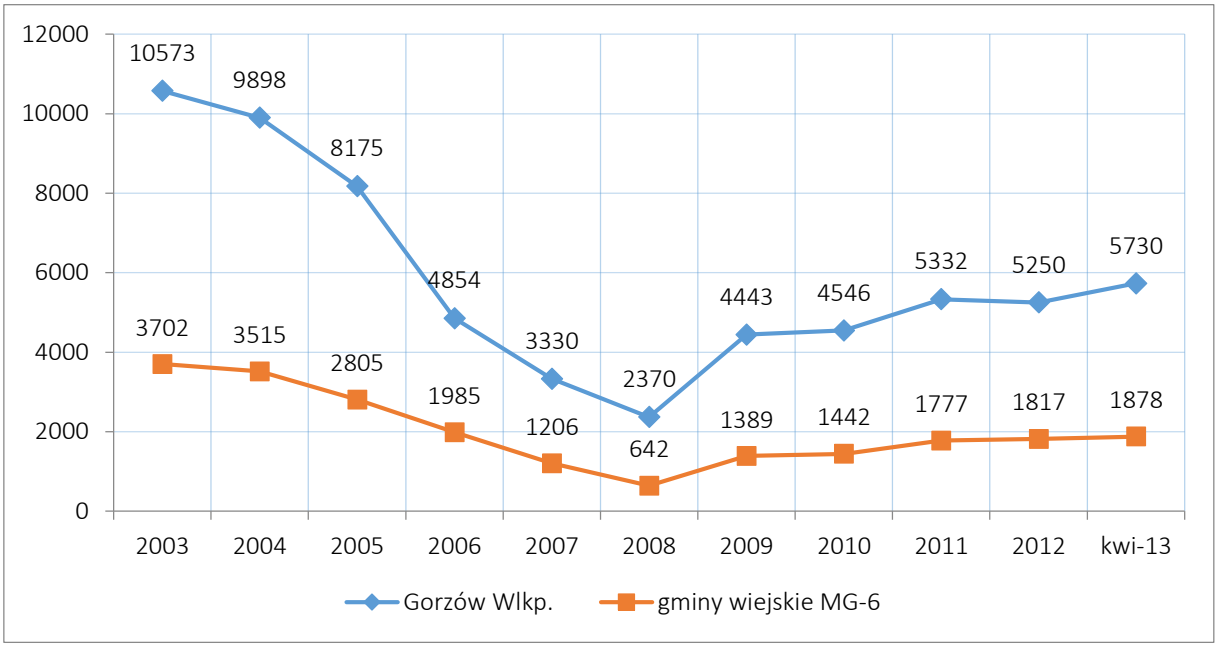
Tabela 41 Stopa bezrobocia 2011 – 2013 r. porównanie

Okres	Stopa bezrobocia w Polsce	Stopa bezrobocia w województwie	Stopa bezrobocia w powiecie grodzkim (gorzowskim)	Stopka bezrobocia w powiecie ziemskim (gorzowskim)
styczeń 2013	14,2	16,9	10,2	14,3
grudzień 2012	13,4	15,8	9,3	12,7
styczeń 2012	13,2	16,5	10,4	14,2
grudzień 2011	12,5	15,4	9,4	13,0
styczeń 2011	13,1	16,6	9,1	13,1

źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wielkopolskim

Stopa bezrobocia na styczeń 2013 roku na obszarze MG-6 jest mniejsza niż w województwie lubuskim. Mieszkańcy Gorzowa Wielkopolskiego w porównaniu gmin ościennych są w mniejszym stopniu dotknięci problemem bezrobocia. Wyższa stopa bezrobocia na obszarach przyległych do Gorzowa może świadczyć z jednej strony o braku wymaganych kwalifikacji pracowników, ale również problemów z dojazdem, co w opinii ekspertów z którymi przeprowadzono wywiady jest zasadniczą barierą w dostępie do usług publicznych na obszarze MG-6.

Wykres 1 Liczba bezrobotnych w podziale na Gorzów Wlkp. i gminy wiejskie MG-6, 2003 – 2013

źródło: GUS oraz Wojewódzki Urząd Pracy w Zielonej Górze (dane za 2012 i 2013 r.)

Na koniec kwietnia 2013 roku liczba bezrobotnych na obszarze MG-6 wyniosła 7 608 osób. Analizując ich liczbę można zauważyć zasadniczy i dynamiczny spadek liczby bezrobotnych w latach 2003 - 2008. W tych latach w Gorzowie Wielkopolskim liczba bezrobotnych spadła o 8203 osoby, co stanowiło 78% liczby bezrobotnych z 2003 roku. Analogicznie w gminach pierścienia miasta Gorzowa Wlkp. spadała o 3060 osób, co stanowi 83% liczby bezrobotnych w 2003 roku. Można zatem przyjąć, że spadek bezrobocia w tym okresie był porównywalny. Innymi słowy rynek pracy w przypadku wzrostu koniunktury i tym samem miejsc pracy jednakowo oddziałuje na bezrobotnych z Gorzowa Wlkp. jak i gmin ościennych.

Zauważalny jest również znaczny wzrost liczby osób bezrobotnych notowany od 2008 roku. Od końca 2008 roku do kwietnia 2013 roku liczba bezrobotnych w Gorzowie Wielkopolskim wzrosła o 3360 osób co stanowi aż 59% aktualnej liczby bezrobotnych. W gminach wiejskich MG-6 liczba bezrobotnych w tym okresie wzrosła o 1236 osób, co stanowi 66% aktualnej liczby bezrobotnych. Wynika z tego, że w przypadku spadku koniunktury i wzrostu bezrobocia to mieszkańcy gmin pierścienia Gorzowa Wielkopolskiego są w większym stopniu dotknięci problemem bezrobocia.

5.1.1. Analiza struktury instytucjonalnej w usługach społecznych

Gorzów Wielkopolski

W Gorzowie Wielkopolskim działalność prowadzi wiele instytucji świadczących usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej. Jedną z ważniejszych jest Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej. Centrum zostało powołane w celu wspierania osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia ich niezbędnych potrzeb życiowych oraz umożliwienia im życia w warunkach odpowiadających godności człowieka, a także w celu umożliwienia osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości.

Tabela 42 Instytucje świadczące usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej w Gorzowie Wlkp.

Nazwa placówki	Status
Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej	publiczny
Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie	publiczny
Ośrodek Interwencji Kryzysowej	publiczny
Dom Pomocy Społecznej Nr 2 z filią "Dom w Połowie Drogi"	publiczny
Dom Pomocy Społecznej Nr 1 im. Marie Juchacz	publiczny
Rodzinny Dom Dziecka	publiczny
Ośrodek Wsparcia Rodziny	publiczny
Zespół Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych	publiczny
Pogotowie Opiekuńcze	publiczny
Ośrodek Rewalidacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem	niepubliczny
Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy	niepubliczny

źródło: opracowanie własne

Podmiotem odpowiedzialnym za pomoc społeczną jest w Gorzowie Wlkp. jest Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej. Zgodnie ze statutem, GCPSiPS jest samodzielną jednostką organizacyjną nie posiadającą osobowości prawnej, działającą jako wyodrębniona jednostka budżetowa Miasta Gorzowa Wlkp. Nadzór nad działalnością Centrum sprawuje

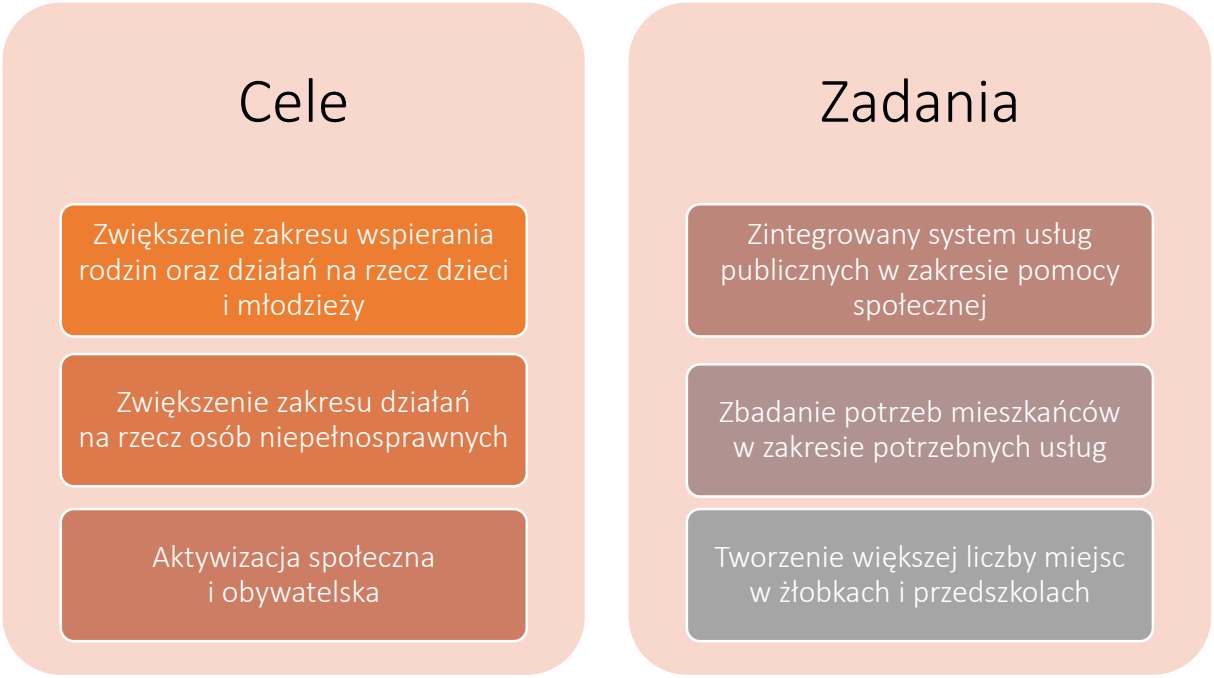
Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. Z kolei jednostkami budżetowymi nadzorowanymi przez Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej są:

- Ośrodek Wsparcia Rodziny,
- Pogotowie Opiekuńcze,
- Rodzinny Dom Dziecka,
- Dom Pomocy Społecznej Nr 1 im. Marie Juchacz,
- Dom Pomocy Społecznej Nr 2 z filią "Dom w Połowie Drogi",
- Ośrodek Interwencji Kryzysowej,
- Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego wydziałem odpowiedzialnym za pomoc społeczną jest Wydział Spraw Społecznych.

Z informacji uzyskanych w ramach badań bezpośrednich (wywiady IDI) na terenie Gorzowa Wielkopolskiego można wnioskować, że gorzowski samorząd priorytetowo traktuje zwiększenie zakresu wspierania rodzin, dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych. Ponadto istotnym kierunkiem rozwoju będzie kwestia zwiększenia aktywności społecznej (w tym obywatelskiej) mieszkańców miasta.

Rysunek 19 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gorzowie Wlkp.

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Miasto Gorzów Wielkopolski posiada dokument strategiczny planujący rozwój pomocy społecznej w dłuższej perspektywie czasowej. Jest to „Strategia Polityki Społecznej Miasta Gorzowa Wielkopolskiego na lata 2007 +". Priorytetowymi grupami w świadczeniu usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej dla miasta Gorzowa Wlkp. są dzieci i młodzież, rodziny, osoby niepełnosprawne, seniorzy oraz organizacje pozarządowe.

W Strategii zwarto kompleksową koncepcję działań podejmowanych w granicach sfer polityki społecznej, ujętych problematycznie w pięciu priorytetach:

- priorytet pierwszy: zaspokojenie potrzeb społecznych dzieci i młodzieży,
- priorytet drugi: poprawa warunków funkcjonowania osób i rodzin (wspieranie rodzin w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej),
- trzeci priorytet: poprawa jakości i warunków życia osób niepełnosprawnych i ich rodzin,
- czwarty priorytet: realizacja zadań społecznych Miasta Gorzowa Wlkp. na rzecz seniorów,
- piąty priorytet: budowanie silnych organizacji pozarządowych oraz wzrost potencjału kapitału ludzkiego.

Gmina Lubiszyn

Według danych GUS za 2011 rok w Gminie Lubiszyn 467 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie tej formy wsparcia udzielono 1 335 osobom. Gminę Lubiszyn charakteryzuje bardzo wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem. Prawie 1/5 mieszkańców korzysta z finansowego i niefinansowego wsparcia. Jest to najwyższy odsetek spośród wszystkich gmin tworzących Związek MG-6.

Tabela 43 Instytucje świadczące usługi w zakresie pomocy społecznej w Gminie Lubiszyn

Nazwa placówki	Status	Uwagi

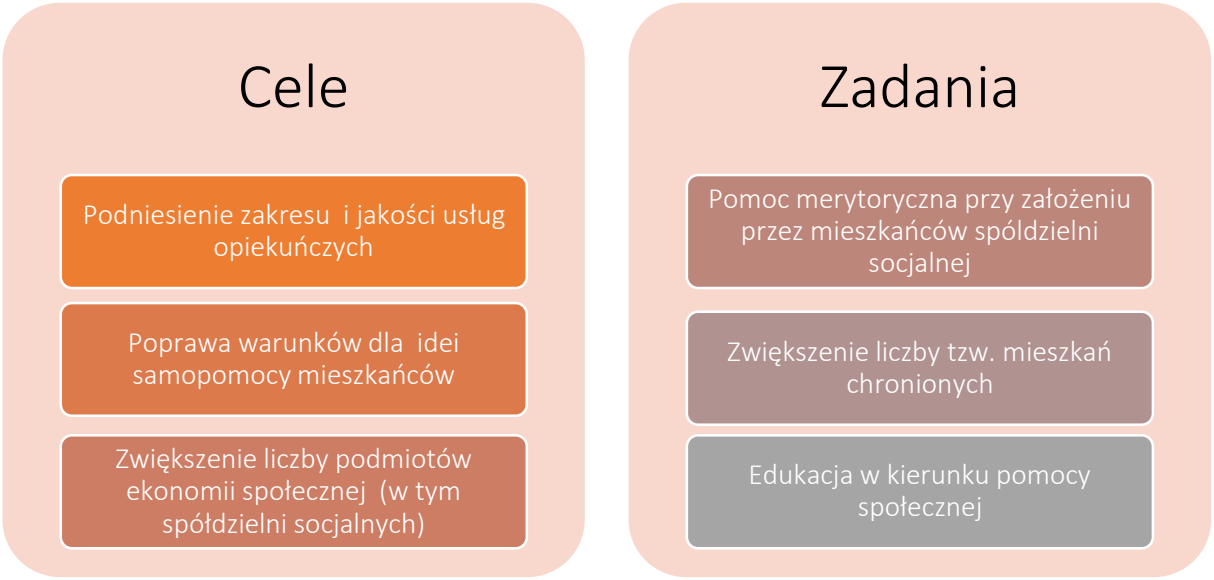
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie	Podmiot publiczny	-
Centrum Integracji Społecznej „Rozwój" w Lubiszynie	Podmiot publiczny	Prowadzony przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie

źródło: opracowanie własne

Instytucją świadczącą usługi publiczne w ramach opieki społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubiszynie, który jest jednostką organizacyjną Gminy Lubiszyn. W ramach OPS w Lubiszynie działalność prowadzi Centrum Integracji Społecznej, które służy reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem. W Gminie prowadzi działalność Gminna Komisja Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Priorytetem gminy w zakresie pomocy społecznej jest podniesienie jakości usług opiekuńczych oraz poprawa warunków do prowadzenia działań przez organizacje pozarządowe.

Rysunek 20 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Lubiszyn

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

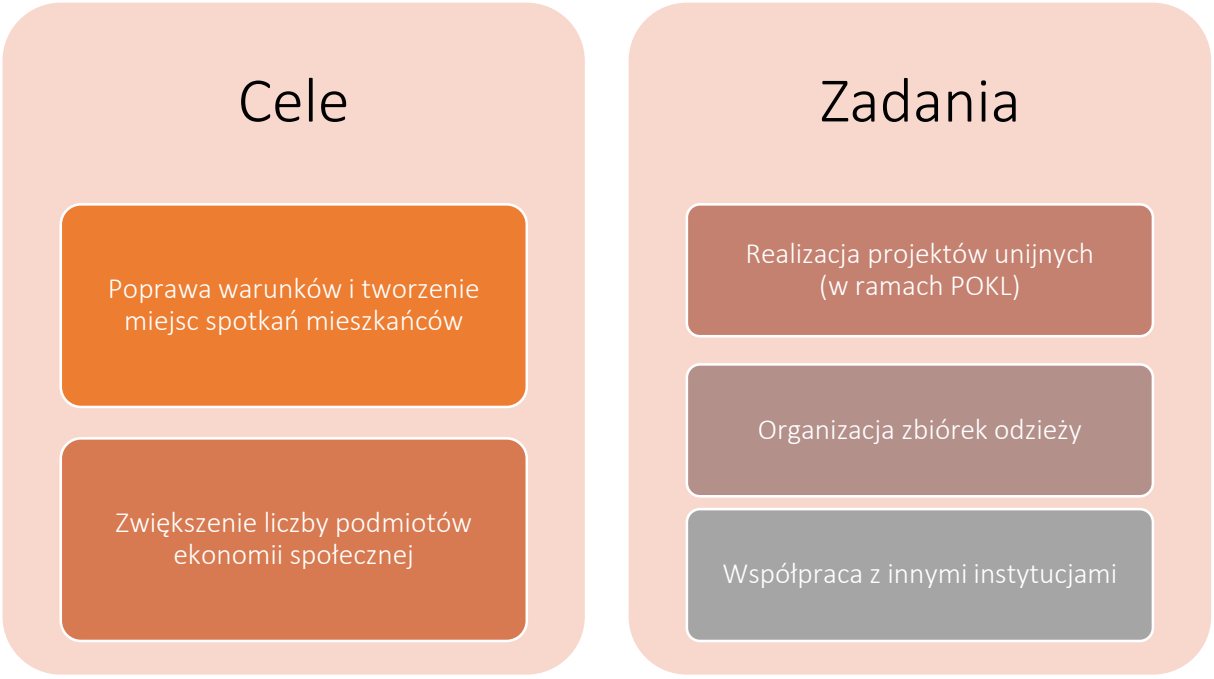
Gmina Kłodawa

Według danych GUS za 2011 rok w Gminie Kłodawa 317 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie tej formy wsparcia udzielono 782 osobom. Gminę

Kłodawa charakteryzuje bardzo wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem. Ponad 10% mieszkańców korzysta z finansowego i niefinansowego wsparcia. Instytucją realizującą usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłodawie.

Priorytetem Gminy Kłodawa w zakresie usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest zwiększenie roli organizacji pozarządowych oraz tworzenie przestrzeni dla mieszkańców dla działań samopomocowych.

Rysunek 21 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Kłodawa

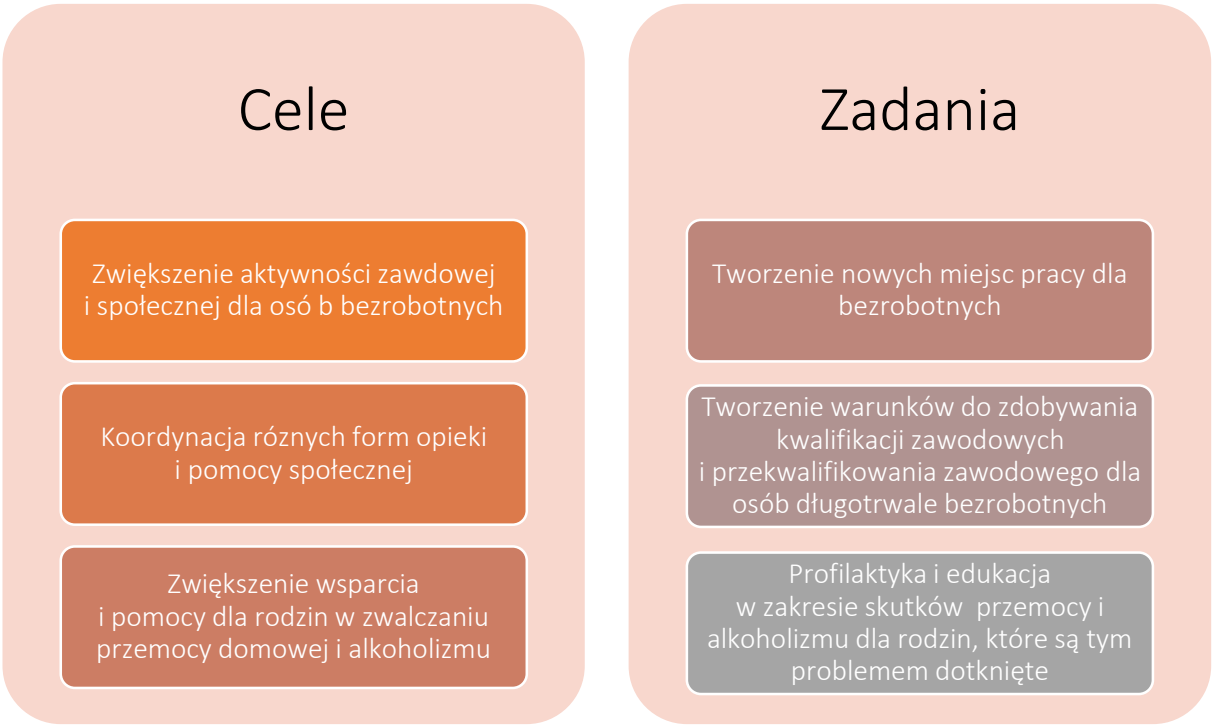
źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Santok

Według danych GUS za 2011 rok w Gminie Santok 238 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie tej formy wsparcia udzielono 673 osobom. Gminę Santok charakteryzuje niski udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem. Jedynie 8,6% mieszkańców korzysta z finansowego i niefinansowego wsparcia. Instytucją realizującą usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Santoku.

Priorytetem Gminy Santok w zakresie usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest przede wszystkim wsparcie osób bezrobotnych.

Rysunek 22 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Santok

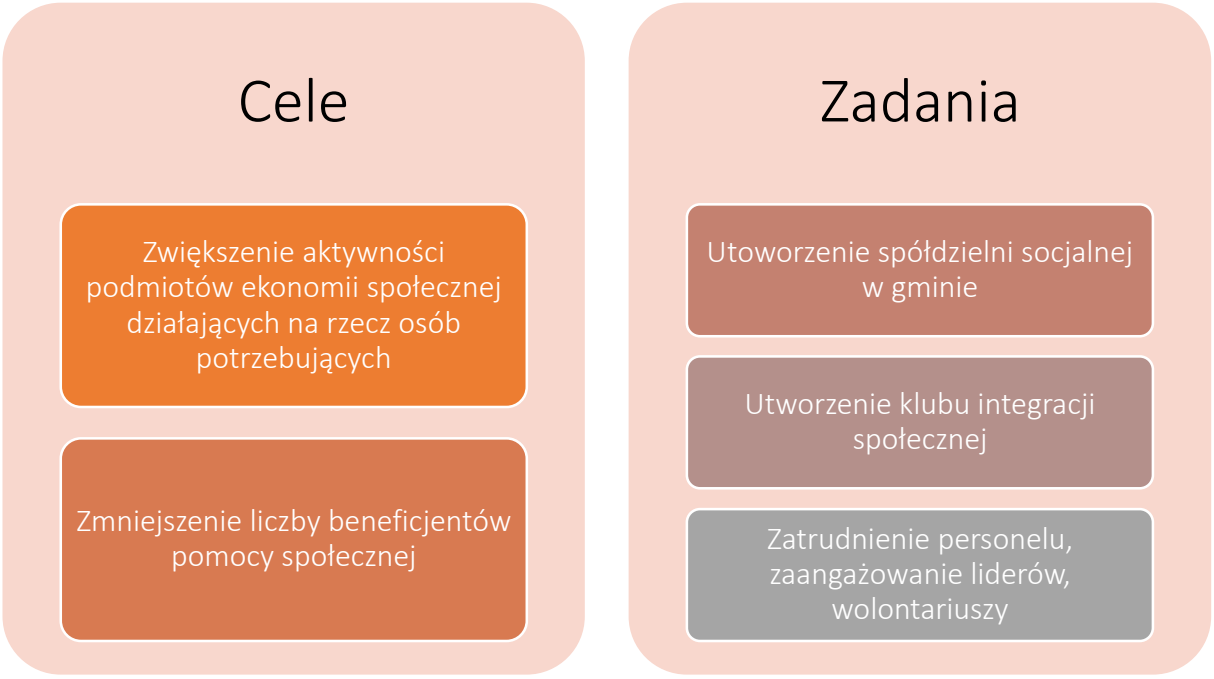

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Bogdaniec

Według danych GUS za 2011 rok w Gminie Bogdaniec 348 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie tej formy wsparcia udzielono 868 osobom, co stanowi 12,3% ogółu mieszkańców. Instytucją realizującą usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bogdańcu. Priorytetem Gminy Bogdaniec w zakresie usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest przede wszystkim wzmocnienie III sektora w działania na rzecz zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej.

Rysunek 23 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Bogdaniec

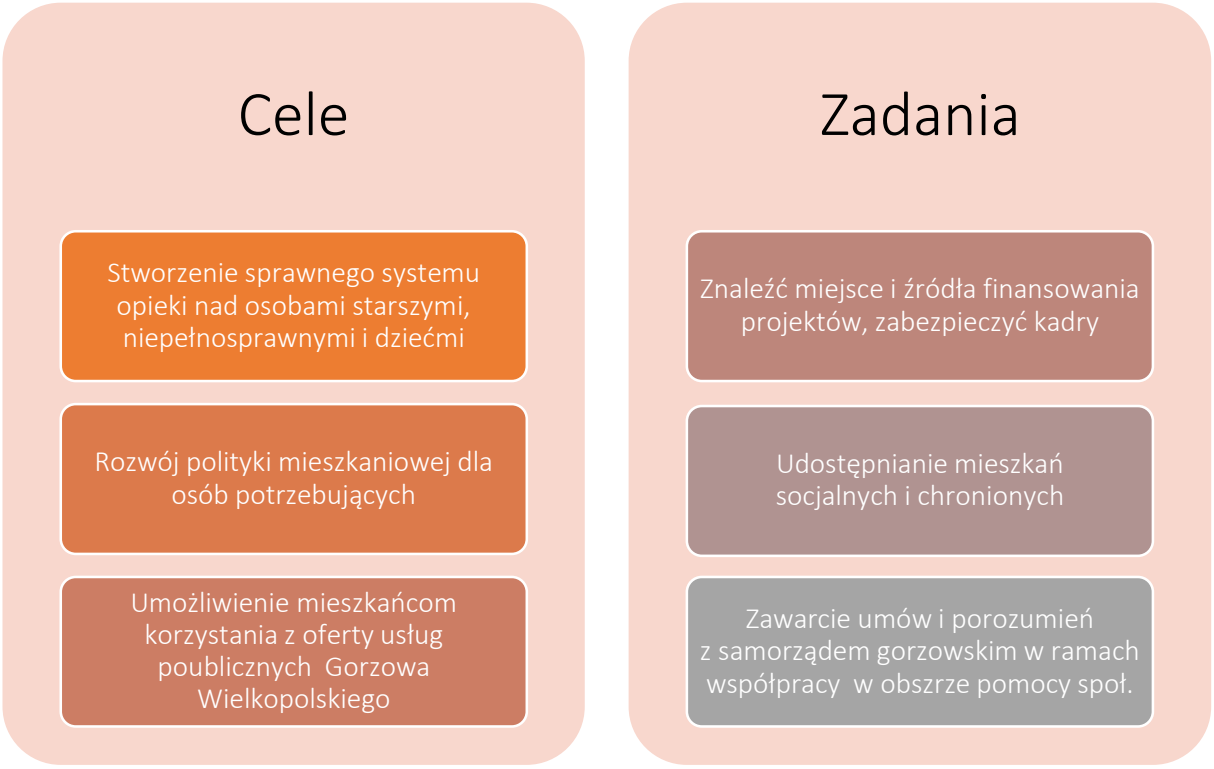
źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Gmina Deszczno

Według danych GUS za 2011 rok w Gminie Deszczno 207 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Łącznie tej formy wsparcia udzielono 584 osobom. Gminę Deszczno charakteryzuje niski udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem. Jedynie 6,9% mieszkańców korzysta z finansowego i niefinansowego wsparcia. Instytucją realizującą usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Deszcznie.

Priorytetem Gminy Deszczno w zakresie usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest przede wszystkim zwiększenie skali i efektywności działań koncentrujących się na wsparciu osób starszych, niepełnosprawnych oraz dzieci.

Rysunek 24 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Deszczno

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

5.1.2. Zasoby materialne, finansowe i infrastruktura usług społecznych

Samorządy tworzące Związek Celowy MG-6 realizując usługi społeczne w dziedzinie pomocy społecznej przekazały w 2011 roku kwotę 32,6 miliona zł dla osób potrzebujących. Środki te zostały przekazane na zasiłki rodzinne (wraz z dodatkami) oraz zasiłki pielęgnacyjne. Od 2009 roku kwota wypłacanych świadczeń systematycznie rośnie.

Tabela 44 Świadczenia rodzinne – kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku – ogółem

Gmina	kwota świadczeń rodzinnych			kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami)			kwota zasiłków pielęgnacyjnych		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł	tys. zł
Bogdaniec	1 488	1 550	1 521	1 074	1 073	942	263	284	305
Deszczno	2 059	2 255	2 291	1 410	1 520	1 426	377	412	443

Kłodawa	1 427	1 519	1 437	937	1 005	862	316	330	338
Lubiszyn	1 800	1 963	2 090	1 254	1 308	1 235	365	395	413
Santok	1 850	1 955	1 944	1 262	1 269	1 148	374	392	418
razem:	8 624	9 242	9 283	5 937	6 175	5 613	1 695	1 813	1 917
Gorzów Wlkp.	20 897	22 582	23 310	11 209	11 285	10 119	7 185	7 740	8 142
razem:	29 521	31 824	32 593	17 146	17 460	15 732	8 880	9 553	10 059

źródło: GUS.

Wywiady pogłębione z ekspertami w dziedzinie pomocy społecznej pokazały, że najlepiej oceniany jest dostęp do usług publicznych świadczonych w Gorzowie Wielkopolskim. Przedstawiciele gmin wiejskich MG-6 bardzo wyraźnie wskazują, że to właśnie miasto Gorzów Wielkopolski dysponuje profesjonalna bazą w zakresie pomocy społecznej. Bardzo dużą rolę odgrywa tu Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej, w którym wsparcie otrzymują osoby niepełnosprawne. Częstą barierą w dostępie do usług publicznych dla mieszkańców jest komunikacja publiczna.

Respondenci często powtarzają, że poprawa wyposażenia instytucji była możliwa dzięki wsparciu Unii Europejskiej.

W Gminie Kłodawa działalność prowadzi warsztat terapii zajęciowej oraz świetlice środowiskowe. Budynek Ośrodka Pomocy Społecznej wymaga remontu. W Santoku znajduje się środowiskowy dom pomocy społecznej, z którego korzystają mieszkańcy innych gmin. Gorzów Wielkopolski w 2011 roku na pomoc społeczną przekazał kwotę 75,8 mln. złotych, co stanowi aż 16 % ogółu wydatków budżetowych w 2011 roku. Łącznie na pomoc społeczną na obszarze MG-6 wydano 94,7 mln. złotych.

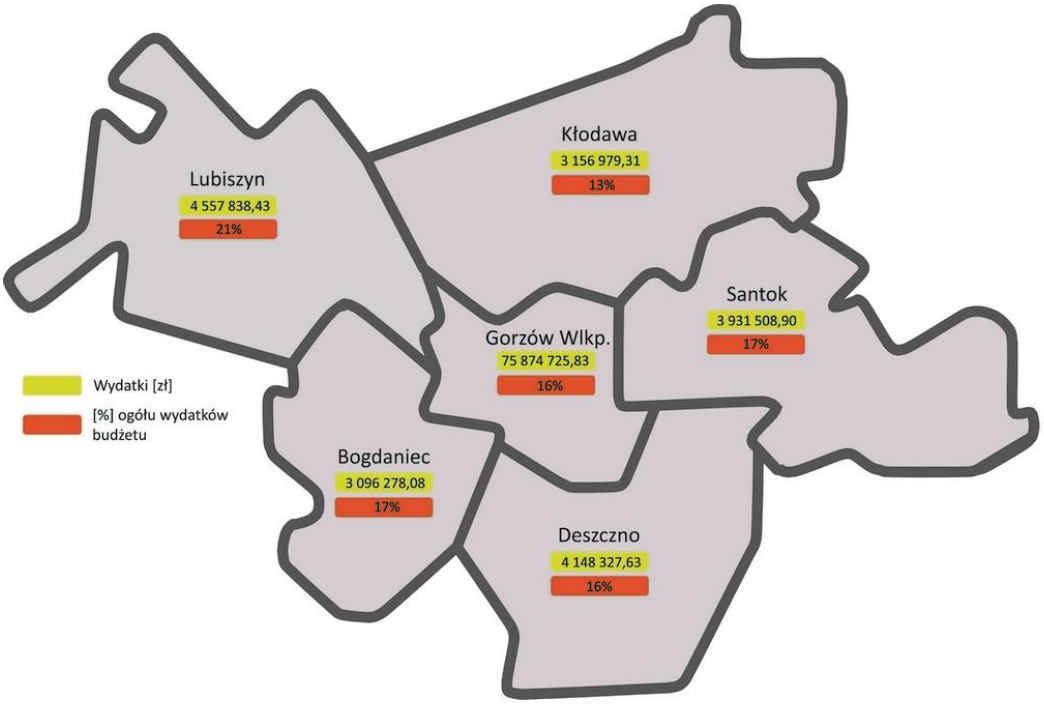
Tabela 45 Wydatki na pomoc społeczną w gminach MG-6

Wyszczególnienie	Pomoc społeczna					
	2009		2010		2011	
	[zł]	[%]	[zł]	[%]	[zł]	[%]
Bogdaniec	2 885 357,02	19	3 227 809,07	15	3 096 278,08	17
Deszczno	3 644 603,92	15	4 075 711,92	16	4 148 327,63	16
Kłodawa	3 002 816,59	14	3 237 359,85	13	3 156 979,31	13
Lubiszyn	3 950 090,94	20	4 537 879,97	24	4 557 838,43	21
Santok	3 606 783,38	17	3 802 583,17	14	3 931 508,90	17
razem:	17 089 651,85	-	18 881 343,98	-	18 890 932,35	-
Gorzów Wlkp.	72 074 095,89	15	74 468 739,36	15	75 874 725,83	16
razem:	89 163 747,74	-	93 350 083,34	-	94 765 658,18	-

źródło: GUS.

Wywiady z ekspertami w dziedzinie pomocy społecznej na obszarze MG-6 wskazują, że potrzeby mieszkańców w zakresie pomocy społecznej znacznie przekraczają środki finansowe przeznaczane na ten cel. Specjaliści i osoby zarządzające w tym obszarze jednoznacznie deklarują, że środki pozostające w dyspozycji instytucji pomocy społecznej wydatkowane są racjonalnie, w sposób prawidłowy i celowy.

Rysunek 25 Wydatki na pomoc społeczną w gminach MG-6 w 2011 r. (kwotowo i % wydatków budżetu)

źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

5.1.3. Analiza zasobów ludzkich w sektorze usług społecznych

Ekspercka ocena pracy i działalności instytucji pomocy społecznej na rzecz osób potrzebujących wypada pozytywnie. W zdecydowanej większości pracownicy posiadają wykształcenie kierunkowe i biorą udział w licznych szkoleniach. Wysokie kwalifikacje pracowników przekładają się na dobrą ocenę wiedzy na temat rzeczywistych potrzeb mieszkańców w zakresie pomocy społecznej.

Tabela 46 Ocena jakości kadr pomocy społecznej na obszarze MG-6

	Gorzów	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
Skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
fachowość kadr instytucji i organizacji zajmujących się realizacją usług społecznych	4	5	4	5	4	5
wiedzę instytucji i organizacji na temat rzeczywistych potrzeb mieszkańców	4	4	4	5	4	3

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Spośród wszystkich samorządów MG-6 jedynie w Gminie Bogdaniec zauważono nieznaczny spadek beneficjentów pomocy społecznej. Jednym z czynników przyczyniającym się do tego jest zwiększenie liczby miejsc pracy oraz wzrost aktywności organizacji pozarządowych.

5.2. Struktura zależności funkcjonalnych systemu usług społecznych w obrębie MG-6

Gorzów Wielkopolski jest samorządem o szczególnym znaczeniu w zakresie świadczenia usług publicznych w zakresie pomocy społecznej. Większość instytucji świadczących usługi w zakresie pomocy społecznej znajduje się w Gorzowie Wielkopolskim (np. Gorzowskie Centrum Pomocy Rodzinie i Polityki Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy). Znacznym utrudnieniem dla mieszkańców sąsiednich gmin jest dojazd do Gorzowa Wielkopolskiego (zwłaszcza dla osób niepełnosprawnych), ze względu na brak częstej komunikacji publicznej i barierę finansową.
Ponadto Gorzów Wlkp. jest dla gmin wiejskich MG-6 bardzo ważny z punktu widzenia rynku pracy. Rozwój gospodarczy i miejsca pracy powstające w Gorzowie Wlkp. (np. dzięki inwestycjom w Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej) wpływają bezpośrednio na łagodzenie problemów społecznych w gminach tzw. pierścienia funkcjonalnego. Jednocześnie skutki kryzysu gospodarczego i znaczny spadek dynamiki wzrostu lokalnej gospodarki w pierwszej kolejności uderzają w mieszkańców gmin wiejskich. Obserwacja krótkookresowych trendów wskazuje, wskaźniki bezrobocia, minimalnie, ale szybciej rosną w gminach wiejskich MG-6, niż w samym Gorzowie Wielkopolskim.
Do ważnych instytucji publicznych świadczących usługi w zakresie pomocy społecznej, z których korzystają mieszkańcy innych gmin Związku Celowego należą Warsztaty Terapii Zajęciowej w Deszcznie. Ponadto mieszkańcy gmin MG-6 korzystają z usług instytucji zlokalizowanych poza ich obszarem. Do najważniejszych należy Środowiskowy Dom Pomocy Społecznej w Kostrzynie nad Odrą.
Podobnie jak w świadczeniu usług publicznych w zakresie edukacji i kultury, tak i w pomocy społecznej Związek Celowy MG-6 może wypełniać rolę instytucji pozyskującej środki Unii Europejskiej na projekty realizowane na całym jego obszarze. Ponadto, z racji zgłaszanych przez gminy wiejskie MG-6 niedoborów w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi, związek mógłby na poziomie ponadlokalnym współpracować z NGO. Wtedy gminy wiejskie

mogłyby zyskać dostęp do profesjonalnych usług publicznych z zakresu pomocy społecznej, które doskonale wypełniałyby zadania realizowane przez instytucje publiczne.

Tabela 47 Możliwości i przeszkody wspólnego działania członków MG-6 w zakresie pomocy społecznej

	Możliwości	Przeszkody
Gorzów Wlkp.	– Wspólna realizacja projektów	– Różnorodność potrzeb gmin – członków MG-6, – Przepisy prawa, w tym ustawa o finansach publicznych
Lubiszyn	– Jedno centrum integracji społecznej z filiami w gminach	– Biurokracja, – Nierównomierny podział środków w ramach powiatu, – Partykularne interesy gmin,
Kłodawa	– Współpraca z organizacjami pozarządowymi z terenu Gorzowa Wielkopolskiego	– Brak środków finansowych, – Brak kontaktów między, pracownikami instytucji pomocy społecznej
Santok	– Tak.	----------
Bogdaniec	– Współpraca z organizacjami pozarządowymi	– Małe zaangażowanie społeczności lokalnej, – Niska aktywność wolontariuszy
Deszczno	– Gorzów Wielkopolski posiada pełny wachlarz usług socjalnych i kadrę specjalistów, która może być dostępna dla mieszkańców Deszczna	– Brak woli współpracy, – Bariera komunikacyjna

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

5.3. Analiza efektywności i jakości usług społecznych (pomocowych) na obszarze MG-6

Eksperci biorący udział w wywiadzie pogłębionym, za najważniejszy element świadczący o wysokiej jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej uznali kompetencje osób (kadr) instytucji i organizacji zajmujących się realizacją usług publicznych. Ponadto eksperci uznali, że jakość usług zależy również od celowości wydatków instytucji skierowanych do potrzebujących.

Tabela 48 Ekspercka ocena elementów charakteryzujących realizację usług publicznych

	Gorzów Wlkp.	Lubiszyn	Kłodawa	Santok	Bogdaniec	Deszczno
skala ocen: 1. bardzo źle; 2. źle; 3. średnio; 4. dobrze; 5. bardzo dobrze						
ogólnie – jakość realizacji usług społecznych na terenie miasta/gminy	3	5	4	4	4	5
liczbę instytucji i organizacji realizujących usługi społeczne na terenie miasta/gminy	3	2	3	4	4	2
wyposażenie techniczne tych instytucji i organizacji	3	5	3	4	3	3
skuteczność działań jednostek samorządu realizujących usługi społeczne	3	4	4	4	4	4
skuteczność działań organizacji pozarządowych realizujących usługi społeczne	3	3	3	4	4	2
skuteczność działań podmiotów ekonomii społecznej realizujących usługi społeczne	3	1	3	3	3	3
aktywność społeczną mieszkańców MG-6 (na rzecz miasta/gminy oraz osób potrzebujących pomocy)	3	2	2	4	3	3
dopasowanie oferty usług społecznych do potrzeb mieszkańców	3	4	4	4	3	3
współpracę administracji miasta/gminy z instytucjami i organizacjami realizującymi usługi społeczne	3	4	3	4	4	4
sposób realizacji zadań z zakresu usług społecznych przez miasto/gminę	3	4	4	4	4	3
współpracę w realizacji usług społecznych administracji miasta/gminy	3	4	4	4	4	2

z organizacjami pozarządowymi						
wielkość środków, jakie władze miasta/gminy przeznaczają na realizację usług społecznych	3	4	3	4	4	3
celowość kierunków wydatkowania tych środków	4	5	4	5	5	4
fachowość kadr instytucji i organizacji zajmujących się realizacją usług społecznych	4	5	4	5	4	5
dbałość o potrzeby osób niepełnosprawnych w waszym mieście/gminie	3	3	4	4	4	4
wiedzę instytucji i organizacji na temat rzeczywistych potrzeb mieszkańców	4	4	4	5	4	3

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Zdaniem ekspertów biorących udział w badaniu ankietowym, najistotniejszym warunkiem do poprawy jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej jest w pierwszej kolejności poprawa przepływu informacji pomiędzy instytucjami i organizacjami świadczącymi usługi społeczne. Lepszy przepływ informacji przekłada się na poprawę współpracy instytucji pomocy społecznej. Jest to w kontekście MG-6 o tyle istotne, że to w Gorzowie Wielkopolskim zlokalizowanych jest większość instytucji, a organizacje pozarządowe są w stanie realizować cześć zadań przekazanych przez administrację.

Warunkiem do polepszenia jakości usług publicznych jest również lepsze rozpoznanie potrzeb społeczności lokalnych. W tym kontekście zasadna wydaje się propozycja Gminy Lubiszyn dotycząca utworzenia jednego centrum integracji społecznej z filiami w gminach.

Do korzyści jakie mogą uzyskać członkowie Związku Gmin MG-6 wynikające z integracji zarządzania w dziedzinie pomocy społecznej w obrębie MG-6 należy:

- możliwość wymiany informacji i doświadczeń,
- realizacja nowych pomysłów,
- upowszechnienie dobrych praktyk,

– wspólna organizacja konkursów dla NGO (obniżyło by to znacznie koszty administracyjne).

5.4. Aktywność organizacji pozarządowych w sektorze pomocy społecznej

Wyniki badań na poziomie krajowym wskazują, że organizacje sektora pozarządowego są mocno aktywne w obszarze zaangażowania w społeczną działalność pomocową (zgodnie z danymi GUS z raportu „Sfery działalności organizacji pożytku publicznego w Polsce" 24% polskich organizacji pożytku publicznego działa w obszarze „pomocy społecznej i socjalnej". Choć na terenie MG-6 (a szczególnie w samym Gorzowie Wlkp.) można zidentyfikować stosunkowo liczną grupę podmiotów tzw. III sektora, które realizują działania skierowane do potrzebujących lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, to jednak można wskazać stosunkowo dużą przestrzeń dla ekspansji tego typu organizacji, w szczególności na terenach wiejskich. W szczególności można zaobserwować spore możliwości intensyfikacji współpracy między organizacjami pozarządowymi, a samorządami, np. dzięki wykorzystaniu mechanizmów w ramach Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (wspieranie lub zlecanie realizacji zadań publicznych). Eksperci, którzy uczestniczyli badaniach, za najważniejszy element świadczący o obniżeniu jakości usług publicznych w dziedzinie pomocy społecznej uznali niską skuteczność działań podmiotów ekonomii społecznej realizujących usługi społeczne. Zaskakujące jest to, że na umiarkowaną ocenę wskazali zarówno przedstawiciele gmin wiejskich jak i Gorzowa Wielkopolskiego. Niemniej jednak to na obszarach wiejskich MG-6 działalność organizacji pozarządowych jest mniej widoczna.

Tabela 49 Ocena działalności NGO w dziedzinie pomocy społecznej

JST	Działalność NGO w dziedzinie pomocy społecznej
Gorzów Wielkopolski	Współpraca Miasta z organizacjami spełnia oczekiwania stron. Z roku na rok obserwuje się coraz większą aktywność obywatelską mieszkańców. Miernikiem tego jest coraz większa liczba wniosków mieszkańców o przeznaczenie środków na konkretne działania. Do najaktywniejszych organizacji w obszarze pomocy społecznej w Gorzowie należą: – Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna, – Caritas Archidiecezji Zielonogórsko – Gorzowskiej. Organizacje te kierują swoje działania do największej liczby osób potrzebujących oraz aktywnie pozyskują środki na tą działalność.

Lubiszyn	Jedną z najaktywniejszych organizacji pozarządowych jest Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „SZANSA". Organizacja organizuje spotkania wigilijne i wycieczki dla osób niepełnosprawnych. Ponadto przy parafiach działają cztery oddziały Caritas. Gmina nie organizuje konkursów ofert dla organizacji pozarządowych w dziedzinie pomocy społecznej. Gmina angażuje się w pobudzanie aktywności mieszkańców w organizacjach pozarządowych. Inicjuje powstawanie klubów seniora. Bardzo dobrze przebiega współpraca z kołami gospodyń wiejskich. Dużym mankamentem w rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Gminie jest niska aktywność mieszkańców i brak liderów społeczeństwa obywatelskiego. Jednakże gmina jest bardzo otwarta na wszelkie działania inicjowane przez mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.
Kłodawa	Gmina nie ma pełnomocnika ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi. Aktywność mieszkańców utrzymuje się od kilku lat na tym samym poziomie. Mieszkańcy aktywizują się zwłaszcza wtedy kiedy jest szansa na uzyskanie „jakiejś korzyści". Ośrodek Pomocy społecznej jest przeciążony i brakuje silnych organizacji pozarządowych aby część zadań przejąć od gminy. OPS nie organizuje konkursów dla NGO. Priorytetem gminy jest aktywizacja osób starszych, dlatego bardzo dobrze działają kluby seniora.
Santok	Gmina przyjęła wieloletni program pomocy najuboższym. Powołała pełnomocnika ds. patologii i rozwiązywania problemów alkoholowych. Aktywność społeczna mieszkańców jest oceniana pozytywnie, następuje jej stały wzrost. Brakuje organizacji prowadzących działania w zakresie pomocy społecznej.
Bogdaniec	Aktywność społeczna mieszkańców utrzymuje się bardzo dobrym poziomie. Dużą zasługę w tym ma Biblioteka Publiczna w Bogdańcu. Bardzo istotną rolę dla rozwoju aktywności lokalnej pełnią koła gospodyń wiejskich. Intensywną działalność prowadzi Caritas. Jednakże brakuje organizacji pozarządowych, które mogłyby profesjonalnie realizować zadania z zakresu pomocy społecznej powierzone przez gminę.
Deszczno	W gminie zdecydowanie rośnie aktywność mieszkańców. Przejawia się to np. dużym zaangażowaniem w obliczu zagrożeń powodziowych. Ponadto imprezy organizowane przez Gminę przyciągają dużą liczbę uczestników. W gminie prowadzi działalność PCK oraz Caritas. Aktywną działalność prowadzi również Polski Komitet Pomocy Społecznej. Bardzo dobrze odbierana przez mieszkańców działalność kół gospodyń wiejskich oraz ochotniczych straży pożarnych. Gmina organizuje konkursy dla NGO.

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Okolicznością dla podniesienia jakości i różnorodności świadczenia usług publicznych jest utworzony w Gorzowie Wielkopolskim ośrodek wsparcia ekonomii społecznej, którego zadaniem będzie większa promocja i wsparcie procesów tworzenia spółdzielni socjalnych.

W kontekście wzmocnienia aktywności sektora pozarządowego w obszarze pomocy społecznej na terenach wiejskich zasadne możliwe jest inicjowanie projektów, realizowanych przez wiodące (najsilniejsze) gorzowskie organizacje w gminach tzw. pierścienia funkcjonalnego, angażujące przy tym lokalne podmioty lub grupy nieformalne. Tego typu współpraca wymaga jednak aktywnego podejścia wszystkich kluczowych aktorów – zarówno samorządów i ich instytucji, jak i samych organizacji.

Do organizacji pozarządowych wskazanych przez ekspertów, mogących koordynować działania w ramach MG-6 w dziedzinie współpracy z III sektorem należą:

- Stowarzyszenie Pomocy Bliźniemu im. Brata Krystyna,
- Caritas Archidiecezji Zielonogórsko – Gorzowskiej.

Postulując zwiększenie roli organizacji pozarządowych w obszarze pomocy społecznej i socjalnej w MG-6 należy wziąć pod uwagę, że potencjalnymi obszarami działania NGO są:

- prowadzenie lub wspieranie żłobków, domów dziecka, rodzin zastępczych, usługi adopcyjne, prowadzenie świetlic, inne,
- usługi socjalne adresowane do dzieci i młodzieży,
- działania wspomagające rodziny (w tym wielodzietne oraz samotnie wychowujące dzieci) znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej, niewydolne wychowawczo, pomoc ofiarom przemocy w rodzinie, pomoc ubogim,
- pomoc bezdomnym, w tym prowadzenie schronisk,
- pomoc uzależnionym lub ich bliskim, profilaktyka uzależnień,
- pomoc uchodźcom,
- pomoc osobom niepełnosprawnym, chorym oraz starszym,
- ratownictwo górskie, wodne, pomoc ofiarom klęsk żywiołowych, katastrof itp.,
- ratownictwo pożarnicze,
- zorganizowana dystrybucja darów rzeczowych, odzieży i żywności (np. Banki Żywności) oraz wsparcia finansowego (pożyczki, zasiłki itp.).

6. Transport publiczny

Transport publiczny w obszarach funkcjonalnych aglomeracji i regionalnych ośrodków wzrostu jest obszarem newralgicznym z punktu widzenia efektywności świadczenia usług publicznych. W szczególności system komunikacji publicznej decyduje o dostępności usług świadczonych w obrębie centrum dla mieszkańców terenów peryferyjnych tzw. obszaru funkcjonalnego. Możliwości dojazdu determinują w dużej mierze dostępność oferty kulturalnej, edukacyjnej (szkolnictwo ponadgimnazjalne, szkolnictwo wyższe), dostęp do usług pomocowych i społecznych. Z drugiej strony w ramach procesów tzw. suburbanizacji można zauważyć, że z uwagi na znaczne odległości oraz rozproszenie budownictwa na obszarach peryferyjnych samochód staje się nieodzownym środkiem lokomocji, który jest niezbędny aby mieszkańcy obszarów podmiejskich mogli skutecznie funkcjonować w obrębie centrum (chodzi tu zarówno o aktywność zawodową, jak i korzystanie z całej gamy usług publicznych i prywatnych, które są lokalizowane najczęściej na atrakcyjnych terenach śródmieścia i okolic). Powyższe zjawiska mogą powodować istotne konsekwencje, ważne z punktów widzenia zarówno jakości życia i dostępności usług publicznych, jak i rozwoju systemu transportu:

- Rosnąca liczba osób wykorzystujących samochód jako środek transportu w celu funkcjonowania w centrum powoduje wzrost liczby pojazdów, natężenia ruchu, hałasu, spadek płynności ruchu, brak miejsc parkingowych, itp. Można mówić o całym zestawie negatywnych czynników wynikających z dynamicznie rosnącej liczby pojazdów, którymi osoby mieszkające na obszarach podmiejskich przyjeżdżają codziennie do centrum obszaru funkcjonalnego.
- Transport publiczny staje się coraz bardziej deficytowy na coraz większej liczbie odcinków. Korzystają z niego w coraz większym stopniu prawie wyłącznie osoby starsze oraz młodzież dojeżdżająca do szkół. Jednocześnie rozproszenie i objęcie zabudową coraz większego obszaru sprawia, że coraz więcej projektów układu linii może być uznanych za dyskryminujące, a jednocześnie liczba pasażerów w obrębie działania coraz większej liczby linii jest zbyt niska, by uzasadniać jej funkcjonowanie.

Poniższa analiza dotyczy obszaru MG-6, który znajduje się początkowej fazie procesu suburbanizacji. Problemy spójności komunikacyjnej dotyczą jeszcze wciąż w przeważającej

mierze „rdzennych" mieszkańców gmin wiejskich, którzy w mniejszym stopniu są uzależnieni od aktywności podejmowanej w centrum Gorzowa Wielkopolskiego. Jednak w kontekście niniejszych badań należy brać pod uwagę wydajność i efektywność systemu komunikacji zbiorowej właśnie w kontekście przyszłych zjawisk, w tym postępującego procesu suburbanizacji oraz jego konsekwencji.

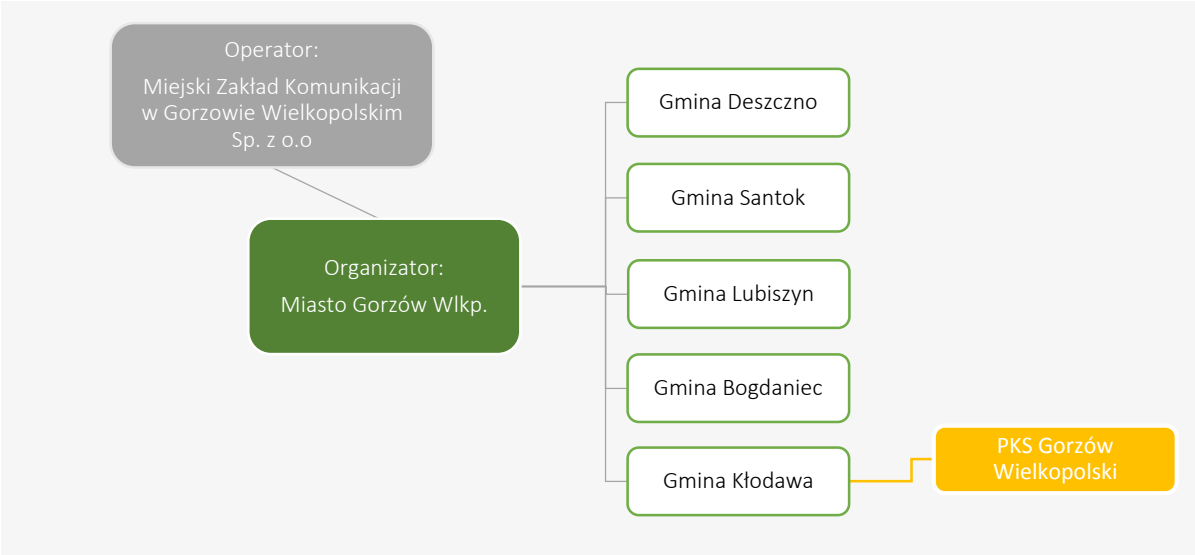
6.1. Zasoby systemu transportu publicznego

6.1.1. Analiza instytucjonalna systemu komunikacji publicznej

Miasto Gorzów Wielkopolski jest organizatorem transportu publicznego na obszarze MG-6. Podstawą prawną funkcjonowania systemu komunikacji publicznej na obszarze ZCG MG-6 jest Porozumienie Komunalne zawarte dnia 28.12.1992 roku, w sprawie powierzenia zadania publicznego w zakresie zbiorowego transportu osobowego środkami komunikacji miejskiej na terenie gmin Santok, Deszczno, Lubiszyn, Kłodawa i Bogdaniec.

Na mocy Porozumienia Miasto Gorzów Wielkopolski zostało Organizatorem komunikacji publicznej. Każdego roku gminy, sygnatariusze porozumienia podpisują umowę z Miastem Gorzów Wielkopolski na świadczenie usług transportu publicznego. Wydziałem w Urzędzie Miasta Gorzów Wielkopolski odpowiedzialnym za transport publiczny jest Wydział Transportu Publicznego. Miasto Gorzów Wielkopolski ponosi koszty zarządzania systemem transportu w obrębie MG-6. Operatorem transportu publicznego na obszarze MG-6 jest Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim.

Rysunek 26 Organizacja transportu publicznego na obszarze MG-6

źródło: opracowanie własne

Od 1 stycznia 2013 roku MZK Gorzów Wielkopolski z zakładu budżetowego Miasta Gorzów Wlkp. przekształcił się w spółkę prawa handlowego. Zmiany związane ze zmianą statusu Zakładu (tzw. korporatyzacja lub komercjalizacja) pociągnęły za sobą konieczność reorientacji jego polityki (w tym nowe cele działania podmiotu jako spółki prawa handlowego, które co do zasady są bardziej skoncentrowane efektywności ekonomicznej). Korporatyzacja wymagała również aktualizacji danych w ramach kalkulacji kosztów działalności transportowej, czego wynikiem był wzrost cen oraz zwiększenie wartości kosztów przewozu pasażerów oferowanych gminom MG-6. MZK jest obecnie odpowiedzialne za samodzielny zakup taboru (wcześniej jako zakład budżetowy otrzymywał tabor od Miasta Gorzów Wlkp.) oraz pokrywa koszty amortyzacji, co stanowić musi nowej składniki taryfy transportowej.

Gmina Kłodawa ze względu na znaczny wzrost wartości za dopłat do usług publicznych w obszarze transportu zbiorowego, zaproponowane przez MZK, wypowiedziała umowę przewozową Miejskiemu Zakładowi Komunikacji, i sama stała się organizatorem przewozów. W przetargu, którego przedmiotem była organizacja i realizacja systemu transportu zbiorowego dla mieszkańców gminy Kłodawa wyłoniono firmę PKS Gorzów Wielkopolski do realizacji zadań związanych z zapewnieniem komunikacji publicznej.

Komunikacja publiczna finansowana jest z budżetów gmin uczestników związku MG-6. Ogólnie w planie na 2013 rok założono, ze wydatki na komunikację wyniosą około 4 milionów zł netto.

Kwota ta zostanie pomniejszona o wpływy z biletów, które bezpośrednio trafiają na konto Urzędu Miasta Gorzów Wielkopolski. Szacuje się, że gminy wiejskie w 2013 roku zapłacą kwotę około 1,8 mln zł.

Komunikacja publiczna na obszarze MG-6 jest działalnością wymagającą dopłat ze strony samorządów (nie jest działalnością samofinasującą się). Struktura finansowania systemu komunikacji opiera się przede wszystkim na wpływach z biletów. W całości są one kierowane do budżetu Miasta Gorzów Wielkopolski. Operator otrzymuje środki finansowe pochodzące z jednej strony z biletów, z drugiej jako dopłata z samorządów (tzw. rekompensata). Gminy - członkowie MG-6 na zasadzie porozumienia wpłacają środki finansowe za komunikację publiczną bezpośrednio na konto Miasta Gorzów Wielkopolski.

Gorzów Wlkp. należy do miast, w których komunikacja publiczna jest bardzo popularnym środkiem przemieszczania się. Szacuje się, że około 50% mieszkańców korzysta z transportu zbiorowego. Mimo tego Miasto Gorzów Wielkopolski jako jedne z niewielu miast w Polsce nie otrzymało dotacji z Unii Europejskiej na rozwój sieci torowisk. Prywatny transport na obszarze MG-6 ma mniejsze znaczenie.

Sprawnie funkcjonując komunikacja publiczna zależna jest od przyjętej polityki transportowej (organizacja transportu, zarządzanie) oraz wspólnej polityki taryfowej (ceny biletów, zwłaszcza na liniach podmiejskich). Dużym mankamentem organizacji transportu publicznego jest brak jego koordynacji. Brak jest instytucji, która koordynowałaby transport publiczny z transportem autobusowym prywatnym oraz kolejowym. Ponadto nie jest prowadzona koordynacja polityki parkingowej miasta Gorzów Wielkopolski z polityką biletową. Zasada jest prosta, i opiera się na tym, że im wyższe ceny za parkowanie w mieście, tym większa liczba osób korzystających z komunikacji publicznej. Brak prowadzenia tego typu działań przekłada się na spadek atrakcyjności dla użytkowników komunikacji. W trakcie prowadzenia wywiadów pogłębionych z ekspertami w dziedzinie komunikacji publicznej podnoszono kwestię zmiany dotychczasowego systemu na rzecz powołania związku komunikacyjnego, w skład którego weszłyby wszystkie gminy należące do MG-6.

6.1.2. Zasoby techniczne, infrastrukturalne i finansowe transportu publicznego

Miasto Gorzów Wielkopolski posiada komunikację autobusową oraz tramwajową. Długość trasy tramwajowej wynosi 12.5 km. Codziennie do obsługi komunikacyjnej miasta Gorzowa Wielkopolskiego oraz gmin ościennych tj. Bogdańca, Deszczna, Lubiszyna, Santoka kierowane są 52 autobusy i 13 składów tramwajowych). Aktualnie MZK zatrudnia 363 pracowników, w tym 155 kierowców autobusów i 46 motorniczych. Dużym mankamentem jest zły stan taboru, zwłaszcza tramwajowego (tabor posiada więcej niż 30 lat). Tramwaje są w bardzo złym stanie technicznym. Z kolei autobusy są w lepszym stanie technicznym, posiadają monitoring (co znacznie podwyższa bezpieczeństwo podróżowania) oraz posiadają automaty biletowe. Do dyspozycji pasażerów jest zintegrowany rozkład jazdy komunikacją publiczną oraz rozkład jazdy on-line.

Miasto Gorzów posiada dokument strategiczny programujący rozwój transportu publicznego- Strategia Zrównoważonego Rozwoju w Zakresie Transportu Publicznego. Opracowanie zakłada tworzenie warunków dla sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się osób i towarów, przy zapewnieniu priorytetu dla transportu zbiorowego i ograniczaniu uciążliwości transportu dla środowiska. W celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju transportu, w odniesieniu do transportu publicznego zakłada się:

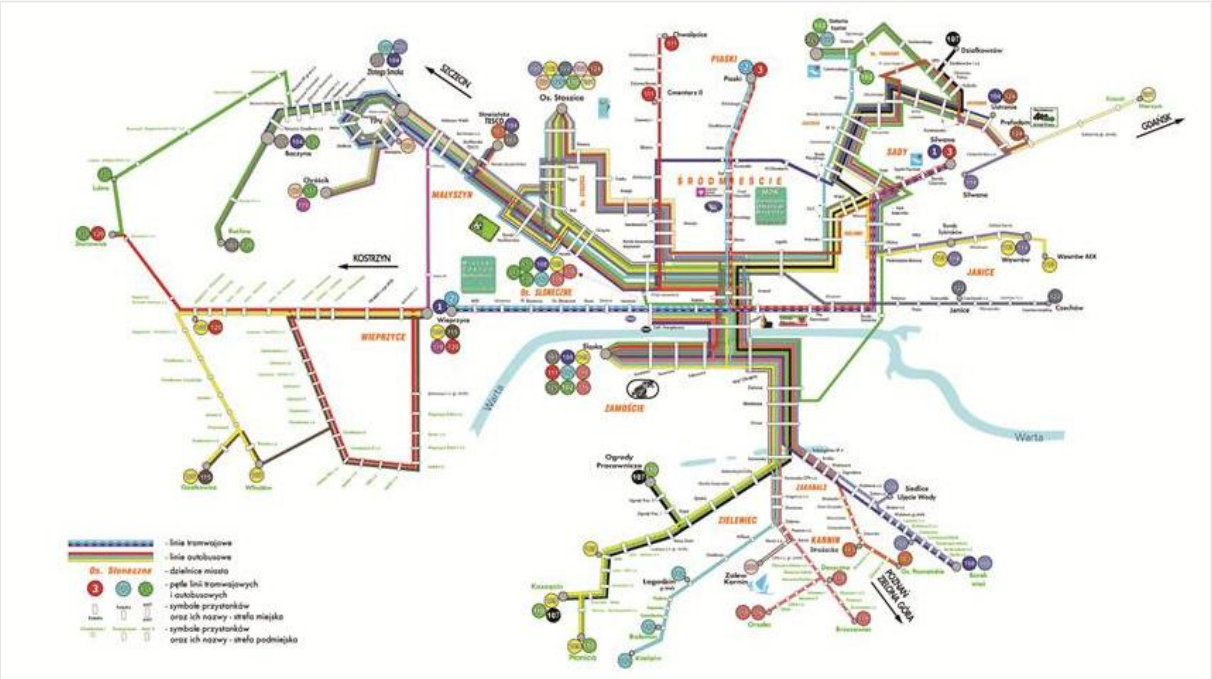
- obejmowanie obsługą pojazdami niskopodłogowymi obszarów miasta oraz gmin ościennych dotąd nieobsługiwanych;
- obejmowanie obsługą obszarów rozwojowych miasta oraz intensyfikacja obsługi obszarów zagospodarowanych częściowo (Specjalna Strefa Ekonomiczna - Fabryka „Faurecia", tereny popoligonowe przy ul. Myśliborskiej - Hipermarket „TESCO", tereny dawnych koszar wojskowych przy ul. Myśliborskiej - siedziby wyższych uczelni);
- rozwój komunikacji tramwajowej, jako przyjaznej środowisku oraz współtworzącej unikatowy wizerunek miasta, poprzez przedłużenie sieci tramwajowej na Górczynie (kierunek Fabryka Domów ul. Walczaka);
- modernizację istniejącej sieci tramwajowej, przebudowa torowiska i pętli na ul. Kostrzyńskiej;
- dalszą wymianę taboru autobusowego na autobusy odpowiadające standardom

europejskim (niska lub częściowo niska podłoga);

- zwiększenie dostępności do transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych poprzez (poza wymianą taboru) likwidację barier architektonicznych, głównie na przystankach;
- dalszą modernizację zatok przystankowych oraz infrastruktury przystankowej (wyposażanie przystanków we wiaty i ławki),
- podniesienie bezpieczeństwa podróżowania środkami transportu publicznego poprzez sukcesywne wprowadzanie monitoringu wewnątrz pojazdów komunikacji miejskie.

W wywiadzie pogłębionym przeprowadzonym z przedstawicielem Urzędu Miasta Gorzów Wielkopolski wskazano, że najgorzej ocenianym elementem charakteryzującym komunikację publiczną w mieście jest lokalizacja i organizacja węzłów przesiadkowych różnych form transportu. Aktualnie jedynie jeden autobus w ciągu doby zatrzymuje się przy dworcu kolejowym w Gorzowie Wielkopolskim. Zawieszono również linię tramwajową do dworca kolejowego. Słabą stroną gorzowskiego systemu komunikacji publicznej jest zdecydowanie za mała możliwość przesiadania się „drzwi w drzwi" oraz brak możliwości rozwoju systemu *park&drive* oraz *bike&drive*. Za priorytety w rozwoju transportu publicznego uznano zakup mniejszych autobusów (do wykorzystania poza szczytem) oraz nastawienie się na transport bardziej ekologiczny (z napędem hybrydowym lub elektrycznym). W opinii przedstawicieli MZK Gorzów Wielkopolski punktualność komunikacji publicznej jest bardzo wysoka (wskaźnik punktualności na przybyciu, który jest ilorazem liczby autobusów i tramwajów, które dotarły do stacji docelowej o czasie, w tym opóźnionych do 5 minut, i liczby wszystkich uruchomionych kursów wynosi 99,7%). W tym względzie pasażerowie otrzymują wysokiej jakości usługę publiczną. Miasto jest w trackie opracowywania planu transportowego, który ma zostać przyjęty przez Radę Miasta Gorzowa Wielkopolskiego do końca 2013 roku.

Rysunek 27 Schemat linii tramwajowych i autobusowych MZK Gorzów Wielkopolski

źródło: www.mzk-gorzow.com.pl

W Gminie Santok rozwiązania przyjęte w komunikacji są dostosowane do oczekiwań mieszkańców. Jakość oferty komunikacji publicznej jest dobra, tak samo jak dopasowanie częstotliwości połączeń do oczekiwań mieszkańców.

Gmina Deszczno za najpoważniejszy mankament uznała brak integracji systemu komunikacji autobusowej z tramwajową. Liczba połączeń z Gorzowem jest satysfakcjonująca.

Gmina Lubiszyn zwraca uwagę na fakt, ze oferta komunikacji publicznej dla mieszkańców jest słaba. Liczba połączeń jest mała. Mieszkańcy napotykają problemy z dojazdem do Gorzowa i Myśliborza. Na uwagę zwraca fakt, że gmina posiada bardzo słabą infrastrukturę drogową. Nie brakuje miejsc do których nie można po prostu dojechać autobusem, ze względu na brak utwardzenia drogi.

W Gminie Kłodawa z usług komunikacji publicznej korzysta 15% mieszkańców. Opinia mieszkańców o komunikacji publicznej jest zła. Gmina zdecydowała, ze przyjmie na siebie obowiązki operatora linii komunikacyjnych. W przetargu wybrała PKS Gorzów do obsługi komunikacji publicznej. Od 1maja 2013 roku nowy przewoźnik świadczy usługi publiczne w transporcie pasażerskim. Mieszkańcy mogą mieć kłopot z dojazdem do Gorzowa

Wielkopolskiego, ze względu na zawieszenie kursowania jednej z linii MZK tuż za granicę Kłodawy.

W Gminie Bogdaniec za niewątpliwą zaletę uznano punktualność komunikacji publicznej. Bardzo dobrze funkcjonuje podmiejska, a współpraca z MZK układa się bardzo dobrze.

Biorąc pod uwagę czynniki decydujące o jakości usług komunikacji publicznej to możemy je podzielić na te zależne od organizatora (Miasto Gorzów Wielkopolski, Kłodawa) i zależne od operatora (MZK Gorzów Wielkopolski, PKS Gorzów Wielkopolski). Od organizatora (samorządów) zależy przede wszystkim częstotliwość kursów, która jest regulowana z jednej strony oczekiwaniami mieszkańców (i aktywnością radnych gminnych lub miejskich), z drugiej możliwościami finansowymi samorządu. Od operatora (Miejski Zakład Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim Sp. z o.o.) zależy przede wszystkim bezpieczeństwo w pojazdach, punktualność, dostępność dla osób niepełnosprawnych).

Biorąc pod uwagę elementy, które decydują o jakości usług w komunikacji publicznej to dotyczą one zarówno jakości infrastruktury jak i jej dostępności. Postulaty dotyczące poprawy jakości infrastruktury (taboru) artykułowane były przez przedstawicieli miasta Gorzów oraz MZK Gorzów Wlkp. Przedstawiciele gmin wiejskich w badaniu, podawali w głównej mierze argumenty przemawiające za pełną dostępnością i niezawodnością komunikacji publicznej.

Tabela 50 Elementy decydujące o jakości usług publicznych w dziedzinie komunikacji publicznej

gmina/miasto/instytucja	Element decydujący o jakości komunikacji publicznej
Gorzów Wielkopolski	– Rozwój systemu tramwajowego (zamiana transportu autobusowego na tramwajowy) – Punktualność – Bezpieczeństwo – Kultura kierujących – Częstotliwość kursowania – Informacja na przystankach
Lubiszyn	– Zadowolenie pasażerów – Pełny dostęp do komunikacji publicznej
Kłodawa	– Liczba kursów, która jest zgodna z oczekiwaniami mieszkańców, – Koszt biletu miesięcznego
Santok	– Infrastruktura techniczna – Ceny biletów
Bogdaniec	– Punktualność – Częstotliwość kursów

	– Dostęp dla osób niepełnosprawnych – Dostęp do przystanków
Deszczno	– Punktualność – Liczba połączeń – Jakość taboru
MZK Gorzów Wielkopolski	– Zwiększenie częstotliwości kursów, – Dostępność, zwłaszcza na obszarach nie objętych komunikacją publiczną, głownie na obszarach o rozporoszonej zabudowie jednorodzinnej, – Punktualność, – Jakość taboru tramwajowego, – Dostępność do węzłów przesiadkowych, – Stworzenie jasnego i czytelnego priorytetu dla transportu publicznego

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

6.1.3. Analiza zasobów ludzkich

W badaniu ankietowym eksperci w dziedzinie transportu wskazali na wysokie kwalifikacje osób zajmujących się transportem. W gminach wiejskich poszczególne wydziały podlegają bezpośrednio wójtowi gminy.

Biorąc pod uwagę rozwiązania prawne przyjęte w komunikacji publicznej na obszarze MG-6 kluczowy jest Urząd Miasta w Gorzowie Wielkopolskim. Jest organizatorem transportu publicznego na obszarze MG-6. Wydział Transportu Publicznego zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym Urzędu Miasta Gorzowa Wielkopolskiego w zakresie czynności ma wpisany nadzór oraz organizację transportu publicznego. Wydział posiada wykwalifikowany personel, pełne zaplecze biurowe do prowadzenia działalności związane z organizacją transportu publicznego na obszarze MG-6.

Tabela 51 Jednostki zajmujące się komunikacją publiczną na terenie MG-6

Samorząd	Podmiot odpowiedzialny za usługi publiczne w dziedzinie zbiorowego transportu publicznego
Gorzów Wielkopolski	Urząd Miasta Gorzów Wielkopolski. Wydział Transportu Publicznego
Lubiszyn	Urząd Gminy w Lubiszynie. Referat Infrastruktury Technicznej, Ochrony Środowiska i Rolnictwa (RIT)
Kłodawa	Urząd Gminy w Kłodawie. Referat Drogownictwa Gospodarki Komunalnej, Ochrony Środowiska i Promocji
Santok	Urząd Gminy w Santoku. Referat ds. rozwoju gospodarczego

Bogdaniec	Urząd Gminy w Bogdańcu. Referat Infrastruktury Technicznej, Ochrony Środowiska i Rolnictwa
Deszczno	Urząd Gminy w Deszcznie. Referat Ochrony Środowiska, Planowania Przestrzennego i Gospodarki Gruntami

źródło: opracowanie własne

6.2. Struktura zależności funkcjonalnych systemu usług społecznych w obrębie MG-6

Aktualnie na obszarze MG-6 funkcjonują dwa systemy autobusowe: linie miejskie (w obrębie Gorzowa Wielkopolskiego) oraz linie podmiejskie (kierowane do gmin wiejskich MG-6). Ponadto funkcjonuje system tramwajowy. Zasadniczym mankamentem jest połączenie tych dwóch systemów, ze względu na brak złe funkcjonowanie węzłów przesiadkowych.

Gminy wiejskie należące do Związku Celowego MG-6, czyli Deszczno, Lubiszyn, Kłodawa, Santok i Bogdaniec nie posiadają wewnętrznego transportu publicznego. Nie funkcjonuje rozwiązanie *park&drive*, polegające na możliwości pozostawienia samochodu na przedmieściach Gorzowa i późniejszego poruszania się komunikacją publiczną.

W Gorzowie Wielkopolskim nie występują rejony, których mieszkańcy nie mają bezpośredniego dostępu do komunikacji publicznej. Jednakże sytuacja w której mieszkańcy nie posiadają dostępu do komunikacji dotyczy niektórych obszarów gmin wiejskich należących do Związku MG-6. Sytuacja ta mam miejsce wtedy, gdy odległość miejsca zamieszkania od najbliższego przystanku przekracza 1 km.

Obszarem Gorzowa, w którym mieszkańcy borykają się z ograniczonym dostępem do komunikacji jest tzw. „Zamoście" (obszar miasta położony na południe od rzeki Warty). Jest on zamieszkiwany przez około 15-16 tys. mieszkańców. Jest to obszar o dynamicznie rozwijającym się budownictwie jednorodzinnym.

Miasto Gorzów w godzinach szczytu posiada dużą częstotliwość kursów. Czas oczekiwania na środek transportu nie przekracza 10 minut.

Nie ulega wątpliwości, że Miasto Gorzów Wielkopolski dla pozostałych członków MG-6 stanowi centrum dostępu do usług (zwłaszcza edukacyjnych, kulturalnych i społecznych). Jest również ważnym miejscem pracy. Z drugiej jednak strony gminy wiejskie, położone wokół miasta stanowią dla mieszkańców Gorzowa naturalne miejsce wypoczynku, rekreacji. Gminy te

charakteryzują się dużą lesistością oraz bardzo dobrymi warunkami do uprawiania turystyki aktywnej.

W Gminie Santok komunikacja publiczna odbywa się po głównej trasie Gorzów Wielkopolski – Drezdenko. Komunikację zapewnia MZK Gorzów Wielkopolski oraz PKS Gorzów Wielkopolski i 2 prywatnych przewoźników. Atutem gminy jest możliwość dojazdu do Gorzowa Wielkopolskiego koleją. Gmina jest usytuowana na trasie Kostrzyn nad Odrą - Gorzów Wielkopolski - Krzyż. Mieszkańcy najczęściej korzystają z dojazdu do i z Gorzowa Wielkopolskiego. Dojeżdżają głównie uczniowie i osoby zatrudnione w Gorzowie. Mieszkańcy często wnioskują do Urzędu Gminy w Santoku o dodatkowe kursy.

W gminie Santok, Bogdaniec i Deszczno komunikację oferuje również PKS Gorzów Wielkopolski oraz prywatni przewoźnicy. Gmina Lubiszyn komunikacyjnie obsługiwana jest przez MZK Gorzów Wielkopolski (3 sołectwa) oraz PKS Gorzów. Brak jest prywatnych przewoźników. Z transportu zbiorowego korzysta około 20% mieszkańców. Mieszkańcy najczęściej kierują się do Gorzowa Wielkopolskiego oraz Myśliborza.

Od 1 maja 2013 roku Gmina Kłodawa jest operatorem transportu publicznego na swoim obszarze. W gminie jest dobry dostęp do transportu prywatnego. Przez Gminę przebiega bowiem zarówno droga wojewódzka (Gorzów Wielkopolski) oraz krajowa nr 3 (Szczecin – Gorzów Wielkopolski). Utrudniony dostęp do komunikacji ma jedynie północna część Gminy.

W Bogdańcu przewozy komunikacją publiczną zajmuje się MZK Gorzów Wielkopolski. Usługi świadczone są również przez PKS Gorzów Wielkopolski oraz PKP. Z transportu publicznego korzysta około 50% mieszkańców. Mieszkańcy podróżują głównie na linii do i z Gorzowa Wielkopolskiego. Największe natężenie ruchu jest w godzinach porannych, w okolicach południa oraz popołudniem.

Gmina Santok w 2012 roku poniosła koszty na realizację zadań własnych związanych z komunikacją publiczną do wysokości 30 tys. zł. Atutem gminy jest to, że na jej terenie położone są krótkie odcinki pokonywane przez pojazdy komunikacji publicznej. Gmina nie odczuła w wyraźny sposób podwyżki kosztów komunikacji po przekształceniu MZK w spółkę prawa handlowego.

Gmina Deszczno na komunikację publiczną przeznaczyła w 2012 roku kwotę 650 tys. zł. rocznie. Gmina Lubiszyn z kolei około 90 tys. rocznie. Gmina Kłodawa w 2012 roku wydała ponad 400 tys. zł. na komunikację publiczną (dla MZK oraz PKS Gorzów Wielkopolski).

Nie ulega najmniejszej wątpliwości fakt, że gminy wiejskie należące do Związku MG-6, czyli Deszczno, Lubiszyn, Kłodawa, Santok i Bogdaniec mają bardzo silne związki z Gorzowem Wlkp. Nazywane są często „sypialniami" Gorzowa. Wielu mieszkańców miasta osiedla się właśnie na ich terenie, jednocześnie pracując w mieście. Stan taki sprawia, że kwestia komunikacji między tymi gminami, a miastem jest priorytetową kwestią wpływającą na możliwości rozwojowe całego obszaru MG-6.

MZK Gorzów Wielkopolski obsługuje oprócz miasta Gorzów Wielkopolski, gminę Bogdaniec, Lubiszyn, 3 miejscowości w Lubiszynie, 2 miejscowości w Santoku. MZK Gorzów Wielkopolski prowadzi 27 linii autobusowych, z których poza miasto Gorzów Wlkp. wyjeżdża 15. Ponadto prowadzi 3 linie tramwajowe.

Szacuje się, że od 85-90% mieszkańców posiada bezpośredni dostęp do komunikacji publicznej (zakładając że odległość do przystanku wynosi w przypadku stref miejskich: 300 – 500 m, a pozamiejskich 1000 – 1600 m).

Gmina Kłodawa ze względu na znaczną podwyżkę opłat za komunikację wprowadzoną przez MZK wypowiedziała umowę przewozową Miejskiemu Zakładowi Komunikacji w Gorzowie Wielkopolskim, i sama stała się organizatorem przewozów. W przetargu gmina wybrała firmę PKS Gorzów do prowadzenia komunikacji publicznej. W wyniku zmian mieszkańcy Gminy Kłodawa utracili bezpośredni kontakt komunikacją publiczną z miastem Gorzów Wlkp. (na odcinku około 100 m. na granicach gmin).

Tabela 52 Obszary z ograniczeniami w dostępie do komunikacji publicznej

	Obszary nie posiadające bezpośredniego dostępu do komunikacji publicznej	Obszary posiadające ograniczony dostęp do komunikacji publicznej
Gorzów Wlkp.	Brak	Zamoście (na południe od rzeki Warty), około 15-16 tys. mieszkańców. Obszary o rozproszonej zabudowie jednorodzinnej
Lubiszyn	Sołectwo Buszów, Łąkomin, Kozin, które zamieszkuje około 160 osób.	Sołectwo Śmiechów, Ściechówek, Chłopiny, Staw, Smoliny, które zamieszkuje około 500 osób.

Santok	Miejscowość Makoszyce	Brak
Kłodawa	Brak	Dotyczy tylko weekendów: Rybakowo, Santoczno, Łośno. Dotyczy około 1 tys. osób.
Bogdaniec	Podjenin zamieszkały przez ok. 200 osób	Brak
Deszczno	Brak	Brak

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Na obszarze gmin wiejskich MG-6 występują miejsca, w których mieszkańcy nie mają bezpośredniego dostępu do komunikacji publicznej. Dotyczy to Bogdańca, w którym dotyczy to dwóch sołectw zamieszkiwanych przez około 400 osób.

Jeżeli chodzi o gminy Lubiszyn i Santok to komunikacja publiczna dociera jedynie do miejscowości graniczących z Gorzowem Wielkopolskim. W Gminie Deszczno wszystkie sołectwa mają dostęp do komunikacji publicznej. Jest ona gwarantowana na zadowalającym poziomie w godzinach 6-22. Usługi przewozowe świadczą przewoźnicy prywatni.

W gminie Lubiszyn możemy zauważyć, że mieszkańcy wielu miejscowości mają utrudniony dostęp do komunikacji publicznej. Gmina jest rozległa obszarowo, drogi są częściowo bardzo złej jakości, odległości od przystanków są duże. Utrudnia to w znaczny sposób również świadczenie usług publicznych w dziedzinie kultury, edukacji i pomocy społecznej. To właśnie problemy z dojazdem stawiane są jako główna bariera w dostępie mieszkańców Lubiszyna do dóbr publicznych.

Szacuje się, że ograniczony dostęp do komunikacji publicznej na obszarze MG-6, ale po godzinie 20.00 obejmuje 8-10 tys. mieszkańców.

Należy wziąć pod uwagę fakt, że samorządy mają bezpośredni wpływ na liczbę i częstotliwość kursów na ich terenie. Zależy to od poziomu środków przeznaczanych z budżetu gminy na zbiorowy transport publiczny.

Najpoważniejszym mankamentem w świadczeniu usług publicznych w dziedzinie transportu publicznego są:

- rozbieżności pomiędzy oczekiwanie mieszkańców co do możliwości komfortowego nieograniczonego, bezpośredniego przemieszczania się ,a możliwościami finansowymi samorządów,
- brak możliwości bezpośredniego dojazdu autobusem bądź tramwajem do dworca kolejowego w Gorzowie Wielkopolskim,
- brak koordynacji rozkładu jazdy MZK Gorzów Wielkopolski z komunikacją prywatną oraz komunikacją kolejową,
- występowanie obszarów, o utrudnionym dostępie do komunikacji publicznej.

Poprawę funkcjonowania komunikacji publicznej należy rozpatrywać w dwóch następujących aspektach:

- Ekonomiczno - finansowy, poprzez szukanie najbardziej optymalnej opcji biorącej pod uwagę oczekiwania mieszkańców (które są niezmienne, a polegają na możliwości łatwego dojazdu komunikacją), a możliwościami finansowymi samorządów,
- Jakościowy, poprzez poprawę jakości taboru, a zwłaszcza tramwajowego w Gorzowie Wielkopolskim oraz zwiększone inwestycje na rzecz budowy na obszarze MG6 systemu *park&drive* (parking przeznaczony dla osób, które dojeżdżają z przedmieść dużych miast i korzystają z komunikacji miejskiej). Ponadto należy postawić na bardziej ekologiczne rozwiązania w komunikacji autobusowej poprzez zastosowanie autobusów hybrydowych lub elektrycznych,
- Kadrowy, poprzez zatrudnianie fachowców, profesjonalistów,
- Funkcjonalny, poprzez uznanie za priorytetowe wprowadzanie jednego biletu lub wprowadzanie do obsługi ruchu pasażerskiego różnych autobusów, w zależności zainteresowania.

Bardzo ważną kwestią jest konieczność wyznaczenia wizji, misji i priorytetów dla komunikacji publicznej na obszarze MG-6. Zaniechanie tego może spowodować brak możliwości właściwego kierowania i zarządzania komunikacją publiczną, co przeniesie się na niską jakość świadczonych usług publicznych.

W Gminie Santok za najistotniejszy czynnik usprawniającym system komunikacji publicznej uznano poprawę komunikacji pomiędzy gminami wiejskim MG-6 (aktualnie wszelkie połączenia kierowane są przez Gorzów Wielkopolski). Zaskakujące jest to, że Santok nie ma połączenia komunikacją publiczną np. z sąsiednim Deszcznem. System zostałby z pewnością usprawniony poprzez skierowanie większych środków finansowych na ten cel lub np. poprzez budowę sieci tras rowerowych w obrębie MG-6.

Bardzo ważną okolicznością w świadczeni usług publicznych w dziedzinie transportu publicznego jest fakt, że nie funkcjonuje komunikacja między gminami wiejskimi MG-6. Przewozy kierowane są jedynie do i z Gorzowa Wielkopolskiego. Wobec tego należy uwzględnić propozycję, aby większe autobusy dojeżdżały do granic Gorzowa, a wtedy pasażerowie przesiadaliby się do mniejszych, bardziej ekonomicznych autobusów. Takie rozwiązanie wymaga wszakże znacznych nakładów finansowych, co stanowi bardzo poważną na dzień dzisiejszy nieprzekraczalną barierę.

Tabela 53 Kierunki rozwoju oferty komunikacji publicznej na obszarze MG-6

	Kierunki (cele) rozwoju oferty komunikacji publicznej	Zadania, które należy podjąć
Gorzów Wlkp.	– Dostosowanie oferty przewozowej dostosowanej do potrzeb mieszkańców, z zastosowaniem rozwiązań ekologicznych (autobusy hybrydowe lub elektryczne) – Poprawa elastyczności oferty – Poprawa efektywności systemu informacji dla pasażerów – Zwiększenie stopnia integracji transportu publicznego z innymi gminami oraz lepszych możliwości dojazdu do centrum Gorzowa Wielkopolskiego – Budowa systemu transportu publicznego wewnątrz gmin wiejskich MG-6, poprzez wprowadzenie mniejszych autobusów, kursujących wewnątrz gmin	– Wdrożenie dynamicznego systemu informacji dla pasażerów – Wprowadzenie wspólnego, taniego biletu – Przeprowadzenie badań ankietowych mieszkańców dotyczących potrzeb oraz oceny istniejących rozwiązań – Opracowanie i monitorowanie Planu Transportowego, o którym mowa w Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 25 maja 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego
Lubiszyn	– Zwiększenie częstotliwości kursów – Zwiększanie dotacji do publicznej komunikacji – Obniżenie cen biletów	– Uruchomienie dodatkowych linii (dodatkowe środki pieniężne) – Rozszerzenie tras komunikacyjnych – Dopłaty z budżetu do komunikacji

Santok	– Zwiększenie udziału komunikacji kolejowej w obrębie MG-6	– Poprawa jakości infrastruktury kolejowej na linii Gorzów Wielkopolski – Krzyż
Kłodawa	– Reorganizacja przewozów w taki sposób aby przeprowadzać jednorodny przetarg na obsługę całej gminy, uśrednić ceny biletów – Poprawa stanu dróg dla rozwoju komunikacji samochodowej (tak by komunikacja publiczna obejmowała jedynie tzw. kursy szkolno – socjalne)	– Remonty dróg
Bogdaniec	– Utworzenie zwartej, zamkniętej pętli wokół Gminy poprzez remont dróg powiatowych – Wprowadzenie autobusów dostosowanych dl liczby pasażerów	– -
Deszczno	– Lepsze skomunikowanie z Gorzowem Wielkopolskim między godziną 22 a 6.00 – Poprawa jakości taboru	– Zwiększenie finansowania komunikacji publicznej – Wymiana taboru
MZK Gorzów Wielkopolski	– Zwiększenie dostępności i częstotliwości kursów – Zwiększenie wygody podróżowania – Zwiększenie dostępności komunikacji dla osób niepełnosprawnych (bariery architektoniczne)	– Zwiększenie środków finansowych (wprowadzanie dodatkowych kursów) – Wymiana taboru tramwajowego i remont infrastruktury tramwajowej – Budowa systemów przesiadkowych (węzłów przesiadkowych na obrzeżach miasta) – Wprowadzanie rozwiązań polegających na uprzywilejowaniu transportu publicznego – Spójny system finansowania – Pozyskanie środków z UE na inwestycje w transport publiczny

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

Postulaty dotyczące planu rozwoju transportowego sprowadzają się do poprawy jakości taboru oraz dostosowania oferty usług publicznych w transporcie publicznym do oczekiwań mieszkańców.

Do najważniejszych barier z jakimi może spotkać się chęć opisana wyżej chęć poprawy komunikacji publicznej w przypadku Gorzowa Wielkopolskiego i wszystkich gmin wiejskich MG-6 należy przede wszystkim brak środków finansowych na (zwłaszcza w budżetach gmin) na zwiększenie pracy przewozowej (liczby wozokilometrów) i poprawę jakości taboru. Ponadto

plany te mogą napotkać barierę polityczno - personalną, zwłaszcza poprzez artykułowanie przez radnych oczekiwań i postulatów mieszkańców, zwłaszcza tych którzy napotykają trudności w poruszaniem się komunikacją publiczną.

Ponadto współpraca w ramach MG-6 w obszarze transportu i powierzenie Miastu Gorzów Wielkopolski funkcji organizatora publicznego transportu zbiorowego (jednostka samorządu terytorialnego, zapewniająca funkcjonowanie publicznego transportu zbiorowego na danym obszarze) rodzi podejrzenia o dominująca rolę miasta w kreowaniu transportu publicznego. Z kolei Gorzów Wielkopolski ponosi z tego tytułu dodatkowe koszty, ponieważ gminy wiejskie związku MG-6 nie ponoszą kosztów związanych zarządzanie systemem. W tym kontekście pojawia się postulat powołania związku komunalnego (związku celowego) z udziałem samorządów MG-6.

Przedstawiciele MZK, z którymi przeprowadzono wywiad podkreślają, że do najpoważniejszych barier w poprawie oferty komunikacyjnej jest brak wspólnej polityki transportowej (brak planu transportowego), brak środków finansowych oraz bardzo dynamiczny rozwój komunikacji samochodowej.

Tabela 54 Możliwości współpracy w dziedzinie transportu publicznego wszystkich gmin MG-6

Możliwości współpracy w dziedzinie transportu publicznego wszystkich gmin MG-6	Bariery we współpracy w dziedzinie transportu publicznego wszystkich gmin MG-6
– Powołanie związku komunalnego (związku celowego) dla transportu publicznego oraz ze względu na możliwość obniżenia kosztów obsługi przypadających na samorządy stałe rozszerzanie obszarowe, znacznie poza MG-6 – Rozszerzanie liczby połączeń – Prowadzenie wspólnej polityki transportowej w oparciu o wprowadzenie takich cen za parkowanie w mieście, które będą uprzywilejowywać komunikację publiczną – Tworzenie stref *park&drive* oraz *bike&drive* – Rozwój podsystemu tramwajowego – Przyjęcie przez MG-6 zadań związanych z komunikacją publiczną – Budowa węzłów komunikacyjnych wokół miasta	– Znaczne różnice w wysokości budżetów samorządów MG-6 – Niezadowolenie mieszkańców, radnych oczekujący pokrycia transportem całego obszaru MG-6 – Względy polityczne, ambicje polityków – Brak pomysłu na wspólna politykę transportową – Zbytnie upolitycznienie samorządów – Zbyt wysokie koszty dopłaty samorządów do komunikacji publicznej – Brak środków finansowych – Brak partnerstwa we wzajemnej współpracy – Zły stan infrastruktury drogowej

źródło: Na podstawie IDI z ekspertami w dniach 22-26.04.2013 r.

W zakresie rozwiązań poprawiających jakość i funkcjonalność komunikacji publicznej na obszarze MG-6 wysunięto następujące propozycje:

- Powołanie związku komunikacyjnego, w którym zasiadać będą przedstawiciele samorządów, związku komunalnego celowego ds. zbiorowego transportu publicznego,
- Przejęcie przez MG-6 zadań związanych z komunikacją publiczną,
- Uznanie za priorytetowy transport kolejowy i dostosowanie więźby ruchu w stosunku do linii kolejowych,
- Budowa systemu *park&drive* oraz *bike&drive*,
- Podjęcie kampanii promocyjnej/informacyjnej zmieniającej nastawienie mieszkańców do komunikacji publicznej.

Kluczowe z punktu widzenia optymalizacji systemu obsługi mieszkańców w zakresie komunikacji publicznej jest opracowywany Plan Transportowy dla obszaru MG-6. Planowany termin jego przyjęcia to IV kwartał 2013 rok. Na bazie opracowanego Planu można będzie opracować ankietę oczekiwań mieszkańców. Plan transportowy będzie co roku weryfikowany zgodnie z przyjętą procedurą, zatem będzie poddany kontroli społecznej. Pozwoli to na uniknięcie wad aktualnego rozwiązania, która polega na możliwość zmiany kursów, pod naciskiem niewielkiej liczby mieszkańców.

Przyjęcie Planu Transportowego pozwoli w znacznym stopniu ograniczenie dokonywania zmian w rozkładach „na każdy gwizdek", bez uwzględnienia rzeczywistych potoków pasażerskich.

Postulowanie powołania związku celowego ds. zbiorowego transportu publicznego przyniesie następujące korzyści:

- Bieżące funkcjonowanie na podstawie statutu,
- Łatwiejsze zarządzanie (wspólny zarząd), zwiększenie „demokratyzacji" decyzji, które byłyby podejmowane przez wszystkich członków,
- Łatwiejsze prowadzenie rozmów i podejmowania decyzji,
- Możliwość połączenia polityki transportowej z polityką parkingową,
- Prowadzenie skoordynowanej polityki taryfowo – biletowej.

Dodatkowo, utworzony związek celowy mógłby rozszerzyć zakres terytorialny, obejmując np. miasto Kostrzyn nad Odrą lub Myślibórz. Wtedy w łatwy sposób można obniżyć koszty zarzadzania transportem publicznym przypadającym na poszczególne samorządy.

Jednym z ważniejszych głosów w dyskusji nad stworzeniem optymalnego systemu obsługi mieszkańców w zakresie komunikacji publicznej jest utworzenie węzłów przesiadkowych, uznając za priorytetową komunikację kolejową. Stworzenie na liniach kolejowych w Lubiszynie i Deszcznie węzłów przesiadkowych znacznie poprawiłoby jakość i dostępność komunikacji publicznej w MG-6. Rozwiązanie to wymaga jednak znacznych środków finansowych oraz porozumienia z przewoźnikami kolejowymi.

Istotnym elementem jest również przeznaczenie większych środków finansowych na komunikację publiczną, co pozwoli w szybki sposób dostosować komunikację do potrzeb mieszkańców.

Bardzo ważnym elementem świadczącym o wysokiej jakości usług jest wprowadzenie na obszarze MG-6 jednego biletu, tak by mieszkańcy mogli poruszać się po całym obszarze bez przeszkód natury formalnej.

6.3. *Benchmarking* transportu publicznego obszaru funkcjonalnego MG-6

Poniższa analiza wykorzystuje metodę *benchmarkingu* tj. dokonano identyfikacji i porównania istotnych elementów realizacji usług publicznych w sektorze transportu zbiorowego w Gorzowie Wlkp. (i jego obszarze funkcjonalnym) oraz 8 innych polskich miastach, w których samorządy organizacją i realizują komparatywne systemy komunikacji publicznej. Poniżej zaprezentowano tylko główne wyniki przeprowadzonej analizy porównawczej. Szczegółowe dane dotyczące poszczególnych wskaźników zostały zawarte w raporcie sektorowym dla obszaru komunikacji publicznej, który stanowi integralny produkt przeprowadzonych prac badawczych.

Wśród kluczowych uwarunkowań mających wpływ na procesy rozwoju i restrukturyzacji transportu zbiorowego w tzw. miejskich obszarach funkcjonalnych można wymienić m.in.:

- Funkcjonujące rozwiązania w zakresie organizacji i zarządzania – istniejące struktury zarządzania transportem publicznym,

- Gotowość władz samorządowych do wprowadzenia określonych zmian organizacyjno-zarządczych oraz przyjmowanie rozwiązań z krajów Europy Zachodniej. Kluczowe znaczenie dla restrukturyzacji miejskiego transportu zbiorowego w latach 90. XX w. w Polsce miał model regulowanego transportu miejskiego z konkurencją (najszerzej zastosowany pod koniec lat 70. w Szwecji),
- Dążenie do zapewnienia określonego standardu usług, przy minimalnych kosztach jego funkcjonowania, pokrywanych z przychodów z biletów oraz dotacji budżetowych,
- Możliwości formalno-prawne niezależnego działania przez konkurencyjnych przewoźników w stosunku do przedsiębiorstw komunalnych i do władz samorządowych,
- Systematycznie spadająca liczba pasażerów transportu zbiorowego w miastach.

Komunalizacja przedsiębiorstw i zakładów komunikacji miejskiej pociągnęła za sobą konieczność wyboru formy organizacyjno-prawnej tych podmiotów. Wystąpił trend do przekształcania przewoźników komunalnych w zakłady budżetowe, co spowodować miało ułatwienie sterowania komunikacją miejską przez władzę publiczną oraz obniżenie kosztów. Obniżenie kosztów było możliwe dzięki nienaliczaniu w zakładzie budżetowym amortyzacji, jako elementu kosztów. Spowodowało to jednak konieczność inwestowania w infrastrukturę i tabor przez gminy. Takie obciążone było licznymi wadami w związku z czym władze publiczne w miastach większość zakładów budżetowych przekształciły w spółki prawa handlowego. Pomimo wyraźnego trendu przekształcania zakładów budżetowych komunikacji miejskiej w spółki prawa handlowego, niektóre z nich utrzymały się i funkcjonują nadal. Największymi, eksploatującymi autobusy i tramwaje, są zakłady w Toruniu i do niedawna Gorzowie Wielkopolskim. Podstawowe znaczenie w procesie restrukturyzacji transportu miejskiego w Polsce miał jednak wybór przez władze publiczne rozwiązania organizacyjno-zarządczego, w postaci:

- Łączenia organizacji i realizacji przewozów w jednym komunalnym podmiocie,
- Oddzielenia organizacji i realizacji przewozów oraz powierzenia tej pierwszej wyspecjalizowanej jednostce, mogącej zatrudniać konkurencyjnych przewoźników.

Łącznie powołano 30 wyspecjalizowanych organizatorów transportu miejskiego w formie tzw. zarządów. Tylko w nielicznych przypadkach wycofano się z tego rozwiązania, powracając do sytuacji sprzed restrukturyzacji (Gorzów Wielkopolski i Ostrowiec Świętokrzyski), czy też przekazując zadania organizatorskie wyodrębnionemu wydziałowi Urzędu Miasta (Białystok,

Wrocław). W niektórych miastach zdecydowano się połączyć w ramach wspólnej jednostki zewnętrznej zarządzanie miejskim transportem zbiorowym i drogowym (m.in. Łódź, Szczecin). Tylko w Krakowie zdecydowano się połączyć zarządzanie całym miejskim systemem transportowym w jednej jednostce. Zróżnicowany był też zakres zadań organizatorskich wypełnionych przez zarządy czy też wydziały urzędów miast.

W miastach objętych analizą funkcjonują następujące modele zarządzania miejskim transportem zbiorowym:

- Zarządzanie całym systemem transportowym miasta przez wydzieloną jednostkę budżetową (Kraków),
- Zarządzanie wspólne z podsystemem dróg w mieście przez wydzieloną jednostkę budżetową (Łódź, Szczecin, Piotrków Trybunalski),
- Zarządzanie tylko miejskim transportem zbiorowym przez wydzieloną jednostkę budżetową (Lublin, Tarnów),
- Zarządzanie przez wydział w Urzędzie Miasta (Ostrów Wielkopolski),
- Zarządzanie zlecone do przedsiębiorstwa komunikacyjnego (Gniezno).

6.3.1. Ogólna charakterystyka jednostek w ramach studium porównawczego

Poniżej przedstawiono przyjęte rozwiązania zarządzania miejskim systemem transportowym w poszczególnych badanych miastach.

Kraków

Od 2008 roku w Krakowie zdecydowano o przeniesieniu zarządzania całym systemem transportowym miasta do jednostki budżetowej miasta Zarządu Infrastruktury Komunalnej i Transportu. Stała się ona organizatorem transportu publicznego w obszarze miasta Krakowa oraz w strefie podmiejskiej, współdziałając z gminami podmiejskimi w oparciu o porozumienia komunalne. Komunikacja tramwajowa prowadzona jest w całości przez MPK S.A. w Krakowie. Komunikacja autobusowa prowadzona jest przez:

- MPK S.A. w Krakowie (95 %),
- Mobilis Sp. z o.o. (5 %).

W myśl porozumienia między Krakowem a 14 sąsiadującym samorządami lokalnymi, od 2008 roku pojawiła się komunikacja aglomeracyjna (Świątniki Górne, Zabierzów, Kocmyrzów - Luborzyca, Wieliczka, Zielonki, Liszki, Czernichów, Mogilany, Skawina, Michałowice, Iwanowice, Wielka Wieś, Skała).

Łódź

Organizatorem transportu publicznego w obszarze miasta Łodzi jest Zarząd Dróg i Transportu, jednostka budżetowa miasta. Współdziałanie z gminami podmiejskimi oparte jest na serii porozumień komunalnych, skoncentrowanych na konkretnych przedsięwzięciach:

- w komunikacji tramwajowej:
    - Łódź- Ksawerów- Pabianice (dla linii 41),
    - Łódź - Konstantynów- Lutomiersk (dla linii 43, 43bis),
    - Łódź - Zgierz - Ozorków (dla linii 16, 46),
- w komunikacji autobusowej:
    - Łódź - Stryków (dla linii 60),
    - Łódź - Zgierz (dla linii 6,51),
    - Łódź - Nowosolna (dla linii 54, 88, 91),
    - Łódź - Rzgów (dla linii 50, 70, 93),
    - Łódź - Aleksandrów Łódzki (dla linii 78, 97),
    - Łódź - Stróża i Ludwików (dla linii 92).

Około 97% usług przewozowych na terenie Łodzi wykonywanych jest przez Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. Komunikacją tramwajową objęte są następujące gminy: Łódź, Pabianice, Zgierz, Ozorków (kierunek północ - południe) oraz Konstantynów i Lutomiersk, (kierunek zachodni). Tranzytowo linie przebiegają przez Ksawerów i gminę Zgierz. Usługi te świadczą następujący przewoźnicy komunalni:

- MPK - Łódź Sp. z o.o.,
- Międzygminna Komunikacja Tramwajowa Sp. z o.o. - na terenie Łodzi, Zgierza, gminy Zgierz i Ozorkowa,
- Tramwaje Podmiejskie sp. z o.o. - na terenie Łodzi, Konstantynowa i Lutomierska.

Komunikacja autobusowa prowadzona jest przez:

- MPK - Łódź Sp. z o.o.,
- Zgierskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne „Markab" Sp. z o.o.,
- Miejski Zakład Komunikacyjny w Pabianicach,
- Tramwaje Podmiejskie Sp. z o.o.,
- Spółkę cywilną „Koro".

Szczecin

Organizatorem transportu publicznego jest w Szczecinie Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego, jednostka budżetowa miasta. Usługi przewozowe prowadzone są przez:

- Szczecińskie Przedsiębiorstwo Autobusowe „Klonowica" Sp. z o. o. (ok. 15%),
- Szczecińskie Przedsiębiorstwo Autobusowe „Dąbie" Sp. z o. o. (ok. 33%),
- Szczecińsko - Polickie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o. o. (ok. 16%),
- Tramwaje Szczecińskie Sp. z o. o. (ok. 24%),
- Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Szczecinie Sp. z o. o. (ok. 2%).

Lublin

organizatorem transportu publicznego od 2009 roku jest Zarząd Transportu Miejskiego, jednostka budżetowa miasta. Przewozy w lubelskiej komunikacji miejskiej realizuje Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o. o. jako podmiot wewnętrzny gminy (80% rynku) i przewoźnicy prywatni (20% rynku). Są to firmy: IREX, METEOR AKL (spółka 7 największych przewoźników prywatnych wykonujących dotychczas przewozy), które wygrały przetargi na obsługę poszczególnych kursów linii. Linie podmiejskie funkcjonują jako linie komunikacji miejskiej na zasadzie umów zawartych z gminami i częściowego pokrycia kosztów wozokilometrów wykonywanych poza granicami Lublina. Porozumienia zawarto z gminami: Jastków, Niemce, Wólka, Głusk, Niedrzwica Duża, Konopnica.

Tarnów

Organizatorem transportu publicznego w Tarnowie jest Zarząd Komunikacji Miejskiej, zakład budżetowy miasta. Organizuje on transport zbiorowy nie tylko na terenie miasta Tarnowa, ale

również na terenie gminy Tarnów i gminy Lisia Góra w ramach zawartych pomiędzy gminami porozumień komunalnych. Pracę przewozową wykonują: Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne (MPK) oraz Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej (PKS).

Ostrów Wielkopolski

Organizatorem transportu publicznego jest tu Referat Gospodarki Komunalnej w Wydziale Inwestycji i Rozwoju Urzędu Miasta. Przewoźnikiem gminnym jest Miejski Zakład Komunikacyjny S.A. Na liniach podmiejskich przewozy ponadto realizują: Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej, Kaliskie Linie Autobusowe, Miejski Zakład Komunikacji w Krotoszynie.

Piotrków Trybunalski

Organizatorem transportu publicznego jest Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji, który jest jednostką budżetową miasta. Organizuje on transport zbiorowy przede wszystkim na terenie miasta Piotrkowa Trybunalskiego, ale również na terenie gmin: Grabica, Sulejów i Wola Krzysztoporska w ramach zawartych pomiędzy gminami porozumień komunalnych. Linie komunikacyjne obsługują:

- Miejski Zakład Komunikacyjny Sp. z o. o. (53,5 %),
- kilku przewoźników prywatnych wg udzielonych zezwoleń i podpisanych umów z MZDiK (46,5 %).

Gniezno

Organizatorem transportu publicznego Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne. Jest to przykład pozostawienia w jednych rękach zarządzania przewozami oraz wykonywania przewozów.

Badania dla Związku Celowego Gmin MG-6 przeprowadzono porównując go z innymi gminami takimi, jak: Ostrów Wielkopolski, Piotrków Trybunalski, Gniezno, Tarnów, Lublin, Szczecin, Łódź i Kraków. Charakterystyka poszczególnych gmin przedstawiona została w tabeli poniżej.

Tabela 55 Obszary podmiejskie w strefie działania transportu zbiorowego w badanych miastach

Miasto	Liczba obsługiwanych gmin	Łączna powierzchnia gmin [km^2]	Liczba mieszkańców w gminach	Średnia gęstość zaludnienia w gminach [osób/km^2]
Gorzów Wlkp.	5	889,4	38 219	43
Ostrów Wlkp.	13	1 907,4	284 467	149
Piotrków Tryb.	3	486,6	33 472	69
Gniezno	1	178,0	8 048	45
Tarnów	2	188,2	37 905	201
Lublin	6	618,8	66 592	108
Szczecin	2	356,8	49 728	139
Łódź (autobusy)	7	659,3	134 155	203
Łódź (tramwaje)	9	647,8	204 887	316
Kraków	14	1 033,0	262 739	254

źródło: GUS

6.3.2. Analiza porównawcza kluczowych parametrów komunikacji publicznej

W celu określenia i zbadania jakości i parametrów transportu publicznego na terenie gmin - uczestników Związku Celowego Gmin MG-6 na tle innych miast posiadających trakcję autobusową i tramwajową przeprowadzono analizę wskaźników dostępności komunikacyjnej.

Dostępność komunikacyjna jest jedną z cech jakościowych pasażerskiego transportu zbiorowego. Początkowo była bezpośrednio wiązana z odległością między miejscem pobytu podróżnego a najbliższym punktem komunikacyjnym, z którego może on rozpocząć podróż. Oznaczało to, że miara dostępności była wiązana z liczbą punktów komunikacyjnych i wielkością sieci dróg oraz układem sieci komunikacyjnej zlokalizowanych na danym terenie.

Dostępność komunikacyjna to łatwość, z jaką można się dostać do lub z danego miejsca. Charakteryzuje ją liczba, częstotliwość i rodzaj środków transportu, które realizują obsługę komunikacyjną mieszkańców w danym obszarze. Jest wyrażana w dwóch układach odniesienia: obszaru i czasu. Dostępność w odniesieniu do obszaru jest związana z wielkością infrastruktury transportu (liniowej i punktowej), która jest zlokalizowana w obszarze o określonej powierzchni lub, z której mogą korzystać mieszkańcy zamieszkujący ten obszar. Dostępność w wymiarze czasu oznacza możliwość realizowania przemieszczania w dowolnym okresie czasu, w transporcie miejskim szczególnie w okresie dziennym doby, ale również w porze nocnej.

Z czasem znacznie rozszerzono liczbę kryteriów cząstkowych, które syntetycznie obejmują termin dostępność komunikacyjna. Dostępność przestrzenna identyfikowana jest odległością do punktu wsiadania i wysiadania ze środków transportu, obszarem działania, dostępność czasowa okresem funkcjonowania, częstotliwością kursowania, niezawodnością środków transportu i terminowością przewozu. Dostępność demograficzna szacuje liczbę mieszkańców zamieszkałych w obszarze oddziaływania elementów sieci transportowej. Dostępność funkcjonalna określa dostępność przystanków dla połączeń pieszych, rowerowych i samochodami osobowymi, możliwość przejścia do innego środka publicznego transportu zbiorowego oraz dostępność biletów. Dostępność ekonomiczna odzwierciedla aspekty ekonomiczne związane z możliwością wyboru alternatywnych usług transportowych. Dostępność komunikacyjna przestrzenna charakteryzowana jest poprzez tzw. wskaźniki gęstości.

6.3.3. Wskaźniki dostępności przestrzennej i demograficznej infrastruktury liniowej

Długość sieci transportu publicznego i liczba przystanków komunikacyjnych w każdym obszarze jest ściśle zależna od powierzchni tego obszaru oraz liczby zamieszkującej go ludności. Do określenia poziomu wskaźników dostępności przestrzennej można stosować wskaźniki, które

odnoszą długość dróg, do powierzchni obszaru lub liczby mieszkańców, którą te drogi obsługują. Najczęściej stosowane są następujące wskaźniki gęstości sieci drogowej. Dla sieci transportu publicznego przyjmują one postać:

- wskaźnika gęstości geograficznej sieci transportu publicznego, który określa nasycenie obszaru siecią transportową przypadającą zwyczajowo na dany obszar
- wskaźnika gęstości demograficznej sieci transportu publicznego, który odnosi długość dróg przypadających na 10 000 mieszkańców.
- wskaźnika średnioważonego sieci transportu publicznego, w którym długość dróg jest odnoszona zarówno do wielkości obszaru, jak i liczby zamieszkującej go ludności:

Wskaźniki gęstości geograficznej i demograficznej mogą być wykorzystywane do celów porównawczych, lecz dają możliwości syntetycznej oceny obszaru różniących się powierzchnią i liczbą mieszkańców. Wówczas lepsze okazują się wskaźniki syntetyczne Wskaźniki gęstości infrastruktury liniowej w publicznym transporcie drogowym w badanych miastach zostały przedstawione w tabeli poniżej.

Tabela 56 Wskaźniki gęstości infrastruktury liniowej

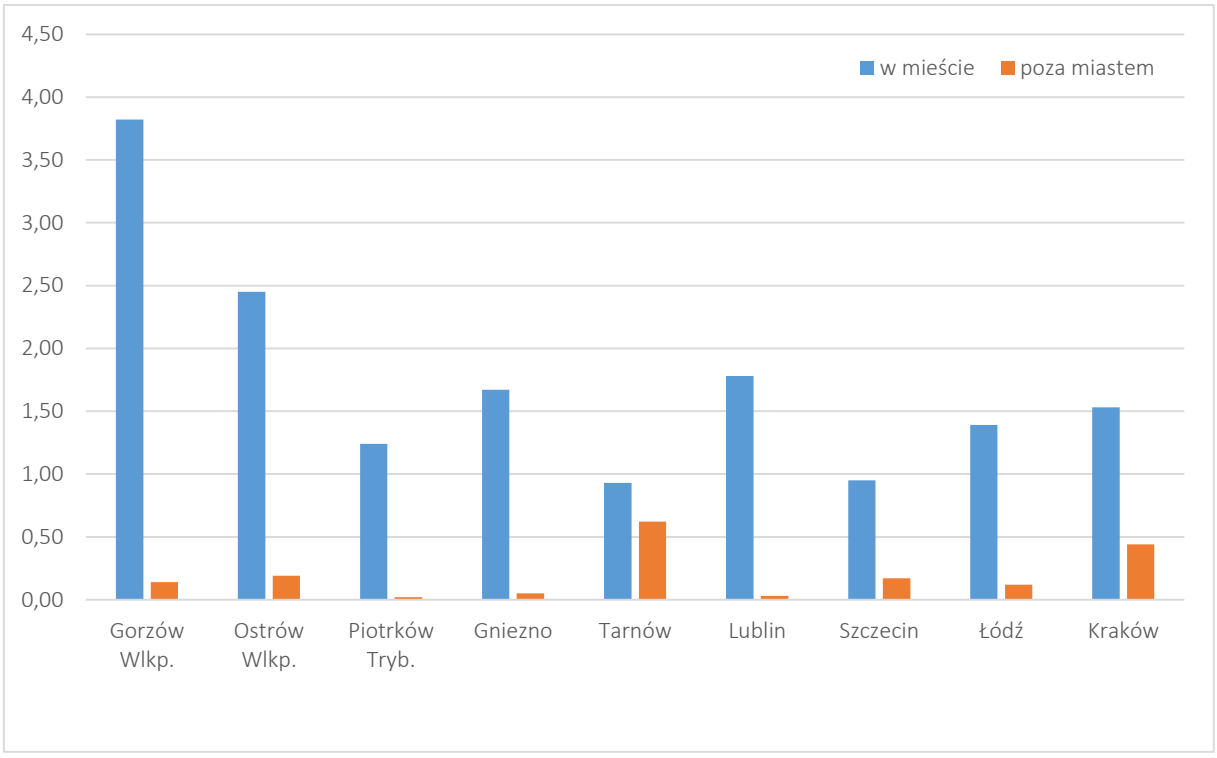
	Gęstość geograficzna		Gęstość demograficzna		Gęstość średnioważona	
	w mieście	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*
Komunikacja autobusowa						
Gorzów Wlkp.	3,82	0,14	27,30	30,35	10,21	2,06
Ostrów Wlkp.	2,45	0,19	14,19	12,59	5,90	1,54
Piotrków Tryb.	1,24	0,02	10,64	3,04	3,63	0,25
Gniezno	1,67	0,05	9,75	11,04	4,04	0,74
Tarnów	0,93	0,62	5,71	31,00	2,30	4,40
Lublin	1,78	0,03	7,38	2,93	3,63	0,30
Szczecin	0,95	0,17	6,94	12,32	2,57	1,45
Łódź	1,39	0,12	5,44	5,94	2,75	0,85
Kraków	1,53	0,44	6,63	17,45	3,18	2,78
Komunikacja tramwajowa						
Gorzów Wlkp.	0,29	-	2,08	-	0,78	-
Lublin	0,19*	-	0,80*	-	0,39*	-

	Gęstość geograficzna		Gęstość demograficzna		Gęstość średnioważona	
	w mieście	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*
Szczecin	0,18	-	1,29	-	0,48	-
Łódź	0,39	0,06	1,53	1,96	0,77	0,35
Kraków	0,26	-	1,12	-	0,54	-

* komunikacja trolejbusowa

Zgodnie z przeprowadzonymi obliczeniami dotyczącymi Związku Celowego Gmin MG-6 wskaźnik gęstości geograficznej sieci transportu publicznego dla sieci komunikacyjnej autobusowej w mieście wynosi 3,82 km na 1 km^2 powierzchni miasta i jest najwyższa wśród miast uwzględnionych w analizie. Wartość wskaźnika dla obszaru zamiejskiego wynosi 0,14 km/km^2 i jest znacznie niższy niż np. w Tarnowie czy też w Krakowie. Wartość wskaźnika dla sieci komunikacyjnej tramwajowej w mieście jest wysoka (druga co do wielkości) i wynosi 0,29 km/km^2. Szczegółowe dane przedstawiają następujące wykresy:

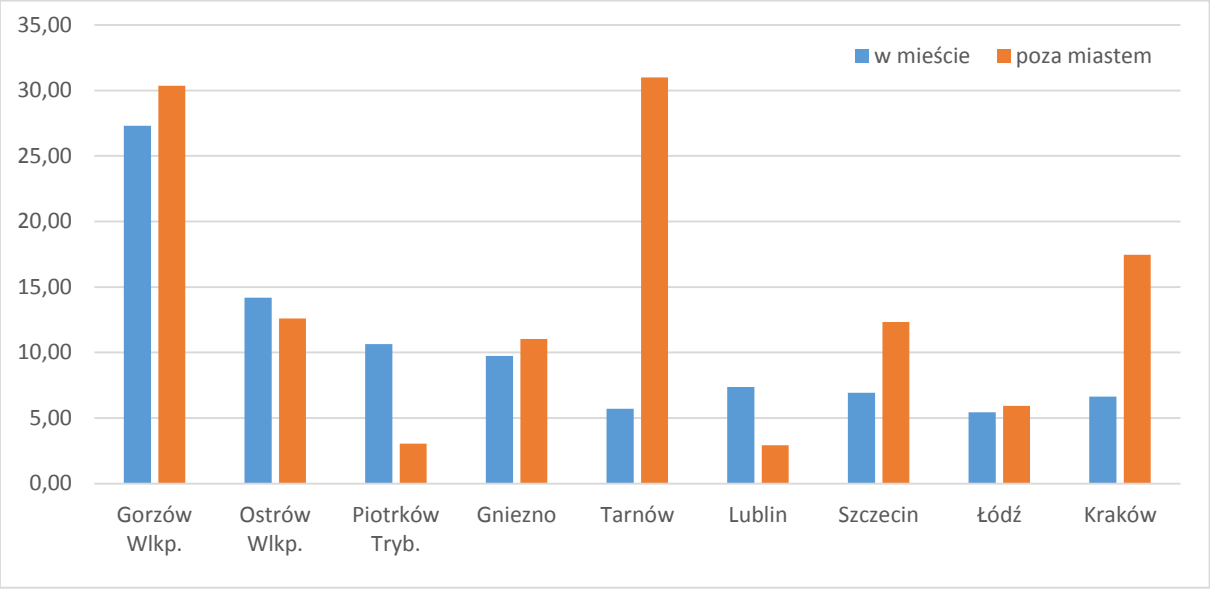
Wykres 2 Gęstość geograficzna dla komunikacji autobusowej

źródło: opracowanie własne

Kolejnym wskaźnikiem uwzględnionym w analizie jest wskaźniki gęstości demograficznej. Jak zauważyć można na wykresie poniżej dla Związku Celowego Gmin MG-6 wskaźnik ten dla terenów miejskich plasuje się wysoko i oznacza, że na 10 tys. mieszkańców przypada 27,30 km sieci komunikacji autobusowej. Dla obszarów pozamiejskich wskaźnik jest porównywalny z miastem Tarnów, gdzie wskaźnik wyniósł 31,00 km / 10 000 mieszkańców.

Wykres 3 Gęstość demograficznej dla komunikacji autobusowej

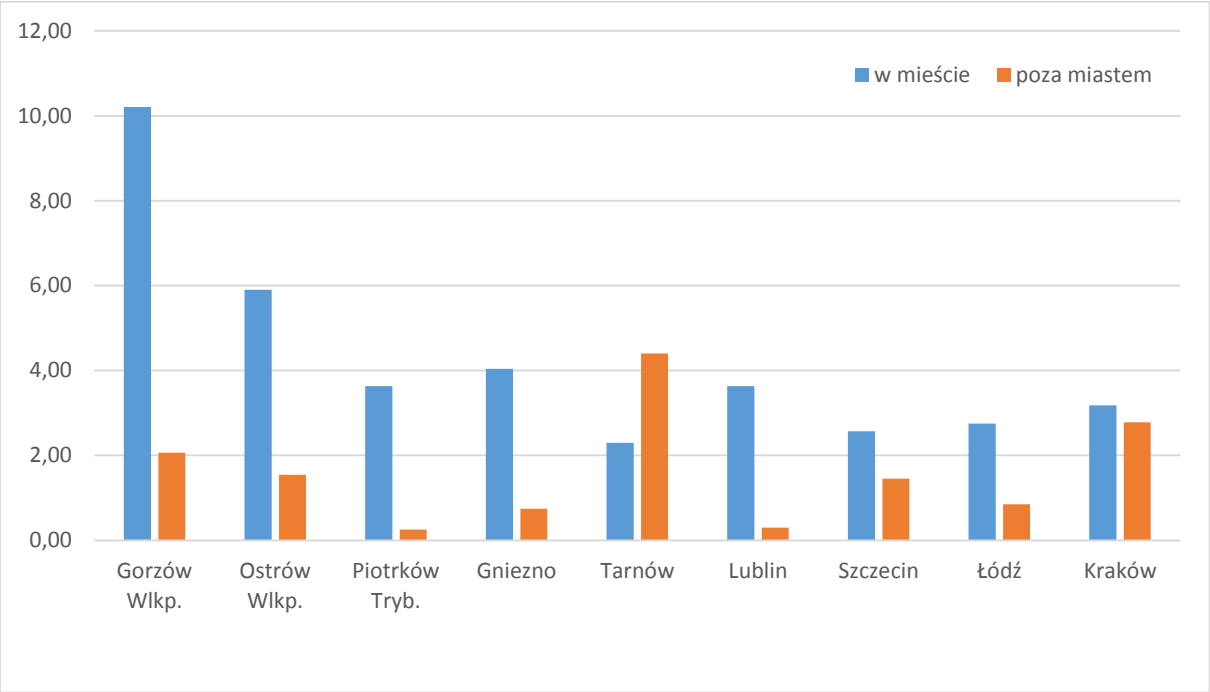

źródło: opracowanie własne

Gęstość demograficzna sieci tramwajowej na obszarze miejskim w Gorzowie Wielkopolskim jest najwyższa wśród miast uwzględnionych w analizie i wynosi 2,08 km / 10 000 mieszkańców. Dla obszarów pozamiejskich jedynie Łódź posiada bardzo dobrze rozwiniętą sieć komunikacji tramwajowej (1,96 km sieci na 10 000 mieszkańców).

Ostatnim wskaźnikiem jest wskaźnik gęstości średnioważonej w komunikacji autobusowej. Wśród badanych miast najwyższy wskaźnik osiągnięty został dla Związku Celowego Gmin MG-6 i wyniósł na obszarze miejskim 10,21, a poza miastem 2,06. Poziom wskaźnika dla pozostałych miast (z wyjątkiem Ostrowa Wielkopolskiego, gdzie wskaźnik również jest wysoki) są podobnej wartości i mieszczą się w przedziale 2,3-4,0.

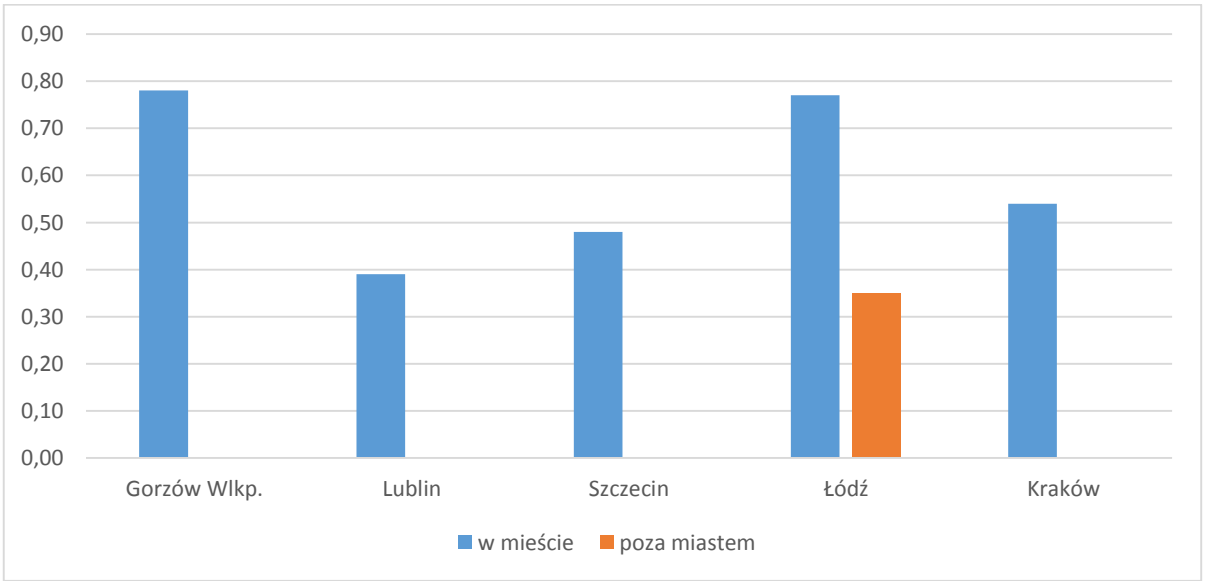
Wykres 4 Gęstość średnioważona w komunikacji autobusowej

źródło: opracowanie własne

Wskaźniki gęstości średnioważonej w komunikacji tramwajowej badanych miastach wynoszą 0,48 do 0,78, w komunikacji trolejbusowej w Lublinie 0,39. Wartości tego wskaźnika dla komunikacji trolejbusowej i tramwajowej są zdecydowanie niższe niż dla sieci autobusowej.

Wykres 5 Gęstość średnioważona w komunikacji tramwajowej

źródło: opracowanie własne

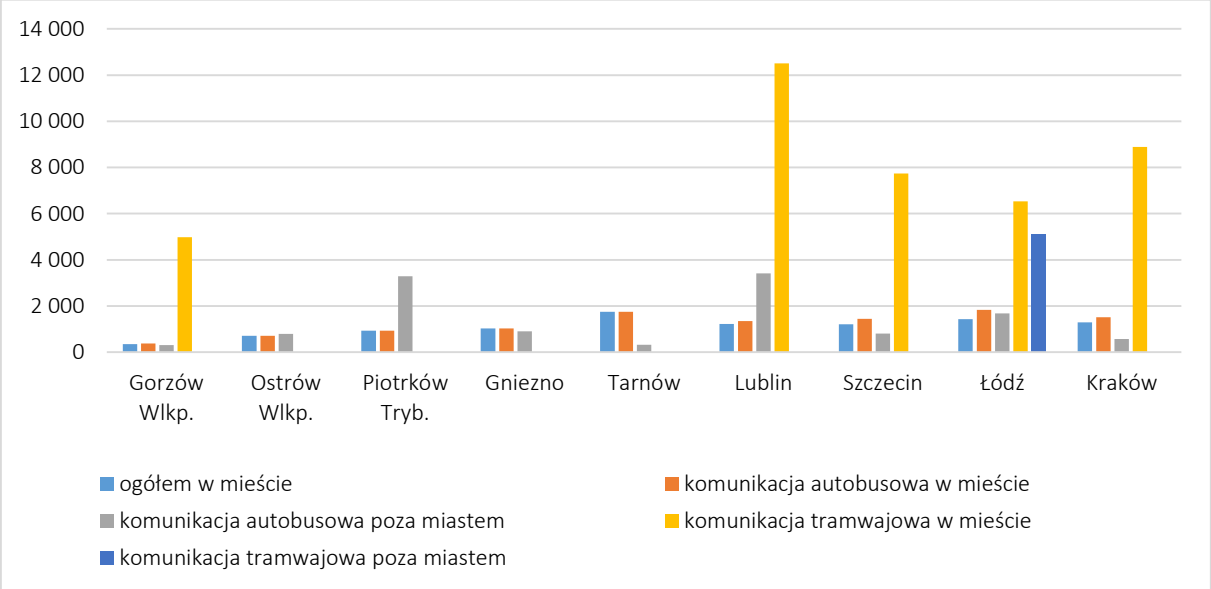
Innym wskaźnikiem dostępności jest wskaźnik dostępności demograficznej sieci komunikacyjnej publicznego transportu zbiorowego, który pozwala określić średnią liczbę mieszkańców przypadających na każdy element infrastruktury liniowej. Wartości wskaźnika dostępności demograficznej sieci publicznego transportu zbiorowego w badanych miastach zostały przedstawione w poniższej tabeli oraz zilustrowane wykresem.

Tabela 57 Wskaźnik dostępności demograficznej sieci

Miasto	Wskaźnik dostępności demograficznej sieci [mieszkańcy/km]				
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście	komunikacja tramwajowa poza miastem
Gorzów Wlkp.	353	380	315	4 982	-
Ostrów Wlkp.	705	705	795	-	-
Piotrków Tryb.	939	939	3 292	-	-
Gniezno	1 025	1 025	906	-	-
Tarnów	1 750	1 750	323	-	-
Lublin	1 223	1 355	3 411	12 504*	-
Szczecin	1 215	1 441	812	7 742	-
Łódź	1 435	1 838	1 683	6 538	5 105
Kraków	1 290	1 509	573	8 896	-

źródło: opracowanie własne ** komunikacja trolejbusowa*

Wykres 6 Wskaźnik dostępności demograficznej sieci

źródło: opracowanie własne

Najwyższy poziom wskaźnika dostępności demograficznej sieci publicznego transportu zbiorowego ogółem w mieście jest w Tarnowie i wynosi 1 750 mieszkańców/km, najniższy – w Gorzowie Wielkopolskim 353 mieszkańców/km. Dla komunikacji autobusowej w mieście najwyższy wskaźnik został osiągnięty w Łodzi (1 838 mieszkańców/km), zaś najwyższa poza miastem w Lublinie (3 411 mieszkańców/km). Dla komunikacji tramwajowej w mieście najwyższy wskaźnik został osiągnięty w Krakowie (8 896 mieszkańców/km), zaś najwyższa poza miastem w Gorzowie Wlkp. (4 982 mieszkańców/km).

6.3.4. Dostępność przestrzenna i demograficzna infrastruktury punktowej

Wskaźniki gęstości można definiować dla infrastruktury punktowej sieci transportowej w analogiczny sposób jak dla infrastruktury liniowej. Wartość wskaźników wyliczana jest wówczas jako liczba przystanków komunikacyjnych przypadająca na powierzchnię badanego obszaru lub na liczbę ludności. Szczególnie przydatny jest wskaźnik średnioważony przystanków komunikacyjnych, w którym liczba przystanków jest odnoszona zarówno do wielkości obszaru jak i liczby zamieszkującej go ludności. Wskaźniki gęstości zastosowane w odniesieniu do liczby przystanków określają możliwości, jakie daje sieć publicznego transportu zbiorowego w danym mieście w sensie dojścia do miejsca rozpoczynania przejazdu środkami transportu publicznego lub po zakończeniu przejazdu dojścia do celu przemieszczania. Im więcej przystanków

komunikacyjnych jest zlokalizowanych na sieci miejskiego transportu zbiorowego tym mniejsze są odcinki dojścia pasażerów do i z przystanku. Wskaźniki dostępności geograficznej przystanków komunikacyjnych określają rzeczywisty poziom dostępności sieci publicznego transportu zbiorowego. Wskaźniki gęstości przystanków komunikacyjnych w badanych miastach przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 58. Wskaźnik gęstości infrastruktury punktowej

Miasto	Gęstość geograficzna		Gęstość demograficzna		Gęstość średnioważona	
	w mieście	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*	*w mieście*	*poza miastem*
Komunikacja autobusowa						
Gorzów Wlkp.	3,42	0,28	24,42	61,50	9,14	4,15
Ostrów Wlkp.	3,59	0,16	20,74	10,97	8,62	1,34
Piotrków Tryb.	2,04	0,03	17,53	3,88	5,98	0,32
Gniezno	2,62	0,07	15,24	14,91	6,31	1,00
Tarnów	2,38	0,47	14,63	23,22	5,90	3,29
Lublin	2,21	0,06	9,16	5,71	4,50	0,59
Szczecin	1,14	0,16	8,30	11,66	3,07	1,38
Łódź	2,15	0,13	8,64	6,52	4,27	0,93
Kraków	2,04	0,53	8,85	20,67	4,25	3,30
Komunikacja tramwajowa						
Gorzów Wlkp.	0,58	-	4,17	-	1,56	-
Lublin	0,38*	-	1,58*	-	0,77*	-
Szczecin	0,31	-	2,28	-	0,84	-
Łódź	0,72	0,18	2,81	3,03	1,42	0,73
Kraków	0,44	-	1,91	-	0,92	-

źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

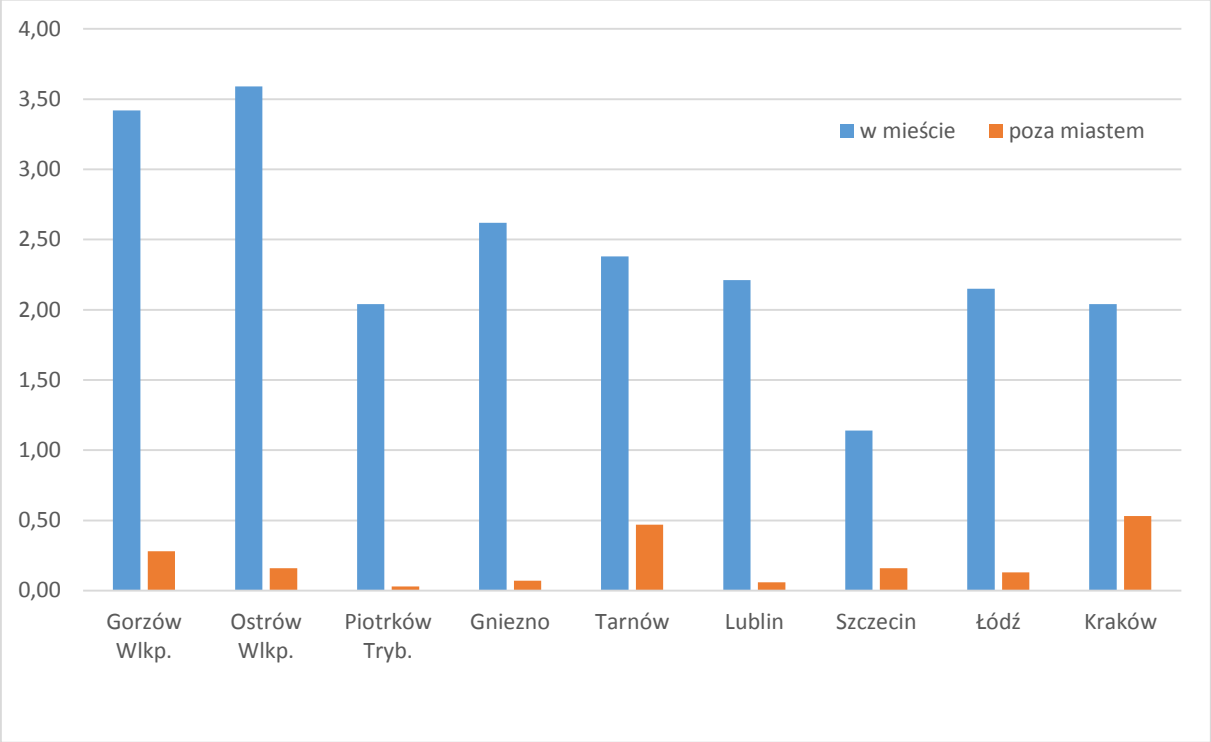
Liczba przystanków autobusowych przypadająca na 1 km^2 powierzchni miasta (gęstość geograficzna przystanków) jest najwyższa (powyżej 3,00 przystanku/km^2) w takich miastach jak: Ostrów Wlkp., Gorzów Wlkp. W granicach od 2,00 do 2,99 przystanku/km^2 w Gnieźnie, Tarnowie, Lublinie, Łodzi, oraz Krakowie i Piotrkowie Tryb. W pozostałych miastach jest poniżej 1,99 przystanku/km^2.

Poza miastem gęstość przystanków autobusowych jest zdecydowanie mniejsza niż w obszarze miejskim i wynosi około 0,1 przystanku/km^2. Jedynie w trzech miastach wskaźnik ten jest wyższy. W Tarnowie wskaźnik ten wynosi 0,47 przystanku/km^2, a w Krakowie sięga 0,53 przystanku/km^2 oraz w Gorzowie Wlkp. 0,28 przystanku/km^2. Wynika to z faktu, że sieć publicznego transportu zbiorowego w obszarze podmiejskim tych miast jest bardzo rozbudowana.

Gęstość geograficzna przystanków dla sieci tramwajowej najwyższa jest na terenie miejskim w Łodzi (0,72 przystanku/km^2) oraz w Gorzowie Wlkp. (0,58 przystanku/km^2). Poza terenem miejskim sieć tramwajowa rozwinięta jest jedynie w Łodzi w związku z czym poziom wskaźnika wynosi 0,18 przystanku/km^2.

Szczegółowo zostało to zobrazowane w poniższych wykresach:

Wykres 7 Gęstość geograficzna dla komunikacji autobusowej

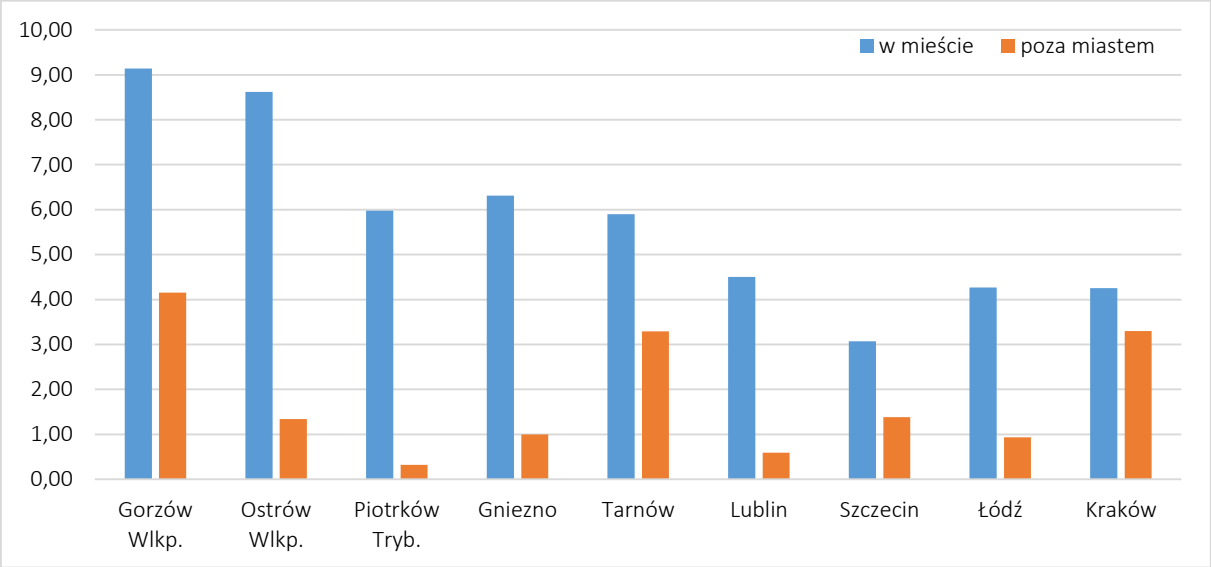

źródło: opracowanie własne

Liczba przystanków autobusowych przypadająca na 10 000 mieszkańców (gęstość demograficzna przystanków) na terenach miejskich jest największa w takich miastach, jak: Gorzów Wlkp., Ostrów Wlkp., Piotrków Tryb., Gniezno i Tarnów. W pozostałych miastach wskaźnik ten jest niższy niż 10 przyst/10 000 mieszkańców. Dla terenów pozamiejskich najwyższy poziom wskaźnika odnotowano w Gorzowie Wlkp. (61,5 przyst/10 000 mieszkańców).

Ostatnim wskaźnikiem w kategorii gęstości geograficznej jest wskaźnik gęstości średnioważonej przystanków. Dla sieci autobusowej w mieście najwyższy poziom (powyżej 8,00) odnotowano w Gorzowie Wlkp. i Ostrowie Wlkp. W pozostałych miastach wskaźnik ten jest niższy niż 7,9. Dla sieci autobusowej poza miastem poziom wskaźnika jest znacznie niższy i wynosi od 4,15 do 3,29 dla miast Gorzów Wlkp., Kraków i Tarnów. Dla pozostałych obszarów jest niższy niż 1,38.

Wykres 8 Gęstość średnioważona w komunikacji autobusowej

źródło: opracowanie własne

Do określenia dostępności przestrzennej infrastruktury publicznego transportu zbiorowego stosowane są również wskaźniki, które wyrażają przeciętną wielkość powierzchni obszaru przypadającą na każdy przystanek komunikacyjny, usytuowany na sieci transportowej w tym obszarze. Najczęściej stosowane są następujące wskaźniki charakteryzujące dostępność przestrzenną przystanków komunikacyjnych:

- wskaźnik obszaru ciążenia do przystanku komunikacyjnego,
- wskaźnik maksymalnego promienia dojścia do przystanku komunikacyjnego,
- wskaźnik średniej odległości dojścia do przystanku komunikacyjnego

Tabela 59 Wskaźniki dostępności przestrzennej przystanków komunikacyjnych

Miasto	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście	komunikacja tramwajowa poza miastem
wskaźnik obszaru ciążenia do przystanku komunikacyjnego [km2/przyst]					
Gorzów Wlkp.	0,25	0,29	3,62	1,71	-
Ostrów Wlkp.	0,28	0,28	6,11	-	-
Piotrków Tryb.	0,49	0,49	37,43	-	-
Gniezno	0,38	0,38	14,83	-	-
Tarnów	0,42	0,42	2,14	-	-
Lublin	0,39	0,45	16,28	2,63*	-
Szczecin	0,69	0,88	6,15	3,20	-
Łódź	0,35	0,46	7,49	1,40	10,45
Kraków	0,40	0,49	1,90	2,27	-
wskaźnik maksymalnego promienia dojścia do przystanku komunikacyjnego [km]					
Gorzów Wlkp.	0,28	0,30	1,07	0,74	-
Ostrów Wlkp.	0,30	0,30	1,39	-	-
Piotrków Tryb.	0,40	0,40	3,45	-	-
Gniezno	0,35	0,35	2,17	-	-
Tarnów	0,37	0,37	0,83	-	-
Lublin	0,35	0,38	2,28	0,93*	-
Szczecin	0,47	0,53	1,40	1,01	-
Łódź	0,33	0,38	1,54	0,67	1,82
Kraków	0,36	0,39	0,78	0,85	-
wskaźnik średniej odległości dojścia do przystanku komunikacyjnego [km]					
Gorzów Wlkp.	0,19	0,20	0,72	0,49	-
Ostrów Wlkp.	0,20	0,20	0,93	-	-
Piotrków Tryb.	0,26	0,26	2,30	-	-
Gniezno	0,23	0,23	1,45	-	-
Tarnów	0,24	0,24	0,55	-	-
Lublin	0,23	0,25	1,52	0,61*	-
Szczecin	0,31	0,35	0,93	0,67	-
Łódź	0,22	0,26	1,03	0,44	1,22
Kraków	0,24	0,26	0,52	0,57	-

źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

Wskaźnik obszaru ciążenia do przystanków ogółem w mieście w większości badanych miast nie przekracza 0,49 km^2/przystanek. Tylko w Szczecinie wskaźnik ten znacznie większy i wynosi 0,69 km^2/przystanek.

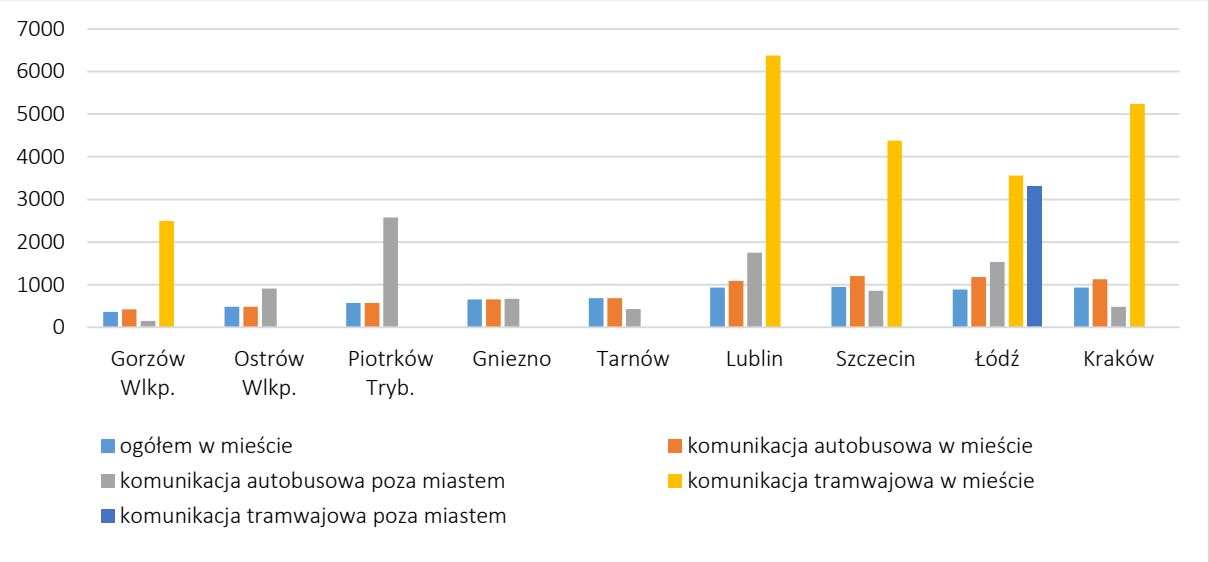
Innym istotnym wskaźnikiem dostępności jest tzw. dostępność demograficzna przystanków komunikacyjnych publicznego transportu zbiorowego. Pozwala on określić średnią liczbę mieszkańców przypadających na każdy element infrastruktury punktowej.

Tabela 60 Wskaźniki dostępności demograficznej przystanków komunikacyjnych

Miasto	Wskaźnik dostępności demograficznej przystanków komunikacyjnych Z_p [mieszkańcy/przyst]				
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście	komunikacja tramwajowa poza miastem
Gorzów Wlkp.	363	425	155	2 491	-
Ostrów Wlkp.	482	482	912	-	-
Piotrków Tryb.	570	570	2 575	-	-
Gniezno	656	656	671	-	-
Tarnów	683	683	431	-	-
Lublin	932	1 092	1 752	6 375*	-
Szczecin	945	1 204	857	4 382	-
Łódź	887	1 182	1 533	3 558	3 305
Kraków	929	1 130	484	5 240	-

źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

Wykres 9 Wskaźniki dostępności demograficznej przystanków komunikacyjnych

źródło: opracowanie własne

Wskaźnik dostępności demograficznej przystanków sieci publicznego transportu zbiorowego uzależniony jest od wielkości miasta. W miastach małych w komunikacji autobusowej na terenie miasta około 425-680 mieszkańców ciąży do jednego przystanku. W miastach średnich i dużych liczba mieszkańców przypadających na jeden przystanek autobusowy jest większa i wynosi 1 100-1 200 osób. W komunikacji tramwajowej wskaźnik dostępności demograficznej przekracza 3 500 mieszkańców na przystanek, a w komunikacji trolejbusowej nawet 6 400 mieszkańców na przystanek. W miastach średnich i dużych można oceniać wartość wskaźnika dla wszystkich przystanków ogółem (autobusowych i tramwajowych lub trolejbusowych) i wówczas wskaźnik ten przekracza 930 mieszkańców na przystanek.

6.3.4. Wskaźniki związane z pracą eksploatacyjną komunikacji publicznej

Wskaźniki związane z pracą eksploatacyjną dają rzeczywisty obraz zagospodarowania obszaru MG-6 w stosunku do wielkości oferty przewozowej wyrażonej przebiegiem pojazdów transportu zbiorowego. Podstawowymi wskaźnikami należącymi do tej grupy są: gęstość geograficzna i demograficzna pracy eksploatacyjnej oraz intensywność pracy eksploatacyjnej.
Wskaźnik gęstość geograficznej pracy eksploatacyjnej pozwala na ocenę wielkości oferty przewozowej w stosunku do powierzchni obszaru, na którym funkcjonuje publiczny transport zbiorowy. Określa on wielkość pracy eksploatacyjnej wyrażonej w wozokilometrach przypadającej na jeden kilometr kwadratowy powierzchni badanego obszaru.

Tabela 61 Wskaźnik gęstości geograficznej pracy eksploatacyjnej

Miasto	Wskaźnik gęstości geograficznej pracy eksploatacyjnej [wozokm/km^2]			
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście
	dzień roboczy			
Gorzów Wlkp.	153,93	115,19	1,54	38,74
Ostrów Wlkp.	131,30	131,30	3,50	-
Piotrków Tryb.	145,10	145,10	0,20	-
Gniezno	133,80	133,80	1,40	-
Tarnów	184,00	184,00	11,90	-
Lublin	425,70	366,80	1,30	58,90*

Miasto	Wskaźnik gęstości geograficznej pracy eksploatacyjnej [wozokm/km^2]			
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście
Szczecin	212,70	159,60	13,10	53,10
Łódź	402,40	248,00	5,00	154,40
Kraków	416,30	285,90	19,90	130,40
sobota				
Gorzów Wlkp.	105,71	76,04	0,75	29,67
Ostrów Wlkp.	58,30	58,30	0,90	-
Piotrków Tryb.	74,10	74,10	0,00	-
Gniezno	93,70	93,70	0,90	-
Tarnów	119,30	119,30	6,90	-
Lublin	265,10	223,50	0,40	41,60*
Szczecin	141,30	102,70	7,40	38,60
Łódź	282,60	178,10	3,10	104,50
niedziela				
Gorzów Wlkp.	97,38	67,71	0,57	29,67
Ostrów Wlkp.	60,00	60,00	0,90	-
Piotrków Tryb.	64,70	64,70	0,00	-
Gniezno	58,30	58,30	0,60	-
Tarnów	114,30	114,30	7,00	-
Lublin	199,40	162,10	0,40	37,30*
Szczecin	141,50	102,70	7,30	38,80
Łódź	258,70	160,90	2,80	97,90

źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

Gęstość geograficzna pracy eksploatacyjnej ogółem w małych miastach w dni robocze znacznie się różni. W Ostrowie Wlkp. i Gnieźnie wynosi zaledwie 131-134 wozokm/km^2, a w Tarnowie jest o 40 % większa (184 wozokm/km^2). W Piotrkowie Tryb. oraz Gorzowie Wlkp. jest na podobnym poziomie (od 145,10 wozokm/km^2 do 153,93 wozokm/km^2). W miastach dużych i średnich gęstość geograficzna pracy eksploatacyjnej kształtuje się na poziomie od około 402 do 426 wozokm/km^2 za wyjątkiem Szczecina, w którym wynosi około 213 wozokm/km^2. Gęstość geograficzna pracy eksploatacyjnej dla komunikacji trolejbusowej w Lublinie jest rzędu 59 wozokm/km^2, zaś w przypadku komunikacji tramwajowej wynosi około 53 w Szczecinie, 130 w Krakowie i 154 wozokm/km^{2}w Łodzi. W soboty gęstość geograficzna pracy eksploatacyjnej jest o około 30-56 %, a w niedziele o 34-55 % niższa niż w dni robocze w tych miastach.

Wskaźnik gęstość demograficznej pracy eksploatacyjnej pozwala na ocenę wielkości oferty przewozowej w stosunku do liczby mieszkańców tego obszaru. Określa on wielkość pracy eksploatacyjnej wyrażonej w wozokilometrach przypadającą na jednego mieszkańca badanego obszaru. Wartości wskaźnika pracy eksploatacyjnej na mieszkańca w typowe dni robocze, soboty i niedziele zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 62 Wskaźnik gęstości demograficznej pracy eksploatacyjnej

Miasto	Wskaźnik gęstości demograficznej pracy eksploatacyjnej [wozokm/mieszkańca]			
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście
dzień roboczy				
Gorzów Wlkp.	0,11	0,08	0,04	0,03
Ostrów Wlkp.	0,08	0,08	0,02	-
Piotrków Tryb.	0,12	0,12	0,00	-
Gniezno	0,08	0,08	0,03	-
Tarnów	0,11	0,11	0,06	-
Lublin	0,18	0,15	0,01	0,02*
Szczecin	0,16	0,12	0,09	0,04
Łódź	0,16	0,10	0,02	0,06
Kraków	0,18	0,12	0,08	0,06
sobota				
Gorzów Wlkp.	0,07	0,05	0,02	0,02
Ostrów Wlkp.	0,03	0,03	0,01	-
Piotrków Tryb.	0,06	0,06	0,00	-
Gniezno	0,05	0,05	0,02	-
Tarnów	0,07	0,07	0,03	-
Lublin	0,11	0,09	0,00	0,02*
Szczecin	0,10	0,07	0,05	0,03
Łódź	0,11	0,07	0,01	0,04
niedziela				
Gorzów Wlkp.	0,07	0,05	0,01	0,02
Ostrów Wlkp.	0,03	0,03	0,01	-
Piotrków Tryb.	0,06	0,06	0,00	-
Gniezno	0,03	0,03	0,01	-
Tarnów	0,07	0,07	0,03	-
Lublin	0,08	0,07	0,00	0,02*
Szczecin	0,10	0,07	0,05	0,03
Łódź	0,10	0,06	0,01	0,04

źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

W dni robocze wskaźnik gęstości demograficznej pracy eksploatacyjnej ogółem na mieszkańca w miastach małych wynosi: 0,08-0,12 wozokm/mieszkańca, a pozostałych miastach (średnich i dużych) kształtuje się na poziomie od 0,16 do 0,18 wozokm/mieszkańca.
W soboty i niedziele wskaźnik spada i wynosi od 0,03 do 0,07 w miastach małych i około 0,1 wozokm/mieszkańca w miastach średnich.

Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej pozwala na ocenę wielkości oferty przewozowej w stosunku do długości sieci transportu zbiorowego zlokalizowanej na danym obszarze. Określa on wielkość pracy eksploatacyjnej wyrażonej w wozokilometrach przypadającą na jeden kilometr sieci transportu zbiorowego badanego obszaru. Wartości wskaźnika intensywności pracy eksploatacyjnej w badanych miastach w typowe dni robocze, soboty i niedziele zostały przedstawione w poniższej tabeli.

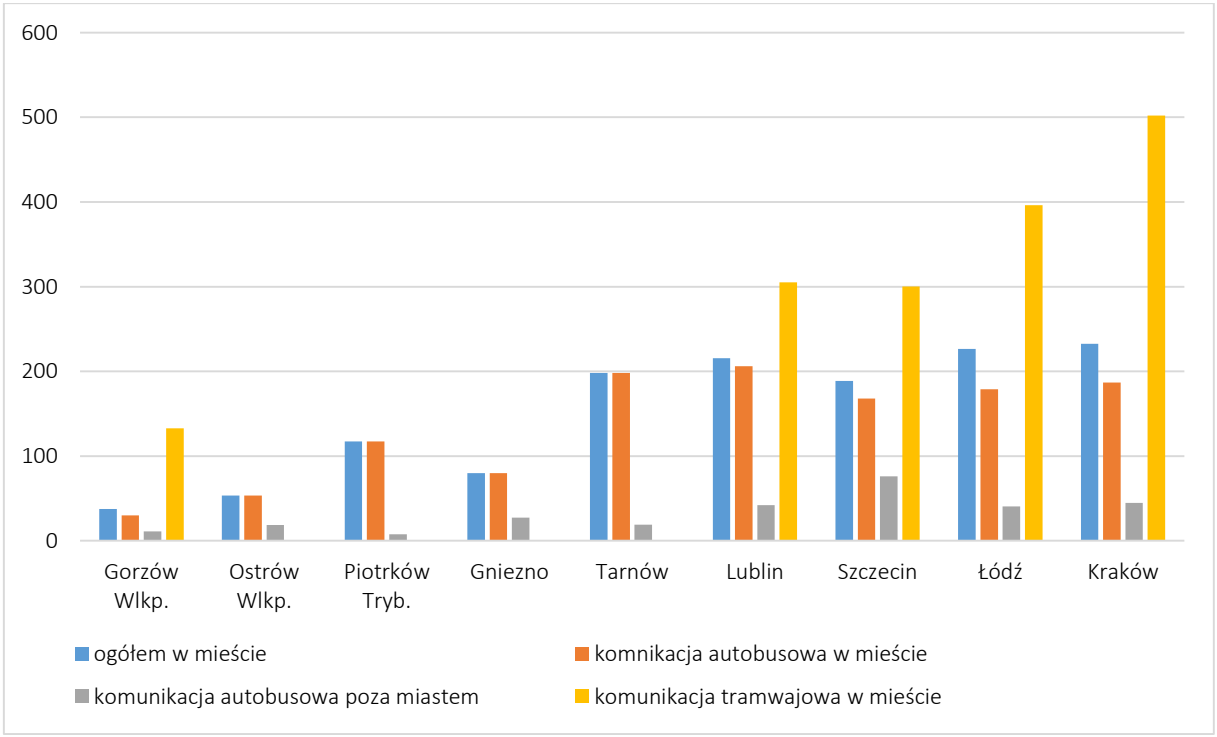
Tabela 63 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej

Miasto	Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej [wozokm/km]			
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście
dzień roboczy				
Gorzów Wlkp.	37,42	30,14	11,31	132,84
Ostrów Wlkp.	53,50	53,50	18,80	-
Piotrków Tryb.	117,30	117,30	7,70	-
Gniezno	79,90	79,90	27,50	-
Tarnów	198,20	198,20	19,00	-
Lublin	215,70	206,00	42,00	305,20*
Szczecin	188,70	167,90	76,10	300,40
Łódź	226,70	179,00	40,70	396,40
Kraków	232,60	186,90	44,80	502,20
sobota				
Gorzów Wlkp.	25,70	19,90	5,47	101,72
Ostrów Wlkp.	23,80	23,80	4,80	-
Piotrków Tryb.	59,90	59,90	1,60	-
Gniezno	55,90	55,90	18,90	-
Tarnów	128,60	128,60	11,10	-
Lublin	134,30	125,50	13,90	215,60*

Miasto	Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej [wozokm/km]			
	ogółem w mieście	komunikacja autobusowa w mieście	komunikacja autobusowa poza miastem	komunikacja tramwajowa w mieście
Szczecin	125,40	108,10	43,00	218,30
Łódź	159,20	128,50	25,20	268,30
niedziela				
Gorzów Wlkp.	23,67	17,72	4,17	101,72
Ostrów Wlkp.	24,40	24,40	4,80	-
Piotrków Tryb.	52,30	52,30	0,80	-
Gniezno	34,80	34,80	12,10	-
Tarnów	123,20	123,20	11,20	-
Lublin	101,00	91,00	13,70	193,10*
Szczecin	125,60	108,00	42,60	219,60
Łódź	145,80	116,10	23,10	251,20

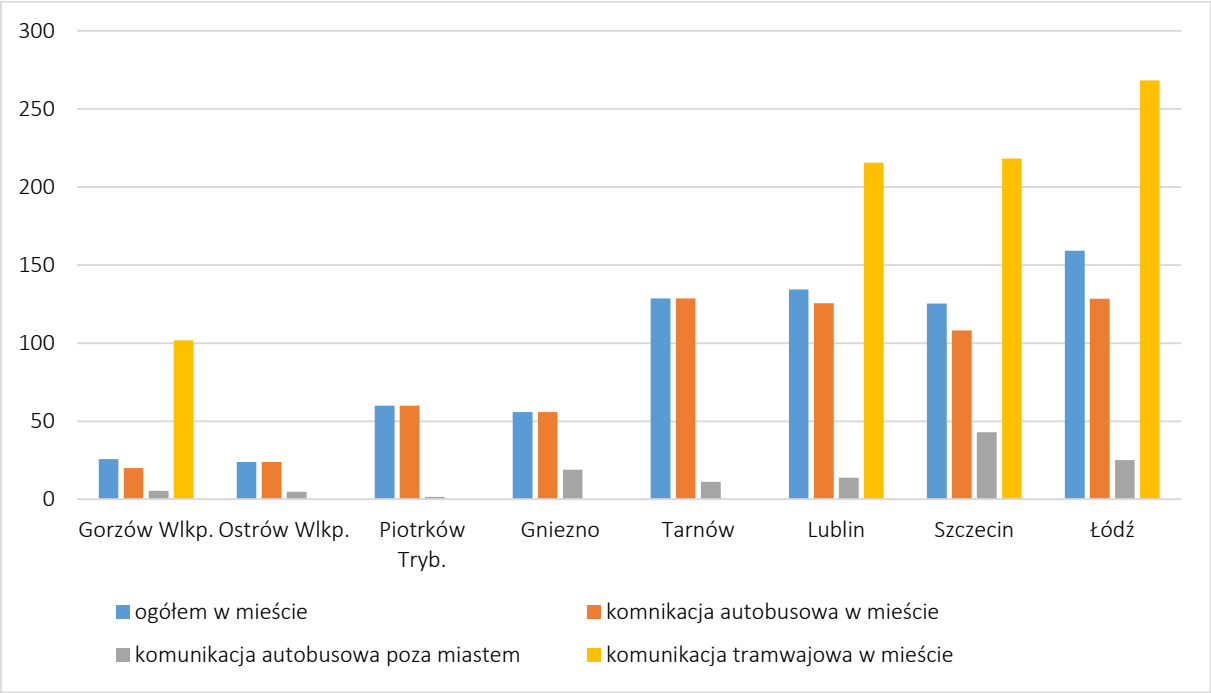
źródło: opracowanie własne **komunikacja trolejbusowa*

Wykres 10 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – dzień roboczy

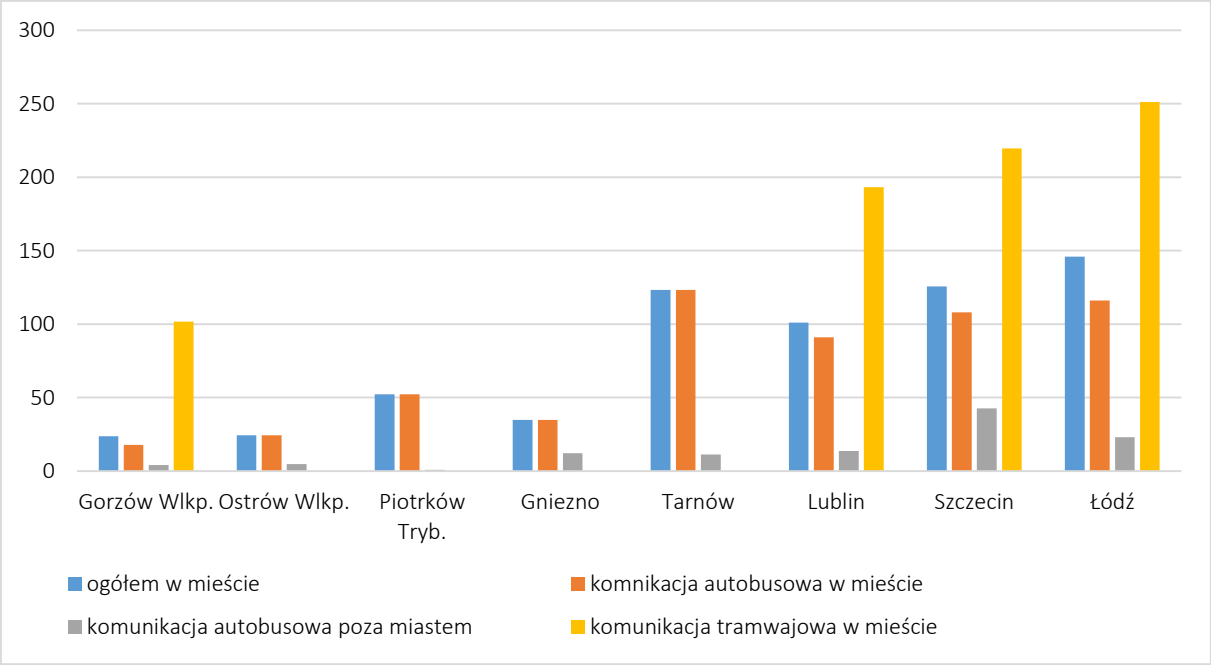
źródło: opracowanie własne

Wykres 11 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – sobota

źródło: opracowanie własne

Wykres 12 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – niedziela

źródło: opracowanie własne

Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej ogółem w miastach małych jest najniższy w Gorzowie Wlkp. (37,42 wozokm/km), zaś najwyższy w Tarnowie (198 wozokm/km).

W miastach średnich i dużych waha się od 189 wozokm/km w Szczecinie do prawie 233 wozokm/km w Krakowie. Intensywność pracy eksploatacyjnej komunikacji tramwajowej i trolejbusowej w każdym mieście posiadającym tramwaje lub trolejbusy jest wielokrotnie większa niż komunikacji autobusowej. W Lublinie intensywność pracy eksploatacyjnej komunikacji trolejbusowej wynosi około 305 wozokm/km, czyli 1,5 razy więcej niż w komunikacji autobusowej. W Krakowie intensywność pracy eksploatacyjnej komunikacji tramwajowej wynosi około 502 wozokm/km, czyli ponad 2,5 razy więcej niż w komunikacji autobusowej. Intensywność pracy eksploatacyjnej komunikacji autobusowej w soboty jest o 30-56 %, a w niedziele o 34-56% mniejsza niż w typowe dni robocze. Intensywność pracy eksploatacyjnej komunikacji tramwajowej i trolejbusowej w soboty jest o około 29-32 %, a w niedziele o około 27-37% mniejsza niż w typowe dni robocze.

7. Rekomendacje w zakresie kryteriów oceny jakości usług publicznych

Interpretacja wyników uzyskanych w ramach przedmiotowych badań pozwoliła na określenie mierzalnych, ilościowych kryteriów oceny jakości usług publicznych adekwatnych dla systemów działających na obszarze MG-6. Opracowano zestawienie tych wskaźników, którego celem było wparcie procesu projektowania badań ilościowych, a dalej przeprowadzenia kompleksowej, wielowymiarowej oceny efektywności działania systemu świadczenia usług publicznych na tym terenie. Zdefiniowane wskaźniki odnoszą się bezpośrednio do katalogu usług publicznych, który został zrekonstruowany w ramach niniejszego projektu. Zestawienie wskaźników rekomendowanych do wykorzystania dla oceny jakości usług publicznych zostało zaprezentowane w osobnym opracowaniu cząstkowym, stanowiącym integralny produkt przedmiotowych badań.

8. Ujęcie syntetyczne powiązań funkcjonalnych obszaru MG-6

Wyniki przeprowadzonych prac badawczych i inwentaryzacyjnych w odniesieniu do usług publicznych na terenie gmin MG-6 wskazują na bardzo silny układ powiązań funkcjonalnych we wszystkich analizowanych obszarach tj. edukacji, kulturze, pomocy społecznej i komunikacji publicznej. Można stwierdzić, że obszar MG-6 jest standardowym obszarem silnego rdzenia (Gorzów Wielkopolski) oraz peryferiów (gminy wiejskie), które w sferze usług publicznych są silnie uzależnione od oferty centrum. Pomimo faktu, że gminy tzw. „pierścienia funkcjonalnego" realizują pełny zakres obowiązków ustawowych, to jednak mieszkańcy tych terenów w dużej mierze korzystają z możliwości, jakie stwarza wysoko rozwinięta sfera usług publicznych na terenie Gorzowa Wlkp. Analizując systemy oferowania i udostępnia oferty usług publicznych w odniesieniu do 4 analizowanych w ramach niniejszych badań dziedzin tematycznych, można zidentyfikować pewne zróżnicowanie, jeśli chodzi o poziom natężenia powiązań w ramach obszaru funkcjonalnego. System transportu publicznego na obszarze MG-6, zintegrowany w ramach współpracy gmin wiejskich i Gorzowa Wlkp., warunkuje możliwości korzystania z usług publicznych w innych dziedzinach. W tym sensie możliwości korzystania np. z oferty szkolnictwa ponadgimnazjalnego dla uczniów mieszkających na terenie gmin wiejskich jest uwarunkowane możliwościami dojazdu z miejsca zamieszkania do tych placówek. Przykład ten pokazuje, że system transportu zbiorowego jest obecnie fundamentalny dla rozwoju systemu usług publicznych na obszarze MG-6, jeśli chcemy go rozważać jako teren o spójnej polityce podnoszenia jakości tych usług.

Rysunek 28 Układ powiązań funkcjonalnych w dziedzinach usług publicznych

W okresie realizacji badań system transportu publicznego na obszarze MG-6 ulegał zasadniczym przekształceniom – głównie z uwagi na korporatyzację MZK Gorzów Wielkopolski od 1 stycznia 2013 r. Spowodowało to wycofanie się Gminy Kłodawa ze wspólnego systemu organizacji transportu, a także znaczący wzrost kosztów związanych z zapewnieniem obsługi transportowej mieszkańców dla pozostałych gmin, które bacznie obserwują efekty działań podjętych przez Kłodawę.

Jednocześnie należy stwierdzić, że dla uzyskania poprawy w zakresie efektywności i jakości usług publicznych w obszarze komunikacji publicznej na obszarze MG-6 niezbędne jest dążenie do maksymalnej integracji systemu transportu zbiorowego. Ma to znaczenie w kontekście ekonomicznych warunków świadczenia tych usług, ale przede wszystkim w odniesieniu do jakości obsługi osób korzystających z tych usług (np. przejazdy zintegrowane: np. autobus – tramwaj – autobus, zintegrowane karty elektroniczne, informacja dla pasażerów, komfort podróży i stan taboru, oferta przejazdów wielokrotnych, wielostrefowych, czasowych na różnych liniach, itp.).

Drugim z kolei obszarem, w którym zależności w zakresie świadczenia usług publicznych na obszarze MG-6 są najsilniejsze jest edukacja. W zasadzie pełna zależność obszarów wiejskich MG-6 od Gorzowa Wielkopolskiego została zidentyfikowana w odniesieniu do szkolnictwa na poziomie ponadgimnazjalnym. Fakt ten determinuje potencjalne kierunki interwencji publicznej, które zostały zidentyfikowane w ramach badań – jest to głównie rozwój jakości oferty edukacyjnej w gorzowskich szkołach ponadgimnazjalnych, zarówno w wymiarze bazy materialnej, jak i komponentów *stricte* programowych. Jak już sygnalizowano efektywność systemu edukacji w wymiarze całego obszaru funkcjonalnego jest w dużej mierze determinowana wydajnością systemu komunikacji zbiorowej. Dotyczy to także takich elementów systemu edukacji jak zajęcia pozalekcyjne, edukację pozaszkolną, sport i rekreację młodzieży. W odniesieniu do tych aspektów młodzież z obszarów wiejskich może często stykać się z barierą dostępu, która jest prostą konsekwencją braku możliwości dojazdu w godzinach popołudniowych lub wieczornych.

Istotne relacje w kontekście związków funkcjonalnych na obszarze MG-6 zidentyfikowano również w sektorze kultury. Ogromna przewaga potencjału gorzowskich instytucji oferujących różnorodne produkty kultury sprawia, że w gminach tzw. „pierścienia funkcjonalnego”

zinstytucjonalizowana działalność kulturalna jest prowadzona w ograniczonym wymiarze (głównie biblioteki i świetlice wiejskie). Całość oferty wchodzącej w ramach tzw. kultury wysokiej jest dostępna w Gorzowie Wlkp. Swoistą przeciwwagą dla dominacji centrum w tym sektorze są plenerowe imprezy kulturalno-rozrywkowe o ugruntowanej marce, które przyciągają uczestników z całego obszaru MG-6, w tym w szczególności z Gorzowa Wlkp. (np. Święto Pieczonego Kurczaka w Deszcznie lub Lubuskie Święto Chleba w Bogdańcu).

Branżą usług publicznych, w której poziom zależności na obszarze funkcjonalnym został zidentyfikowany jako najniższy, jest pomoc społeczna. Ścisłe regulacje w zakresie prawnych (systemowych) rozwiązań w tym obszarze warunkują realizację całości pakietu usług przez jednostkę samorządową, na terenie której jest zameldowana osoba korzystająca ze wsparcia. W ramach niniejszych badań w obszar tzw. publicznych usług społecznych włączono także usługi świadczone na rzecz osób bezrobotnych. W tym zakresie całość pakietu usług publicznych jest realizowana przez Powiatowy Urząd Pracy, a zatem zależność gmin wiejskich od działań podejmowanych przez instytucje gorzowskiego samorządu jest tu w zasadzie pełna. Należy jednak zaznaczyć, że Powiatowy Urząd Pracy w Gorzowie Wlkp. jest jednostką organizacyjną Powiatu Gorzowskiego, a zarazem jednostką wspólną powiatu ziemskiego i Miasta Gorzów Wlkp. W tym sensie zakres powiazań funkcjonalnych na obszarze MG-6 w zakresie działań adresowanych do osób bezrobotnych jest jeszcze trudniejszy do uchwycenia, gdyż zasięg działania PUP jako jednostki powiatu ziemskiego obejmuje również gminy leżące poza obszarem MG-6. Analizując ten segment powiazań funkcjonalnych pojawia się trudność związana z usługami publicznymi realizowanymi przez powiat ziemski, który dodatkowo obejmuje swoimi działaniami mieszkańców gmin, zlokalizowanych poza tzw. „pierścieniem funkcjonalnym" Gorzowa Wielkopolskiego. Choć trudno tu mówić o „nakładaniu się" kompetencji jednostek samorządowych, to jednak bardziej wnikliwym badaniom należy poddać poziom satysfakcji odbiorców usług publicznych w ramach systemu w tych dziedzinach, gdzie można zidentyfikować aktywność zarówno gmin, powiatu ziemskiego, jak i samorządu Gorzowa Wlkp. jako miasta na prawach powiatu.

9. Bibliografia, spis tabel, rysunków, wykresów

Bibliografia

W przedmiotowym opracowaniu korzystano z następujących pozycji bibliograficznych:

1. „Katalog narządzi rozwoju instytucjonalnego w samorządzie lokalnym", pod red. Marcina Zawickiego, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2011 r.,
2. „Analiza Instytucjonalna Gminy. Metoda Planowania Rozwoju Instytucjonalnego", Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2010 r.
3. J. Bober, A. Władyka, M. Zawicki „Katalog narzędzi rozwoju instytucjonalnego", Małopolska Szkoła Administracji Publicznej Akademii, Kraków 2004 r.,
4. Wiesław Wańkowicz, „Wskaźniki realizacji usług publicznych. Program Rozwoju Instytucjonalnego", Małopolska Szkoła Administracji Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2004 r.,
5. „Analiza instytucjonalna Urzędu Gminy, Przewodnik dla samorządów, wyd. II", pod red. Marcina Zawickiego i Stanisława Mazura, Kraków 2004 r.,
6. „Badania jakości usług publicznych w samorządzie lokalnym", pod red. Mikołaja Śmiarowskiego. Poznań 2011 r.,
7. Jarosław Duda, Antoni Jeżowski, Wojciech Misiąg, Bogdan Nowak, Jacek Szlachta, Janusz Zaleski, „Mierzenie Ilości i jakości usług publicznych jako element Programu Rozwoju Instytucjonalnego", Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa, luty 2004 r.
8. „Usługi Publiczne Organizacja i Zarządzanie", pod red. Barbary Kożuch i Antoniego Kożucha, Monografie i Studia Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2011 r.
9. Zofia Bryniarska, Wiesław Starowicz, „Wyniki badań systemów publicznego transportu zbiorowego w wybranych miastach", Zeszyt Naukowo – Techniczny Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Komunikacji RP Oddział w Krakowie, Kraków 2010 r.

10. „Sfery działalności organizacji pożytku publicznego w Polsce", praca zespołowa koordynowana przez dr inż. Dorotę Olszewską, Główny Urząd Statystyczny, Kraków 2010 r.
11. S. Gzell, A. Wośko – Czeranowska, A. Majewska, K. Świeżewska, „Miasto Zwarte. Problem Terenów Granicznych", Urbanistyka. Międzyuczelniane zeszyty naukowe (rok 2011), Warszawa 2011 r.
12. Joanna Małek, „Historyczne i Współczesne Uwarunkowania Procesów Suburbanizacji", Szczecin 2011 r.
13. Jerzy Bański, „Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce", PAN, Warszawa 2009 r.

Podstawowe akty prawne

1. Ustawa o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.),
2. Ustawa o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1592 z późn. zm.),
3. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. 2011 nr 5 poz. 13),
4. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593),
5. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 Nr 95 poz. 425),
6. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. 1991 nr 114 poz. 493),
7. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 maja 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego (Dz. U. 2011 nr 117 poz.684).

Spis tabel

Tabela 1 Syntetyczne zestawienie wyników badań porównawczych w transporcie zbiorowym 12
Tabela 2 Zakres projektu 15
Tabela 3 Powierzchnia gmin oraz wskaźniki zalesienia 21
Tabela 4 Liczba mieszkańców i gęstość zaludnienia MG-6 22
Tabela 5 Prognoza liczby mieszkańców powiatu gorzowskiego i Gorzowa Wielkopolskiego do 2035 roku 23
Tabela 6 Dochody budżetowe JST wchodzących w skład MG-6 (zł) 25
Tabela 7 Bezrobotni, stan na koniec kwietnia 2013 roku 30
Tabela 8 Najważniejsze czynniki, które będą miały wpływ na rozwój MG-6 w najbliższych 5-10 latach 32
Tabela 9 Kategorie usług publicznych 41
Tabela 10 Uczniowie szkół gmin MG-6 w 2011 roku 74
Tabela 11 Instytucje świadczące usługi społeczne w dziedzinie edukacja w Gorzowie Wielkopolskim 76
Tabela 12 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Gminie Lubiszyn 84
Tabela 13. Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Kłodawa 85
Tabela 14 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Santok 86
Tabela 15 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Bogdańcu 87
Tabela 16 Placówki edukacyjne na poziomie podstawowym i gimnazjalnym w Deszcznie 88
Tabela 17 Wydatki na oświatę i wychowanie gmin MG-6 w 2011 roku [w zł] 89
Tabela 18 Zalety i wady oferty edukacyjnej gmin MG-6 – porównanie 90
Tabela 19 Ocena jakości kadry pedagogicznej gmin MG-6 92
Tabela 20 Uczniowie korzystający z usług edukacyjnych w gminie, której nie zamieszkują i przyczyny 93
Tabela 21 Uczniowie spoza Gorzowa Wielkopolskiego uczęszczający do szkół w Gorzowie Wlkp. 94
Tabela 22 Możliwości i bariery współpracy w ramach Związku MG-6 95
Tabela 23 Ekspercka ocena zasobów i możliwości edukacyjnych gmin Związku Celowego MG6 96
Tabela 24 Wyniki egzaminów szóstoklasisty 97
Tabela 25 Wyniki testu gimnazjalisty w 2012 roku 98
Tabela 26 Wyniki testu gimnazjalisty w 2011 roku 98
Tabela 27 Wyniki testu gimnazjalisty w 2010 roku 99
Tabela 28 Średnie wyniki z matury 2010 – 2012 100
Tabela 29 Uczestnicy imprez kulturalnych i kół zainteresowań 107
Tabela 30 Placówki kulturalne w mieście Gorzów Wielkopolski 108
Tabela 31 Instytucje kultury w Gminie Lubiszyn 112
Tabela 32 Placówki kulturalne w gminie Kłodawa 113
Tabela 33 Placówki kulturalne w Gminie Santok 115
Tabela 34 Placówki kulturalne w Gminie Bogdaniec 116
Tabela 35 Placówki kulturalne w gminie Bogdaniec 118
Tabela 36 Ocena jakości kadr kultury na obszarze MG-6 122
Tabela 37 Ekspercka analiza oferty kulturalnej gmin MG-6 128
Tabela 38 Możliwości i bariery we współpracy w dziedzinie kultury wszystkich gmin MG-6 129
Tabela 39 Warunki podniesienia poziomu życia kulturalnego członków MG-6 130
Tabela 40 Świadczenia pomocy społecznej korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej 138
Tabela 41 Stopa bezrobocia 2011 – 2013 r. porównanie 139
Tabela 42 Instytucje świadczące usługi publiczne w dziedzinie pomocy społecznej w Gorzowie Wlkp. 141
Tabela 43 Instytucje świadczące usługi w zakresie pomocy społecznej w Gminie Lubiszyn 143
Tabela 44 Świadczenia rodzinne – kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku – ogółem 148
Tabela 45 Wydatki na pomoc społeczną w gminach MG-6 150
Tabela 46 Ocena jakości kadr pomocy społecznej na obszarze MG-6 151
Tabela 47 Możliwości i przeszkody wspólnego działania członków MG-6 w zakresie pomocy społecznej 153
Tabela 48 Ekspercka ocena elementów charakteryzujących realizację usług publicznych 154
Tabela 49 Ocena działalności NGO w dziedzinie pomocy społecznej 156
Tabela 50 Elementy decydujące o jakości usług publicznych w dziedzinie komunikacji publicznej 166
Tabela 51 Jednostki zajmujące się komunikacją publiczną na terenie MG-6 167

Tabela 52 Obszary z ograniczeniami w dostępie do komunikacji publicznej ... 170
Tabela 53 Kierunki rozwoju oferty komunikacji publicznej na obszarze MG-6 ... 173
Tabela 54 Możliwości współpracy w dziedzinie transportu publicznego wszystkich gmin MG-6 ... 175
Tabela 55 Obszary podmiejskie w strefie działania transportu zbiorowego w badanych miastach ... 183
Tabela 56 Wskaźniki gęstości infrastruktury liniowej ... 185
Tabela 57 Wskaźnik dostępności demograficznej sieci ... 189
Tabela 58. Wskaźnik gęstości infrastruktury punktowej ... 191
Tabela 59 Wskaźniki dostępności przestrzennej przystanków komunikacyjnych ... 195
Tabela 60 Wskaźniki dostępności demograficznej przystanków komunikacyjnych ... 196
Tabela 61 Wskaźnik gęstości geograficznej pracy eksploatacyjnej ... 197
Tabela 62 Wskaźnik gęstości demograficznej pracy eksploatacyjnej ... 199
Tabela 63 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej ... 200

Spis rysunków

Rysunek 1 Saldo migracji ... 23
Rysunek 2 Saldo migracji zewnętrznych ... 24
Rysunek 3 Wydatki budżetów gmin MG-6 w przeliczeniu na mieszkańca ... 26
Rysunek 4 Wydatki budżetów gmin MG-6 na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ... 27
Rysunek 5 Wydatki na oświatę gmin MG-6 ... 28
Rysunek 6 Wydatki na pomoc społeczną gmin MG-6 ... 29
Rysunek 7. Organizacje pozarządowe na obszarze MG-6 ... 31
Rysunek 8 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców ... 31
Rysunek 9 Podział usług publicznych ze względu na grupy ... 40
Rysunek 10 Wydatki budżetów gmin na edukację w 2011 r. ... 89
Rysunek 11 Cele, zadania i bariery rozwoju oferty kulturalnej Gorzowa Wielkopolskiego ... 111
Rysunek 12 Cele, zadania i bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Lubiszyn ... 113
Rysunek 13 Cele, zadanie i bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Kłodawa ... 114
Rysunek 14 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Santok ... 116
Rysunek 15 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Santok ... 117
Rysunek 16 Cele, zadania, bariery w rozwoju oferty kulturalnej Gminy Deszczno ... 118
Rysunek 17 Wydatki budżetów samorządowych na kulturę w przeliczeniu na mieszkańca ... 121
Rysunek 18 Proponowane wspólne dla MG-6 produkty kulturowe ... 132
Rysunek 19 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gorzowie Wlkp. ... 142
Rysunek 20 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Lubiszyn ... 144
Rysunek 21 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Kłodawa ... 145
Rysunek 22 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Santok ... 146
Rysunek 23 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Bogdaniec ... 147
Rysunek 24 Priorytety rozwoju usług publicznych w dziedzinie pomocy społ. w Gminie Deszczno ... 148
Rysunek 25 Wydatki na pomoc społeczną w gminach MG-6 w 2011 r. (kwotowo i % wydatków budżetu) ... 151
Rysunek 26 Organizacja transportu publicznego na obszarze MG-6 ... 161
Rysunek 27 Schemat linii tramwajowych i autobusowych MZK Gorzów Wielkopolski ... 165
Rysunek 28 Układ powiązań funkcjonalnych w dziedzinach usług publicznych ... 207

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba bezrobotnych w podziale na Gorzów Wlkp. i gminy wiejskie MG-6, 2003 – 2013 ... 140
Wykres 2 Gęstość geograficzna dla komunikacji autobusowej ... 186
Wykres 3 Gęstość demograficznej dla komunikacji autobusowej ... 187
Wykres 4 Gęstość średnioważona w komunikacji autobusowej ... 188
Wykres 5 Gęstość średnioważona w komunikacji tramwajowej ... 188
Wykres 6 Wskaźnik dostępności demograficznej sieci ... 190

Wykres 7 Gęstość geograficzna dla komunikacji autobusowej 193
Wykres 8 Gęstość średnioważona w komunikacji autobusowej 194
Wykres 9 Wskaźniki dostępności demograficznej przystanków komunikacyjnych 196
Wykres 10 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – dzień roboczy 201
Wykres 11 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – sobota 202
Wykres 12 Wskaźnik intensywności pracy eksploatacyjnej – niedziela 202